TKONSKI ZBORNIK:
HRVATSKOGLAGOLJSKI TEKSTOVI IZ 16. STOLJEĆA

Knjižnica
Glagoljska
baština

TKONSKI ZBORNIK:
HRVATSKOGLAGOLJSKI TEKSTOVI IZ 16. STOLJEĆA

Transliterirao i popratne tekstove napisao:
Slavomir Sambunjak

Izdavač:
Općina Tkon

Tkon 2001.

KKC M. Šiloboda
INVENTARNI BR.
15732

SADRŽAJ:

1. *Tkonski zbornik* kao uzorak hrvatske glagoljske srednjovjekovne književnosti 5

2. Napomena o transliteraciji 40

3. Tekst *Tkonskoga zbornika* 41

4. Rječnik važnijih simbola 247

5. Rječnik važnijih imena 272

6. Sadržaj 292

TKONSKI ZBORNIK KAO UZORAK HRVATSKE SREDNJOVJEKOVNE GLAGOLJSKE KNJIŽEVNOSTI

Kada je objavljivanje srednjovjekovnih glagoljskih kodekasa tako rijedak čin kako u Hrvatskoj zaista jest, tada je publiciranje latiničke transliteracije *Tkonskoga zbornika*, i toga kodeksa posebice, rijetka prilika da se uz konkretan originalni kodeks progovori o cjelini te književnosti, o načelima kojima je bila podčinjena, o ulozi Biblije u njoj, o žanrovima, simbolima, konačno i o dubinskoj povezanosti glagoljice s nekim njezinim (književnim) motivima. Uvjereni smo, naime, da je raznolikost članaka koji sačinjavaju Akademijin rukopis IVa120, nazvan *Tkonskim* zato što je u Tkonu čuvan i za znanost pronađen a nazvan *zbornikom* zbog upravo spomenute raznolikosti članaka, uvjereni smo, rekosmo, da je taj glagoljski zbornik iz prve četvrtine 16. stoljeća jedna od sadržajno najzanimljivijih srednjovjekovnih hrvatskih knjiga te da zavređuje da bude smatran tipičnim predstavnikom hrvatskoglagoljske srednjovjekovne književnosti, svojevrsnom njezinom hrestomatijom i tezaurusom, podsjetnikom na njezinu raznolikost i bogatstvo, i to najmanje iz dva razloga: 1. nastao na kraju srednjovjekovnoga razdoblja, taj *Zbornik* predstavlja dijakronijski presjek kroz srednjovjekovnu hrvatsku književnost i, 2. uočljiva je svjesna sastavljačeva, pisareva/piščeva težnja žanrovskoj sveobuhvatnosti, sadržajnoj cjelovitosti i raznolikosti. *Tkonski zbornik* je jedan od zapravo rijetkih hrvatskoglagoljskih zbornika, zbirke različita štiva, koji omogućuje uvid u srednjovjekovno stvaralaštvo u širokom rasponu od članaka filozofskoga i strogo teološkoga karaktera pa preko prikazanja i poezije sve do apokrifa, žitja, nekanoničkih obreda, priča i legenda. I, nimalo nevažnije: valja istaći da tekstovi u njem sačuvani svojom vrijednošću često nadilaze njihove inačice

sačuvane u drugim glagoljaškim kvadrinama, premda su, nažalost, nerijetko sačuvani samo fragmentarno, zbog oštećenosti sveska *Zbornika*. No i takav, oštećen, *Tkonski zbornik* predstavlja, rekosmo, dojmljiv zbor iz srednjovjekovne, Biblijom određene književnosti.

Biblija je stvaralački uzor srednjovjekovnom piscu: njezini junaci i događanja određuju djelo pisaca te epohe. Biblijska je riječ ključ za istinski smisao sadržan u srednjovjekovnome tekstu: bili citati iz Biblije bukvalni ili neizravni, parafraze, njima se dokazuje vjerodostojnost literarne činjenice, oni su ključ za pravilno tumačenje literature, zahvaćanje smisla u njoj sadržana, pa omogućuju literarnu komunikaciju. Biblija je i stilistički kriterij tih tekstova: opći estetički tvorbeni model. No, premda je kanon obvezatan u srednjovjekovnome umjetničkom djelovanju, ipak: kada propisuje što i kako treba prikazati, on ostavlja umjetniku prostor za slobodu i stvaralačku samobitnost. Tajna srednjovjekovnoga stvaralaštva sastoji se u "poetici riječi", a ne kao sada u "poetici žanra", ostvaruje se u izboru i poretku riječi, sastoji se u sastavljanju mozaika sačinjena od prethodno poznatih i gotovim smislom opterećenih riječi, sintagmi i fraza. Radi se, dakle, o specifičnu srednjovjekovnom nazoru na svijet, o osnovnim principima srednjovjekovne književnosti. Navest ćemo ih!

U središtu toga sistema je kršćanski Bog, koji je Dobro, Istina, Ljepota, Moć, Pravednost, Svjetlost, Savršenstvo, a osnovni je problem čovjeka toga razdoblja kako da Boga spozna i tako uspostavi prvobitnu povezanost s Njim, razorenu u istočnome grijehu. No, Bog je u načelu nespoznatljiv: osim eventualno po smrti u raju, jedan od preostalih načina spoznaje Boga jest upoznavanje s Božjom Riječi – Biblijom. Biblija je Božja poruka ljudima: ona je osnovni element u svetom ophođenju među Bogom i ljudima, no ona nije literatura. U to ju doba ljudi izvrsno poznaju, ali kao izvanknjiževnu činjenicu. Ona

im je bila dokazom da izvan osjetilnoga svijeta postoji još jedna stvarnost: nevidljiva, božanska. Te se dvije stvarnosti, ta dva zapravo svijeta, međusobno odnose kao "slika i prilika": vidljiv je svijet Bog stvorio po uzoru na božanski te je, prirodno, božanski svijet realniji od svakodnevnoga ljudskoga, zemaljskoga. Ta dva svijeta, nadalje, stoje u odnosu koji je adekvatan odnosu u kakvu su literatura i zemaljski svijet, pa zapravo literatura odražava odraženo, radi se o dvojnome odražavanju. U biti je načela odražavanja da se realni ljudi i događaji oslikavaju u literaturi na način koji omogućuje da budu uspoređeni i određeni odgovarajućim biblijsko-mitološkim prototipovima, u krajnjem slučaju – sveopćim prototipom - Isusom. Osobne crte literarnih junaka odstupanja su od tipoloških osobina – zato se i izbjegava naglašavanje osobnosti: u odnosu među historijskom stvarnošću i umjetničkim izmišljanjem u njoj, historijska stvarnost prolazi gore – cilj srednjovjekovnoga pisca nije oslikavanje stvarnih događanja, već naprotiv, stvarni su događaji sredstvo za spoznavanje više, božanske istine: osnovni cilj autora jest težnja za izjednačavanjem s biblijskim prototipom, ne radi se toliko i samo o tome kako su se u stvarnosti zbivanja zaista događala, već više o tome kako su se prema pravilima srednjovjekovnoga shvaćanja svijeta trebala događati. I pisci i čitatelji/slušatelji te književnosti bili su pripremljeni na komunikacijske uvjete koji su tada u književnosti važili.

Literatura je komuniciranje među čitateljem i autorom: prijenos informacija. U srednjem vijeku to znači: prijenos rukopisnih informacije, odnosno, svaki je tekst, premda najčešće kopija, prijepis, u principu unikatan. Razumijevanje informacije ovisno je o kodu za njezino tumačenje, kodu zajedničkome piscu i primatelju, čitatelju/slušatelju, a svako je srednjovjekovno djelo dio općega poslanje čovječanstva Bogu kao odgovor na Božje otkrivenje u Bibliji. Poljski teoretik slavenskih srednjovjekovnih književnosti, Aleksander Naumov, ovako je shematski prikazao rečenu komunikacijsku situaciju (v. sliku 1):

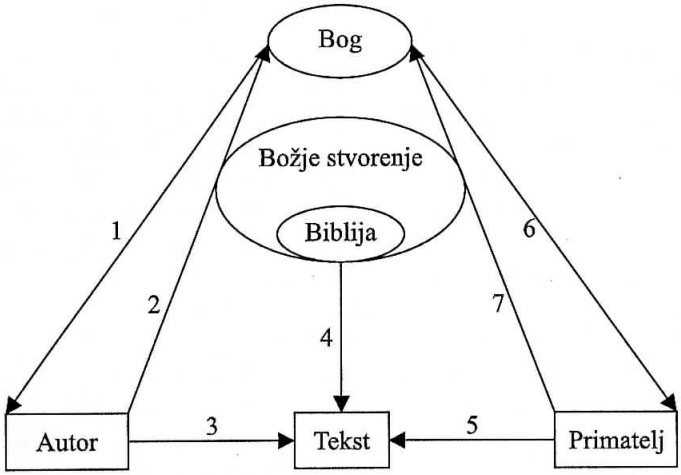

1. Dar-riječ, božanska milost, podavanje značenja,
2. Molitva, nada u spas duše, želja za spoznajom Boga,
3. Zakodiranost smisla kao prva etapa stvaralaštva,
4. Upućivanje na normativan biblijski obrazac,
5. Dekodiranje smisla kao druga etapa stvaralaštva,
6. Dar razumijevanja, otvaranje očiju i srca,
7. Pokajanje, molitva, nada u spas duše, želja za spoznajom Boga.

Žanrovi srednjovjekovne književnosti podijelit ćemo s obzirom na kultnu, tj.bogoslužnu i ritualnu njihovu funkciju te s obzirom na oficijalnost, a u skladu sa sljedećom shemom i definicijama Krasimira Stančeva:

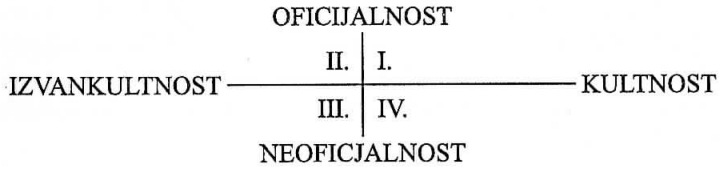

"Pripadajući I. kvadrantu, **oficijalna kultna literatura** je najreprezentativniji dio stare slavenske literature. Ona u najvećem stupnju ostvaruje osnovna filozofsko-estetička načela srednjovjekovlja: njezina etiketa i kanoni najstrože su podčinjeni religiozno-mitološkome svjetonazoru. U djelima iz te skupine naći ćemo u najčišćem im vidu specifične oznake srednjovjekovne literature (...). Pritom je poglavito u toj skupini stvaranje staroslavenskih pisaca najaktivnije – originalni proizvodi ostalih triju skupina, uzeti zajedno, značajno su malobrojniji od djela u oficijalnoj kultnoj literaturi. Dosljedno: (...) ona je jezgro srednjovjekovnoga literarnoga sustava.

Oficijalnom izvankultnom literaturom (II. kvadrant) obuhvaćena je produkcija koja se njegovala u oficijalnim svjetovnim sredinama srednjovjekovlja. Tu pripadaju kronike i ljetopisna pripovijedanja, poučni romani, povijesti i priče, pravna i učena literatura, neki sastavci sa znanstveno-spoznajnom tematikom, izvankultna poezija (...). Umnogome, taj nam je dio oficijalne literature razumljiviji, bliži je našim suvremenim predodžbama o literaturi, budući da nije tako neposredno povezan s nastojanjem na simboličko-mitološkom smislu stvari i pojava. No neobično je znakovita činjenica da je u toj sferi staroslavenska literatura produktivna u znatno manjem stupnju. (...).

Osobito je važno razgraničenje među dvjema skupinama neoficijalne literature, koja se često - ali nepravilno – podvodi pod opći naziv "apokrifna". Apokrife ne valja izjednačavati s neoficijalnom literaturom: **neoficijalna izvankultna literatura** (III. kvadrant), obilježena negativnim znakom u objema klasifikacijskima oznakama, zauzima periferno mjesto u sustavu stare slavenske literature. Njezini su proizvodi najudaljeniji od zahtjeva srednjovjekovnih načela i normâ. Često puta ta ni po postanju nije neposredno povezana sa srednjovjekovnim kršćanskim svijetom. To su neke zabranjene pripovijetke i priče što proishode s Istoka; znanstveni sastavci

naslijeđeni iz antike (...); gatalačke knjige što odražavaju narodne predrasude, u kojima je neobično jak utjecaj poganske prošlosti; neki neoficijalni ljetopisi (...) i dr. Valja kazati da je taj krug proizvoda staroslavenske literature najslabije proučen, budući da je uvijek ostajao u sjeni apokrifne literature, kojoj je mehanički pridavan; **neoficijalna kultna literatura** (IV. kvadrant) uključuje **apokrife** u usku, terminološkome smislu riječi. Ili, prema sveobuhvatnoj klasifikaciji u indeksima zabranjenih knjiga, to su "lažljivi" i "heretični" sastavci. Ti su lažni (neistiniti) i heretički (protuistiniti, koji šire drugu istinu) poglavito u svezi s kršćanskim kultom, s obzirom na kršćansko-mitološku i bogoslovno-mitološku problematiku."

(Krasimir Stančev, *Stilistika i žanrove na starob6lgarskata literatura*, Sofia, 1985., str. 52., cit. u M. Šniter: *Stara b6lgarska literatura*, Plovdiv, 1995., str. 27.)

Navedena podjela odnosi se i na članke sakupljene u *Tkonskome zborniku* i raspoređene danas u njem ovim redom:1 – 21v: Uskrsnuće Isusovo, 21v – 24v: Pjesme, 24v: Isusovo pismo Abagaru, 25v – 26v: Molitva pred pričest, 27 – 40: Apokrifna apokalipsa, 40 – 40v: O Luciferu, 41 – 43v: Apokrif o Adamovoj smrti, 43 – 46: Tumačenje evanđeljâ, 46 – 49v: Epistola o nedjelji, 49v – 54: O Abramu, 54 – 57: Govor *Sta anjel*, 57 – 61: Legenda o Sv. Mihovilu, 61 – 64v: Govor na dan Sv. Mihovila, 64v – 66: O vrijednosti mise, 66 – 66v: Legenda o knezu koji nije htio slušati mise, 67 – 85: *Cvět od krěposti*, 85 – 90: Čtenje Agapita, 90v – 94v: Matej i Andrija u zemlji ljudoždera, 95 – 98: O ispovijedi, 99 – 108v: Blagoslovi i zaklinjanja, 109 – 161: Muka Isusova, 162 – 165v: O vrijednosti mise,165v – 169: Legenda o 12 petaka.

Tkonski zbornik tako danas sadrži 170 folija, tj. tri stotine i četrdeset stranica, s oko dvadesetak redaka po stranici. Pisanu u doba kasnoga srednjega vijeka: krajem prve četvrtine 16. stoljeća, kada su

već i glagoljaši postali svjesni svoje jezične i književne prošlosti, vrijednosti akumuliranih u njoj, u njem je, u *Zborniku,* vidljiva težnja za očuvanjem najviših dosega neliturgijskoga stvaralaštva prethodnih vremena, dolazila ta književna građa sa slavenskoga istoka ili sa zapada, bila ona pisana uzvišenim crkvenoslavenskim ili pučkim i svakodnevnim čakavskim jezikom, bila ona prevedena po prvi put ili ne, bilo u njoj ili ne čeških, talijanskih, latinskih, kajkavskih, i td., jezičnih natruha. Riječ je o zborniku koji je sastavljan uz visoku estetsku svijest i široku književnu kulturu, premda su ga pisala dvojica autora i komponirala još uvijek u duhu srednjovjekovnoga senzibiliteta: objektivna je istinitost kakva temeljna argumenta podjednako dokazivana i djelima znanstvena karaktera, kao i onima karaktera izrazito književna, legendarna, apokrifna, uzbudljivima i maštovitima, no naravno lišenima logičke dokazne snage. Još uvijek, premda je već doba humanizma, kao da vrijedi Anselmova misao da je objektivno istinito i postojeće ono o čemu možemo imati ideju, i bez obzira na to koliko ta ideja bila fantastična. Tako je uočljivo da, kompozicijski, (a kompozicija je zacijelo jedan od presudnih argumentacijskih postupaka), raspravu o misi prati priča o njezinoj vrijednosti, da uz dramu o Kristovoj muci dolaze i zasebne pjesme o njoj, da uz razmatranje opće teme o ženama u *Cvětu od krěposti* dolazi pjesma o pokvarenosti žena, i td. No, rekosmo: tekst *Zbornika* sačinila su dvojica autora, premda su obojica iz istoga književnoga kruga. Jer, kako inače objasniti da, unatoč gore naznačenome kompozicijskome načelu, dapače, na tipično srednjovjekovno nedosljedan način - i usuprot njemu, kako objasniti da u sastavu *Zbornika* nalazimo jedan te isti tekst na dva različita mjesta i u dvama autonomnim prijevodima. Kao da pisac drugoga članka nije znao za postojanje prvoga, kao da mu više nije toliko stalo do argumenta već kao da želi demonstrirati točnost u prijevodu, stilsku i jezičnu njegovu drugost, demonstrirati interes toliko netipičan za srednji vijek: pokazati specijalan odnos prema tekstu - filološki, jezični a ne više sadržajni. Pokažimo i mi na jednome primjeru kakva su to dva prijevoda: f. 162r: *Ovo est skazanie od s(ve)te mise,*

kako .i. (10)/vertude ili kriposti ot stano/vitstva s(ve)te mise. Prvi vertud/ est ili reči moć ima s(ve)ta misa kako/(5) govori s(ve)ti Brnardo: "Ki č(lově)k krstjanin/ prišad k s(ve)toj misi ter lubveno pos/luša mole se B(og)u umileno za grihe/ svoe i za krstjane i za duše krstj/anskie va nom čase dokle se vsa s(ve)ta/(10) misa odsluži, a to toliko trat koliko/koli bi č(lově)k mogal zemle obiti ako bi /mogal vas svit obiti almužno/ deleći zlato i srebro ubozim i Bogu/ rabotajućim, i to bi veliko vridno, (15) iošće e veliko veće vridno da bi stal /umileno poli edne s(ve)te mise dokole/ redovnik na mesti Božem stoje uči/ni bl(agoslovi)ti plk, dotle moli B(og)a za grihe/svoe i za vse krstjane i za duše/(162v) krstjanskie, kako smo više rekli."

Drugi prevoditelj piše ovako, f.64v: *S(sl(o)vo)(ve)ti Brnard govori: "Naiprva krstěns/ka dobrota e slišati s(ve)te mise, /ka misa toliko dobrote ima kako da bi/ č(lově)k vas svit obašal i ako bi imil/(5) toliko blago da bi na almužno po/)65r)dam, veće mu prudi slišati s(ve)te mise.* Tako kada je riječ o citatu istoga autoriteta, Sv. Bernarda iz Clairvauxa, inače je moguće i to da se isti citat u jednome prijevodu pripisuje jednomu autoru, a u drugome prijevodu drugomu!

Sasvim je normalno i da se u glagoljskim zbornicima, koji su definicijski sačinjeni od raznorodnih tekstova najrazličitijega postanja, sasvim je prirodno, kažem, da se u njima nađu članci kojih jezik podjednako upućuje na prostore oko Tkona, gdje je naš *Zbornik* nađen i gdje je rano čuvan, kao i na one koje možemo locirati, zbog spominjanja imena Bernardina Frankopana, prvenstveno u Krbavu, ili pak na one koji se prostiru među sjeverozapadnima izrazito ekavskima i jugoistočnima ikavskim čakavskima govorima (a ti započinju negdje na polovici otoka Pašmana). A kada u stihovima naiđemo na elemente cakavizma (najizrazitije u pjesmi protiv žena, npr. u rimi *naimrze : brže*) ili tekve reflekse "jata" i na takvim mjestima da je očito kako se tekst u kojim je bilo rimovanja prepisivao na mjestu koje se refleksom "jata" toliko razlikuje od onoga na kojem je predložak nastao da je rima

uništena (npr. *Mihovila : dela*, a slični su primjeri tako česti), onda se stvar pitanja o mjestu nastanka tekstova i *Zbornika* neobično komplicira. K tomu, u *Tkonskome zborniku* ima i kajkavskih jezičnih elemenata, uz štokavske (usp. npr. reflekse prednjega nazala iza *j, č, ž* koji su sad *e* a sad čakavski *a, jezik: jazik*), te on kao da je nastao i uz želju svojih autora da prikažu, makar ponekad tek i u naznakama, cijelo tadanje hrvatsko jezično prostiranje ostvareno glagoljskim pismom. No to nipošto nije sve: u srednjovjekovnoj Hrvatskoj se, pa i početkom 16. stoljeća, u bogoslužju i u visokome književnom stilu koristi i staroslavenski jezik hrvatske redakcije. Pogotovo se ta tvrdnja odnosi na *Tkonski zbornik.* Neki su tekstovi, članci u njem sadržani, prevedeni s grčkoga najprije na starobugarski a jezično neznatno izmijenjene zatječemo ih u *Tkonskome zborniku.* Ponajprije to vrijedi za žitja i apokrife, među njima posebice za apokrifna djela Andrije i Mateja, ali i za apokrifne molitve. Tako ćemo u djelima Mateja i Andrije među ljudožderima, između mnoštva starih jezičnih pojava naći i particip *si*, znak izuzetne starine i jednu od najsmislenijih pojava srednjovjekovnoga jezika, pojavu koja govori do kojih su dubina u srednjem vijeku bili filozofski promišljali jezik. Naime, tome *si* u grčkome odgovara *o ωn* a u hebrejskome *JHWH*, poznato ime Boga, tabu za neposvećene. A kada je riječ o glagoljskome tekstu, valja dodati da je ta riječ, particip *si*, napisana dvama najstarijima glagoljskim slovima, *i* i *s*, dvjema složevinama s geometrijskim likovima ustvari, krugom i trokutom, koji zbrojeni daju heksagram: simbolički prikaz cjeline svijeta i aureolu Boga Oca. Zato je stvaranje glagoljice ostvareno pred slikom Boga a prve glagoljicom napisane riječi bile su one s početka Ivanova evanđelja: gotovo svaka druga riječ iz toga teksta počinje ili s *i* ili sa *s* –Iskoni bě Slovo, i Slovo bě Bog i Bog bě Slovo – a gotovo svaka jest, za jedan dualistički tekst bitan, glagoljski broj "dva": *b*=2, *i*=20 i *s*=200. Dodajmo tome da je u jednome od spominjanih apokrifa bila riječ i o imenu ADAM kao o onome koje je nastalo od 4 strane svijeta (Adam je "zemlja"), pa ćemo se uvjeriti da je književnost o kojoj govorimo bila i kabbalah kako je ona anticipirana u

apokaliptičkim tekstovima. Jedan duhovit i sasvim originalan slavenski pokušaj sličnih igara riječima imamo i u prikazanju o muci Kristovoj, kada je sličnost riječi za Oca (Boga), zazivanoga u času prije Kristova izdisaja (Eli, Eli, lama azavtani) neukom piscu poslužilo za grubu šalu: jedan od likova je shvatio da Krist zaziva Iliju pa se narugao rekavši: Da vidimo hoće li mu sada Ilija priteći upomoć; kažem: okrutna šala i igra riječi, kviprokvo moguć samo izvan hebrejskoga jezika. No, nije svaka aluzija na taj sveti jezik bila uvijek tako naivna: u glagoljskim zaklinjanjima *Tkonskoga zbornika* imamo cijelih rečenica izgovorenih magijskim jezikom (jedna započinje s *ustu* poznatim nam iz pučkih basama: *Zaklinaju vas, besi ki grad nosite, usta na rapina mateni, klanajte Arhiliju*), koje su, moguće, i semitskoga postanja, kao što imamo imena demona najvećim dijelom preuzeta iz istočnih jezika. Nalazimo ih u prikazanjima s istaknutim apokrifnim postanjem (*Viliton, Polesos, Satana, Gariel*) i u, rekosmo, apokrifnim molitvama, jer neprijatelja treba imenovati ako hoće biti uništen: *Marmeon, Vipos, Aruel, Mekat, Arkan, Ion, Makael, Arek, Amalik, Zmid* i sl. Uz, naravno, riječi *nežit* ("ne + živ") i *veljar* (s korijenom koji je i u "veljača" a označuje prevrtljivost). Uz latinske riječi u člancima za koje je očito da su iz latinskoga izvora, naročito je zanimljivo da su u *Cvětu krěposti* sačuvani jezični ostatci češkoga (jer smo tekst primili s češkoga prijevoda, a ne talijanskoga original, dosta netipično, osim ako se ne želi kazati da je slučaj s prijevodom *Cvěta* adekvatan onome *Pašmanskoga brevijara*: preveli su ga tkonski benediktinci koji su boravili u samostanu Emaus na Slovanech), ali, naglasimo, to su takvi ostatci da su zaista rijedak pokazatelj koliko se glagoljaš bio srodio s jednim dalekim slavenskim jezikom – znala bi mu promaknuti i isključivo istočnoslavenska skupina *dl*, npr.u *susedli*.

Djela apostola Andrije i Mateja među ljudožderima iza ruba civilizacije apokrifni su sastavak koji je u srednjem vijeku bio neobično popularan: o tom svjedoči znatan broj prijevoda i prerada nastalih prema grčkom predlošku koji je pripadao kraćoj redakciji grčkih *Djela Andrije*

i Mateja. Na crkvenoslavenski jezik tekst je preveden najvjerojatnije do 12. st. i to u Makedoniji ili Bugarskoj. U mnoštvu prijepisa toga apokrifa u Slavena, u hrvatskoj i ostalim redakcijama staroslavenskog jezika, vidljivo je da su ustvari postojala dva slavenska prijevoda - matice: prema jednom su nastale hrvatskoglagoljska i bugarska, a prema drugome ruska i srpska verzija.

U hrvatskoj redakciji tekst je sačuvan u dva glagoljska zbornika: u *Berčićevoj zbirci br. 5* iz XV. st. i u *Tkonskom zborniku*. Tekst iz *Tkonskoga zbornika* je nepotpun: istrgnuti su listovi sadžavali razgovor koji se na čudesnoj plovidbi u zemlju ljudoždera vodio među Andrijom i u početku neprepoznatim Isusom te, uz to, u nestalu dijelu teksta apokrifa vodio se i razgovor između Isusa i u gradu ljudoždera zatočena Mateja, pa se i pripovijedalo o tome kako je Matej čudesno progledao pošto su mu već bili izvadili oči i "otravili" ga, tj. "hranili travom", mj. "začarali", pripremajući ga za hranu na svojoj gozbi.

U toj prozi uzbudljiva sadržaja, nad realnim prevladava fantastično i čudesno: svijet je u apokrifu strukturiran bajkovito- ne priznaje se realnost ni objektivni prirodni zakoni. Nesputano se prepliću motivi preuzeti iz antičke književnosti s onima karakterističnima za istočnjačke priče: oni iz Odiseje s onima iz 3. Sindbadova putovanja iz 1001 noći (čarobni napitak, preobrazba ljudi u životinje, kanibalizam, i sl.), ali su prepoznatljivi i motivi poznati iz neapokrifnih legendarnih tekstova. Takav je, primjerice, motiv orla koji u legendi o Agapitu vodi svetca na željeno mjesto, do obale na kojoj će ga dočekati lađa s Kristom- čudesnim prijevoznikom, ista dakle situacija kao i ovdje gdje dva orla (anđela) Andriju i njegove učenike čudesno u snu prenose u nebo, a Krist je kormilar; Andrija je pak usput živo zainteresiran za to da spozna kako se brodom upravlja. Toj gotovo dječjoj naivnosti sličan je u apokrifu i onaj stilskom jednostavnošću upečatljiv opisa ljudožderskoga plemena kojim smo uvedeni u radnju: *"Človeci že grada togo ni hleba ědehu ni vodi piěhu na ědehu plt člověčasku i piehu krv va vseh člověk*

gredućih v grad ta". Uz to, i u skladu s tim - jer prema Croceovim mjerilima narodno stvaralaštvo karakterizira jednostavnost njegove psihologije, izraza i tona - način glagoljaškoga pisca obilježavaju i elementi izražajne tehnike usmene narodne proze, npr. u Andrijinu obraćanju Kristu *"Brate dobri i tovarišu počteni"*, u rečenici koja izražava Andrijino silno iznenađenje pošto je prepoznao Isusa na plovidbi u grad ljudoždera i kojom se rečenicom nastavlja tekst *Tkonskoga zbornika* iza oštećenja koje smo ovime pokušali kompenzirati.

Među tekstovima iz najstarijega sloja *Tkonskoga zbornika* jest i *Čtenie Agapita*. Pisano staroslavenskim jezikom i namijenjeno čitanju u crkvi ili u samostanima, to je život svetca, žitje – žanr koji svoje porijeklo vuče još iz antičkih životopisa. Konačan je oblik žitje dobilo u kršćanstvu: prilagođujući se novoj, bogoslužnoj funkciji, prihvatilo je, uz ideologiju, i metodu idealizacije i mitološke kršćanske arhetipove. Žanr se javlja u nekoliko varijanata, između kojih je i kratka, (a takvo je *Čtenje Agapita*), i ima ustaljenu kompozicijsku shemu: poslije fabulativne ekspozicije dolaze svetačka djela a na kraju postbiografijska fabula. Time se obuhvaćaju i pričanja o svetčevu porijeklu i domovini, roditeljima i mladosti, čudesima i konfliktima, problemima i njihovim rješenjima uz Božju pomoć, svetčeva smrt i čudesna djela koja čini i po smrti. U svakom se žitju nalazi takva shema, opširnije ili kraće elaborirana, ali neizbježna. U *Čtenju Agapita* također, s tim da su neizbježna čuda prerasla u viziju zagrobnoga života (slično pričanju u apokrifnoj smrti Abramovoj) koja je nesrazmjerno opširna i dokaz tome da se žanrovi počinju miješati i preplitati u nekom novom srednjovjekovnom sinkretizmu. Inače je, rekosmo, sve u skladu sa zahtjevima koji se postavljaju pred kompoziciju žitja: Agapit boravi kod kuće 16 godina, odlazi u samostan gdje postaje opatom, ali zainteresiran za problem zašto ljudi slijede Boga poslije sljedećih 16 godina napušta samostan i čudesno vođen orlom dolazi u nekakvu morsku luku. Tu su opasne zvijeri a Agapit je izgubljen (orao ga je napustio), ali tu se sada

stvori spasonosan brod s 12 mornara i jednim malim djetetom kao kapetanom. Uzimaju sa sobom Agapita i prenose ga u čudnu zemlju – u raj (izvana je to Božje boravište i pristup njemu prikazano ovako riječima apostola: *Poidi putem tem kem smo mi k tebe prišli i obrešćeši steni visoki od zemle do nebese. I prišad tlkneši va okance*). Među rajskim ljepotama susreće se najprije s Bogom a potom i s Ilijom koji mu dade čudesan komad kruha: bio je nepotrošiv i čudotvoran - kada se Agapit vratio na zemlju i nastavio svoje putovanje kopnom i morem, njime se prehranjivao, hranio gladne i oživljavao mrtve. Kada je ta čuda izvršio, jedan ga je anđeo uputio gdje će naći pustinjački smještaj: preselio se tamo, napisao je svoje žitje, *Čtenje Agapitovo*, i pobrinuo se da se čita po crkvama kada on već bude mrtav. Posjet raju učinio je od toga žitja *vidjen'je*, viziju, ali je i obilježio osnovni doživljaj svijeta izražen u tekstu: vrhunac je ushita svijetom upravo u svjetlostnome doživljaju rajskoga prostora. To je i umjetnički najuvjerljiviji dio teksta: u skladu s principima srednjovjekovne estetike inzistira se na jarkim bojama i blještavilu, a u jezičnoj umjetnosti to se prvenstveno ostvaruje nagomilavanjem svijetlih, visokih glasova, sibilanata: *vide svetlost sedmericeju slnca*. (Ako su uočljivi, ili čak istaknuti, i eksplozivi, to je zato da bi se pokazalo kako je svjetlost do bola jaka, kao da je materijalizirana i probada tijelo oštrim predmetom.). No to je samo jedna strana srednjovjekovnoga doživljavanja stvarnosti, ona u kojoj je i smrt svjetlost i ljepota, rajska i božanska, ona koja svoj izraz nalazi u gotičkoj arhitekturi u težnji visinama i otvorenosti svjetlosti mnoštvom prozora. Drugo lice toga doživljaja sačinjava smrt bez ljepote: strahotna, premda pravedna, ona koja je izraz našla u gotičkome slikarstvu, posebice u temi plesa mrtvaca i motivu raspadanja. Tu ćemo upoznati na primjerima iz apokrifnih vizija i apokalipsâ, posebice iz Abramove smrti i apokrifne Apokalipse *Tkonskoga zbornika*: takva smrt je prijelaz u carstvo mraka.

Jedna od velikih tema hrvatskoglagoljske neliturgijske srednjovjekovne književnosti jest i ona koja joj je zajednička s

KKC
MIHAELA ŠILOBODA
SVETA NEDELJA

teologijom – eshatološke preokupacije: znatan broj članaka u *Tkonskome zborniku* obrađuje temu koja je ljude toga doba snažno privlačila i duboko dirala. Potaknuta evanđeoskim vizijama i, poglavito, onima iz Ivanova Otkrivenja, hranjena bogatstvom apokaliptičke književnosti najrazličitijih provenijencija, pa i hermetičke i gnostičke, ta je tematska orijentacija raspalila maštu srednjovjekovnih ljudi i dovela je do paroksizma: uživali su, razmišljali i borili se u duhu apolaliptičkih vizija. Taj je fenomen apokaliptičkih očekivanja toliko prožeo njihove živote, tako je odredio njihov način mišljenja, ponašanja i osjećanja, da je povijest svijeta, jednako kao i pojedinačna sudbina ljudi, za njih bila u cijelosti objašnjiva apokaliptičkim žanrom, toposima što su u njem nastali, bujali i određivali ga. Dolazila ta opća apokaliptička mjesta iz oficjelnih kanonskih djela ili pak iz apokrifa, u njima je uvijek živim, jarkim bojama, s naglaskom na kontrastu, bujnim i proročki nadahnutim jezikom i stilom, čovjek pripreman za konačan obračun sila dobra sa silama zla, za kraj svijeta i vremena u Posljednjem sudu. Slike su bile pradavne, još kozmološke, ali prožete novim tajnama i umovanjima o brojevime, akrostihovima i diobama, prikrivene tamnim i neprozirnim simbolima prikazanima kao zvijeri i monstrumi, anđeli i demoni, kao krajnje personifikacije i analogije. Tu su i predznaci svršetka i opisi prokletstva, osvete i patnje, ali i neizmjerne sreće. Tu je mjesto za obračun Boga sa Sotonom/Antikristom, Mihovila s Luciferom, u apokaliptici se moglo informirati o blaženstvima i čudima raja i grozotama pakla. I sve to možemo proučavati u *Tkonskome zborniku*, sve od, rekosmo, opisa grijeha i nedjela pojedinaca i staleža, preko posjeta paklu (kao u slučaju Abramovu) i raju (kao u žitju Agapitovu), pa do one točke kada književna i teološka apokaliptička mašta poprima formu borbenoga programa određujući, obilježujući i zapečaćujući epohu srednjega vijeka gotovo kao "knjigu sa sedam pečata".

U jednome od članaka *Tkonskoga zbornika*, naime, otkrili smo mjesta koja nas neodoljivo podsjećaju na jednu od rijetkih originalnih hrvatskoglagoljskih tvorevina, na franjevačku pjesmu *S(vě)t´ se kon´ča*,

nadahnutu joakimističkim milenarističkim očekivanjima koja su iz Italije i Provance podjednako prodrla u Češku (gdje su prerasla u vjerske ratove), kao i u Hrvatsku. Evo toga dijela: *I vidih biskupi mnogie šimoničeki/(15) ki s(ve)tu svetlost prodaju za mi(to) za crikv/ena posvećenič i za redi redovnikom emluće./ I ošće vidih fratre i koludre i opate ki se či/nahu pravadni abrazom (!) a deli ne isplnev/(27v)ahu, a ti su kako vlci rashišćni. I ošće /takoe vidih mnoge pope ki hodiše po/ mnogom blueni, oni lubodeinici, oni/ oholi, oni gizdavi, oni opiěvci, /oni gutuni, oni zarnici, oni plesu/ pričestnici, oni crikveni čin za/pušćajući, oni tršci, oni zabiva/jući onih duše ke su nim preporučene/ v lubav B(og)a vsemogućega.* Ima li u apokrifnoj Apokalipsi iz koje smo uzeli citat i spomenutih, za apokaliptiku karakterističnih, skrivenih tajni, akrostihova, simbolike brojeva, premetanja i sl., tek će trebati istraživati, no ima ih u pjesmi *S(vě)t´ se kon´ča*. Svakako, opisano je nemoralno ponašanje zahtjevalo vječnu kaznu na Sudu živima i mrtvima, ili pak u paklu, što nas ovdje prvenstveno zanima, pa ćemo to kratko i ilustrirati. Ipak, da vidimo najprije kako je srednjovjekovni pisac zamišljao smrt: *imiše glave mnoge lute i strašne. I /one glave imihu lica zmijina, i zato /mnozi ot zmie pogibaju. A druge glave /imihu lica kako kopě izoštrena, zač mno/(5)zi ot kopai pogibaju. I te glave li/ca imihu ognena i bihu glave ee črnie /pakla, i sumporom ogannim dihahu /iz ust, zubi oštri kako grebeni, iz no/zdrv zmie lizihu, oči (i)m sumporom go/(10)rihu, na čelih roge imihu, iz nozdrv im štr/caše, oč(š)ima im gnoi s velikim smradom /rigaše. I tako imiše glave mnoge, lute i strašne velmi.* Premda u citiranu opisu kao da postoji neka težnja za objašnjenjem, mitska a ne znanstvena, ipak je to tipičan srednjovjekovni literarni topos: srećemo ga gotovo identična (izuzevši spomenutu težnju za mitskim objašnjenjem i prstenastu kompoziciju) u poznatoj *Visio Philiberti*, u glagoljskim njezinim verzijama naslovljenima *Viden´je svetago Brnarda*. U tima pričama o smrti grešnika i njegovu odvlačenju u pakao, citirani je opis smrti iz *Zbornika* prezentiran kao opis vragova. No opis vragove imamo i u nekim člancima *Tkonskoga zbornika: vi izvo/liste imeti sebi oca děvla ki vam e /vsako zlo ugotoval, ki est jeona*

ognena/ (15) i muka večnaě, i děvlu ki žive v ezere ognenom /imejući .e. (6) glav t(e)r .g. (4) krila i dihajući ži/vim ognem v lica vaša, trzajući tele/sa vaša zubi svoimi, i lica ih podobna/(38v) lutim zmiěm, kadi vam e uživati /velika smrada i pakla i tamnosti, /a svetla jure ne uzrite, kadi vam ěo /bude, a veselič nigd(a)r ni uzrite, kad/(5)i črvi budu ki nigdare ne umiraju /nere vazda, neprestanno budu vas j/isti. I ondi vam e ogan nareen ki/ nigdare ne ugasnet, kadi e krič i ž/alost, a veselič nikoli ne čuet,/ (10) plač i ridanie i krič mnogi vapi/jućih v paklenih mukah i va tmah /preispodnih, kadi budete prosili/ smrti i ne budete e mogli naiti,/ kadi vse zlo k vam pride a dobra/ (15) niednoga ne primete ni ga uslišite. U svezi s motivom pakla možda da još dodamo: on je toliko proširen u srednjem vijeku da motive koje srećemo u upravo citiranom isječku možemo sresti u svakom svečanijem srednjivjekovnom dokumentu, darovnici npr., u dijelu nazvanu *sanctio*. A to može izgledati kao u apokrifnoj Apokalipsi *Tkonskoga zbornika*: *I tada pognani budu grešnici kako i skot po polju va tmu kromešnuju, kadi njih bude bes konca.* O opisu zmaja, jer i to je đavao u jednome od njegovih književnih oblika, bit će riječi poslije, u paragrafu o sv. Mihovilu: sad smo pak dužni kazati ponešto o raju.

Ako su ikada ljudi slutili da je binarizam ako ne najbolji a ono barem najjednostavniji način spoznavanja i objašnjavanja svijeta, slutili su to u srednjem vijeku: zato su tami suprotstavljali, ističući je - rajsku svjetlost i ljepotu. Pitamo li se, dakle, ima li u toj apokrifnoj eshatološkoj apokaliptici ponešto od najdublje srednjovjekovne filozofske i simboličke teološke misli, one koja je Boga izjednačavala sa Ljepotom, Dobrotom i, naročito, Svjetlošću, pozitivno ćemo odgovoriti jednim citatom iz priče o Agapitovu putovanju u raj. Svjetlost je središnja tema misli toga razdoblja a tu je prezentirana na način najboljih književnih majstora: *I egda vnide vnutar, / vide svetlost sedmericeju slnca i oči ego/ ne možahota zreti i pade nic na zemlu. I va/zdviže i stari č(lově)k i vide križ ego be visotu/ više nebese i beleiši pače slnca i pokloni/sta se pred krstom i stvorista molitvu. I nač/(10)et Agapit svetlost trpeti i poět ga/*

stari č(lově)k i vede ga ideže bi od raě trpeza,/ ogružena ot kamene dragago. Trpeza beše sve/tleiši slnca, ležaše na nei hleb belei/ snega, i vide odra ladeze (da leže?) *belei mleka. Slai/ medu vinogradi že stoěhu s različnim/ grozdoviem. Ovo beše belo, a ovo črvleno ovoće/ bolše imuće različnim cvetom, egože niktože/ vide.* A kako je raj izgledao na zemlji na kraju svijeta u razdoblju od tisuću godina sreće i Božjega kraljevstva, posljednjoj povijesnoj epohi i sastavnom dijelu kolektivnih snova ljudi srednjega vijeka, "utopističkom " idealu za koji su se borili i stradavali na način opisan u *Svět' se kon'ča*, izmaštali ga tako lijepim i pravednim da je postalo opasnim za stvarno postojeće institucije, crkvu prvenstveno, kako je dakle to izgledalo s obzirom na rajsku svjetlost također nam pokazuje *Tkonski zbornik*: *I tud/ie porinu Mihovil Sotonu i vse děvl/i i vse grišniki. I tako letihu doli/ kako daždь kada pade iz oblaka. I ond/(15)i sam G(ospo)d(i)n zapret onu propast i zap/ečati ju pečatiju svoeju da se ne bude/ moći naiti veće, ni znati ono mesto. I k/ tomu jure ne bude děvla ni nega vlasti, /(40r) ne bude veće blazniti na z(e)mli, ere jure onda/ bude vsa z(e)mla rai. I budu pravdnici živuće/ na nei v sl(a)ve G(ospo)(i)na B(og)a i k tomu ne bude plača /ni vapě, ni bolezni, ni skrbi, ni žalosti/ (5) ni niedne bede, ni navisti, ni zavisti,/ ni laže, ni rote, ni svedočastva, ni noći, /ni tme, razve svetlost večnaě i veselie/ večnoe. I budet edino stado i edin past(i)r, /Otac i Sin i Duh S(ve)ti, Tvorac mira, komu/ (10) slava i čast va veki vek, AMEN (*latinicom*: AMEN).* To je budući raj na zemlji. O onome prvome izvješćuje Biblija u Postanju. O onome, međutim, o čemu ona šuti pričaju apokrifi o Adamu i Evi i njihovom potomstvu. Jedan od takvih zastupljen je i u *Tkonskome zborniku*: onaj o Adamovoj smrti.

U prikazanju Kristova silaska u limb srećemo sljedeći tekst: *(20)* ***C*** *(...)* ***Adam prizva /svoga sina Sita i reče nemu:*** */Nu pristupi, sinu, simo, /ter nam pravi ča želimo, (4v) /da nu pravi vsim očito, /er e vrime stanovito /da to vide jur vsi s(ve)ti /ki su s nami ovdi speti. /(5)* ***Odgovori Sit svomu otcu Adamu:*** */Oče dragi, ča velite /da vam pravlu ča želite. /Nu pravite ča vam reku, /da ě brzo k vam doteku; /(10) ča to veli starost tvoě, /da povide usta moě.* ***/C Sada reče Adam sinu svomu***

Situ: */Navisti, moi dragi sinu, /ě te molim, vsu istinu /patriěrkam i prorokom, /ka si slišal i videl okom, /ka si slišal od Mihovila, /vsa im povij ona dela, / kako te ě poslah k nemu /(20) za uzrok poslaniju semu.* ***/C Sada r(e)ci Sit vsim ki su v limbu:/*** *Nu slišite, pravlu da vam, /ča veli moj otac Adam, (5r) /ki ste sa mnom u tamnosti /čekajući biti prosti. / Kad mi otac zapov(ě)di /"likara mi iskati idi", /er nemoćan on ležaše/ tere lika potribovaše,/ mnoge zemle tad obidoh/ ter na vrata raiska pridoh. /Molah krala od kreposti:/ "da mi ulě od milosti /da pomažu oca moga, /er trebue lika tvoga". /Arhanj(e)l pride rekući: /"Ne trudi se ti plačući, /(15) proseći ča ni uzmožno; /ne prudi ti plakat grozno, /er B(og)6 oće to da bude, /S(ve)to pismo da se zbude. /Ča prosiši, ne ć sada imiti, / tribi ti e vrimene čekati /pet tisuć let dokli pride, /š nimi pet sat da izide, /tada oće vrime biti /(5v) Is(u)h(r6)stu na svit priti, /koga Ivan će krstiti,/ i tada će Adam ozdraviti. /Tad ki budu verovati, /(5) I(su)s ih će pomazati / s(ve)tim uljem od milosti/ i uvest ih će v raj radosti.«*

Citat je iz prikazanja Kristova silaska u limb: on odgovara jednome dijelu apokrifnoga i proznoga, prastaroga apokrifa o Adamovoj smrti. I kao što su prikazanja većim dijelom utemeljena na biblijskome pričanju, tako je i prozni apokrif. Ali tamo gdje odstupa od Biblije, može biti i heretičan. Apokrif o Adamovoj smrti dijelom je prihvatio te nekanonske i protukanonske, dualističke dogme. Blizak je učenju bogumila, koji su govorili o stablu života u kontekstu Satanaelova pada i u vezi s Kristovom mukom na križu. Blizak je i onim bogumilskim motivima koji se nalaze u pitanjima od koliko je česti sačinjen Adam, odnosno onim djelima koja se pripisuju legendarnome bugarskome popu Jeremiji, za koga se ponegdje kaže da je "Bogumilov sin" i da govori o "lažnome Sisinu", svetcu kojega smatraju manihejskim mučenikom. No o tome više u paragrafu o lažnim molitvama, "bajanjima popa Jeremije". Ovdje sada najprije jedan citat iz apokrifa o Adamovoj smrti: *Adam kada imi .z. (9) sat let i .j. (30) otnemo/re i bi mu kako umreti i prizva k sebi svoga /sina Sita i reče: "Sinu moi, poidi k vrat raě /k Mihovilu arhanj(e)lu i povij nemu vsu nemoć /moju i on tebi da pomasti kimi isceliju!" I kada*

/(10) pride Sit pred vrata raě sa umileniem ve/likim i poče prositi likarie ocu svomu, plač/ući se gorko, reče nemu Mihovil: "O(ta)c tvoi umrl e /i ne prime iscelenič dokle ne mine .dč. (5000) let!" I to /rek - zatvori vrata raju. A Sit stoje pri vra/teh, slze poče izlivati očima svoima. /Tada anj(e)l prinese nemu ednu šibicu i reče /emu: "Idi i vsadi ju v gori Maslinskoi i kada /(43v) učini plod, tada isceli ot(a)c tvoi !" /I nahaěmo v jednoi ištorii grčkoi da ta /šiba vzeta e ot driva kim Adam prel/ašćen bi. I kada vrati se Sit i naide /(5) otca svoga mrtva i pokopana i vs/adi tu šibu pri giavi Adamovi. /I vsaeni bi(v)ši nei, raste do vrime Da/vida c(ěsa)ra, od sina nega Solomuna /c(ěsa)ra . . . . Nažalost, možemo citirati samo toliko od toga najzanimljivijega dijela teksta (premda i on mora da je uistinu blizu pravome završetku, budući da je apokrif očito prstenasto komponiran – počinje i završava motivom drva života), jer je to još jedan od teško oštećenih tekstova, članaka u *Tkonskome zborniku*. No kako priča ide dalje znamo iz drugih hrvatskoglagoljskih tekstova, inačica toga u biti gnostičkoga apokrifa: *I kada Solomun crikav zidaše ku mu biše Bog zapovidal zidati, tada ono drivo za lipotu njega učini posići i hoti ž njega teg učiniti crikvi. I vsi meštri nigdare ne mogoše toga driva pripraviti v teg, jere nigda biše dlgo a nigda kratko. A oni za sramotu toga driva učiniše v njem most na jednom potoci pred Jerusolimom kude ljudi hojahju i dobitak. I kada pride Saba kraljica viditi mudrosti Solomunje i govorivši š njim vrati se od Solomuna. I mimo hodeći po onom drivu i po svetom Duhu zvidi i pozna da je vele moćno plemenito drivo tere malo odšadši posla k Solomunu rekući: "Dam ti viditi da drivo ko v takovi mesti /v/ vaščini stoji, da po njem vse kraljevstvo židovsko ima poginuti." Cesar Solomun slišav to, vze drivo to tere je v tretom obzidi pokopa gluboko v zemlju. I potom onde lokva se učini vrhu onoga driva pristriškom Solomunjim tere sta onde dari do jatja Gospodina. A kada bi zjutru v veliki petak, tada drivo zišlo beše van iz zemlje tere plavaše po vodi. I tadaj Židove prokleti vzeše ono drivo i ž njega učiniše Gospodinu križ na kom ga raspeše. I tada isplni se rič an'jelova ku biše rekal Situ: Kada to drivo plod učini, tada tvoj otac zdrav bude. A Gospodin naš umrv na križi i pojde k paklu i izvede ot tudu Adama i oce svete is tamnice i postavi je v*

svetlost večnu, amen. (Iz apokrifa o krsnom drvetu, Oxf. Zbornik Can. Lit. 414.) O tome motivu, o oslobođenju i ozdravljenju Adama i svetih otaca, riječ je u dramskome tekstu o Kristovu silasku u limb: u prikazanju zastupljenu, rekosmo, u *Tkonskome zborniku*. No o tome poslije više, u svezi s glagoljskim pismom. Sad ćemo se još malo zadržati na problemu gnostičkih i bogumilskih natruha u tekstovima *Zbornika*.

Ako je bugarski pop Jeremija bio pisac apokrifa, možda i bogumilski heretik, on je nesumnjivo najpoznatiji po svojoj vezi s apokrifnim molitvama, posebice onima koje su kao amuleti dovođeni u vezu s "lažljivim Sisinom": najstariji izvori o popu Jeremiji spominju *nedug6 jest6stvenyj, egože treskavicami imenujut6, jakože bajet6 Jeremija pop bolgar6skyj*, odnosno: *lažive molitvy o tresavicah6 i o nežitěh*. Jedna od takvih molitava iz skupine najpoznatijih, onih protiv nežita, nalazi se u *Tkonskome zborniku*. Nažalost, iako izgleda kao da je sačuvana u potpunosti, inačica molitve iz *Tkonskoga zbornika* je krnja: kao da je stegnuta u najkraćoj mogućoj formi, maksimalno sažetoj. I takva je ipak sačuvala ponešto od mistične snage koja ju je karakterizirala u punoj formi, posebice zahvaljujući tome što joj najizražajni sloj, onaj simbolički, nije bitno narušen, a nazire se i jezgra fabule i dramskoga elementa, konflikta i dijaloga (molitva je, naime, fabulativna i dijaloška): *Pojdi 7 anjel i 7 arhanjel 7 nože oštreće i srete i sveti Mihovil i Gabrijel i resta im: "Kamo idete?" I reše ima: "Nežita sići i krv issičenu istribiti iz očiju raba Božija, va ime Otca i (...)"* Poznata nam je ta apokrifna molitva i iz folklora, ali i iz starih slavenskih srednjovjekovnih vrela. Evo jedne od starijih varijanata: *Sveti Mihail6 Gavril6 greděše, v6z6m6 želěz6n6 luk6 i želězny stréły, strělati hote jeléna i jelénu. I ne obréte tu jeléna i jelénu, n6 obréte nežita iže seděše kamy racěpiv6, i v6prosi jego: "Čto ti jesi, iže sědiši kamy racěpiv6?" Otvěšta jemu: "Jaz6 jesmb nežit6 iže čl6věče glave racěplju i moz6g6 isr6ču, krv6 jemu proléju." I reče mu Mihail6 Gavril6: "Prokleti prokleto6če nežite! ne mozga srči ni glavy racěpi; n6 idi v6 pustuju goru i v6lězi v6 jeléńju glavu: ta ti jest6 trpeliva trpeti to.*

Ašte li te po sem6 dni obréšťu, ljubo te poséku ljubo te rostrélju". I v6zmoli se nežit6:"Ne poséci, ne prostréli mene, da běžu v6 goru i v6 leléńju glavu". Kao što u nekih slavenskih naroda i sada živi sintagma za označavanje mitskoga prostora: "lelejska gora", objašnjiva, možda, motivom jelena iz apokrifa o nežitu, tako i sama riječ **nežit** i danas živi na svim slavenskim stranama označavajući kakvu bolest. No u doba nastanka naših molitava, nežiti su bili nekakvi demonski duhovi. O njima i sada u folkloru postoji mnijenje da niti žive niti umiru. Premda je ideja o zlim duhovima bolesti univerzalna i postanjem poganska, ona je u našem tekstu, i u svima ostalima sačuvanima o nežitima, kontaminirana kršćanskom i biblijskom mitologijom i to tako da ćemo u legendi o nežitu vrlo lako nazrijeti kako apokaliptički arhetip o sukobu Mihovila sa Sotonom tako i eshatološki topos pakla shvaćena kao pustoš. Rekosmo da je priča o nežitu u *Tkonskome zborniku* sažeta; u njoj nema motiva pustinje, pustoga mjesta, nigdine, lelejske gore nastanjene jelenima. No, utjecaj apokrifa o nežitu toliko je snažan da je prodro i u druge, funkcionalno i tematski bliske tekstove, pa motiv koji nedostaje u molitvi protiv nežita imamo u srodnom tekstu, u neposrednoj blizini apokrifa o nežitu, u zaklinjanju zla oblaka, također demonskoga bića - ne nežit, ali oblaci se zaklinju ovako: *zaklinaju vas .., da pakosti ne stvorite ni pustite gneva svoego pri delih naših, ni va ino svoiti, na da razlijet se tuča i grad v pučini morskoj, v pustih mesteh sven predel naših.* I još ovako: *vpadite v pučini morskie i pogreznite v pustih mestih, ideže vol ne rove ni prasac ruče ni glas č(lověč6)ski slišit se.*

Još iz Mezopotamije i iz helenizma, od gnostika i hermetika potječe uvjerenje da tajna moć počiva u znakovima pisma i u snazi izgovorene riječi. Posvećeni su naročito molitve i zaklinjanja, basme i bajanja, blagoslove i prokletstva opterećivali tom materijalnom snagom koja, kada je riječ o likovima, postoji poglavito u geometrijskom simbolima, kada se radi o riječima, postoji u glasovima a kada je riječ o pismu, postoji naročito u ligaturama i monogramima. I tu je, naravno, kršćanstvo obogatilo, oplemenilo i osnažilo pradavnu ideju koju je

primilo od poganstva, posebice tako što je istaknuto mjesto u svojom misli pridalo učenju o Slovu, Riječi Božjoj, Isusu. Time je u Ivanovu Evanđelju, tekstu nastalome i u tradiciji grčke filozofije, kršćanstvo još u svojim početcima doseglo najdublje filozofske spoznaje: nije zato čudo da se početak Ivanova Evanđelja opširno i opetovano citira u onom dijelu *Tkonskoga zbornika* koji je posvećen molitvama i zaklinjanjima, odnosno u onim tekstovima koji su nastali s magijskom svrhom, premda je tu riječ isključivo i samo o takozvanoj bijeloj magiji: onoj, naime, koja se i oficijalno njeguje u kršćanstvu u formi ritualnih tekstova, skupljanih u zbirke zvane euchologijima, molitvenicima, trěbnicima. Osim izrazito oficijelnih tekstova te vrste, postoje i oni za sve prilike (primjerice uz obred striženja kose, odlaska na put, i sl.), ali i oni apokrifnoga karaktera. Pored gore spominjanih molitava i amuleta protiv tresavice i nežita, u tu skupinu pripadaju i one molitve i zaklinjanja kojima se zaklinju i druge bolesti. Uz zazivanje Boga i podsjećanja na njegova čudesna izlječenja (tu je, naime, dominantna logika analogije), demon se bolesti zaklinje svetcima i anđeoskim silama, Bogorodicom i križem, ali s izrazitom namjerom da izraz bude jak i svrhovit, sugestivan i ekspresivan, zato i stilski izglađen, dojmljiv, poglavito provođen ponavljanjima mjestâ koja već svojom posvećenošću i prisutnošću u Svetome pismu moraju djelovati na čovjeka koji vjeruje. Izgovaranje riječî prati ritualna gesta: među njima je naglašeno polaganje ruku, gesta kojoj se pridaje posebna snaga i nesumnjivo je vrlo sugestivna, pa dakle i efikasna. Inače se redovito zaklinje križajući istodobno: zrak, vodu, bolesnika, itd. Znak križa svoj izraz nalazi i u pisanome tekstu bilo u formi crteža križa ili pisanju riječi "križ gospodnji", a da se ne zna baš jasno podrazumijeva li se pod tom formulom crtež ili gesta, ili možda izgovorene riječi. No, takvo je križanje karakteristično naročito za tekst zaklinjanja oblaka, a o tome više u sljedećem paragrafu: onome o amuletima.

Čitajući tekstove iz *Tkonskoga zbornika* naći ćemo u nekim člancima vrlo zanimljive formulacije, primjerice: *da ne imate oblast v*

sem pole n(a)šem i va vseh selih n(a)ših ideže ležet molitvi sie i slova sič. Znamo da su i ti tekstovi skupljeni u zborniku pa se pitamo kako tu formulaciju valja shvatiti: znači li to da treba sa sobom nositi knjigu zbornika i polagati je na polja, i slično? Kako to kada je jasno da je knjigu nemoguće držati u poljima za svo ono vrijeme kada postoji mogućnost olujnoga nevremena, a po njem pogotovo, odnosno: ima li uopće toliko rukopisnih knjiga zbornika koliko ima polja i sela, i td.? U jednome od tih tekstova nalazimo i posredan odgovor na naše dvoumice: obećava se blaženstvo i oprost grijeha onima što imaju namjeru prepisivati i širiti tekst. Nije dakle riječ o opsežnijim svescima, nego prije o listovima ispisanoga kraćega samostalnog teksta: on je međutim dospio u humanistički zbornik da bi bio sačuvan za budućnost. Oni "pravi", funkcionalni primjerci prijepisa, naprotiv, nužno su propadali, nestajali, zaista bivali pokapani u poljima i nošeni na bojišta i plovidbe morima, skrivani za pragovima kuća da bi tamo istrunuli ili bivali izjedani miševima, i td. Bili su kratki tekstovi, list-dva pergamene, ako već nisu bili ispisivani na olovnim pločicama (svrha je ipak bila u tome da budu trajni), specijalno su pravljeni da bi bili prenosivi i, kažem, pokapani, skrivani kao zaštita od zla ove ili one vrste. Zapravo su bili tekstovi i predmeti koji su voljom i moćju posvećenih, vještih, bili napunjeni tajanstvenim zaštitničkim snagama, nadprirodnim silama: bili su apotropejske tekstovi i predmeti poznati pod nazivom amulet.

Tvorcima apokrifnoga pisma Isusova o poštovanju nedjelje, budući da je to tekst u najvećoj mogućoj mjeri propagandistički i kršćanski pravovjeran (izuzmemo li funkciju radi koje je i nastao, ili mu je barem bila nezaobilazno sredstvo kao preduvjet uvjerljivosti – taj magijski element, naime), tima, kažem, piscima zasigurno nije bilo do toga da se poigravaju magijom, već je na neki način njihova vjera naravno, bez svjesnoga prijelaza i izrazitih skokova prerastala u praktično uvjerenje da je predmet i tekst moćan, zaštitnički: religiozni karakter teksta i vjersko okruženje pogodovalo je takvu prijelazu s kršćanskoga vjerovanja u magiju. Želja da kršćanske vjerničke

dužnosti, poput poštovanja nedjelje primjerice, budu striktno izvršavane, međutim, za sobom je naravno povlačila i adekvatne posljedice, prvenstveno one materijalne naravi (usp. obvezu da se uredno daje desetina, Božji dio, naglašavanu i u tekstovima o vrijednosti mise i u apokrifu o Adamu) pa je razumljiva želja da spomenute dužnosti budu osigurane uvjerljivijim razlozima, jačim argumentima, npr. tako da budu poduprte strahom ili, barem, podsjećanjem na mnoštvo opasnosti koje čovjeku prijete na ovome i na onome svijetu. Ipak, ponavljamo: uvijek je svjestan stav autora takvih djela bio religiozan, a ne magijski. Taj je sekundarni slijedio mimo i protiv njihove svijesti: kao nekakav prirodan voljni sastavni element religije, gotovo kao da je izronio iz dubina podsvjesti, a podsvijest nije moguće negirati niti njome vladati. Onima pak koji su kompilirali dvije u *Tkonskome zborniku* sačuvane pohvale molitvi, još je manje namjera bila stvarati magijski tekst, a rezultat je bio upravo takav: u želji da budu što uvjerljiviji, pobožni su govornici prelazili granice vjere koja je imala dogmu da je jedini Bog svemoguć a sve ostalo moćno da su idoli dostojni toga da budu proganjani iz kršćanske zajednice. Nisu ih proganjali, već su vjerojatno bili ponosni što su ih stvarali, nesvjesni u svojoj naivnosti, nimalo manjoj od naivnosti onih kojima su se obraćali, da se služe sredstvima koja sebi dopuštaju oni koji čine jedan od smrtnih grijeha: čarobnjaci – *vražitelji, bahornici, vlhvinici*, oni na koje se u tekstu nastalu kao pomoć ispovjednicima misli postavljanjem pitanja: *Esi li čaril da si se /učinil draži nego si, ali si učinil meju /dvema da sta si draga bila i da bi ed(a)n /za drugim umrl, ali si učinil da sta /mrska bila?* I: *Esi li veroval čarom, basnem, /(10) moram, viščicam, vilam, vukodlakom i on(im)i ki sve/tčuju četrtke?* A vidjet ćemo da je osim magije bilo zabranjeno i nešto što je izvorno trebalo imati isključivu svrhu poticanja na pobožnost: crkvena prikazanja.

Hrvatska srednjovjekovna prikazanja bila su u početcima »po tonu i fakturi narodna«; ona su pokazivala »jednostavnost dikcije, shematičnost situacija, naivnu konvencionalnost karaktera, što je

osebujno za narodnu poeziju, osobito onu s vjerskom inspiracijom« (Perillo, 29-30). S drugog motrišta pak: jednostavnost dikcije i naivnost karaktera u srednjovjekovnim prikazanjima proizlaze u velikoj mjeri iz situacije njihovih izvedbi.

Prikazanja su se izvodila, u skladu sa svojim sadržajem, na velike blagdane ili na svetačne dane mjesnih patrona. *Muka Isusova* i njegov silazak u limb zvodila se po crkvama ili na javnim trgovima o Uskrsu, u doba negdanjih rimskih rozalija: tada je Sunce već u potpunosti nadvladalo mrak i zimu i kao poganski kraljevi poprimalo novu snagu potrebnu za godišnji prosperitet prirode i ljudskih zajednica. Izvođači su najčešće bili članovi bratovština: vjerojatno isti oni koji su sudjelovali u obredima izbora kralja "od karnevala" i svečanostima karnevala samoga, listom obredima koji su uz magijsku ulogu zaštite zajednice nesumnjivo davali za pravo onima koji su i crkvena prikazanja doveli u bližu vezu s pradavnim pretkršćanskim i univerzalnim obredima. Kalendarske prigode tih izvedbi, dakle, vezane su uz pučku vjersku obrednost, a izvođači, članovi bratovština, pripadaju istome društvenom krugu kao i njihovi gledaoci. Anonimnost autora i dugotrajno tradicijsko održavanje nekih prikazanja približilo taj žanr folklornim izvedbama: Šime Ljubić gledao je još na Rokovo 1837. godine u Starom Gradu na Hvaru zapravo srednjovjekovno *Prikazanje svetog Lovrinca*. Kaže da se ono tom zgodom »pjevalo, a nije se besjedilo pa je na taj način postalo kao neka pučka igra, slična Korčulanskoj moreski«. No i onda kad članovi bratovština ili drugi izravni pripadnici puka nisu bili izvođači prikazanja, oni su kao publika u tim izvedbama imali veoma aktivan udio. Ta, radilo se o kolektivnome obredu u kojem još nije bilo poistovjećivanja pojedinaca sa sudbinom likova, Kristova lika prvenstveno, nego je sveto i numinozno funkcioniralo u svojoj mističnoj formi. Naravno, osim u dijelovima koji su bili razlogom zabranama prikazivanja tih predstava, razlogom crkvenim napadima na prikazanja učestalijima već u drugoj polovici 16. stoljeća, a koja su svoj izraz možda i u *Tkonskome zborniku* našla u pitanju ispovijednika: *Esi li hodil gledati tancev, deletov, bubnov,*

pišćali ili ku lipu rič sega s(vě)ta? U vezi s tim ovdje ćemo postaviti nekoliko (sugestivnih) pitanja: Jesu li zabrane uslijedile jer je crkva spoznala, zahvaljujući jačanju kritičnoga duha i u njoj, da je veći dio, primjerice prikazanja Kristova silaska u limb, zapravo sumnjivoga apokrifnoga porijekla, iz Nikodimova evanđelja; ili: je li možda spoznala da je obredni karakter prikazanja takav da ih nužno treba svrstati u istu kategoriju kao i karneval i druge "nepodopštine" puka; ili: je li razlog zabranama možda nešto u vezi s neprimjerenim scenama prikazanja... , i td., a poslije, kada nas bude zanimao odnos prozne forme prema stihu u jednome od teatarskih tekstova *Tkonskoga zbornika*, na jedno od tih pitanja dat ćemo i potpuniji odgovor. Sad ćemo se, uz to, pozabaviti i nešto drugačijim stihovanim djelima iz *Tkonskoga zbornika*: najprije pjesmom "suprotivom Turkom" a onda i onom o pokvarenosti žena.

Dinamičnu poetsku sliku panike koja vlada prostorom susrećemo u apokrifnoj Apokalipsi *Tkonskoga zbornika* onda kada je riječ o tome kako Sudac posljednjega suda proklete goni u tamu (v. gore poglavlje o paklu): radi se o slici prestrašene stoke kako bezglavo bježi po polju. Ali sličnu sliku mi poznajemo i iz jednoga teksta sasvim drukčije naravi, gotovo kroničarskoga tipa: u jednome od najstarijih izviješća o turskome nasilju i panici i nesreći koja je zavladala kršćanskim prostorima pošto su Turci prešli Bospor i nezadrživo se uputili prema Beču, rušeći usput kršćanske države i okrutno slamajući svaki otpor, u zapisu, dakle, inoka Izaije iz 1371. možemo pročitati tu sliku tek ponešto izmijenjemu. Promijenjeni su motivi, ali struktura je identična – ne radi se o stoci već o pticama koje su se razletjele po morskoj površini i usporedba se ne odnosi na proklete duše već na Turke koji osvajaju kršćanski prostor. Znajući da u *Tkonskome zborniku* imamo jedan od najstarijih hrvatskih poetskih tekstova o strahotama turskoga nasilja, to je posljednja pjesma u skupini od pet pjesama koje se nalaze ispisane poslije drame o uskrsnuću Isusovu u *Tkonskom zborniku*, a i ostali su prvi tekstovi toga tipa koliko rijetki toliko i izvrsni vrijednošću, zanima nas je li možda u hrvatskim tekstovima o turskom zulumu sadržaj zapravo eshatološkoga

karaktera, priča li se u tim tekstovima ustvari apokalipsa, opisuje li se pakleni "krajolik" i događanje, kad je u već Izaijinu tekstu mogla biti iskorištena apokaliptička slika; zanima nas kako su zapravo razni pisci opisivali stanje i događanja po upadu Turaka, kako su dinamizirali paniku koju je to divljačko nadiranje izazivalo, jer svi ti tekstovi govore o stanju koje je ili panično ili panici pogoduje; zanima nas i to ima li kakva utjecaja prvoga teksta, Izaijina, najstarijega (i izuzetno poznata, jer je književni biser o koji se otimaju srpska, makedonska i bugarska književnost), jer je dokazano u istraživanjima Nikice Kolumbića da je Marulićeva *Molitva suprotiva Turkom* itekako ovisna o glagoljskoj pjesmi sačuvanoj u *Tkonskome zborniku,* a onaj treći relevantan hrvatski tekst i sam je zapis, Martinčev, uz to – pisan na staroslavenskome jeziku, jeziku Izaijina zapisa; zanima nas je li doista u zapisima riječ o povijesnome pričanju, ili možda više književnome, i kako se povijesna problematika riješila u pjesmi, ona je valjda poetski tekst iako govori o aktualnim povijesnim događanjima. Bit će zanimljivo vidjeti ima li zajedničkih toposa, jer bismo očekivali da će, budući da je riječ o identičnim događanjima, i slike biti slične, ali budići da je riječ o literaturi, zanimljivo je pogledati koliko su slike arhetipske. Zanima nas, ali nećemo inzistirati na odgovorima – zadovoljit ćemo se postavljanjem pitanja i iznošenjem nekoliko citata:

Izaija: *"U dobra vremena počeh prevoditi (...) kada je (...) Sveta gora cvjetala kao raj, (...) a završih u najgore od svih zlih vremena. (...) Tada je Bog bio izlio gnjev svoj nad kršćane zapadnih strana, tada (...) vojska se diže da izgoni Turke, a da ne pomisli kako se Božjemu gnjevu nitko ne može suprotstaviti (...) postradahu jer su bili poraženi i kosti su nepokopane ostavili; drugih mnoštvo poginu od oštrice mača ili su bili prodani u ropstvo; treći, manjina, uspjeli su spasiti se i vratiti se doma. (...)neki od kršćana bijahu poklani, odvučeni u ropstvo (...) ginjahu od gladi. Opustje zemlja (..) i zaista, tada su živi zavidjeli mrtvima...";*

Martinac: *"do mora robeće i harajuće i domi Božje paleće i oltari Gospodnje razdrušujuće, prestarih že izbijajuće uružijem, junoti že, děvi i vdovi, daže i kvekajućija čeda, puk Božji peljajuće v tuzě usilija svezani sući željězom na i prodajući je na tržišćih svojih jakože skotu običaj jest. (...) Tagda že padoše krěpci vitezi i boritelji slavni v premoženiji jih věri radi Hrstovi. Ošće že i pišci izabrani boritelji tu umriše, obstrti zastupi v plčine polja tu že semrt prijaše věri radi (...) I tagda načeše cviliti rodivšije i vdovi mnoge i proči ini. I bisi skrb velija na vseh živućih v stranah sih, jakože nšst bila ot vrěmene Tatarov i Gotov i Atele nečistivih."*

***Tkonski zbornik**: Spasi, Marie, tvoih vernih, ¤ izbavi nas o(t) tug neizmernih, ¤ kimi I(su)s, sin tvoi priti, ne dai mu nas pogubiti. N(e)bo i z(e)mla na nas tuži, ¤ meč, glad, smrt nas vsud ukruži, ¤ a uteć kamo nimamo, ¤ nere k tebi, Marie, samo. ¤ Smrt cić srdbe sinka tvoga ¤ luci draga od miloga, ¤ smrt prenagla vsud vojue, ¤ nikogare ne milue. ¤ Jur v sirotstvi ditca cvile ¤ cić žestoke turske sile, ¤ a kud gode gdo putue, ¤ nad drazimi narikuje. ¤ A meč oštri va nas goni, ¤ nad glavu nam jure zvoni. ¤ Mila Gospe, jur smilui se, ¤ od nas daleč ne dili se, ¤ život strahom vsim nam gine, ¤ kako i mraz od vrućine. ¤ Ne dai vpasti v smrtne rane, ¤ kih smrt tako strašno žane, ¤ kako ovce k zakolenju, takovi smo vsi mišlenju.*

I još samo jedno upozorenje: činjenica da se i distisima osmeračke pjesme *Spasi Marije* i u Izaije prodor Turaka obrazlaže Božjim gnjevom – povezuje ta dva teksta, a Martinčeva sintagma *pučina polja* čini vezivni element među dvjema slikama s kojima smo paragraf i započeli: pučine kojima su se razletjele životinje jesu i polje i more.

U prikazanju Kristova silaska u limb dijelovi koji su u vezi sa svetim likovima, njihove replike, pišu se u stihu, a oni koji se odnose na demone – (izuzevši, narvno, didaskalije) pišu se u prozi. U doba kada su pisane drame u kojima pučani govore talijanski, plemići i vile i bogovi

latinski a vragovi – hrvatski (kao u slučaju jedne izvedbe na trgu sv. Marka u Veneciji u 16. st.), u to doba u drami koja nastaje u Hrvatskoj i pisana je isključivo hrvatskim jezikom takva stvaralačka uporaba forme govori i ono što se nigdje ne kazuje izravno riječima, govori dakle posredno: što je rečeno u stihovanim osmeračkim distisima, ritmički pravilno, rimovano i uređeno – to se tiče svetosti, svjetlosti i Božjega svijeta - Kozmosa; što je pak rečeno u prozi, neritmičkim uzbuđenim govorom, neurednim i nesređenim, odnosi se na Protivnika i njegov element – Kaos. Forma je dakle u biti oznaka suprotnosti: *red X nered*. No, zanimljivo je da je dubinski smisao te pojave dijametralno suprotan površinskome njezinome sloju. Prikazanja su, a naglašavamo, pojavu o kojoj je riječ nalazimo upravo u jednome od njih, zabranjivana uz motiv da se u njima, sasvim nasuprot prvotnim intencijama, sviđa ono što je nepristojno svetome. Kao znak višega dramskog razvojnog stupnja, naime, u pobožna su se prikazanja postupno uvlačili i elementi koji su se sviđali, ali nisu poticali na pobožnost, i uslijedile su zabrane, osobito nakon Tridentinskoga koncila. Budući da znamo da su upravo scene s vragovima bile naročito omiljene, najvjerojatnije zbog uvjerljivosti vražjega diskursa, pa su "nadjačale" svete i poželjne scene (ali u kojima je dramatika bila nešto slabija), zanimljivo bi bilo pogledati što je zapravo to što karakterizira diskurs takvih scena: nije li možda u njem smiješno upravo to što vragovi govore u maniri izvrsnih uspješnih pravnika (ili možda skolastičkih advocata diaboli, izvježbanih u savršenom visokoškolskom sustavu kasnoga srednjega vijeka), nije li možda racionalnim sredstvima i oštroumnim moćima razuma bila smijehu svetogrdno izvrgnuta vjera, temelj srednjovjekovnoga sustava - nisu li, pitamo se, svoja mjesta neočekivano zamijenili Kaos i Kosmos, iracionalno i racionalno, u svojevrsnome paradoksalnome obratu prikazanja? Nesumnjivo je, naime, da su u rečenim scenama vrazi govorili racionalno, da je njihov diskurs nevjernički racionalan, logičan i sređen: u nasuprotnom, vjerskome diskursu on pronalazi aporije, apsurde i proturječnosti, naglašava ih i ismijava. Radi se zapravo o sukobu dvaju svjetonazora: vjerskoga, koji funkcionira u skladu s

Tertulijanovom maksimom *Credo quia absurdum* i neovisan je redu koji pretpostavlja logika i metodologija, nasuprot hiperkritičnome, racionalnome i analitičkome, gotovo novovjekovnome, koji snagom logičke uređenost razlaže dogme i kao kakvim skalpelom secira predrasude. Srednji je vijek, religiozno razdoblje, pri kraju: dolazi novovjekovlje, doba Francisa Bacona i Renea Descartesa, znanost se oslobađa vjerskoga nadzora i tutorstva, a u prikazanjima su navedeni likovi prvi vjesnici te velike novosti. *Cvět od krěposti*, međutim, već je njezin zreo izraz.

Moralističko prozno djelo *Cvět od krěposti* za predložak je imalo talijanski sastavak *Fiore di virtu* nepoznatog autora, ali je bilo vrlo popularno i prevedeno na francuski, njemački, španjolski, rumunjski, ruski, grčki itd. Naša je hrvatska inačica: ona iz *Tkonskoga zbornika*, prevedena s češkoga jezika. Prvi hrvatski prijevod nastao je vjerojatno početkom XV. st. negdje u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, i to na čakavskom dijalektu, da bi se *Cvět* poslije, od 15. do 19. st., raširio u brojnim rukopisima i izdanjima, ćirilskima, glagoljskim i latiničkim. Djelo se sačuvalo u nekoliko glagoljskih rukopisa, od kojih je najstariji Vinodolski zbornik iz prve polovice XV. st., no svi glagoljski rukopisi zajedno nemaju više od 28 glava (od izvornih 35 odnosno s naknadno dodanima 41).

U svakom poglavlju toga djela govori se o jednoj kreposti odnosno o njenoj suprotnosti: o jednoj mani ili grijehu. Poglavlja su sastavljena po strogoj shemi: najprije se daje definicija kreposti odnosno mane, slijedi poređenje s osobinama neke životinje, zatim niz moralističkih pouka (sentencija) koje se navode po filozofima i crkvenim piscima i napokon, za ilustraciju, neka priča. Između sviju, nama je svakako najzanimljiviji 3. kapitul, Ot ljubvi ženske, jer iza njega dolazi i pjesma protiv žena, jedinstvena, budući da je sačuvana samo u *Tkonskome zborniku*, originalan sastavak u osmeračkim distisima pisan ikavskom čakavštinom, no nedotjeran i vjerojatno prepisan iz

starijega predloška. Zanimljiv je i odnos koji vlada između pjesme i proznoga poglavlja o istoj temi, koji joj prethodi: prozni je tekst pisan filozofski smireno i umjereno – pjesnički je, međutim, premda naivno iskustven, ipak strastven i netrpeljiv, dostojan srednjovjekovnih propovijedi koje se na istu temu pokvarenosti žena govore već stoljećima prije nastanka talijanskoga humanističkoga teksta *Fiore di virtu* i, naravno, kao da nikad nisu bile napisane plemenite Kristove riječi o ženama s kojima je dolazio u doticaj: tipično za žestok srednji vijek, doba koje se odražava i u sljedećem tekstu iz *Tkonskoga zbornika*: legendi o 12 petaka, tekstu zastupljenu u mnoštvu glagoljskih i ćirilskih inačica.

Apokrifna *Legenda o 12 petaka* svojevrsno je prenje, točnije pripovijedanje o vjerskoj "parnji" (disputaciji, kontrastu, kontreštanju) između kršćanin Eleuterija i Židova Tarakoja. Eleutorij dokazuje prednost i premoć kršćanske vjere nad židovskom bezobzirno se domogavši tajne koju su o poštivanju petaka čuvali u židovskoj zajednici: iskoristivši dječju iskrenost Tarakojeva sina Amaleka koja je poslije plaćena i životima – najprije je Tarakoj zaklao Amaleka a potom izvršio samoubojstvo. Poslije upravo ispričane fabule slijedi nabrajanje: 12 znamenitih povijesnih petaka "ki su na veliko spasenije dušam krstjanskim". U navedene dane, petke i kvatre, valja živjeti o postu i molitvi, dijeliti milostinju ubogima i suzdržati se "ot ljubodjejanija" jer "*ako li v simi petki ili kvatri temporni začnet se dite, budet nezdravo ili besno ili nemo ili hromo ili slepo ili knasto ili inu bolezanju obdržano*".

> "Ovaj je tekst (...) vezan uz spise u kojima ispod tanke površinske patine kršćanskog mita žive slojevi narodnog sujevjerja, drevne pretkršćanske magijsko-astrološke tradicije i demonološkog legendarija. U starim ćirilskim astrološkim djelima i zemlje se npr. dijele prema simbolici 12 znakova zodijaka, a u njihovim uvodnim dijelovima, gdje su dani mjeseca rasporedeni prema

biblijskim ličnostima, treći je dan Kainov. I tu se sada ponavlja gotovo sve ono što se govori i u legendi o 12 petaka: onaj tko se toga dana rodi živjet će kao zlotvor, taj je dan zabranjen za poslove na zemlji jer ne bi donio blagoslovljena ploda, sve što se na nj dogodi donosi zlo čovjeku." (Hercigonja, *Srednjovjekovna knjiž.*, str. 132.).

Prožimanje kršćanstva s poganstvom svakako je zanimljivo i značajno, no znanosti je i već relativno dobro poznato. Drukčije, međutim, stoji stvar s prožimanjem likovnih umjetnosti s glagoljskim pismom: ono je nepoznato, premda podjednako značajno, pa ćemo mu posvetiti sljedeći paragraf.

Već uvid u one tekstove *Tkonskoga zbornika* koji govore o postanku i značenju ikona, svetih slika, a posebice nerukotvorenih mandiliona, uvid u apokrifno Isusovo pismo kralju Abagaru i dio prikazanja Muke, onaj o Veronikinom rupcu, već sam uvid u to dade naslutiti dubinsku povezanost koja postoji između glagoljskoga pisma i ideoloških znakova srednjovjekovne književnosti, i ta nas povezanost ne mora čuditi: tvorac glagoljice sv. Konstantin-Ćiril izvrsno je poznavao tu ideologiju, bio je filozof i teoretičar ikonobranitelja i stvarao je nov sustav znakova – pismo, pa ništa prirodnije od veze toga dvojega u njegovu djelu. Najprije, ta se povezanost očituje primjerice tako da model za pravljenje glagoljskih slova nije ništa drugo nego puki "zbroj" aureola s ikona: kružnih, kvadratnih, trokutnih i monogramskih. Ali je zanimljivije to da je spomenuta sprega dvojega duboka i impresivna i da se jednim dijelom može ilustrirati na primjeru tekstova iz *Tkonskoga zbornika*. Kažem: duboka i impresivna jer je to možda jedan od najosmišljenijih, stvaralački najoriginalnijih i filozofski najutemeljenijih prožimanja likovnosti, i figurativne i geometrijski apstraktne, s umjetnošću riječi. I prije Konstantina-Ćirila kršćanska je misao bila došla do ideje da figurativne, na književnosti utemeljene prikaze, sažme u geometrijski likovni motiv, pa je tako, primjerice,

ideju o Svetom Trojstvu prikazivala trokutom a priču o Kristovu Uzašašću na nebo kružnicom koja okružuje kvadrat i dva križa, Andrijin i grčki, odnosno prikazivala ih je kotačem s osam palica prepletenim s kvadratom. Kad se tomu liku doda i heksagram, simbol *coincidentiae oppositorum i mysteriuma coniunctionis*, poznat nam kao sprega glagoljskih slova *i* i *s*, što je učinio Konstantin-Ćiril da bi kreirao model za stvaranje pojedinačnih glagoljskih slova, (no ovaj put mi to vidimo iz drugoga aspekta, neovisna o aureolama), imamo geometrijski apstraktan likovni prikaz Kristove smrti, Uskrsnuća i Uzašašća: dva su trokuta nasuprotna i prepletena i pokazuju u dva smjera – prema dolje ili u limb i prema gore ili u nebo. Pokazuju isto ono, dakle, što prikazuju figurativni likovni prikazi Silazak u limb i Uzašašće, odnosno ono o čemu šturo izvješćuje kršćanski *Credo,* a opširno apokrifno Nikodemovo evanđelje, tekst koji je znatnim dijelom, gore smo rekli, bio predloškom glagoljskome prikazanju Silaska u limb iz *Tkonskoga zbornika*: pokazuju da su suprotni svjetovi, nebo i limb, spojeni i međuzavisni. Taj se silazak u podzemlje, da podsjetimo, u poganstvu događao u doba rimskih rozalija, smrti obrednoga kralja i ponovnoga njegova rađanja s pobjedničkim hodom sunca, a ima svoju paralelu i u basni o janjetu i vuku, i tu ukazujući na godišnje kružno kretanje. Tako su nam tekstovi koji govore o Kristovu silasku u limb i njegovu uskrsnuću, zahvaljujući tome što su napisani glagoljicom, i bez obzira na to koje im je porijeklo i izvorno i prvotno pismo, osmišljeniji i obogaćeni dimenzijom koja postoji samo u glagoljskim tekstovima – protumačeni su na stanovit način, neizravan i skriven, tajanstven, ali bitan i uvjerljiv jer je riječ o mističnim pojavama i srednjovjekovnim, tj. platonističkima, dvostruko odraženim tekstovima. Dakle, zahvaljujući upravo genijalnom stvaralačkom daru Konstantinovome, sprezi koja postoji među likovnom figurativnom naracijom i književnošću u mogućnosti smo pridružit i pismo: definicijski graničan, posrednički fenomen. Pismo kojim je, naglasimo, pisan i *Tkonski zbornik,* kodeks u kojem su sačuvani bitni glagoljski tekstovi: kazališna obradba Nikodemova evanđelja, Isusovo pismo Abagaru i priča o Veronikinu

rupcu, sve sa stanovitim aluzijama i na srednjovjekovni kršćanski, prvenstveno bernardinski cistercitski, ali i templarski i dualistički, bogumilski, katarski, rajnski i provansalski mit o svetome Graalu.

Objektivnosti radi, prikazujući *Tkonski zbornik* poseban prostor moramo posvetiti arhanđelu Mihovilu: taj lik srednjovjekovne mitologije i umjetnosti najzastupljeniji je u *Zborniku* i opisan cjelovito, premda u više članaka (Apokalipsi, Govoru na dan sv. Mihovila, u apokrifima o Adamu i Abramu, Isusovu pismu o nedjelji, i dr.). Autori se tako često osvrću na nj da pomišljamo da je možda *Zbornik* i sastavljan sa željom da čitatelj dobije što potpuniji pojam o tome liku, a iz tko zna kojih motiva: moguće je, primjerice, i to da je *Zbornik* nastajao uz kakvo svetište Sv. Mihovila, (ili Sv. Jurja), a njih je nesumnjivo bilo i u Liki i Krbavi, u Primorju i u Dalmaciji, u svima onim prostorima za koja se misli da su moguće mjesto nastanka *Zbornika*. Lik toga Božjega poslanika i vojnika tematski je vrhunac *Tkonskoga zbornika*, a onda i našega prikaza, pa prijeđimo na naš predmet.

Široko je poznato da je Mihovil mačem izagnao iz raja Adama i Evu, ali ih poslije i liječio drvom života, da je vodič po paklu u vizijama svetaca, da surađuje s Bogom pri posljednjem sudu, individualnome i Sudu svijeta, da je porazio Sotonu, Zmaja, u velikome kozmičkom sukobu, i td. U jednoj od legendi *Tkonskoga zbornika*, međutim, Mihovil je pobjednik nad zmajem koji je obitavao u pećini na Monte Garganu, brdu na kojem je jedno od najpoznatijih arhanđelovih svetišta, jedno od prvih i najvećih na europskome tlu. To je naše legendarno kazivanje zapravo slobodna kombinacija mašte: u njoj je došlo do spajanja ustaljenih motiva, no neki od njih pripadaju drugim pričama – legendi o sv. Jurju Zmajoubojici (što nije slučajno) i mitu o sukobu na nebu u početcima svijeta. Legenda je o nastanku svetišta na brdu Garganu kraj Siponta u Pugli ipak uistinu nešto drugačija: u priči o postanku svetišta, toga pa i većine poznatih posvećenih Sv. Mihovilu arhanđelu, pa i onoga na Mont Saint Michelu u Normandiji, pojavljuje

se motiv bika, stari simbol života i plodnosti. Uz druge detalje, poput crvenoga platna na oltaru, kristalnoga križa što formom podsjeća na bodež, žrtvovanja bika, i td., sve to sadržano u rečenoj legendi u vezu dovodi Mihovila i Mithru, staro indoevropsko božanstvo svjetlosti, pravde i posredništva porijeklom iz Frigije. Znamo li, uz to, da je na brdu Garganu sačuvana freska s prikazom stabla i 12 diskova, vjerojatno znakova zodijaka, te da uz stablo omotano zmijom stoji naga žena sa životinjskom glavom, vjerojetno Anahita, Mithrina družica, lunarna božica, jasno je da je borba sa zmajem iz legende o Mihovilu *Tkonskoga zbornika* zapravo samo još jedna od obradbi prastaroga mitskoga toposa borbe među principima svjetlosti i mraka, perzijskih bogova Ormuzda i brata mu Ahrimana. Osim što je i biblijska kozmička borba samo još jedna, premda najstarija i najčuvenija, obradba toga mita, to je zasigurno i legenda o Mihovilu i njegovoj borbi sa zmajem na brdu Gargano, no to je i mnoštvo toponima razasutih po našim krajevima. Oni su takvi da se u njima suprotstavljaju vrhunci brda dubokim provalijama i pećinama (u blizini je i voda i, kažu, zmaj) a vrhovi su obično nazivani Vidovo brdo, provalije Djevin skok, ili sl. No ne radi se o skokovima djevojaka, nego o iranskim duhovima zla, devama, ne radi se o Vidu ili Perunu, već o starijim božanstvima Mithri i Ormuzdu, Mithrinu alter egu. Razumije se da su neki od takvih vrhova poslije posvećeni i sv. Mihovilu. Taj Božji trubač, ratnik i mjerač duša voli vrhunce: njegove su crkve u visinama s mnogo zraka i svjetlosti. Nije možda bez značenja ni to da se u Zadru Mitrina pećina, njegovo antičko svetište, nalazila svega nekoliko destaka metara od mjesta na kojem je u srednjem vijeku nastala čuvena crkva Sv. Mihovila i samostan franjevaca trećoredaca – a to s obzirom na mogućnost da je *Zbornik* barem dijelom nastao u Zadru, da se u jednoj pjesmi zaziva sv. Juraj Zmajoubojica te da se u *Zborniku* iza teksta s ispovjednim pitanjima citira tiskani kolofon fra Mateja Zadranina, trećoredca, kojim on u Bolonji tiskanu inkunabulu posvećuje Rabljanima G(r)imalarkama.

NAPOMENA O TRANSLITERACIJI

Glagoljski su tekstovi transliterirani latinicom u sklada sa sljedećim načelima:

1. Znak za grafem "đerv" je j, za poluglas je 6, za "šta" je *šć* i *ć*, za "jat" je ě a za "ju" *ju*, za "iže" je *i* a ne čini se razlika između dva grafema za glagoljsko "i".

2. Riječi koje su u originalu pokraćene i često se označavaju titlom, u translitraciji se razrješuju u okruglim zagradama.

3. Teško čitljive grafeme, ili oštećen dio teksta, stavljam u kose zagrade.

4. Grafemi koji su u originalu smješteni iznad retka, u transliteraciji su pisan u retku.

5. Retci transliteracije odgovaraju retcima originala.

6. Proklitike i enklitike su odvojene od riječi-nositelja.

7. U tekstu latiničke transliteracije provedena je interpunkcija zarezima, točkama, točkom i zarezom, dvotočjem i navodnicima za upravni govor, dok u originalu najčešće uopće ne dolaze. Velikim slovima pisana su osobna i geografska imena te početak rečenice, premda tekst originala jedva da poznaje velika slova.

1r er me oće kruto speti,
gda me veže *jur* pri tebi,
ča mi učini sam o sebi,
nu me primi sada k sebi,
er sam poslan sada k tebi.
C *Tu Mihovil pridi g děvlu, meč v ruk/i/:*
O smrdeći zlu podobni,
Satanas ki s u vsem zlobni,
zač ne pušćaš s mirom toga
priětela, ti, Božjega.
Ali ne vidiš da zlamenie
križa nosi za spasenie?
On je našal *jur* spasenije,
grihom svoim otpušćenie!
C *Mihovil lupežu reci:* C
O naš dragi priětelu,
to učini ča ti velu.
Satana gda t se približa,
pokaži mu drivo križa,
križ ga oće propuditi
a ti ćeš slobodan biti;
mi ćemo ti otvoriti
i u rai te upustiti.
1v **C *Tu pokaži lupež križ děvlu a on biži, Rafail reci lupežu:* C**
Kad molbu činiš toliku,
mi t ukažemo raisku diku
ter te u rai upustimo,
gdi se z Bogom veselimo.
Kad si pravi Boži sluga,
mi ćemo te sebi druga,
ki smo čisti vsi od griha,
nigdore ni ki nas liha.
Pokle s dobil vse kriposti

Krala od večne radosti,
ki e tebe moćno prezal,
moćju križa *jur* s ga svezal,
jur postupai ti ufano
v cesarastvo obećano,
ko t je rekal I(su)s dati,
š nim ga budeš uživati.
C *Reci Mihovil lotru:* C
Ě arhanj(e)l tebi pravlu
i *ju*re te v rai ě stavlu,
sada ti rai *jur* otvoru
i sa mnu t je poiti goru.
2r Zato se vsi veselimo
er nam pride ča želimo,
skoro ima to *jur* biti,
Is(u)h(r6st6) k nam ovdi priti.
Očito vam to *jur* pravlu,
tere B(og)a sa vsim slavlu,
er budemo odsud zneti,
ki smo bili dosle speti
gvozdjem vražim vele kruto
u vom mesti, ko je luto,
er veselje *jur* nam bude,
ča želimo, nam se zbude.
C *Sada reci Ěkov Samodrug:*
Pridi *ju*re, Gospodine,
da naš život zlo ne zgine,
ne tii vele *jur* krsmati,
ter nas ne čin ovdi stati,
ere *jur* e prišlo vrime
da nam znameš ovo brime.
Gospodine, to *jur* stvori
2v ter nas ovdi ne pomori,
vsi smo *ju*re mi ufani

skoro biti v B(o)žjem stani,
kadi budemo prez dreselič
i imiti vsa veselja
tere tebi hvalu vzdamo,
er te *ju*re dobro znamo.
Znasmo tebe ovdi stoeći,
Is(u)h(r6st)a vsi želeći,
da bi brže k nam bil prišal,
svital u su tamnost zišal
ter da bi nas odsud iznel
tere u svoi rai nas prijel,
da to vimo *jur* očito,
k nam ti prideš stanovito,
ter nas oćeš odsud zneti
a děvla oćeš tvrdo speti.
C *Sada Ivan Krstitel pride v svitah remetskih, Abram ga pitaj rekući:*
A ko si ti, ki si k nam prišal,
3r is pustine, mnu, s izišal
ter mi se mniš er(e)mita,
tako kaže tvoě svita.
C *Ivan odgovori Abramu, rekući:*
Glas vapi*juća* u pustinu
ě sam pravil vam istinu,
velah puti pripravlati
i od grihov se kaěti,
Is(u)h(r6st)a vidih greduća ka mni,
ki svoe stvari ukaza mani,
ter ga ukazah prstom moim
se rekući, ča vam povim:
"Ovo e agnac ki vazima
vse grihe s(vě)ta." *Jur* sa svsima
ter ga krstih u Ěrdanu,
tako zvahu riku onu.

Ošće nega ě krsteći
vidih S(ve)ti Duh prileteći,
i pride mu vrhu glave,
kako mnoga s(ve)ta pisma prave.
Tad slišah glas Oca B(og)a:
"Sa vsim slišite sina moga,
po kom mani vse činenie
3v ugodno e i rečenje."
C *Sada Abram pita Ivane govoreći:*
O Ivane, nu nam pravi,
vred li pride Kral od slavi,
pokle si B(o)ži posal
ter si ovdi pred nim došal,
skoro li će do nas priti
ki e hotil za nas s neba ziti.
Naš G(ospo)d(i)n, I(su)s sveti,
vred li nas oće odsud zneti?
Nu nam r(e)ci vsim očito
to ča ti znaš stanovito,
ter učini nas veselih,
er nas vidiš vsih dreselih.
To znai dobro da e vrime
ova tamnost da ga prime
tere da nas odsud zvede
i u rai nas svoi privede.
Nu nas *ju*re obeseli
da stanemo vsi veseli.
C *Odgovori Ivan Abramu:*
Ali ne rěh vam praveći,
u pustini ošće stoejći,
4r da sam poslan od Višnega
pripravlati puti nega.
Sad sam hotil ovdi priti
da vam budu glas praviti:

Is tamnosti će te ziti,
I(su)s vas oće osloboditi.
Cića to e z neba zišal
i na to e na s(vě)t6 prišal
da bude na križi umriti,
vsih nas smrti*ju* odkupiti.
Skoro vrime to čekaite,
er e blizu, dobro znaite,
da budemo uze prosti
i prebivati u radosti.
C *Sada vsi recite kričeći s(ve)ti oci:*
Vsi sada B(og)u zahvalimo
da nam poda ča čelimo,
slava B(og)u i hvala budi,
ki kralue viku vsudi!
C *Slišavši ovo Adam prizva*
svoga sina Sita i reče nemu:
Nu pristupi, sinu, simo
ter nam pravi ča želimo,
4v da nu pravi vsim očito,
er e vrime stanovito
da to vide *ju*r vsi s(ve)ti
ki su s nami ovdi speti.
C *Odgovori Sit svomu otcu Adamu:*
Oče dragi, ča velite
da vam pravlu ča želite?
Nu pravite ča vam reku
da ě brzo k vam doteku;
ča to veli starost tvoě
da povide usta moě.
C *Sada reci Adam sinu svomu Situ:*
Navisti, moi dragi sinu,
ě te molu, vsu istinu
patriěrham i prorokom,

ka si slišal i videl okom,
ka si slišal od Mihovila,
vsa im povii ona dela
kako te ě poslah k nemu
za uzruk poslani*ju* semu.
C *Sada r(e)ci Sit vsim ki su v limbu:*
Nu slišite, pravlu da vam
ča veli moi otac Adam,
5r ki ste sa mnom u tamnosti
čeka*jući* biti prosti.
Kad mi otac zapov(ě)di:
"Likara mi iskati idi",
er nemoćan on ležaše
tere lika potribovaše,
mnoge zemle tad obidoh
ter na vrata raiska pridoh.
Molah Krala od kreposti:
"Dai mi ulě od milosti
da pomažu oca moga,
er trbue lika tvoga".
Arhanj(e)l pride rekući:
"Ne trudi se ti blačući,
proseći ča ni uzmožno;
ne prudi ti plakat grozno,
er B(og)6 oće to da bude,
S(ve)to pismo da se zbude.
Ča prosiši ne ć sada imiti,
tribi ti e vrimene čekati
pet tisuć let dokli pride,
š nimi pet sat da izide,
tada oće vrime biti
5v Is(u)h(r6)stu na svit priti,
koga Ivan će krstiti,
i tada će Adam ozdraviti.

Tad ki budu verovati
I(su)s ih će pomazati
s(ve)tim uljem od milosti
i uvest ih će v rai radosti."
C *Ovo slišavši s(ve)ti v limbi i reku:*
U vsem budi B(og)u hvala
koga nam je milost dala
to od tebe sad slišati
da v radosti ćemo stati.
C *Sada Satana zvana govori onim ki su v pakli:*
Napravlaite se prišti I(su)sa ki sam sebe slavi
govoreći da e sin B(o)ži, a č(lově)k est, ere se boi smrti
i govori: Žalostna duša moě dari do sm
rti moie; i mnozi kih ě nakazah, on ih ozdravi.
C *Sada znutra odgovara děval Gariel:*
Ako ti moguć esi, nu mi pravi kakov č(lově)k e(st) ta
I(su)s ki, boeći se smrti, nasuproiv tebi stoi.
Znai dobro, ako s i govori da se on smrti boi,
popliniti će tebe i gore tebi bude sa
vsimi nami va veki naše. ***Satana reče:***
6r Do ne brin se ti, moi dragi tovarišu, er sam ě nega
u pustini tental i plk sam nasuprotiv ne/mu/
dvigal i sulicu sam naoštril kom bude proboden.
Žlč i ocat sam smišal zajedno, *ju*re križ pro/.../
al esam. *Jur* e va vrime da pride v ruke naše, da prebiva s nami.
C *Odgovori Polelos děval:*
Da pravi nam, naš stari brate, e li to on I(su)s ki je *jur*
ot mrtvih Lazara vratil, koga mi pod našu
oblast držahomo? **C *Reče Satana ki vani stoi:***
Govoru vam da on est! **C *Reče Polelos děval:***
Zaklina(*ju*) te moćju tvoju i našu, ne tii privesti
toga I(su)sa k nam, ere kad mi slišahomo zapovid
od riči nega, uboěsmo se i sa vsom moćjom našom
ne mogosmo onoga Lazara udržati. Mnu da on

udvignuvši se kako oral izide iz ruk naših vele
brzo; da ako li ga li privedeš totu k nam i on
niku zabavu bude činiti svrhu nas, ovo ti se
obitamo vsi stanovito da ne budeš veće
nami gospodovati ter ti hoćemo tudje
smrt učiniti. C ***Odgovori Satana i reci:***
Ne tiite se boěti, bratiě draga, toga I(su)sa
koga ě k vam privedu, er znaite to vsi dobro
da on est č(lově)k6, a ne B(og)6, i bude vazda pod oblastj/u/m
6v našom. U tom budite stanoviti i ako ino na
idete nego kako vam pravlu, slobodni mi
tada smrt učinite! C ***Reče Viliton děv(a)l:***
Oto čuemo ča nam je rekal vsim očito da ta
I(su)s ima biti pod oblast*ju* našu i ako kada
inako naidemo da mu tudje smrt zadijemo.
Ča vam je s toga viditi?
C ***Sada vsi děvli reku kruto: Budi tako!***
Sada I(su)s pristupi k vratom limba i tuče:
Limba vrata otvorite,
vladavci, ter me slišite
ča vam moe riči prave
da ulize Kral od slave. C ***Reče Satana:***
Zatvorite vrata nevolna i gvozdena i vra
tnice zaprite moćno da ne budemo pleneni. Drž
ite plen! C ***Sad reci David kral onim ki su v limbu:***
To ě vide prorokovah
kada na s(vě)ti živ prebivah:
Poručaite Bogu Gospodinu,
naše duše da ne zginu,
ki nas hoće odsud zvesti
i u svoi rai nas privesti.
To e sada na to prišal,
7r to stvoriti k nam je zišal,
ova vrata da razbije,

za kimi nas děval bie,
i nas zvesti oće odsud,
er to hoće negov s(ve)ti sud,
ter nas v rai svoi on postavi,
svoe ime da proslavi
i da skaže ludem *jur* vsim
da s(vě)t sp(a)sen bude vas nim,
tere koga on polubi,
s(ve)ti rai nigdare on ne zgubi.
A vam, děvli vsi, to pravlu,
ě očito B(og)a slavlu,
ako si se napravlate
tere vrata zapirate,
ništare vam to ne prudi,
er vam skoro Bog naudi.
C Sada vsi djavli poteku k vratom i zapru
vrata, i reče Satana:
Otkuda bi ov toliko ěki i toliko svital
i toliko lip svit ov ki pod našom oblastjom
est bil? Nikadar nam ni takovu čast poslal.
Gdo e on ki toliko slobodno pred naša vrata
prihaě? Ne li to da bi se n(a)ših muk boěl, da i dru
7v zih hoće z uze naše zneti; i ono oni ki pod
našu oblast*ju* vzdišu pritečući k nam
da su život prijeli, nikadare ovdi mr
tvi nisu bili ni nigdare ne biše veseli
uznici v ovom stanu. C ***Odgovori děval***
Garijel Satani govoreć i reče nemu:
Ali ne govorahomo mi tebi: Ne tii toga I(su)sa
privesti k nam! a ti nam govoraše: Ako ino
neidemo nego da ta I(su)s ima biti pod obl
ast*ju* našu, da ti smrt tudje učinimo.
A to vidimo kako e prišal na nas da mnu
da po nem vsi ovi ludi slobodni budu.

Obitam ti to mojom verom da, ako moě bratě
okolna ote, niednu rič nećemo krsmati svrhu
tebe nego da pogineš. **C *Odgovori děv(a)l Ipročel:***
Pomuči sada, moi dragi brate, i čuvaimo
dobro ta vrata za sada da ta I(su)s ne popl
ini nas, koga e privel ta naš nedostoini
brat; da veru ti obitam, kako izbudumo
ovih nevol, ećemo ga pogubiti.
C *Tada I(su)s sopet tuci na vrata govoreć:*
O vla(da)vci, otvorite,
kluče limba ki držite,
ere vrime to približe ¤ Kral od slave da ul(i)z(e).
8r **C *Odgovori Satana k Bogu i reci:***
Gdo e ta Kral od slavi?
C *Odgovori David Satani i reci:*
S(ve)tim Duhom taknut prorokovah
i ove riči vazda t govorah,
kako sam ti rekal tada
govoru ti ošć i sada:
Gospodin e vsih kriposti
i v rvani moćan dosti;
on je večni Kral od slave,
tako moe riči prave.
C *Vaspet tretič I(su)s tuci na vrata i r(e)ci:*
Otvorite vrata tamnosti,
jur e vrime od milosti,
zapovida Kral od slave
tim ki mu se protiv stave.
C *Totu I(su)s slomi vrata i sveži Satanu*
i vlizit I(su)s v limb primi Adama za ruku:
Mir tebi s tvoimi sini
i sa vsimi pravadnimi
ki ste moi prihod želili
svezani u vražei sili!

C *Sada I(su)s izvedi vsih z limba govoreći:*
8v Obrani s(ve)ti moi,
v kih prilika moě stoi,
ki po děvli prehineni
biste na smrt osueni,
er po drivu neposluha
priěste svit zloga d(u)ha,
sad po drivu od sp(a)senič
vi primete ma smilenič,
er kralevstvo vam ću dati,
ko ne bude pomankati,
ko ćete uživati
i va veseli vazda stati!
C *Totu Adam pokleknuv reče:*
Hvala tebe, B(ož)e s(ve)ti,
ki me odsud hoti zneti,
ki me izbavi od ruk ovih
nepriětel zalih moih
er sam vele vapil k tebi
da me primeš u rai k sebi.
Sad si mene ti uslišal
ter sam plačan ě utišal;
ovi drazi moi sini
slave Boga u istini!
9r ***Reče poiti v rai i reci I(su)s Mihovilu arhanj(e)lu:***
Arhanj(e)lu, ě te zovu
tere t zručam družbu ovu,
ugodan stan da pripraviš,
v svi(t)lo mesto gdi ih staviš,
cića kih sam ě plt priel
i cić kih sam muke trpel
i za kih sam ě limb razbil,
od tamosti nih izbavil.
C *Mihovil reci Isusu govoreći:*

Da to bude, Gospodine,
tva zapovid da ne zgine,
vse ě oću to stvoriti
ča s mi račil zgovoriti.
C *A sada reci anj(e)l Rafael:* C
Rafael se anj(e)l pravim,
ki no vazdi B(og)a slavim,
ter vam dim, o anj(e)li,
ki ste vazda li veseli,
nu se v Bozi veselimo
kad negov obraz vidimo
mi videće da Isukrst
9v ukazal je svo*ju* kripost,
moćno vrage poplinil je,
moć*ju* križa vse dobil je,
iz ruk vražih on je otel,
vse izibrane ovdi dovel.
Tu izusti I(su)s arhanj(e)lu
i reče mu: Ě ti velu
ove s(ve)te ti da primeši
i š nimi v rai da *ju*r ideši,
s nami se te veseliti
i na vkup Boga hvaliti;
tomu neće konac biti,
skoro oće ovdi priti.
Sada se vsi veselimo
ovoi družbi ku želimo.
Ove pesni *ju*r činimo,
u vik Boga proslavimo.
C *Tada ih da I(su)s Mihovilu v ruke a I(su)sa*
polože v grob. Tada Mihovil poĕm
Adama za ruku, povede otce s(ve)te v rai,
i reci Mihovil Adamu staveći ga
O Adame, otče stari, ***v raj:***

10r zapo(vě)d je po cesari
meni da te stavim u rai;
sda to svršu, ruku podaj!
Kad obećah po tvom sinu,
kad mi reče posalbinu
tvo*ju*, ku ga ti šalaše
da ti izdam, približaše,
to e vrime *ju*re prišlo,
da e tuko let izišlo
kuko biše odlučeno,
v limbi stati vam sueno.
Kad je I(su)s vas pohodil,
moć*ju* svo*ju* oslobodil,
da t on ulě od milosti,
zač su u nem vse radosti.
Nu postupai sada u rai,
tere nemu hvalu izdai
ki kralue sada i vazda,
on je naša dobra mazda.
C *Tu pošli Kaifa čuvat groba i reci Kaifa*
O vitezi visokoga ***stražcem onim:***
vi plemene židovskoga,
10v opravte se vi čuvati
grob Krstov i ondi stati!
C *Sada Mihovil vavede nih v rai i rec Semi*
Gospodine, hvala tebi, ***on:***
ki nas prič *ju*re k sebi,
ki nas oti pridružiti
gdi t budemo vsi služiti.
Od sada mi, tvoi sveti,
vazda ćemo slatko peti
tere slavu uzdavati,
glave naše poklanati,
zač si račil ti nas zneti

is tamnosti ter v rai vesti.
Zato ti se poklanamo
ter ti vavek hvalu zdamo!
C *Tu pride k nim Ilič i Enoh, i reci Ilič* C:
O Adame, dobro s prišal,
pokle z limba van si zišal
na vkup i s tvoimi sini,
pozdravlenie od nas primi!
Dugo vrime želili smo
da pridete. Sad vidismo
11r slavno vaše to prišastie,
vanka z limba izšastije.
C *Tu ih pita Ěkov govoreći:*
Čudimo se vsi misleći,
va tom mesti vas videći,
gdi e vam ugodno stati,
nikogar smo mneli naiti.
Pravite nam, vas molimo,
gdo ste, da mi ne sumnimo
spovijte na(m) ime vaše,
da počinu misli naše! **C *Reci Jenoh* C:**
Da ne sumniš, Enoh ě sam,
ki primešćen ovdi esam,
a ov drugi est Ilič,
koga imih reći prič,
on je prnesen v kolesih
va vo mesto, u ognenih.
Dim vam da budete znali,
mi još nismo umirali;
zapovid nam est od Krsta
da čekamo Antikrsta,
š nim se imamo rvati
11v i od nega smrt priěti.
Tri dni i pol će minuti

da ćemo uskrsnuti
i v oblaceh va vo mesto
vratimo se, znaite čisto!
C *I svršivši Enoh, poi meju nimi lupež, noseći križ na rameni, i pita ga Adam govoreći:*
A gdo si ti ki križ nosiš?
Zato pitam da mi poviš
zač mi se vidiš razboinik,
zato s križa nedostoinik.
C *Odgovori razboinik Adamu* C:
Razboinik sam ě velik bil
i na križi sam muku trpil,
Židove me s tamnice zneše
s i pored sa Isusom me propeše.
Sp(a)sitela ě verovah
i na križi viseć k nemu govorih:
"Budi, Gospodine, spomenutje moe
kada prideš v kralevstvo tvoe!"
Odgovor mi oti dati,
ča vam oću povidati.
12r On mi reče: "Govoru ti, to znai,
danas prideš sa mnu u rai."
I zlamenie to da meni,
ko ě nošu na rameni.
Zlamenie križa ě noseći,
Bog mi reče k raju teći:
I ako te ne bude otiti
arhanj(e)l vnutr pustiti,
zapovid je Isukrsta,
to mu recte tvoě usta,
da otvoriš vrata raiska
i v rai me staviš danaska.
Kad pridoh, mnu, to rekući
vidih rai otvarajući,

iz rač Mihovil izide
tere ka mni brzo pride
i vazamši ruku mo*ju*
spuni volu Isusovu.
C *Reci Mihovil svetim otcem* C:
Prvo stvorenie, o Adame,
tebi zovu, i Abrame,
tukoi ki su s vama s(ve)ti,
zovu, ki ste z limba zneti,
12v milost vam je Krst učinil
i u rai vas est postavil,
v s(ve)to i b(la)ž(e)no mesto,
ko e zlobe vsake čisto,
va veki v nem prebivati
i radosti uživati.
Oda vsih tu da bi se zdala
Bogu slava, večna hvala!
C *Sada vsi s(ve)ti otci recite* C:
Arhanj(e)le, pravo praviš,
slišan budeš od nas, da viš,
od velika ter do mala
vsak nas vapje: Bogu hvala!
C *Sada kričeći reci Garijel děval* C:
O bratič i tovariši moi dragi, to vidi
mo da stan ov pust est ostal, a to vse
zboga laže toga našega Satane, zač
on pravlaše da ta I(su)s ima biti pod obl
ast našu, i ako inako naidemo, da mu smrt učin
imo, a vide mu mi obećasmo da ako ga pripelaš
tere bude niku zabavu učinil nad nami, da
ga imamo pogubiti. Ča vam je viditi?
C *Reku vsi vrazi* C: *Nu ga brzo pogubimo,*
13r našu volu vrh nega spunimo!
C *Odgovori Satana umileno* C:

Molu vas, bratě moě draga, malo me poslu/šaite/!
C *Sada reci děval Iprocel:*
Ne moli nas ništare, zač te nećemo sliša
ti. Toliko si lagal namě koliko *ju*re
preveliko. A vas svitu*ju*, moi dragi tova
riši, nu vsi pristanite k smrti nega za
bole vaše; i kako mene vidite čineći sada,
udri vsaki kako psa nevernoga.
C *Satana prostri se na zemlu kako mrtav*
a děvli ga ponesu v limb s trusom i smr
adom, s plačem i vapjem. Sada Mihov(i)l r(e)c/i/:
O anj(e)li moi dragi,
tovariši va vsem blagi,
znaite Krsta B(o)žě sina,
vsemogućega Gospodina,
ki nam da to tovarištvo,
ko on stvori v sve priličstvo.
I na zemli cić grišnikov
bi on raspet od nevernikov,
grišnih smrti izbaviti
13v smrt na križi ti trpiti.
Danas tomu dan je treti,
da preminu I(su)s sveti,
uskrsnuti mu e vrime,
znaite dobro *ju*r savsime,
zač od nega est pisano
da uskresenie i nam znano
po verovanih svedocih,
est pisano po porocih:
od Krstova izdahnutič
tri dni su do uskrišenič.
Zato od nas pošalimo
dvi*ju*, ino ne učinimo,
ki negov te grob čuvati,

dokle skrsne ondi stati.
C *Odgovori anj(e)l Gabrijel* C:
Gabriel sam, B(o)ži posal,
g Devi nigda ki bih poslan,
noseći joi posalastvo,
kako viste vse da j isto,
navišćujuć: To će priti,
sina B(o)žě oć roditi
14r i blažena oćeš biti
i š nim se ćeš veseliti.
A zda gorku žalost ima,
tuge z dreseljem priima,
cića smrti sina nee
na me rasrdila se e
govoreći: "O anj(e)le,
gdi si sada, Gabriele,
ki reče: Puna s milosti,
ě sam puna vse žalosti".
A zato vas sada molu,
spunite mi u tom volu,
na ta put s velikom želom
želim poiti s Urielom;
kako navistih vpućenie
da navišću i vskršenie,
govoreć: "Divo i mati,
sin ti oće živ ostati."
To čuvši će pomučati
i od plača utišati,
krivine mi ne davati
i mane će tugovati.
14v **C *Reci Rafail* C:**
Arhanj(e)le Mihovile,
voevoda anj(e)lske sile,
i anj(e)li vsi ostali,

da bismo se svitovali
ka dva oćemo poslati
ki te Krstov grob čuvati.
Gabriel tako govori,
s Urielom da to stvori,
s vašu volu da to bude.
Svitoval bih da se zbude
Gabrielovo rečenie,
zač mnu da i dobro želenje,
zač su ti navešćevali,
ona oba to čekali
na ta put da ote poiti.
Sada ča va(m) je viditi? **C:** ***Reku anj eli:***
C *Mi anj(e)li to pravimo*
ča s rekal, ne protivimo,
to rečenje vse se zbudi,
ča si rekal tako budi.
C *Reče Mihovil Gabrielu:*
15r Dragi brate Gabriele,
i tulikoi Uriele,
ništare ni tiite čekati
ni rok putu odmikati.
Poite grobu Isusovu,
poslušaite družbu ovu,
zač vsih nas je odlučenie
da slišite to rečenje.
Ě arhanj(e)l vam govoru,
ne čekaite, stante goru
zač je vrime od veselič
i Krstova uskrišenič.
Na ta put kad ćete iti,
vam je tribi mudrim biti:
na Isusovi grobi stoeći
nikamore se ne dileći.

C *Sada otide Gabriel s tovarišem*
grobu, i Gabriel stani poli glave
a (U)riel z drugu stranu, i kada bude ondi
zapovij držeći meč i strašeći stražce
i recita oba: Dobi lav od kolena Da
vidova, koren Davidov! ***Počine plač***
Marije Magdaleni, sestre s(ve)te Marie:
15v O sestrice moe drage,
ke bihomo nigda blage,
a zda nam je li dreselje,
zač zgubismo vse veselje,
vse veselje, Isukrsta
ki tišaše naša usta.
Tomu danas dan est treti,
zato nam e plačno peti.
Gospoě nas tukoi moli
da poidemo na trg doli,
da pomasti poišćemo
ku ne sinka pomažemo.
C *Marič Ěkovla reci* C:
O sestrice Magdalena,
ka s žalosti vsake puna
ćić našega G(ospo)d(i)na,
draga sinka Gospoina,
t(e)r bi htila *ju*re poiti
i s pomasti*ju* grobu doiti.
Zato sada vse poidimo
t(e)r do trga mi doidimo
da pomasti mi kupimo
tebe grobu vse združimo.
16r Od Svetoga pisma on nam diše
da umriti on imiše,
od takove gorke muke
ran(e)no telo tere ruke.

C *Marič Ěkovla reci* C:
Da bi, sestro, utišala,
plačnu mene poslušala,
da žalu*ju* Gospodina,
draga sinka Gospoina.
Kako umri, Gospodine,
maiki tvoei prez krivine,
a Gospoi plačni mojoi,
ka *jur* nima nigdir pokoi.
Oime, ča sam dočekala
da sam tvo*ju* smrt vidila.
Blažena bih ě *jur* bila
da bih se prvo umorila.
Oime, vele ě neboga,
Gospodina zgubih moga!
C *Tu reci Marič Salomi* C:
Dopustite mi plakati,
Gospodina žalovati,
16v nu, sestrice, pomučite
mene plačnu vi združite,
do negova groba poimo
tere plačnu pesan poimo!
Oime, vele ě neboga,
Gospodina zgubih moga!
Ča ćemo mi nevolne,
ke ostasmo tako zlovolne,
on lublaše vele mene,
zato meni život vene,
zato grozno ě udišu
ter se nigdar ne utišu.
C *Magdalena reci poli groba stoeći:*
Nevolnica, ča učinu,
kako dvignu ovu stinu
momu Bogu Gospodinu,

dragu sinku Gospoinu?
C *Anj(e)l reci Magdaleni* C:
O ti, ženo, ča plačeši,
ali ti ikoga išćeši?
C *Reci Magdalena anj(e)lu* C:
Meštra su mi *ju*re vzeli,
ne vim, neboga, kamo su ga deli:
17r tad su oni I(su)sa ukrali.
Ako bu Pilat protiviti,
budi ga nam nagovoriti,
ako s est i nepodobno,
to učinite vi slobodno.
C *Sada Magdalena poi od groba k ap(osto)lom*
Moi bratci, nu me slište ***i reci nim:***
ter se plačni *ju*r utište!
C *Sada .b. (2) od učenikov recita, vsaki od n(i)h*
Nu nam pravi, a Marič, ***edan veras:***
ča s na puti ti vidila?
C *Magdalena reci:*
U groba sam B(o)žč bila,
a I(su)sa nis vidila.
C *Reci .a. (1) ap(usto)l: Nu nam pravi, o Marije,*
Magdalena reci: ***ča s na puti ti vid(ila)?***
Anj(e)li nam govorahu,
ki pri grobi ondi stahu,
da pravimo tebi, Petre,
č i ove moe sestre.
17v **C *Reci ap(osto)l:*** Nu nam pravi! ***Magdalena r(e)c/i/:***
Uskrsnul je i est pošal,
v Galilei prij vas došal.
C *Reci ap(osto)l: Nu nam pravi, o Marie,*
Magdalena reci:
Zato se vsi veselite
ter se *ju*re ne dreselite!

C Sada reci Petar Ivanu:
O Iv(a)ne, moi dragi brate,
ča to govore te žene poslušaite!
Ako to est ča nam di*ju*,
to est dobro, ča ě vi*ju*.
Poimo i mi to viditi
da budemo verovati.
C *Odgovori Ivan Petru:*
Dragi Petre, dobro sliši,
opravil si ča moliši,
potežmo se i ne stoimo,
k Isusovu grobu poimo!
C *I potecita ka grobu dva i Magdalena*
18r ***š nimi i preteci naprvo Iv(a)n i vnutar v grob***
pogledai. Petar reci Ivanu:
O Ivane, simo gledai i
tere dobro ti ra(z)gledai
i vij da e vse istina
ča nam reče Magdalena
i ke š nom na vkup bihu;
one vse to tako dihu
kako vidismo mi očito,
*ju*r veruimo stanovito. ***Sada Iv(a)n pogledai***
C Ovo vi*ju* ča nam dihu, ***v grob i reci:***
a mani se laži mnihu.
Sada ě vim ča e rekal
prič ner je odsud pošal.
Imiše bo tako biti
i ta smrt se nemu zbiti,
er vsih pamet biše speta,
a B(o)g6 nam posla Sina sveta
da on vas svit zla izbavi
18v ter ga dobra *ju*r dobavi.
Uskrsnul je, dobro to vim,

poimo *ju*re da vsim povim.
C *Sada poita ka učenikom peštari*
O vi, draga bratě moě, i Iv(a)n, ***i reci Iv(a)n:***
ne bud vaša misal dvoě,
da htiite mi verovati
ča vam ću sada povidati.
Ě Ivan sam s Petrom pošal
i k grobu sam B(o)*žju* prišal
i naidosmo da prave bihu
riči ke nam žene dihu.
C *Sada Magdal(e)na gredući od groba*
Ě nevolna Magd(a)l(e)na ***va vrt reci:***
gdi s bih našla Gospodina?
Obišla sam *ju*re vsudi,
ter me more vele trudi. **C *I(su)s reci Magda(leni):***
O ti, ženo, ča plačeši,
ali koga ti išćeši? **C *Reci Magdale(na):***
19r Ě te molu, gospodine,
sad žalostnu pozri mene,
ere u grobi ni moga G(ospo)d(i)na
zato plaču dosti nina;
ako si ga ti z groba znel,
mene k nemu da bi privel
da si *ju*re ě neboga
požalu*ju* G(ospo)d(i)na moga
ter ga želna ě poplaču
i diku mo*ju* vsu potlaču.
On mi biše vse ufanje i veselje
a zda mi e vse dreselje!
C *Sada I(su)s reci Magdaleni:*
O ti ženo, ne znaš li me,
ka slaviši moe ime?
Nisam li t se ěvil prič:
Ě sam I(su)s i Marič.

C *Sada Magdalena pade pred I(su)sa*
A ti s li si, Gospod(i)ne, ***i celue noge nemu:***
19v tvoě milost ne pogine,
zač me s lubil više inih,
zato ti učini da te vidih.
Vidivši me ti dreselu,
stvoriti me hti veselu!
C *Sada reci I(su)s Magdaleni:*
Ne tii me, ženo, žalovati,
er ti hoću spovidati:
Nisam ošće poslal ka Ocu momu,
vsem stvoritelu vsemogomu.
Poteži se, brzo teci,
učenikom tako reci
da grem ka Ocu momu,
k B(og)u momu i vašemu.
C *Sada Magdalena poi ka učenikom*
i svuk svitu črnu s sebe i rec nim:
Nu me slište, bratě drazi,
da vam povim dobri glasi:
Va vrti sam ga ě vidila
20r i š nim ondi govorila
ter mi reče da k vam teku
i ove riči da vam reku,
da on d hoće *ju*re doiti
i k svomu Ocu oće poiti,
da on prič tu k vam pride
i oči ga vaši vide.
Zato hoću črno vrići
i veselje vsako brići.
C *Sada reci Matij:*
Vsi hvalimo *ju*re Boga
ki proslavi Sina svoga,
ot mrtvih ga živa stvori

i k sebi ga prič gori,
i on stvori vsih veselih,
er nas više vsih dreselih.
Ar bo biše nas ostavil
i v žalosti vsih postavil,
cić kih biše na križ propet,
a zda pride *ju*r k nam opet.
20v Er uskrsnu naš B(og)6 sveti
ne budemo veće speti,
da veselič *ju*r stvorimo
i tuge n(a)še pomorimo!
C *Magdalena poi k materi Is(u)h(r6sto)vi i rec/i/:*
O Marič, veseli se,
v svitlo ruho obuci se
i ne skubi tvoih vlasi
da ti povim dobro glasi:
Uskrsnul je tvoi sin dragi,
zato brzmo vse dni blagi!
C *Odgovori mati Is(u)h(r6sto)va Magdaleni:*
Zahvalam ti, Magdalena,
er mi povida draga sina
da s vidila u životi,
ki umriti za puk hoti.
I tukoe er me združi
u potribah, kad bih v tuzi,
tišeći me u žalosti
v koi prebivah prez radosti.
21r A sad glase dobre nosiš,
vse t učinu ča me prosiš;
i tim inim sestram reci
da se vesele v svoem srci.
Zahvalam im ě, zahvalam,
i glavom se tukoi klanam.
Izd(r)avilski kralu, spasi,

er te vimo slavan da si,
o Davidov slatki sinu,
tebi slava vazda vinu,
da nas spaseš, mi molimo,
ter Ozanna govorimo.
Prava svitlost nam izide,
ki va ime G(ospo)dne pride,
a i va višnih slavu dati
dostoino e i čtovati
tebe, Kralu, tebe, Bože,
vsi ězici er ti množe,
se est I(su)s naš profeta
21v v Galilei i Nazarata.
Radui se vsaki verni
radostmi neizmernimi,
er se nebo raduje
da Isus Bog kraluje.
Isus Kral, Bog pravi
mesto vsim pripravi,
va večnem vesel*ju* **p**o svoem uskrišen*ju*.
Mrtav položen bi v grob
Is(u)h(rst) sin B(o)ži Bog¤ **N**ega za vernost ludi
Ot(a)c treti d(a)n zbudi.¤ **B**ože, uskrsnuvši
na radost ganuvši¤ **n**ebo, z(e)mlu, anj(e)le
ki se o tebi vesele.¤ **G**da *ju*re prispi treti d(a)n,
bi od maike želno zvan,¤ **n**i groba još ne otvori,
z groba vanka sta gori.¤ **P**lačna buduć mat/i/
s(ve)ta¤ **v**sa veselji bi vzeta.¤ **B**ože sl(a)vni
veseli,¤ **i** nas vsih obeseli,¤ **n**ega plti
izranenu¤ **v**idi vsu iscelenu.¤ **I** telo ko bi
propeto, **s**vetlost*ju* bi obujeto,
22r **P**etere rane ke bihu, **v**se kako slnce svatihu,
ki prič mrtav ležaše, **v** sl(a)vi se veselaše.
I(su)s buduć v toi sl(a)vi, **s**vu maiku želno

pozdravi. **Z**drava s, maiko Marie, **o**vo sin t
tvoi kralue, **n**e plači se *jur* veće, **s**in tvoi
umrit već neće, **s**in sam tvoi vesel*ju*
po pravomu uskrišen*ju*. **T**akov nigdir ni zgovor,
ki bi maiki razgovor **s**latki moga izreći
sinka svoga videći. **N**i na s(ve)tu mati
bila, **k**a bi se veselila **k**ot mati Deva
nad sinom **I**(su)som G(ospo)d(i)nom. **P**ozdravivši maiku
svu, **s**l(a)vnu Devu Mari*ju*, **u**kazav radost
velu **o**stavi *ju* veselu. // Tri Marie hoĕhu,
dragu pomast nošahu, **t**ako hodeć plakahu,
I(su)sa žalovahu. **A**nj(e)l ki grob otvori
trim Mariĕm govori: "**N**e plačte se, Marije,
Isus nam vsim kralue. **U**čenikom r(e)cite
i Petru navestite **d**a on ki trpe, a ne kriv,
Isus, ta e opet živ. **N**eće vnogi čas biti
22v **d**a v Galile*ju* će priti. **K**i ga budu
oteti, **t**u ga mogu viditi."
Mandalena pozri v grob, vidi da v
nem ni ne Bog, **i**de narik*ujući*, **m**eštra svo
ga išćući. **O**ndi v svojoi on slavi
Magdaleni se ĕvi **i** poča *ju* tišiti
i va veri kripiti: "**N**e plač, Mande
Marie, ***jur*** tvoi mešt(a)r kralue. **O**vo sam
I(su)s, mešt(a)r tvoi. **O**vo e pridni život
moi. **P**o tom Petru se ĕvi, **n**a milost ga
postavi. **S**(ve)ti nam Petre, pomozi, **e**r su
grisi v nas mnozi. **M**oli Devu gospo*ju*
sa vsu brati*ju* svo*ju* **d**a nas, kot vas
Bog veli **v**sih skupa obeseli. **P**etre,
Pavle s(ve)ti, **n**e daite nas vzeti **p**od
dĕvle silenie **z**a H(r6sto)vo skrišenije.
Ap(osto)le Pavle, **s**tegni sile dĕvle
ke ie I(su)s stegnul **k**ada e z mrtvih vs

krsnul. **S**(ve)ti *Ju*rai mučenik, **v**itez
23r B(o)ži i oružnik, **g**rihom n(a)šim podai lik
da s tobu budemo uvik. **T**voe uskrišenie,
Bože, obranenie **n**ašega g(ospo)d(i)na **b**ud, kneza
Brnardina! **B**ože silne vlasti, **d**ai mu
biti v časti **d**okle gog duša vrti
telom, **i** po semrti. Kirije leizom! A(lelu)ĕ!
Vskrse I(su)s treti d(a)n, **a(lelu)ĕ**, ki bi neprav(a)dno
prodan, **a(lelu)ĕ**, smrt i život se skupiše,
a(lelu)ĕ, stvar vele čudnu stvoriše, **a(lelu)ĕ**:
Smrt smrt*ju* onda umori, **a(lelu)ĕ**, to živući
I(su)s stvori, **a(lelu)ĕ.** Mariĕ tada plakaše, **a(lelu)ĕ**,
sinka svoga žaluvaše, **a(lelu)ĕ**. Onda joi se
I(su)s ĕvi, **a(lelu)ĕ**, koga vidi v mnogoi sl(a)vi, **a(lelu)ĕ.**
I(su)s maiki progovori: **a(lelu)ĕ**, Veće se, miiko, ne mori
a(lelu)ĕ. Ovo e I(su)s sinak tvoi, **a(lelu)ĕ**, ovo e pridni ži
vot moi, **a(lelu)ĕ**. Prestani Marie cvilenie, **a(lelu)ĕ**,
videć slatko utišenie, **a(lelu)ĕ**; Mandalena
van poteče, **a(lelu)ĕ**, i brzo grobu priteče, **a(lelu)ĕ**,
ide žalostna išćući, **a(lelu)ĕ**, meštra svo
ga žalu*jući*, **a(lelu)ĕ**. Reče noj I(su)s: Marije, **a(lelu)ĕ**,
23v ĕ, meštar tvoi, *jur* kraluem, **a(lelu)ĕ**; rec učenikom
sl(a)vu mo*ju*, **a(lelu)ĕ**, da ostave žalost svo*ju*,
a(lelu)ĕ. I nim i Petru htih reći, **a(lelu)ĕ**, v Gali
lei h ću preteći, **a(lelu)ĕ**. Anj(e)l ki grob kad
otvori, **a(lelu)ĕ**, ženam tako progovori: **a(lelu)ĕ**,
Propeta I(su)sa išćate, **a(lelu)ĕ**, v Galilei ga
naidete, **a(lelu)ĕ**. I nega ime slavleno, **a(lelu)ĕ**,
bud vazda blagoslovleno, **a(lelu)ĕ**.
Zdravo, Božije telo s(ve)to, ¤ **o**d preči
ste D(ĕ)ve vzeto, ¤ **D**uhom S(ve)tim
razabrano, ¤ **B**ogom Ocem rastvrano!
Zdrava, s(ve)ta Božĕ krvi, ¤ **k**u Is(u)h(r6st6) za n(a)s
proli ¤ **i**z pres(ve)tih rebar svoih,¤ **k**e pro

(bo)doše ruke grešnih! ¤ **Z**dravo, s(ve)to naše braš
no, ¤ **n**ebu i z(e)mli vele strašno! ¤ **Z**drava,
slavna pićo naša, ¤ **k**u vsak ězik h
hvaleć znaša! ¤ **Z**drava, s(ve)ta n(a)ša p(a)ša,
ka vsu radost k nam prnaša! ¤ **Z**drav I(su)se, Bo
ži sinu, **s**pasi duše da ne zginu! **O** I(su)se,
sinu Marie, ¤ **t**ebe v pomoć vsak vapie!
24r **O** I(su)se, kruh anj(e)lski, **o**dnam od nas vsaki grih
teški, **k**i s na križi za nas ranen, **p**rimi nas
k sebi vavek, amen!
Spasi, Marie, tvoih vernih, ¤ **i**zbavi nas
o(t) tug neizmernih, ¤ **k**imi I(su)s, sin tvoi,
priti, **n**e dai mu nas pogubiti. ¤ **S**pomeni se,
maiko Diva, ¤ **d**a te vsaka duša vziva,
ka se kriva B(og)u čue, ¤ **t**ebe maiku naklicue.
Nebo i z(e)mla na nas tuži, ¤ **m**eč, glad, smrt
nas vsud ukruži, ¤ **a** uteć kamo nimamo, ¤
nere k tebi, Marie, samo. ¤ **S**mrt cić srdbe
sinka tvoga ¤ **l**uci draga od miloga, ¤
smrt prenagla vsud vo*ju*e, ¤ **n**ikogare
ne milue. ¤ ***Ju***r v sirotstvi ditca cvi
le ¤ **c**ić žestoke turske sile, ¤ **a** kud gode
gdo putue, ¤ **n**ad drazimi narikuje. ¤
A meč oštri ta nas goni, ¤ **n**ad glavu nam
*ju*re zvoni. ¤ **M**ila Gospe, *ju*r smilui se, ¤
od nas daleč ne dili se, ¤ **ž**ivot strahom
vsim nam gine, ¤ **k**ako i mraz od vrućine. ¤
24v **N**e dai vpasti v smrtne rane, ¤ **k**ih smrt
tako strašno žane, ¤ **k**ako ovce k zakolen*ju*,
takovi smo vsi mišlen*ju*. **P**omoli se,
maiko, sinu, ¤ **s**luge tvoe da ne zginu.
Znamo, Gospe, da smo krivi, ¤ **n**i dostoi
no da smo živi, ¤ **d**a mi ne ča dosto
imo, ¤ **d**a milosti tvoe prosimo, ¤ **n**e

dai, Divo, B(o)žě mati, ¤ **t**ako tužno
nas skončati. ¤ **M**i nimamo va č uf
ati, **n**ere va te, Božě mati, **p**ri t
vom s(ve)tom ovom domu ¤ **m**nogimi čudi
preslavlenomu, ¤ **g**di j tva milo
st mnozim dana, ¤ **i** nam budi da
rovana. **O** Marie, kruno svetih, **o** u
fanije grešnih spetih, **m**olimo te,
usliši nas, **g**rihov i tug izbavi /nas/ !
C To e epistolič G(ospo)d(i)na n(a)š(e)ga Is(u)h(r6s)ta, ku on pisa svo*ju *ruku i posla* ju *Abagaru.
B(la)ž(e)n esi, Abagaru kralu, ki me
nisi videl a va me verova
25r l si. Mnozi ubo esi ki su mene videli
i va me verovati nisu oteli. I zato,
ča si poslal ka mni da bih prišal
k tebi, sada ne mogu, dokle ne isplnim
vrime vraćenič ka Ocu moemu. Potribno m
i e isplniti vsa na č poslan bih,
i tako vratiti se ka Ocu moemu, ot kuda
pošlu ednoga ot učenik moih, imenem
Tadič, ki vsu skrb i vsu nemoć od tebe
odnese, i skrb odrene ota vsih ča godi
budeš otil. Ota vsakoga pirikula
izbavit te i život večni pokaže ti.
I tolikoi šalu tebi epistoli*ju*
si*ju*, ruku mo*ju* pisanu. Kadi godi hodi
l, ako *ju* vazda sa sobu nosil budeš,
spasen budeš: i na poli i v gradu, to
liko i v mesti, toliko i v hiži, toli
ko i v lozi, toliko i na zemli, toliko i na
mori, toliko i v tamnih mestih ali
sutinah, toliko i v dažji i v tuči,
25v toliko i v gromi, toliko i v boih premo

žitel budeš i ne ustrašiš se i nig
dor od nepriětel tvoih ne bude te
gospodoval, zač ja s tobu esam. Govo
ri Gospodin Bog, amen.
C *To e molitva kada se oče človik pričes(titi):*
Gospodine Is(u)h(r6st)e, kralu vsih
anj(e)l, ě nedostoini rab tvoi
želim priti pred prestol tvoi
dostoěnie lubvi, ideže telo
tvoe pres(ve)to priemlet se, ideže krv
tvoě primlet se. Drhćući i plaču
ći grem k tebi, G(ospo)d(i)ne Is(u)h(r6st)e, srce moe i udi
moi bez griha i bez straha nisu.
Ě ubogi i nevolni i nedostoini
ne vim ča bih imil učiniti, zač
duša moě toliko mnogimi gresi
oskvrnena e(st6). Vim, G(ospod)i, da pres tebe bi
ti ne mogu. Ako te primu v grisih,
tada se bo*ju* riči ku reče s(ve)ti P(a)v(a)l:
26r "Ki telo i krv H(r6sto)vu priemle nedostoěn sebi
ěsti i piti v duši i v teli!" Ako te ost
avlu, tada se bo*ju* riči pres(ve)tih tvoih,
ke usti s(ve)timi tvoimi rekal esi:
"Ki ne ěst tela moga i ne piet krvi
moe, nima života večnago!" O večno
Božastvo i preneizmerna Mudrost, o Stra
ašni sude, kamo oću pobignuti, kadi
mogu skriti dušu mo*ju* pred tvoim sudom?
Ě ubogi i nedostoini k tebi oću pribeg
nuti i vesel k tebi želeniem priti.
Preporučam tebi srce moe i kažu tebi
rani: "Pogledai, G(ospod)i, na plt tvo*ju* krvavu,
pogledai, G(ospod)i, na slze tvoe ke na križi
za me proleěl esi, pogledai, G(ospod)i,

pres(ve)tih tvoih pet ran, pogledai, G(ospod)i,
na semrt tvo*ju* pregorku, ku si za me trpel.
Otpusti mi vse grehi moe, kimi sam te,
slatki G(ospo)d(i)ne, vridil. O vsemogi i mi
losrd B(ož)e, ovo pristupam k tebi i k sv
26v edbi tela i krvi edinočedago S(i)ina
tvoego, G(ospod)a n(a)š(e)go Is(u)h(r6st)a, a mnogo grišan
esam. Zač da bi i mnogo let pripra
v(i)l k toliku G(ospo)d(i)nu pristupiti,
i dostoinim zakonom koliko veće, i
stinni B(ož)e Is(u)h(r6st)e, a ě toliko grd rab
grem preda te, G(ospo)d(i)ne, nedostoěn i hudo
pripravan, ki sagrišam vsaki dan,
hip i čas, ričj*u* se na pokoru ne spra
vlam ni kaštigam, zač si me uč
inil, istinni B(ož)e Is(u)h(r6st)e, da ti činu
toliku veliku sramotnu vašćinu,
da te pokladam v moe grišno telo
i da te priemlu v nečistotu od moe
duše grišne. O G(osp)d(i)ne Is(u)h(r6st)e, rači da nika
rika slz proide po voi duši gri
šnoi, da *ju* očišću istinnu ispoved*ju*
da tolika grdoća ne osta ni se sa
vkupi. Predragi G(ospo)d(i)ne moi Is(u)h(r6st)e, ča
imam učiniti, imam li te polo/.../ (dalje nedostaju listovi, S.S.)
27r i na sveti križ ruku prikladajućih i klnu
ći se nim, ni počtujućih s(ve)te nedele ni inih
s(ve)tih blagih dni. I takoe vidih teh ki
o(t)ca i matere ne počtu*ju* i ko potribne ne udržaše
me*ju* sobu. I vidih takoe tih ki klnu ime
svoe tvore blslomnu va veki, amen. I vidih
mnogie ludi liceverni, ki ed(a)n z druzim
lipo govori, a na srci zlo misli, kako i neverni
I*ju*da ki lobzom ust svoih predaěše Is(u)h(r6st)a.

10 I takoe vidih mnoge bludnike ki očima
svoima pomigahu, tui muži k tuim ženam
i tue žene k tuim mužem. I vidih divice
mnogie ke pogubiše divičstvo svoe blud
svom. I vidih biskupi mnogie šimonièki
15 ki s(ve)tu Svetlost prodaju za mi(to), za crikv
ena posvećenič i za redi redovnikom emluće.
I ošće vidih fratre i koludre i opate ki se či
nahu pravadni abrazom, a deli ne isplnev
27v ahu. A ti su kako vlci rashišćni. I ošće
takoe vidih mnoge pope ki hodiše po
mnogom blueni, oni lubodeinici, oni
oholi, oni gizdavi, oni opiěvci,
5 oni gutuni, oni zarnici, oni plešu
pričestnici, oni crikveni čin za
pušćajući, oni tršci, oni zabiva
jući onih duše ke su nim preporučene v
lubav B(og)a vsemogućega. Vidih pre
10 daice, č(lově)ka na semrt preda, i krivo
osuějući pravoga, a krivoga pušćajući
mita radi, i ki vdovice i sirote
zlobiše i pognetoše a prišalce vzn
avidiše. Vidih tovernare, kramare,
15 tršce, stačunare ki krivu meru drže.
Videh v zemli zlo stvoreno vrhu mene
od sin č(lověč6)skih, videh da vsaka plt
č(lověč6)ska oskrvni put svoi. I za nih zala
28r dela mnogo krat zatvorih plodi v sebe,
ne da nim žitka, are ne daše prvini plod
svoih, ni prave desetine i predržaše mazdu
naěmnik svoih. Zato prošu te, G(ospod)i isti
5 nni sudče, sudi meju mnoju i meju sini č(lověč6)skimi
pravdu, er si me nim dal v rabotu svetl
ostiju i da bim prosvešćalo, a tada ě v

iěhi vsa nih zala dela ka oni tvorahu.
I ě zato često krat pustih tamne trake
10 moe svetlosti na zemlu. I paki hotehi je
ognem požgati, da uboěah se tebe, G(ospod)a moego.
I zato molu te, G(ospod)i Is(u)h(r6st)e istinni, sudi ě
mani, na sini č(lověč6)skie." Potom pristupi Misec:
"G(ospod)i B(ož)e istinni, nisi li vidil koliko
15 čr(na)c esam, više vsee tvari tvoee, za bezakona
dela ki stvoriše sini č(lověč6)ski. Videh bo je
v noćnoe vrime na tadbi, v razboi, v lubodeěni,
v toverni, i zarnike klnući se tebe, B(ož)e, i Ma
28v ter tvoju i krivo prisežući i svedočeć
i. I vidih veće zalih del, kih ne mogu
govoriti za velik smrad, G(ospod)i B(ož)e n(a)š.
Da prošu te, G(ospod)i, sudi mi, na sini č(lověč6)skie."
5 Potom pristupe zvezdi tužeći se
na sini č(lověč6)skie govoreći: "G(ospod)i istinni
sudče, kako mi, budući na visoti
nebeskoi, ne mogosmo trpiti velika s
mrada kě činahu sini č(lověč6)ski va dne
10 tere v noći, i zato mi dosti krat
pustismo tamne traki od velike
žalosti, i zato se tebe tužimo
v bedah n(a)ših ke priesmo od sin č(lověč6)skih,
ke činiše bezakonno živući na zeml
15 i." I potom pristupe anj(e)li, oni ki su
na stražu bili vazda vsakomu
č(lově)ku ki e priěl s(ve)to krščenie, ere sta .b. (2)
anj(e)la pri č(lově)ci vsakom: .a. (1) e(st6) B(o)ži a
29r drugi vraži. Zato naiveće ti anj(e)li
vzvapijut na č(lově)ki, proti B(og)u na grišnike
govoreći: "G(ospod)i B(ož)e istinni, sudi nam, na s(i)ni
č(lověč6)skie, are veće odžlkčeni esmo. Ere kadi ko
5 li oni tvorahu bezakonna dela, tu mi

ne smehomo od nih odstupiti straha radi
tvoe zapovedi. Zato, pravadni sudče,
sudi nam, na nih." I tako vsi vstanut
i vzdadet račun ot del svoih i prime
vsaki plaću za dela kako bude zasl
užil. I oonda izidet .z. (8) čini anj(e)l
skih noseće prečastni prestol G(ospo)d(i)na B(og)a,
i od onoga prestola izaidet i prosvete
se vselene i zemle. I paki pridut ini
anj(e)li noseće prečastni Erusolim i
častni križ na kom e G(ospo)d(i)n n(a)š muku priel
i semrt. I takoe snidut doli herofim
i serafim noseće prečastni i preukrašeni
29v venac G(ospodi)na n(a)šega, kim bi okrunen
na dvori Pilatovi. I oni snesut
on stup pri kom je bil privezan G(ospo)d(i)n
n(a)š Is(u)h(r6st6), i ondi iznesu biči kimi e bien,
ondi prnesu trst ku e bien po glavi,
ondi prnesu spužvu i vrče v kih e bilo
čemerno pitie kim bi napaĕn na kri
ži viseć, to e(st6) žlč i ocat, i čavl
i kimi bi pribien. I kada postavet
prestol, tada sedet na nem C(ĕsa)r v ne
izrečenoi sl(a)vi. I z druge strane sede
ta .bi. (12) ap(osto)la i .ig. (24) starišini,
vsaki ih na svoem prestoli i sil
i nebeskie. To sut herofimi i sera
fimi, troni i gospodstve, načela
v slasti i knežstvi. I kada vz
ide množastvo dev i me*ju* nimi bu
de B(la)ž(e)na Deva Marič, mati C(ĕsa)ra
30r nebeskoga, i bude poli ne b(la)ž(e)na Ursula sa .*i*
č. (10 000) dev, tagda uzret je C(ĕsa)r rečet im: "Zdrave,
deve i prečisčiste i Mati moe neporočna

i prečista." I primet *ju* za ruruku desnu*ju*
i posada *ju* poli sebe na prestoli. I ondi i
zide .n. (70) t(e)r .b. (2) učenika t(e)r .g. (4) vanjelisti
i s(ve)ti ispovednici, i me*ju* nimi bude s(ve)ti
Ivan Krstitel. I kada pridu pred prestol
i poklonet se emu do zemle i rečet G(ospod)6 Ivanu
sesti o šu*ju* sebe. I ondi izidet velika
bndra trepećući s velikim i bude pod nu
stati s(ve)tih mučenik i mladenac .r. (100) ti
suć t(e)r .k. (40) t(e)r .g. (4) tisuća i inih s(ve)tih muč(e)nik
prezčasalno množastvo i vsi noseće vence
zlate na glavah svoih i držeći palmi
v rukah svoih. I egda pridet pred prestol
poklonet se do zemle sedećumu na nem i ondi
sam C(ĕsa)r vstanet protivu nim i rečet
30v im: "Raduite se, presl(a)vni mladenci
moi, ere mene radi krv vaša prolit
a e(st6) na zemli od nečistivago Iru
da koga e sada v tamnosti i va
veliki tuzi budući i ošće ga v
tamneišu pošalu. Radui se i ti, St
ipane, sl(a)vni děkone, ere tvoe telo
kameniem pobiše mene radi. Ĕ bo pri
doh na zemlu da bim ti prišal
na nebo. Radui se i ti, *Jurju*, mučeniče
moi, i vas kor s(ve)tih moih mučenik
ki su s toboju v družbi tvoei." I on
di izide družba s(ve)tih prorok i
s(ve)tih otac, a pred nimi David
gudući v gusli svoe, i počne kant(ati)
anj(e)lom pesan sl(a)vi G(ospod)ne. I Erem
ič prorok, Izaič i Zaharič, otac
Ivanov, i Mosei zakonnik i Ilič
31r prorok i Enoh i vsi proroci i stareišini, o/tci/

Isak i Ěkov s nimi. I gda oni pridu pred pres
tol i poklonet se sedećumu na nem i pesan po*juć*i
Bl(aže)n esi, B(ož)e otac naših, i ondi izide preč
astno množastvo s(ve)tih čina ereiskoga,
da behu pape, legati, gardinali, bi
skupi, arhibiskupi, fratri vsakoga abi
ta, popi i žakni gredući. poěhu S(ve)t, S(ve)t, S(ve)t
G(ospod)6 B(og)6 Sabaot, plna sut nebesa i z(e)mla
sl(a)vi tvoee, osanna va višnih. I takoje
sedu vsi na sude okol sudca. I tada
Mihovil, Gabriel vstrubit, vsaki v
svoi rog, ed(a)n ot vstoka slnca, drugi
na zapad. I otogaga glasa potrese se
vsa z(e)mla i ondi vstanut vsi ot gro
bov svoih, vsi nazi, ničtože noseći na se
bi nere onu pečicu ka e na glavu vlože
na od popa kada ga e krstil. I ošće budu
31v imiti onu sviću ku e imel na krsti, i
tu bude v ruci držati, i budu vsakomu
dela negova napisana na čelih,
ka e kudi učinil va vse dni ži
vota negova. I tako potekut vsi k
strašnomu sudcu drhćući i trepećući.
Onda zberut se vsi i pred nim stan
ut i ondi G(ospo)d(i)n Is(u)h(r6st6) razlučit vas
plk kako razlučit pastir ěrce
od kozlić. I tako G(ospo)d(i)n Is(u)h(r6st6) razluč
it dobre od zalih a zale od do
brih. Dobre postavi o desnu*ju* stranu
sebe, a nevolne i tužně grišnike, te
postavi na livu stranu. I pravad
nici budu svetli kako slnce, a ne
volni grišnici, ti budu tamni
i črni. Ondi naprvi iide nepravdni Ka

in ki zavisti radi ubi brata
32r svoga Abela pravadnoga, i š nim nepravadni
I*ju*da ki preda G(ospo)d(i)na Is(u)h(r6st)a Židovom na semrt. I o
ndi š nim Pilat, Irud, Anna i Kaěpa i vas
rod židovski i vsi rodi židoski i poganski.
I ne takmo vi rodi poganski, i mnozi krstěne, tu
žni i nevolni grišnici ki budu k nim pridru
ženi, ki se krstěne zovihu a del krstěnskih
ne činahu. I ti su takovi sini děvli, i v
si oni ki ne veru*ju* v s(ve)tu Troicu i v sveto
kršćenie i v telo G(ospo)d(i)na n(a)šego Is(u)h(r6st)a ko redovnik
posvećue na s(ve)tom oltari delom v molit
vah s(ve)tih ke su nareene od s(ve)tih otac po S(ve)tom
Duhu ki pride s nibes od nevidimoga O(t)ca.
I ti vsi takovi ne nasledet cesarastva
nebeskoga. I tako stanut grišnici unili
prevelikoju tmoju pokrieni i tako nevolni gri
šnici uzret pravadnih va velici slavi
i va veliki veselji svetleći se kako slnce
32v i nih glave ukrašene kako s venci zlati
mi i dragim kameniem. I tada *ju*re oni greš
nici vsplačut, zatiskše oči svoi
ne sme*juće* gledati k strašnomu sudcu go
voreći: "Oime, oime, oime nam nevolnim, o *ju*, go
re nam grišnim, veselič se lišismo, za m
al život kratki večno veselie pogu
bismo. O *ju*, gore nam nevolnim grišnikom, ka
ko za malo bogatastvo kratkoga s(vě)ta
ono večno bogatastvo pogubismo. O, *ju*
nam, za malu svetlost svit naših,
v ke se preoblačismo gizde radi i ohol
stva nesmernoga, za to večnu svetlost
pogibismo. Oime nam grišnikom lišenim
milosti B(o)žie, kako se sami prelasti

smo kada govorahomo ed(a)n k drugomu buduć
i v pirih, v domih, v tovornah: Pijmo,
33r eimo, veselimo se, ne vimo dokle esmo, a ne spom
enusmo se od česa esmo stvoreni i sopet nač im
amo priti. I takoe tvorahomo vse dni živo
ta našega, s pesnami i z guslami i z pišć
aci, hćeri i sini i žene ukrasivši dike radi
prsteni, zaponce, usrezi i vence prelipe ime*ju*
će svit prezalihe po zemli vlkući se,
i v tom vsem naslašemo n(a)ša gnila tela
smrdeća, nevolni i ubozi i hromi, slepi, hluhi
i nemi, knasti, gubavi, ot B(og)a nakazni. Ot B(og)a
k nim poslani po dar ki imihomo mi po nih
podati, oni lačni bihu, mi jih ne napi
tasmo, oni žeini, mi jih ne napoismo, oni
bihu nagi i bosi, mi ih ne odismo, oni sta
na ne imahu, mi jih ne prehranismo nere ih
na gnoišća i na smetišća poslasmo. I tako
ih videće v nevoli i v potribi nih, mi ih
ne slišasmo. I zato mi nesmo pomilovani
o(t) tvorca našega ni ovo uslišani v zdih
33v anji našem, oni tamo bihu ubozi
i nevolni, a mi bihomo bogati, i za
to smo mi ubozi i nevolni; oni ta
mo lakahu i žedahu, a mi edihomo i p
iěhomo, a sada oni oni uživa*ju* r
askoši raiskih veseleći se v svet
losti; nam sluge naše služahu,
a sada nim anj(e)li služe večnu
s(vě)tlosti*ju* ka im e ot B(og)a podana. A m
i nebozi žedamo milosti B(o)žie ka
se na nas ne ogleda. Naše veseli, to
obraćeno e v plač i v gorest. Oime i te
ško nam grišnikom, kako se mi špotaho

mo mej sobu nevolnimi, a nine esmo sami
radi nih biti od ni porugani. Oime,
kako pride slava naša v ku ufahom.
O gore nam nepomilovanim ot B(og)a. I gremo
va tmu z děvlom v pogibel večnu*ju*.
Oime vsim tim ki prezakonno i bludno
34r živu, ki čine krive zakone, o gore sudcem kriv(im)
pitačem kravie osuě*juće* a krivie puš*ćajuće*
mita radi, i sirote pognet*ajuće* a vdovice
/ž/alosteće, prišadce ubiě*juće*, smerenih k B(og)u
nenavideće, krotkimi špot*ajući* se. O gore tim
ki ne platiše naima *ju*nakom svoim i ki otca i
mater ne hraniše i zlo im v starosti stvor
iše, potribne me*ju* sobu čisto ne udržaše i ed(a)n
drugoga na semrt preda*juće*. Oime tatom, raz
boinikom, ožurnikom, prerotnikom, kveletnikom
/m/itnikom, prelubodeinikom, svadnikom za
vidlivim, zlosvetnikom, oime vražite
lem, bahornikom, vlhvinikom i tim ženam ke
lica svoě pomazu*ju* i lipše se čine nere ih e(st6)
B(og)6 učinil, sie tvore bluda radi, da bi li
pše viditi mužem svoim i nih zalih uče
/n/a se obratiti. Oime redovnikom ki plk uče a
34v a sami ne svršu*ju* to ča im S(ve)to pismo
zapovida i v tih besedah i v tih
ke sa(m) prvo rekal. I ošće im ni nigdore reka
l sego osuenič, nere ča se sami budu
poznavati v svoem osueni. Prvo im
to bude znamenie kako ima*ju* biti
osueni, ere budu na sude od pravadni
h odlučeni na levu stranu. Drugo to
bude kako budu pokrveni veliko t(a)mno,
paki im budu vsa dela na če(l)ih n
apisana. I ošće, Sudac ne bude k nim govo

ril, nere naprič obrati se G(ospo)d(i)n na desnu
stranu k svoim pravadnim i rečet
im: "Vzlubleni moi, pridite, b(la)ž(e)ni
O(t)ca moego, v cesarastvo nebesko ko est
vam ugotovano od složenič mira,
i anj(e)lom moim, Avramu, Isaku i Ěkovu
35r i vsim s(ve)tim moim. I tu bude prebivanie vaše
v pokoi večnom, kadi e(st6) mir i edinstvo i s(ve)t(i)h
zborišće anj(e)l i arhanj(e)l, herofim i šerafim,
m(u)č(eni)k i spovednik, to li vsih s(ve)tih moih, kadi
/e(st6)/ veselie veliko i pića s(ve)tih moih anj(e)l,
/ě/že e(st6) manna nebeskaě, kadi niedna skrb ne pri
det, ni žalost, ni primisal e(st6), ni zlo poho
tenie, ni zla misal v srca vaša ne pridet,
razvi da budete slišali pesni anj(e)l
moih i arhan(je)l, herofim i šerafim i s(ve)tih
moih ap(osto)l i e(van)j(e)list, m(u)č(e)n(i)k, ispovednik i prorok,
i David vzvražajuć v gusli svoe, i pojut
pesan ovu: Ěvi nam, G(ospod)i, milost svoju i sp(a)sen
ie svoe dai nam. I ot oca vašega Avrama,
Isaka i Ěkova, š nimi veseleći se v rai presvet
lom, kadi e(st6) svitlost neizrečenaě i tma
nigd(a)r ni uzrit se, kadi veselju vašemu
35v nigdare ne budet konca. I budet držati
palmi v rukah vaših, i budete imiti
vince zlate na glavah vaših, učine
ni od bisera i kameniem predragim, ere vi
puslušaste zapovi(st) S(ve)toga pis
ma ko vam svedokovahu moih redovnic
i v kih ě bihi postavil svedočas
tvo prestola moga. I vi ed(a)n k drugomu
otpustiste zlovolstvo, vi v lu
bvi prebiste v duhovnom zakoni i vi
verovaste v D(ě)vu Mariju kako me devoju

prič i devoju me porodi. I ona po porode de
voju prebivaet va veki. Ě bo želie s
p(a)senič človičaskoga i poslah anj(e)l
a moga Gabriela k D(ě)vi čisti da se
imam od ne roditi za sp(a)senie roda
človičaskoga. Kako jure tu devoiku,
36r bih iju posvetil ošće va utrobi nee matere
Anne i svetujuću proroku ki reče: "Od čreva matere
moee vazva me G(ospod)6 imenem moim." I tako ju stvorih
sebi tere ju ukrasih kako polaču cesarevu prekr
asnu i učinih v nei edno okance od prečista
i pres(vě)tla stakla; kako slnce prosvećue: isho
deću slncu v jutro ono pusti svetlost svoju
v ponestru staklenu, a zato ono staklo ne skri
vit se. I tako Deva Marič ka me e priela preča
stnu utrobu, a zato ne bi s(ve)to divstvo vreeno,
ne skrišeno, ni oskvrneno. I tako prič plt č(lově)č(a)sko
sp(a)senič radi č(lověč6)skoga narodi ki biše v uzi
paklenoi. I potail se bihi v ne komori, to est
v ne pres(ve)toi utrobi, .z. (9) miseci, kako i slnce ka
da oblakom zakriet se, a kada oblak premine
po vetru slnce ěvi prosvetiti vas mir6
i vas sa svit. Tako i az rodiv se od Devi Ma
rije vsim božastvom priem človičastvo
36v i prostih sedećee va tmi i v seni semr
tnei. I zato govorim vam prevz(lu)ble
nim moim, primite cesarastvo nebeskoe
i veseli večnoe, ere vi buduće v živote
vašem dobro stvoriste za priemanje u
bozih i nevolnih i za utešeni žalos
tnih i dreselih v nih nevoli. Naga obl
ekoste, lačna napitaste, žeina napoi
ste, strannoga priěste, bolnoga i uzno
ga pohodiste, mrtvoga do groba sprovo

diste, vi oca i mater počtovaste,
v bo tronu pravo udržaste, mlaega pl
atiste, pravu desetinu daste, crik
venoga blaga ne potratiste, ožure ne
prište, nikomure krivo ne osudiste ni
krivo prisegoste, ni krivo svedočiste,
vi sirotam i vdovicam d(obro) učinis
te, svoi zakon pravo i čisto udržaste,
37r s(ve)ti red počtovaste, k s(ve)toi crikvi na *jut*(a)rnu
misu prihodiste, svoi dar na oltar B(og)u po
kazaste, s(ve)to prodikovanie poslušaste,
pitič ni ědenič ne pohotiste dokle B(og)u ne pos
lužiste, petak i navečerě, i kvatri i korizam
postiste, svoega anj(e)la v ničemre ne ožalo
stiste i zato, moi prevzlebleni, primite
cesarastvo nebeskoe i život bezkonačni i ve
selie večnoe v rai moem s anj(e)li moimi i sa
vsemi s(ve)timi moimi." I ondi podignet G(ospo)d(i)n
svo*ju* desnicu i blagoslovit e i blagoslo
vleni prosvetet se pravadni kako slnce i
pridružet se k likom anj(e)lskim po*jući* pesni
anj(e)lskie. I tada *ju*re obrati se G(ospo)d(i)n na livu
stranu ka grešnikom i budet im strašan i gro
zan viditi. Naprič onim ki budu pričestni
ci krvi človičaskoi ubieniem. Onda ne ho
37v te viditi želetelnoga lica B(o)žě,
ere budu zakrveni oblakom krvavim.
I ondi pod prestolom B(o)žim budu gori
ti ogan živi i budeta .b. (2) meča s
tati, oba pol ust G(ospo)dnih, i budet
a se metati ognem: iz ednoga mača
poidu mlnie s velikim bliskaniem
a iz drugoga poide grom velik, tol
iko strašan da vsi nevolni grišni

ci umlknu i ne bude od nih glasa. I z dr
uge strane budu pristupati děv
li proseće pravde proti grišnikom,
i takoe budu pristupili gresi os
va*jujuće* onih ki su e stvorili. I tad
a rečet G(ospo)d(i)n k nim: "Ovce moe pogibšeje
i zabludivše od stada moego ods
tupivšee od istini, i stvoriste nepr
38r avu, ostaviste svetlost, vzeste /tam/
nost večnu*ju*, pakal i tmu, i ostaviste ž
ivot večni i prište semrt pregorku*ju*. Are pre
hiniste se i otvrgoste se Oca i Sp(a)sitela va
šega, ki vam biše vsa dobrač i lepač ugoto
val va visoti nebeskoi i v svetlosti
neizrečěnoi, i ondi prebivati i veseliti
se sa vsimi s(ve)timi moimi, uživati rad
u*jući* se i slišeći pesni anj(e)l moih i arhan
j(e)l i ap(osto)l i mučenik i e(van)j(e)list, ispovednik i s(ve)t(i)h
dev i Davida gudući v gusli svoe poč
enući pesni anj(e)lom. A vi, nebozi, vi izvo
liste imeti sebi oca děvla ki vam e(st6)
vsako zlo ugotoval, ki est jeona ognena
i muka večnač, i děvlu ki žive v ezere ognenom
ime*jući* .e. (6) glav t(e)r .g. (4) krila i diha*jući* ži
vim ognem v lica vaša, trza*jući* tele
sa vaša zubi svoimi, i lica ih podobna
38v lutim zmiěm, kadi vam e uživati
velika smrada i pakla i tamnosti,
a svetla *ju*re ne uzrite, kadi vam ěo
bude, a veselič nigd(a)r ni uzrite, kad
i črvi budu ki nigdare ne umira*ju*
nere vazda, neprestanno budu vas j
isti. I ondi vam e(st6) ogan nareen ki
nigdare ne ugasnet, kadi e(st6) krič i ž

alost, a veselič nikoli ne čuet,
plač i ridanie i krič mnogi vapi
*ju*ćih v paklenih mukah i va tmah
preispodnih, kadi budete prosili
smrti i ne budete e mogli naiti,
kadi vse zlo k vam pride a dobra
niednoga ne primete ni ga uslišite,
ere, nebozi, ne stvoriste niednoga mi
losrdič ni imaste vere ni lubve
ni čistote v životi vašem, ere v
39r i ne prieste ubozih i nevolnih ki vapiěhu
pred vrati vašimi i sami se prie osud
iste nere ě pustih sud moi." I ondi jim
pokaže vse svoe muke kimi e mučen za nas
grišnih, i ondi bude na srid stati stra
šni Sudac, a grešnici veliki strah u/.../
od velika gneva B(o)žič. I reče im: "Prez časa
otidite od mene, prokleti, va ogan v(e)čni
ki ugotovan děvlu i anj(e)lom nega." I tad
a im bude veliko strašan i grozan vidit
i, vsim grišnikom, da bi volili .č. (1000) let
mučiti se nere viditi lice srditoga
G(ospo)d(i)na. I tada pognani budu grešnici, kako i
skot po polu, va tmu kromešnu*ju* kadi nih
bude bes konca. I tako vsi děvli i vse sa
blazni pošlut va tmu, goneći e, anj(e)li.
I tada *ju*re ondi veliki děvla vzvapie
Sotona glasom velikim govore: "G(ospo)di, G(ospo)di, pom
39v ilui me, pravdni Sudče, kako esi pomilo
val mnoge pravdnike i mnogie grišnik
i, zač veliko vrime mučih se zali
h del moih radi." I ondi Mihovil ět
děvla za grlo i vržet ga v muku ve
čnu*ju* i reče: "Idi, prokletče, sa vse*ju* dru

žbo*ju* tvoe*ju*, i oni ki stvoriše volu
tvo*ju* živuće na z(e)mli bezakonno. Mnogo
plka prelastil esi od G(ospo)d(i)na zlobo
ju tvoe*ju*. I zato neće G(ospod)6 slišati gl
asa tvoego ni onih ki su s tobo*ju*." I tud
ie porinu Mihovil Sotonu i vse děvl
i i vse grišniki. I tako letihu doli
kako dažd kada pade iz oblaka. I ond
i sam G(ospo)d(i)n zapret onu propast i zap
ečati *ju* pečati*ju* svoe*ju* da se ne bude
moći naiti veće ni znati ono mesto. I k
tomu *ju*re ne bude děvla ni nega vlasti,
40r ne bude veće blazniti na z(e)mli, ere *ju*re onda
bude vsa z(e)mla rai. I budu pravdnici živuće
na nei v sl(a)ve G(ospo)d(i)na B(og)a i k tomu ne bude plača
ni vapě, ni bolezni, ni skrbi, ni žalosti
ni niedne bede, ni navisti, ni zavisti,
ni laže, ni rote, ni svedočastva, ni noći,
ni tme, razve svetlost večnaě i veselie
večnoe. I budet edino stado i edin past(i)r,
Otac i Sin i Duh S(ve)ti, Tvorac mira, komu
slava i čast va veki vek, AMEN (latinicom: AMEN, S.S.)
Piše se od Lucifera, bratič, da ga ni edne
tvari ne učini B(og)6 ka bi ne bila pod nega
posluh: nebo na kom su zvezdi poslušaju ga,
zač va vsako vrime vraćaju se va ono mesto od
kuda se ganu. Z(e)mla ga čue i posluša ga, zač
na vsako leto dae plod svoi ot koga ludi
i ptice i ina živu. Voda ga posluša, zač vra
ćaju se opet na ono mesto ot kuda ishode, a to
40v e v more, zač iz mora vse ishode i v more se
vraćaju. Mrtvi ga sliše, za(č) hote vs
krsnuti kada im on zapovi. Pakal g
a sliši, zač priemle onih kim e va n

pojti. Prgatorič ga sliši, zač
priemle onih ki su dostoini va nu poi
ti na očišćenie, a kada se dobro oči
sti ima*ju* v crstvo nebesko poiti.
Danica, a to Lucifer, ne poče sta
ati zakoni G(ospod)ni i ne bi pod nega po
sluh, zač on hoti biti veći ne
r ga biše B(og)6 učinil. I pride v nega
velika suberbič da se hote učini
ti takmen B(og)u i hotiše prebivati
po srede neba i biti ot(a)c višnago B(og)a.
A naš Sp(a)sitel, ne hoteć trpiti su
perdie i poda slobod s(ve)tomu Miho
vilu arhanj(e)lu i druzim anj(e)lom
i oni ga ... (TU SE TEKST PREKIDA, S.S.)
41r tvoren bist. I paki ga postavi v rai
da prebiva v nem. I položi v Adama san
i vze mu .a. (1) rebro od live strane nega i učini
ženu emu imenem Eugu. I zapoveda Bog nima
da bista jila ot vsakoga plemene sada
raiskoga, razvi sada razumenič zla i do
bra. I kada tako prebivahota, pride děv(a)l,
ki za svo*ju* superdi*ju* bi svržen s neba, i pri
de va obrazi zmie i poče lastiti Eugu
da bi jila ot ploda staroga ěbuke.
I ji ta žena i da jisti mužu svoemu
Adamu. I kada jista, tudje se v gresi svo
em poznasta da sta sagrišila proti
G(ospo)d(i)nu B(og)u. I tudje se poznasta naga i zkri
vati život svoi listiem otriv
raiskih. I potom nastasta veće v rai .ž. (7)
uri, a to bi skozi ženu ka bi prehinena o(d) d
ěvla. I o tretoi uri učini vsakoi t
41v vari ime na sem s(ve)ti, o šestoi uri po

če žena jisti ěblko i da jisti
mužu svoemu, i o pol dne izignana
bista iz rač. I za ukušenie ěblke
.ž. (7) smrtnih grihov imista. Prvi
grih, to bi superdič, .b. (2.) grih bi
zač prestupi zapoved B(o)ži*ju*, .v. (3.)
grih bi lakomost, ar želiše vi
diti veće od G(ospo)d(i)na B(og)a, .g. (4.) grih bi
razboi s(ve)tine, kada pride va ono
mesto prez zapovidi B(o)žie, .d. (5.) grih
bi duhovna pohot, ar duša nega
čista biše, a on *ju* oskvrni grihom
svoim ki učini, .e. (6.) grih bi to: vo
la děvla, kada Adam učini
volu nega, .ž. (7.) grih bi ubijstvo,
zač ubi sam sebe naiprič, i vsih
onih ki ot ne poroditi se hotihu.
42r I kada sagreši Adam pride k nemu G(ospo)d(i)n B(og)6 i reče:
"Adame, Adame, sazdanie moe, gde jesi?" A on reče:
"G(ospo)d(i)ne, slišah glas tvoi i skrih se." I reče emu
G(ospo)d(i)n: "V potu truda tvoga živi. Žena tvoč, ka
te e prehinila ěbukom, vsagda v roenji vel
iku bolizan imij, a zmič, ka ženu prelas
ti, po prseh svoih hodi!" I zapoveda B(og)6 anj(e)lu
da ga izrene iz rač. I kada bi ispuen iz rač,
Mihovil arhanj(e)l reče emu: "Adame, kada o
slabiš, pošli ka mni sina tvoga, koga im
iti budeš, Sita, dam emu po(ma)sti kim zdrav
budeš." I tadai ide Adam k mestu kadi biše
od z(e)mle učinen. I va onom mest(i) stvori .b. (2) sina,
i to bista Abel i Kain. Kain bi prvi težak,
Apel biše pastir. I davahota desetinu
B(og)u ot svoga blaga, onako kako jim biše z
apovidano biše v zakoni G(ospo)dni. Kain dava

še naigorše, Abel davaše naibolše. Otku
42v da blago Kainovo na mane grediše, Abelo
vo na veće rastiše. I vidiv Kain bla
go brata svoga rastući, a svoe na mane
gredući, i tadai bi zavidiliv6.
I stvoreno bi da ed(a)n dan Kain težaše z(e)
mlu, Abel pasiše ovce. I pride Kain6
i ubi brata svoga Abela. I ne bi gdo
bi B(og)u tužil za n. I pride krv Abelo
va i vzvapi pred B(og)om, a G(ospod(i)n B(og)6 pride h
Kainu i reče mu: "Kaine, kadi e Abel, brat tvoi?"
I reče Kain: "Ne vim, G(ospo)d(i)ne, eda ě esam straž
bratu momu!" A G(ospo)d(i)n B(og)6 reče: "Ovo krv vapie
ka mne ot z(e)mle zač ga esi ubil!" I o
ndi prokle G(ospo)d(i)n B(og)6 Kaina i bi kako pres
peametan na z(e)mli. I rečeno bi ot G(ospo)da: "Ki
ubie brata, sedmerice*ju* zla da prime!"
I ondi Adam žalova sina svoga
Abela za .s. (200) let i va to vrime ne ti
43r leći svojom ženom pltenom, za vse to vrime. Da
G(ospo)d(i)n naš Is(u)h(r6st6) tako hote da bude, i naučen bi Ad
am da bi se snašal svo*ju* ženu i da bi spal
š nom. I tako Adam učini, imi sina komu bi ime
Sit. Adam kada imi .z. (9) sat let i .j. (30) otnemo
re i bi mu kako umreti i prizva k sebi svoga
sina Sita i reče: "Sinu moi, poidi k vrat rač
k Mihovilu arhanj(e)lu i povij nemu vsu nemoć
mo*ju* i on tebi da pomasti kimi iscelij*u*!" I kada
pride Sit pred vrata rač sa umileniem ve
likim i poče prositi likarie ocu svomu plač
ući se gorko, reče nemu Mihovil: "O(ta)c tvoi umrl e(st6)
i ne prime ishelenič dokte ne mine .dč. (5 000) let!" I to
rek zatvori vrata ra*ju*, a Sit stoje pri vra
teh slze poče izlivati očima svoima.

Tada anj(e)l prinese nemu ednu šibicu i reče
emu: "Idi i vsadi *ju* v gori Mastinskoi i kada
43v učini plod, tada isceli ot(a)c tvoi!"
I nahaěmo v jednoi ištori grčkoi da ta
šiba vzeta e ot driva kim Adam prel
ašćen bi. I kada vrati se Sit i naide
otca svoga mrtva i pokopana i vs
adi tu šibu pri glavi Adamovi.
I vsaeni biši nei, raste do vrime Da
vida c(ěsa)ra. Od sina nega, Solomuna
c(ěsa)ra. **C** Č(lově)k eter ishoěše ot Er(u)s(oli)ma v Jer
ihu i vpade v razboinike iže svlekše i
ostaviše i i osli živa suća. Č(lově)k
eter, ta bě Adam, a Er(u)s(oli)m rai, a Eriha
mir, a razboinici děvli skazu*ju*t,
a Moisei erei imenuet se, a Iv(a)n bis levjit,
a Samaranin Is(u)h(r6st6) vzivaet se. Ča e olei
i vino? To e(st6) s(ve)to telo i krv G(ospod)a n(a)šega Is(u)h(r6st)a.
Čto li bi gostinnik? To e Paval,
44r a gostinica crikav B(o)žiě. Č(lově)k eter izide
rano načti delatele. To be B(og)6, a vinogra
d mir, a delateli sut ili. Kto e(st6) prišad
v treti čas? To Matei pričte se prvi na
des(e)te ap(osto)lom. Čl(ově)ku eteru bogatu ogobzi se
niva i pomišlae v sebe govore: Razoru ži
tnicu mo*ju* i sazi*ju*. Č(lově)k ta be *Ju*da Skariotski.
Reče David: Reče bezuman v srci svoem: Ni B(og)a;
rastleseše i omraziše se v bezakonih svoih
ne stvore blagostine. Nest do edinogo! Reče I(su)s
učenikoma svoima: Idita va v(a)s ka e(st6) protivu
vama i obrešćeta oslicu privezanu i žrebe š ne*ju*. Os
lica, to e Židove, a žrebe, to su krstěne. Gdo
li *ju* privezav, to e zakon, a gdo *ju* odreši tě, to H(r6st)6.
I kto e vprosiv i*ju*? Zakonž ot rabine, istina ot

svobni e. Pritča Reče G(ospod)6 v grad keteru i r(e)ci va
emu: Vrime moe blizu e(st6), u tebe stvoru pasku sa uče
niki moimi. Poslušai ap(osto)la gl(ago)luća ubo paska
44v n(a)ša za ni zaklan H(r6st)6. Reče G(ospod)6 učenikom s
voim: Vi este s(vě)tlost vsemu miru. Kako
slnce lučami svoimi prosviti vas
mir, tako ih prosvetlit vas ap(osto)l(i)mi.
Pritča Reče G(ospod)6 učenikom svoim: Vi es
te sol z(e)mli. Z(e)mlu ubo nareče č(lově)ka a s
ol vera. Sikira pri korene dreva ležit;
vsako drevo ne tvoreće ploda dobra posičet
se i va ogan i va og(a)n vmećet se. Čto e(st6)
koren? Vera. A drevo? Č(lově)ci. A sikirica? Končina
č(lově)ka. A ogan? Muka večna. Č(lově)k eter sazda
hraminu na kamene. Ta č(lově)k bi Petar a kamen
bi Krst, hramina bi bi vera a vetri biše
děvli, a gdo sazda hr(a)minu na pesce to
bi *Ju*da Skariotski i pesak besplodna
d(u)ša ego. Reče G(ospod)6: Upodobi se c(ě)s(ar6s)tvo nebeskoe
žene ka imaše dragami i pogubivši ot n(i)h
nikoteru i važgavši svitilnik v domu
45r svoem i vziskavši dragmi. Žena, to e(st6) žena cr
ikav s(ve)tač a s(vě)tilnik H(r6st)6 G(ospodi)n. I čto e draga
mi? Anj(e)li i arhanj(e)li i prestoli i gospo
dstvič, načelo, sili, herofim i šerafim pa
trěrhi i proroci, ap(osto)li i evanj(e)listi. Prit
ča Reče G(ospod)6: Upodobi se crstvo nebesko stvoršumu
brak sinu svoemu. Ta č(lově)k B(og)6 e(st6), a sin vplšć se od
D(ě)vi Marie. I kto su proroci, kto li sut otreše
i se? Židove vere ne veru*ju*t zapovedi sina
B(o)žě. Kto izišad ot ězik? Ludi. Kto li va o
dei skrvene? I*ju*da. Čto li brak? Vera G(ospod6)na. Prit
ča Reče G(ospod)6 učenikom svoim: Upodobi se crstvo
nebesko skrovišću skrvenu na sele eže smotri ša

d i proda vsa imenič svoě i kupi selo to.
Kto e(st6) skrovišće? G(ospod)6 n(a)š Is(u)h(r6st6). Kto li selo?
S(ve)ta B(ogo)r(odi)ca.
Kto e kupiv je? Osip drevodila. Pritča Reče
G(ospod)6 učenikom svoim: Upodobi se crstvo nebesko
k vasu ki priěmši žena i skri v muce tri sitne
dokle vskisnet kvas. Žena e z(e)mla, a kvas e(st6) B(og)6,
45v a tri sitna muka, to e tridnevnoe vskre
seni G(ospod6)ne. Pritča Reče G(ospod)6: Upodobi se cr
stvo nebesko *.i.* m (deseterim, S.S.) devam, pet že ot nih
bě buih a .d. (5) mudrih. .D. (5) mudrih nareče
vera, ufanie, lubav, mir, m(i)lost(i)na.
A ča e(st6) .d. (5) buih? To e nerazum, nevers
tvo i neufanie, nemilostina i nenavi
st. Čto e(st6) ženih moleni? Is(u)h(r6st6). A čto li
olei? To nišći. A ko sut vz(d)remavše se?
To sut prespametni nebdeći o dušah
svoih. Kto li izagnan? Nem(i)l(o)stivi.
Pritča Č(lově)k eter ki prizva rabi svoe
i ovomu da pet talanat, ovomu že
da .b. (2) a ovomu .a. (1). Kto e priěm .d. (5)? S(ve)ti ap(osto)li.
A ki .b. (2)? S(ve)ti e(van)j(e)listi. A priěm .a. (1)? *Ju*da
ki skri veru svo*ju*. Pritča Reče g(ospod)6 Petru
všad v more: Vrzi udicu i vlizući prvo
i ribi otvrzi usta ee i obrešćeši .a. (1) sta
tir. Vzam, dai za me i za se. Čto e more?
46r Mir sa, da svobožde i H(r6st)6 G(ospodi)n. Za se i za me? To
raspeti dolu glavu. Pritča V ono vrime iz
ide I(su)s seěti semene svoego. Seme e(st6) Sl(o)vo B(o)žie.
A ča na puti? To I*ju*da ki šad i obisi se na dre
vi i udavi se tu i ptice nebeske pozobaše je.
A ča v trnni? Židove ne priemlući Sl(o)vese B(o)žič.
A ki na dobri z(e)mli? Proroci, ap(osto)li i m(u)č(e)n(i)ci. Pritč
a Č(lově)k eter bě ki otide na stranu dalečnu*ju* ho

te prieti kralevstvo i prizva rabi svoe i ovo
mu da .*i*. (10) maras, ovomu .b. (2) a ovomu da .a. (1). Ta
č(lově)k e(st6) Bog,
a strana e nebesa, a raba proroci, a priěmši .*i*. (10)
maras s(ve)ti ap(osto)li, a priěmši .b. (2) s(ve)ti e(van)j(e)listi,
a ki .a. (1) I*ju*da Skariotski ki edini na des(e)te učenik
idu v Galile*ju* v goru i vidivše *ju* poklon
iše se emu, a ovi usumniše se. Reče G(ospod)6: Dva esta
meluća v žrtvah, edna poimet se a druga ost
avit se. Žrtvi sut mir sa i meluća du
ša s telom i kada duša poimet se o telo os
tavit se. Amen. ***Počine čtenie od s(ve)te nedele,***
kako ima s(ve)ta nedela počtovati i častiti.
46v Se est zapovid ka vnovi posl
ana est G(ospo)d(i)nom Is(u)h(r6st)om s nebes na goru
s(ve)t(a)go Mihovila arhanj(e)la. I si
ě zapoved visit pred obrazom s(ve)t(a)go
Mihovila i ne vidit se niedna rič
ěže bi *ju* držala. Na nei že visit sie
poslanie. Ot B(og)a nam e poslano pokaza
ti nam po anj(e)li svoem i da otkriv
aet se i ěvlaet se ot edinoga do drugo
ga, ěko vsaki č(lově)k ki tvorit delo v d(a)n
nedilni, ta e proklet i kaštigan m
no*ju*. I tako, zapoveda*ju* vam da v d(a)n ne
dilni ne hoteite hoditi trgati z
elě va vrti, ni v malini, ni na trgi,
ni inim činom ko delo tvoriti, razve
v crkav mo*ju* sa umileniem i s molitvo*ju*.
I ne mislite ot skotet vaših nikim že
zakonom, razve ludi nišći, iže ničto
že ne imut, dati im ěsti, ti da da
det im ěsti v s(ve)tu*ju* nedelu. Ni takoe
47r činete ni tvorete činov zemalskih, ni delaite.

I vaših skotet i tovarov posuějte nišćet
nim ludem i ženam vdovicam i pročim
ubogim, to e va dni dolatnie i va dni malih
prazdnikov. Na rečeni ubo d(a)n nedilni rasmatr
aite i veruite krepko ěko siě epistolič *juže*
vam posila*ju* pisana e ruko*ju* moe*ju*, iže esam
istinni I(su)s, i ne tvorete plka moego prazdno st
ati. Napravih ubo vam .e. (6) dni v nedili, v ni
h že imate tvoriti dela vaša, s(ve)tu*ju* že
shranete. Vi ne hoćete poiti k crikvi moei ni na
prodikovaniě, ni na dela dobrač duhovnač,
ni ne hoćete nesti ni voditi čed vaših v s(ve)
tu*ju* crikav, ni ih kazati hoćete, ni sami sebe.
Zaklina*ju* se vam milosti*ju* moe*ju*, ako vi ne uk
lonite se i dne s(ve)tie nedele ne shranite i ne pu
stite o(d) del sih zalih vaših, pogublu v
as i navedu na vas i na čeda vaša zveri čr
ne iže pogubet vas i čeda vaša. I ošće zapove
47v da*ju* vam, ěko od vičerne soboti do pon(e)de
lka svita*jućago* niki že č(lově)k ni žena,
ni mal ni velik stvorit niedno d
elo z(e)m(a)laskoe v dan s(ve)tie nedele, ra
zve da stoit v crikvi sa umileni
em i s molitvo*ju*, prosećі me da vam ot
pušću grehi vaše i plodi vaše umno
žu. I ošće zapovedam vam da v dan
petačni postete, zlob radi vaših
eže tvorite protivu mne, i dobro ta
post hranete. I ne hoteite savkupla
ti zlata ni srebra sa zlobo*ju*, i ne kl
nite se telom moim, ni krvi*ju* moe*ju*, ni u
di moimi, ěko az stvorih vas i paki
vas rastvoru. Ne ubijte ed(a)n drugo
ga, ni raduite se nad bogatastvie

m, i ne špotaite se ubozimi, i dam vam
utišenie i radost. Ne stvorite brat
om vašim i roditelem vašim i su
48r sedom zla ne mislite, lubite že drug
druga srcem vernim. Iže noset krivo svedo
častvo ed(a)n drugoga osva*jujuće*, ta zgi
bal e(st6). I vsi oni iže mne čto obeća*jut*
i ne isplnet, pogibli sut. I ki delo del
a*ju* v dan s(ve)ti moi nedelni, i iže imut
oblast i moć tvoriti dobro i zlo tvoret
ubozim sirotam i vdovicam, ti pogib
li sut. I vsi iže ne tvoret pokore ěže da
na e im v živote. Iže ne isplna*jut* zapove
di moih, pogublu ih va veki vekom i z(e)mla
naglo otvorit se i požret je, i navedu
na nih silu mo*ju*. Zaklina*ju* se vam materi*ju*
moe*ju*, s(ve)to*ju* crikvo*ju* i s(ve)tim herofim i serafinom
i vsemi pošlivimi anj(e)li moimi, i gla
vo*ju* s(ve)tago Iv(a)na Krstitela, ěko sě epis
tolě pisana e(st6) ruko*ju* moe*ju* istinno*ju*, i niko
liže, niktože i ne stvori ee, takmo az iže
esam istini I(su)s ot višnih nebes. A iže reč
et ěko ne pisah az ee ruko*ju* moe*ju*, proklet budi
48v plkom moim krstěnskim i pogini va v(e)ki
va ad da nikoliže ne imeet radosti
ni veselič. A iže obrešćet epistoli
ju si*ju* i poslanie moe sie, imeti *ju* vač
net i ne ukazuet ee, ne čtet ee v crkvi l
udem, proklet budi plkom moim vernim
i vse*ju* silo*ju* moe*ju*. A iže ubo prepišet
ili prepisati *ju* stvorit, epistoli
ju si*ju*, ot svoego vlašćago blaga i ot
krivae*jut* *ju* ot edinoga do drugoga, m
no*ju* blagoslovlen budi, amen. I ašće im

eti budet toliko množastvo grih
ov koliko e(st6) zvezd nebeskih ili zrn pe
ska v mori, budući ispovedan i pokaěnie
imi*jući*, vsem grihom ego dast se otpu
šćenie daže do sele. I vsem takoe iže
veru*jut* ěko az poslah epistoli*ju* si*ju*
po arhistratigi moem arhanj(e)li Mi
haili na zemlu. I takoe ošće zapoved
a*ju* vam da zapovedi moe shranite,
49r i progledaite ot crikav moih i krasite e
i pomagaite im i az vam pomožem k pros
peni*ju* i k prebivani*ju* botastvič. I verui
te krepko ěko sič epistolič učit vas
dobro živeti, ni vam *juže* nikoliže ne po
šlem inogo pokazanič daže do konca i proča.
Ašće li ne vsposlušaete sih zapovedi moih,
ěže az zapoveda*ju* vam, pošlu na vas zve
ri črne, ěkože više rečeno e(st6), i kamenie goruće v k
rve, iže pogubet vas. I čeda vaša zlo*ju* sm
rmrti*ju* umrut. Ili misli bežati, ěko v
a ade duša vaša pokoě nikoliže imeti
vačnut? Ili čto mislite, egda vas opro
šću od grihov vaših? Iže si*ju* epistoli*ju* pre
pišet ili prepisati *ju* stvorit ot svo
ego vlašćago bogatastvič, budi bla
goslovlen i dast se emu c(ěsa)rstvo moe bes konca.
I takoe i tomu iže *ju* čtet i dobro ludem otk
rivaet, iže primet *ju* i hranit *ju* v domu svoem,
budi b(lagos)l(ovle)n mno*ju*. Ni mlnie, ni tresk, ni grad, ni d(u)h
49v nikoliže ne mozi vniti v dom ego v nie
dinoe vrime. Sie poslanie posila*ju*
vam po s(ve)tom Mihaile, arhanj(e)li mo
em." B(og)u hvala! Glagolet se ěko G(ospod)6 naš
Is(u)h(r6st), tako ěkože zgora stoit, i onde mlnič

bliskaju*t* se divnim zakonom, i e(st6) pis
ana vsa ta s(ve)ta G(ospo)dna epistolič
slovi zlatimi i čudno e napravl
eno, tako ěkože niedan pisac i niedan
pintur zem(a)lski tomu podobno ne more na
pisati ili nazlamenati nikoli
že ne umeet. I sie poslanie e v Brita
nii. Otvoren list stoit i ako bi gd
o hotil ta list vzeti, on bo beg
net ot nega, ako gdo hoćet pisati ko
p*ju* iž nega, on priklonit se k nemu i st(a)net
pred nim otvoren. **C *Čtenie ot bl(a)ž(e)noga Avrama.***
V istinu, kada Avram vidi dvoě vra
ta, edna mala druga velika, i sid
iše muž .1. (a) pri vrateh malih tere se sm
50r iěše i paki se plakaše. I biše plač sedmer
ice*ju* veći smiha. I reče b(la)ž(e)ni Mihovil k A
vramu: "Znaš li toga muža?" I reče Avram: "Ne
znam, g(ospod)i!" I reče Mihovil: "Vidiši li ob
oě vrata, velika i mala? Siě bo sut ma
la, uska vrata, ki vavodet se prav(a)dnic
i v život večni, a velika vrata ka vi
diš, timi gri(š)nici gredu v muke večne. I
mnozi vhodet, a ta č(lově)k6 koga vidiš si
deća, to e(st6) Adaam, prvi č(lově)k koga B(og)6 st
vori. I privede ga simo, na mesto sie, vidi
ti vse duše ishodeće. O(t) togo sut vsi č(lově)ci
roeni. Da kada ga vidi smiećу se, razumi d
a vidi nike duše uskimi vrati gredući v
pokoi večni, a kada vidiš plačuća, razu
mi da vidi mnoge duše gredući širokimi
vrati v muke večne. A ča e veći plač smiha
sedmerice*ju*, to vidi sedmerice*ju* duš veće
gredućih v muke večne!" I reče Avram: "Da ne mogu

50v li ě projti črez tesna vrata?" I vspla
ka se govore: "Ome meni, čto stvoru, ě esam
č(lově)k težak i velik telom da ne mogu proiti
črez tesna vrata, zač ne more va ni vni
ti neg dite ko ima .10. (*i*) let!" Otvešćav že
s(ve)ti Mihovil i reče k Avramu: "Ne skrbi, oče.
Ti ugotoval esi B(og)u, ti edin vni
deši va na i vsi bodobni tebi, a mnozi
ot mira črez široka vrata gredu v pog
ibel!" I stoeću Avramu i tu v ta čas ěv
i se anj(e)l ki reniše . ž. (7) tam duš va vra
ta široka paklena, v muku večnu. I edna
tma čtet se . č. (1 000) tisuć! I ošće ta anj(e)l
držaše .a. (1) dušu i nošaše *ju* v rukah *ju* svoih.
I vagna vsu onu . ž. (7) tam duš va vrat
a široka paklena. I reče Avram k Mihovi
lu: "Dušu ku drži anj(e)l, čto budet
ot nee?" I rače Mihovil: "Semrt vede *ju* na
sudně mesto da sudit *ju* Sudac ve
čni."
51r I reče Avram k Mihovilu: "Ě hoću da me dovedeš
na sudne mesto da vi*ju* kako Sudac sudit e!"
Tagda počt Mihovil Avraama i vede ga
na mesto kadi Sudac biše i sliša ednu dušu
vapi*juću* v mukah govoreći: "Pomilui me, G(ospod)i!" I
reče Sudac: "Kako te hoću pomilovati hćere: ne
ti pomilovati dvstva na plod čreva s
voego i pogubi *ju*!" A ona duša reče: "Ne pogubih, da
oblaga esam!" I reče sudac: "Prnesite dela te
duše napisana!" I v tom čase pride herofim
nose knigi dvoe. I biše muž velik š nim, imie
na glave svoe vence . v. (3), i sega muža zvahu
na poslušanie. I držaše muž ta trst zlatu
i reče k nemu Sudac: "Naidi grihe sie duše." I ra

zgrnuše knige ke nošaše herofim i v tom čase
naide v nih grihe te duše i reče: "O duše okan
na, kako to govoriš da ne sagriši? Nisi li, ša
dši po smrti muža svoego i stvorila esi b
51v lud s mužem drugim i hćer dobivši po
gubila esi!" I druge grihe naide ke biše
učinila i ne ispovidala v živote
budući. Slišavši sie duša ta i v
zvapi govore: "O *ju*, gore meni okannoi! Zabi
h bo vse grihe moe ispovedati v tel
i budući, a sada vi*ju* da ih ne zab(i)*ju*!"
I vzeše dušu tu sluge děvle i nesoše *ju*
v muku večnu. I reče Avram k Mihovilu: "G(ospod)i,
gdo e(st6) si ki sudi ei i gdo odgovara ?
Sudič bo ne sudi i odgovara!" I reče Mi
hovil k Avramu: "Vidiši li sudca,
se e(st6) Avel, naprvi m(u)č(e)n(i)k, koga brat Kain
ubi. I si ko otgovaraet Enoi e, otac t
tvoi. Si učitel e(st6) nebeski i knigoči
ě prav(a)dni. Pusti ga G(ospo)d(i)n simo da s
pituet bezakonič i pravdi!" I reče Avra
m k Mihovilu: "More li Enoi nositi čes
52r t duš ili odgovarati vsim dušam?" I reče
Mihovil: "Ako krivo odgovaraet, ne dade /.../,
da tada G(ospo)d(i)n e(st6) otgovorae. Lahko e(st6) Enohu na
pisati poručeno!" I moli se Enoh u G(ospod)a govo
re: "Ne hoću odgovorati dušam, da nikomure težak
ne budu!" I reče G(ospo)d(i)n Enohu: "Zapovida*ju* ti da napi
sueš grihe č(lovčč6)ske! Ako bude duša milostiva,
obrešćeši grihe ee potrebne, ako li duša grišna,
naideš grihe ee napisane i poidet v muku po de
leh svoih!" I vze oblak Avrama i nese ga visoko
nad tvrd nebesku. I pogleda Avram doli na zem
lu i vidi č(lově)ka blud tvoreća s mužku ženu. I reče

Avram k Mihovilu: "Vidiši li bezakonič vel
ika sič? Da snidet ogan s neba i pogubit oba
na tom meste!" I pridet ogan s neba i požga ě. I p
aki pogleda doli na z(e)mlu Avram i vidi
razboinike v gori razbi*ju*ći i reče k Mihovi
lu: "Vidiši li bezakonič sič? Da pridut z
viri silni s pustine, lavi i medvidi!" I r
astrzaše vse i pogubiše razboinike a putnici
52v s mirom idoše. I tagda reče B(og)6 k Mihovilu:
"Obrati Avrama doli na z(e)mlu opet. Ne d
ai mu vse z(e)mle obresti. Ako li to, pogubit
vse ludi ke, a ne prokleti, eda kako obrate
t se i poka*ju*t*ju* se grihov svoih. Ako li ne, to ě
im posu*ju* po deleh muku večnu!" I v ta čas obr
ati Mihovil Avrama doli na z(e)mlu. Ka
da umri Sara, žena ego, i pogrebe *ju* Avram
na seli svoem. I po tom be, kada skončaše se d
ni Avramu, i reče G(ospo)d(i)n k Mihovilu kako ne sm
iet semrt Avramu kako k inomu č(lově)ku, rekući: "Dr
ug bo mi e(st6)!" I reče mu da ukrasi si*ju* smrt kr
asoto*ju* mnogo*ju*, dragim kameniem, i pusti
ju k Avramu. I vidiv Avram semrt, vzboč se
vele i reče: "Molu ti se, povij mi, kto esi ti.
I otidi ot mene, are otkle te vidih uža
saet se duša moč velmi, eda nisam do
stoěn tebe gledati, eda ti esi duh,
otidi ot mene, a ě sam plt i krv! I zato
ne mogu trpiti lipote tvoe. Vi*ju* lipotu
53r kako nest ot sego mira!" I reče smrt k Avramu: "Va vsei
tvari ot sego mira, ku B(og)6 stvori, ne obrete se ni
gdor tebi podoban. Poiska bo B(og)6 v anj(e)lih i v č
lovicih i va vlasteh vsih i ne obrete se ni
gdor bodoban tebi!" I reče Avram k smrti: "Čisto
vi*ju* lipotu tvo*ju* kako ne ot mira sego!" I reče

smrt k Avramu: "Mniši li da lipota moě ěvla
e se vsakomu kako i tebi? Ničtože ni strašnije
ot mene!" I reče Avram: "Pokaži mi se, kto esi ti!"
I reče smrt: "Ě sam pogibel vsim, ě sam smrt
strašnič, razlučaju*će* duše o(t) teles!" I reče A
vram: "Da ti esi smrt? Moreš li ti vse duše
o(t) teles razlučiti?" I reče smrt: "Ne ěvlu se ovako
nikomure. Da ako gdo prav(a)d(a)n e(st6), tomu ne ěvlu se ovako kako
i tebi, priěmšu pravu veru, i stvoru vence i pol
aga*ju* na glavu mo*ju* i poidu tamo sa strahom vel
ikim!" I reče Avram k smrti: "Pokaži mi se gnivom s
voim kakova esi!" I v tom časi otne smrt lipo
tu ot sebe i ěvi mu se gnivom svoim. I tako mu se ě
53v vi: imiše glave mnoge lute i strašne. I
one glave imihu lica zmijina, i zato
mnozi ot zmie pogiba*ju*. A druge glave
imihu lica kako kopě izoštrena, zač mno
zi ot kopai pogiba*ju*. I te glave li
ca imihu ognena i bihu glave ee črnie
pakla i sumporom ogannim dihahu
iz ust, zubi oštri kako grebeni, iz no
zdrv zmie lizihu, oči (i)m sumporom go
rihu, na čelih roge imihu, iz nozdrv im štr
caše, oč(š)ima im gnoi s velikim smradom
rigaše. I tako imiše glave mnoge lute
i strašne velmi. I ta d(a)n umri . k. (40) rodov
ludi Avr(a)mlih, od stra(ha) smrti vid
eně. I pomoli se Avram B(og)u i vskresi vse, a
smrt iš*će*ze. Avram kako va sni preda d(u)šu
svo*ju* i pridoše sili nebeskie sl(a)ve G(ospod)a i
druga G(ospo)dna Avrama i ponesoše dušu ego
na pokoi slave*će* B(og)a. I pogrebe Isak oca svo(ga)
54r bliz materi svoei na seli Mampreskovi. U d
uma mampreskoga vidi Avram prvo ěvlenie.

Sta anj(e)l pri oltari crikveneem ime*će*
kadilnicu v ruci svoi. I dani biše ta
měni mnozi daž ga l bie pred oltarom G(ospo)dnim,
ko e(st6) pred oltarom G(ospod)nim i B(o)žim v zraci.
Anj(e)l se skazue pop, oltar se skazue križ na kom
je ležalo telo G(ospo)d(i)na n(a)šego Is(u)h(r6st)a, naprie pred
kim imamo stati i imamo imiti kadilnicu
zlatu v rukah naših. A to se skazue žrtva No
vago zakona H(r6sto)va, to ča e pres(ve)to telo Sina B(o)žě.
Taměni mnozi raz(um)i*jut* se molitve s(ve)te ke je
s(ve)ta crikva dala i naredila činiti i vr
šiti za se i za vas puk ki se nam preporuča
v lubav B(og)a vsemogu*ćega*, ke molitve se razum
i*ju ju*trna, prima, terca, šeksta, nona, vičerna,
kumplet, kako e rekal David prorok: "Sedam kra
t dnem vshvalih te, G(ospod)i", i kako to smo mi redovn
ici timi s(ve)timi molitvami ke su nam dane
me*ju* dnem i noći*ju* vršiti. I ki bi ne rekal ednu
54v uru o tih, sagriša smrtnim grihom. I kako
to govori s(ve)ti Iv(a)n6 ap(osto)l. Pri oltari
crikveneem, a to pripodabla popa k anj(e)lu.
Sada vimo ča ima v sebi anj(e)l.
Prvo, ima v sebi čistoću, drugo, mudrost,
treto, krotost. Tako e(st6) tribi vsakomu
redovniku to troe v sebi imiti. Prvo,
čistoču ot poskrunenič tela, da bu
de čisto i svetlo kako zrcalo v ko se
ludi ogleda*ju*. Are Pav(a)l ap(osto)l uči n
as govore: "Bratič, pozorišće stvoreni esmo
miro, anj(e)lom i č(lově)kom." I paki sam sin B(o)ži
pravi: "Vi este s(vě)tlost vsemu miru."
A kada smo mi s(vě)tlost vsemu miru, ta
da e tribi nam telo naše svetlo
i čisto hraniti kako i zrcalo. Are kad

a e zrcalo tamno, ne more va ne dobro o
gledati. I tako esu telesa naša k
ada popadu prahom, skvrnami i nečis
toćamo sega s(vě)ta, tada hud obraz
55r ludi ima*ju* v nas, da nam je tribi biti
svitlim kako i zvezdam ke su v nebo vabjene
tere priemlu s(vě)tlost ot slnca tere prosvešćuju
noć tere se obraćaju gori i doli skazati hoteći
duhovnim zakonom. Tu rič e(st6) nam tribi razumi
ti tere e biti n(a)šim telesem svitlim i č
istim ot vsakoga bluda nečistago, ta ki
hoće priti k mazdi sp(a)senič večnago, kako Solomun
vzvesti nam gl(agol)e: "Kako zvezde nebeskom vs(vě)te ve
čno", tere e nam biti vabenim va veru i v lubav
i va ispoved Sina B(o)žiě. I kako zvezdi priemlu ot
slnca tere e prosvećuju tmu, to ča se razumi s(vě)t
lost i Mudrost B(o)žě, ka se v nas po S(ve)tom pismi
otvara, ot ke e biti meštrom, učiti i pro
povidati puku, tim ki ništare ne zna*ju*, vole
B(o)žie. I koko se zvezdi obraćaju doli i gori, t
ako dovolee krat srce i pamet naša obraćae
t se doli ka grihu i k nečistoćam sega s(vě)ta.
55v Da este li doli prišli srcem i misa
l*ju*, k tim nečistoćam, ne stoite v nih,
obrnite se gori tere prosvetite tmu.
Kako zvezda, vrati se opet da budeš pod
oban onomu vranu koga Noe s kovčega posla
viditi ako e presahlo lice z(e)mli,
a on našad .a. (1) trup č(lově)či mrtav pla
va*juć*i vrh vodi t(e)r ga posede i poče
ga kluvati i raskoši se nad nim. Du
hovnim zakonom razumiti e: korabal
s(ve)ta crikav i vsaki ki v nei plav
a ta e(st6) shranen i v nei se moli za grihe

svoe G(ospo)d(i)nu B(og)u. Sada e(st6) nam tribi poiti
i letati, are imamo perje, to ča e razum
S(ve)tago pisma ko mi imamo naviščati puku, tere
letati vrh toga potopa, to ča e vrhu
toga zloga staně sega svita. I vi
di ako e(st6) presahlo lice z(e)mli, to rekući
56r esu li srca n(a)šega puka ostavili hudobe i zla
dela. Tere e nam letati, ne pusti se na nem
kako on vran na mtrtvo telo tere e posede i ra
skoši na nem. To ča e na nečistoću i na bolezan
sega svita, to ča ostavimo tere tada
hoćemo bodobni biti anj(e)lu ki stoi čist
pri oltari crikveneem. I ošće e nam biti raz
umnim kako anj(e)lu čistu i znati volu B(o)ži*ju*
i utrpenie svo*juju* mudrosti*ju* otvarati
i prohaěti v nebesa, zato are imamo kluče
nebeske, kako piše s(ve)ti Matij e(van)j(e)list: "Tebe
dam kluče c(ěsa)r(6)stvič nebeskago." I kako to ne di
"Tebe dam kluče" , da "Tebe dam kluče", are .b. (2)
kluča esta: ednim otvori i otklopiti srce
č(lově)če, izvlići iž nega hudobe i nečistoće te
re ga privezati k životu večnomu naukom S(ve)tago
pisma, i ta kluč se zove ot razuma. A drugi kl
uč se zove, kim se ot moći zaklopi to ča se po
kora ku ostavi vrh grihov, a sami ednim
56v prstom nećemo ih dvignuti i, kako to pi
še s(ve)ti Iv(a)n e(van)j(e)list govore: "Gore vam,
knižnici, ki vzeste kluče razuma a si
mo ne vnidete, a hotećim vniti vzbr
aniste." Sada, kako moreš v nebesko vlad
anie br(a)niti poiti onomu ki bi otil, k
ako govori Ezekič prorok: "Ako me uziš k ne
čistivomu govoreći, nečistu smrti*ju*
umreši, i ako ne vzvestiši grišniku da

ostavil bi se puti zlago, ako ta v be
zakoni umre, krvi ego vzišću ot ruku tvoe*ju*."
Sada smo redovnici oni ludi ki vsa
gda s nečitivimi govorimo, da trib
i e nam biti mudrim da budemo nečist
ivu odgovarati. Kada grišnika is
povidaš, tada s nečistivim govor
iš nečisto a komu ti nečisto odgovar
aš nerazumno, da ga ne umiš naredi
ti i opraviti, tomu vazda nečisto
57r odgovoraš ako mu ne poviš put sp(a)senič, da /ost/
avil bi se zla. I ako ta v grisi svoem umre,
duše nega ot duše tvoee vzišćet B(og)6. I zato n
am je tribi mudrim biti kako anj(e)lu, znati
volu B(o)ž*ju*, otvarati i propelivati v nebe
sa, i ošće nam je imiti v sebi kripost kako anj(e)lu
ki e blagovestil Sl(o)vo B(o)žie Zaharii i Eli
sav(e)ti i D(ě)vi Mariji kada imi plod dava, ko
mi kada prodikuemo Sl(o)vo B(o)žie, plod sp(a)senič. I
miti nam ězik naš krotak, srce umilo i ne d
amo ganuti ězika našego da budemo bodobni k an
j(e)lu ki stoit preod oltarom imie kadilnicu.
Danas, br(a)tě vzlublenaě, raduet se .ž. (7) nebes,
danas ubozi po vsei z(em)l(i) svetlimi gl
asi posvećuj*ut* se i lučami danas anj(e)
li radu*jut* se na nebesih. I mi, bratič, obra
duimo se danas. Danas G(ospo)d(i)n n(a)š s(vě)t6 stvori s b(la)ž(e)n
im Mihovilom voevodom i arhanj(e)lom i reče
mu: "Dvigni desnicu prisl(a)vnu svo*ju* sa vsimi
57v anj(e)li ki su pod posluh B(o)ži." Sazdav G(ospod)6
Avrama v mnozih sastatavah, vlo
ži va ud ed(a)n ne budet do prišastič H(r6sto)va,
dokle pridet G(ospo)d(i)n s neba na zemlu suditi
v dan strašni. V ta d(a)n vstrepećut vsi,

uboěvši se ot vstoka slnca do zapada,
ot severa i do mora. I tako postavil bi
še G(ospod)6 Adama, deda n(a)šega, v rai i posta
vil ga biše nad vsu tvar*ju*, a dě
val ki vsagda nenavidi rod č(lově)č(6)ski,
izvlěče ga ot slasti raiskie. I oto
le vnide va n smrt. I strastem pred
a ga B(og)6, tako da gadi i zmie stvor
iše ga sebi v brašno. I razžali se potom
za nas b(la)ž(e)nomu Mihovilu, arhanj(e)lu
pod B(ogo)m, zač e(st6) starišina na nebesih i n
a z(e)mli, i pride b(la)ž(e)ni Mihovil arh
anj(e)l na goru Gorganu i ěvi se emu edno
mu pastiru, i reče emu: "V koga B(og)a veru
58r ete?" Pastir reče: "V drakuna Ir(a)kliě i velikoga
zmiě, v toga veruemo." Reče emu b(la)ž(e)ni Mihovil: "Ka
kovu službu emu daete?" Pastir reče: "Daemo emu
.b. (2) č(lově)ka mlada požriti na dan i .ž. (7) krav mli
ka. Ošće i nega silu veliku trpe: zmie krilate i
z ust izleta*juće* pobira*ju* ditcu na polih i s d
itcu opet, ku budu izeli, va usta drakunu vho
de." Reče emu Mihovil: "Prizovi priěteli svoe!" On
ide i pridoše. I reče Mihovil: "Veruete li v B(og)a ki
žive na višnih nebesih i v Sina ego koga posl
a s nebes na zemlu vpltiti se v D(ě)vu Mari*ju* i s
voe*ju* muko*ju* hote vas mir osvoboditi ot děvla
i v bezdnu ga zaklopiti, slzi otvoriti
ot oči*ju* prav(a)dnih da ne vstužet va veki? Ako
hoćete va n verovati, on vas oće ot toga
zmiě izbaviti." A oni vsi rekoše, velikim
glasom zvapiše: "Veruemo, g(ospo)d(i)ne, kako ti veliši,
veliki sluga B(o)ži, takmo zmiě nam ubij, ki
nas veliko mori i ki se žalostni B(og)6 naš nare
če!" I v tom časi pride Mihovil pred peć, hote

58v ći ga ubiti, i vskloni se ta děv(a)l ki bi
še v drakunovi obrazi i skloni se i dunu na l
ice ego plamenem oganim i odunu ga od se
be. I pride s(ve)ti Mihovil pred G(ospo)d(i)na B(og)a
na merenie, kada s(ve)t(a)go Mihovila odu
nu drakun ot sebe, i sta daleč Mihov
il i prie ide pred B(og)a: ne be bo z B(og)om poslan,
zato děv(a)l otdunu ga ot sebe. I pride
b(la)ž(e)ni Mihovil pred G(ospo)d(i)na B(og)a na smere
nie nevernoga, i govori mu o nih, da o(t) to
ga děvla oslobodi ih. I reče emu B(og)6:
"E(st6) emu oblast me*ju* nimi živiti z
a velike grehi ih, da smere se neverni
ludi." I sprosi b(la)ž(e)ni Mihovil moć, an
j(e)le u B(og)a, da ubi*ju* zmiě togo silom
B(o)žiem. I snidoše anj(e)li s nebese, a s Mi
haelom, rvati sa zmiem pred peć.
I uboě se zmij i premogoše ga veliku si
lu B(o)ž*ju*. I probode ga s(ve)ti Mihovil
i vrgoše ga doli. A toga smrada
59r negova vnide v ludi mor velika a b(la)ž(e)ni
Mihovil učini silu B(o)ž*ju*: more izvede gore
i popra on smrad, a mor presta. I tu na gori Gor
gani, na steni poganscei stvoriše cri
kav s(ve)t(a)go Mihovila, ki nih ot děvla os
lobodi. I zato potom obrati se k B(og)u i krst
iše se. I zato, bratiě draga, spomeni se v
saki č(lově)k kako reče G(ospo)d(i)n k Mois*eju*, vzlublenomu
svoemu: Kaži sina svoe da ne tvore tatbi,
niktomu laži. Počtuite o(t)ca i mater i ku
mi i bližiki vaše s kimi hodite v crk(a)
v B(o)ž*ju* i ne oskvrnite se i ne kunite se imenem
B(o)žim. Velik bo grih e(st6) kleti se imenem B(o)ž(i)m.
I ne tvorite zla tomu ki o Buzi žive, ne progn

evaite drug druga, ni zla tvorite ni s
lipu ni gluhu, ni se ubogim porugaite. Ne
budite licemeri, kako e(st6) edno govoriti a drugo
misliti. To e(st6) velik smrtni grih, zač l
icemeriv č(lově)k vele mrzi G(ospo)d(i)nu B(og)u. Ne budite t
59v ati, ni razboinici i ni ožurnici, ni ne
vernici, ni lakomci, zač za lokomost
i za neveru I*ju*da pogibe. Ne budite pogibe
lni, ni šapatci na zlo, ni klevetnic
i, zač za klekletvu děv(a)l bi svržen
s neba. Krivo ne osudite da ot B(og)a osueni
ne budete. Ni zla za zlo vzdaite, kako b(la)ž(e)
ni Stipan za onih ki ga biěhu B(og)a mo
laše, kako reče G(ospo)d(i)n: "Lubite drug druga
ěkože az vzblubih vi", i vas neli
cemernie, i drug drugu grehi ispoveda
ite. Kako reče b(la)ž(e)ni s(ve)ti Avgustin:
"Ot pokaěniě salgati B(og)u moremo, da
prehiniti ga ne moremo. I hud se č(lově)k ne pokae
dokle ga B(og)6 ne pokaštiga." I paki b(la)ž(e)ni
Petar reče: "Lubite vsu tvar B(o)ž*ju*
i ot ust B(o)žih ne vstaite na krv krs
těsku." Blago vam bude, zač kada t
ako milostiva G(ospo)d(i)na imamo, vsa nam
60r budu protivu delom n(a)š(i)m, kako reče b(la)ž(e)ni Amprozij:
"O kolika radost budet na nebesih kada č(lově)k gri
šin na zemli proslzi i vznenavidi grih
govore: Nepravdu vzlubih i mrzimi zakon že t
voi vzlubih; kolika žalost paki bude na ne
besih kada č(lově)k grišan pokaet se i otvrg se Sotone
i prisluži se G(ospo)d(i)nu B(og)u, i paki zalimi deli
obrati se k děvlu opet." Kako Avgustin govori:
"Svina umivši se ot blata opet želi v k
al." B(la)ž(e)ni oni esu ki po ispovedi veće na grih

ne povraćajut se, a prokleti esu oni ki govore kako
ni vskrešenič mrtvim, a tih usta esu m
rska i gnusnuna, ka tako govore, ere nimi Sotona
govori iz usta nečista. Ka govore da ni vskre
šenič mrtvim, kako ne užasnu se i ne vstrepeću
ustne nakazani porugati se stvoritelu
svoemu G(ospo)d(i)nu Is(u)h(r6st)u, kako ne zinu z(e)mla i ne požri
ga živa i kako ne porazi ga anj(e)l ot neba ki
ženama reče: Vsta H(r6st)6 ot mrtvih ot groba
60v v istinu. Ki bo vskrešenič ne ispovedajut
ili ne verujut, bole bi emu bilo duši
se ne rodil č(lově)ki ta. A Židove mnehu
utaěti vskrešenie G(ospo)dne. O grišniče,
ka tma pokri oči tvoi i ka krivina v
srci tvoem bi, ka Sotona vloži v srce
tvoe tako veliku nečistoću, kako ti
smiš, grišniče, vlisti v crk(a)v moli
ti B(og)a ki o(t) tebe porugan bi. A to sebe
krstěnina imenueš, a H(r6st)a v nemar i S(ve)tago
D(u)ha pohuli i sebe ot večnoga život
a otlučiti stvori, i ot s(ve)te kato(li)č
aske crikve. I kako smiš v crikav vlis
ti, kada vsi s(ve)ti o vskrešeni propov
edajut, ali učiteli i e(van)j(e)slsti i v
eliki zakonnici i David poe o vskreš
eni k B(og)u govore: Izbavi dušu moju ot
ada preispodnago i žive d(u)ša moě i poe.
I paki se e B(og)6 n(a)š va věk v(ě)ka i ta upa
61r set nas va v(ě)ki i vsi verni ufajut vapiju:
Čekamo vskrešenič mrtvim vernih i života.
Paval ap(osto)l govori: "Bratě, vsi vstanemo,
da ne vsi premenimo se." V magnoveni oka v po
slednei trubi vstrubi truba da vsi /m/
rtvi vstanu neistlevši. Tada G(ospo)d(i)n Is(u)h(r6st6), Su

dac vsih, ki nebo i z(e)mlu udrži, sulnce i misec/6/
i zvezde ogasi i nebesa kako trubu savje svito
m. I tada strah velik bude, kada stvorenič neb
eska dvignut se, i tada i na sudi vsi vstanut.
.bi. (12) ap(osto)la suditi budeta i tada G(ospo)d(i)n Is(u)h(r6st6) vel
iko milostivo slziti bude i govoriti: "O drage
moe ovce, o mili moi ěnci, zač ne pokaěste se,
ni se spomenuste v noći ni va dne da bih vas pom
iloval." Tada se reče razlučiti sestric
ama i bratcema i mužu sa ženom i kumoma, i tu se reče
razlučiti děkom i popom i biskupom, fratrom i u
čitelem, i tu nim G(ospo)d(i)n reče: "Pastiri moi, kako pa
61v sli este ovce moe i stada moě, daite
mi račun. I tu G(ospo)d(i)n poišće duš od nih ke pog
ible esu pod nimi za mankanie nauka, ka
ko govori G(ospo)d(i)n naš krvi ego: O duk tvoih iz
išću. I tu reče G(ospo)d(i)n Is(u)h(r6st6): "Gore č(lově)ku tomu
ki vino
pije neszl oglašovaniem, gore malže
nogma ka oskvrnista lože svoe v dan
s(ve)ti nedilni i va ine s(ve)te blagdane."
I paki reče: "Gore lubodeini ženi, zač on
a suši mužski spol i podnitu ima. I z
ato v pakli goriti ima. I ošće: "Lubodeini
ženi medvene riči ishode", a na onom s(vě)ti
udicami oštrimi srce ne budu trza
ti. Zato, bratič i sestre, ostavite se
zalih del vaših, zač ako dobra ne
činimo na s(vě)te ovom, ne moremoremo se nikako
re spritčati na onom s(vě)ti. I lubav
creva č(lově)ko(va) draga e gda č(lově)ka lubiš6.
62r Va onoi lubvi niki B(og)a zabude, i niki redovni
esu ki lube ov s(vě)t, a on s(vě)t nenavide, /ovdi/
esu svetli, a onamo budu tamni, ovdi do/bra/

dela zapustiše, a onamo za ne muku prime.
I ludem su s(vě)tlost, a sebi su tamnost. Hu/d/
imi deli na sem s(vě)tu lahko priemlu, a na on/o/
m teškoću nim e(st6). I ako se ne povrati k B(og)u ki lipo
govore a nečistu misal imaju proti B(og)u, on
nima spritčanič B(og)u. B(og)6 ne lubi lipote kri
posti prez dobra dela. Ki se dobrom diči, t
a grih čini. Molitv prez dobra dela mrt
va e(st6). Kadi sada obrazi crikveni, kadi e(st6) moć
ěkih, kih svezane duše esu va uzu. Sada se
ne pohvale ni ednim veličastvom svoim, sad
a budu v muci, a B(og)6 e(st6) v sl(a)vi. Potamnila e lipo
ta nih i pogibla e dobrota nih, mir odašal
e ot nih, a gorko su e s(vě)ti podstupili. Tako
ne more sa s(vě)t6 v dlgoti biti, ako život ne
dostoni esmo imili. Mučimo se, bratič i sestre,
62v na sem s(vě)ti da va on s(vě)t6 večni pride
mo vsem srcem. A B(og)6 ča priemle? Ki ga l
ubi pravu misalju. Č(lově)č(6)sko pomišlenie
e(st6) k vetru podobno: kako vet(a)r skoro mine, t
ako pomišlenie č(lověč6)sko skoro mine. Ki dobro
čini, pohvalen e, i zakon isplnue ki B(og)a
lubi. Vsagda mud(a)r pop po S(ve)tom pi
smi ludi svraća kako pastir ovce
i prikaže cesaru večnomu ki privede ot
tamnosti v svetlost večnu. Ki sam sebe
e(st6) nevridin, kako hoće B(og)u biti vridan?
Vrag gizdav e(st6) i gizdava č(lově)ka po seb
i voli, G(ospod)6 umilen e i umilena č(lově)ka po s
ebi voli. Vera poslušliva - život v
ečni. Koliko krat umileno odgovorimo, to
liko krat děvla ustrilimo. Kako e vrag
za oholiju s neba svržen, tako e umilen
č(lově)k v rai vpelan. Zač oholiju nied(a)n

č(lově)k ne more sp(a)sen biti. Ki neće hodobe ot se
63r be, i smeren neće biti. Velika ludaiska zloba
e(st6) ki, sliše riči s(ve)te, s(ve)t(a)go nauka ne priemlu
i ne vazmu na pamet svoju. Č(lově)k ki ne sliši nauka,
mani grih ima, ki nauk i zapoved sliši i ne
čini, nepriětel nim vlada; a v dobrom č(lově)ci an
j(e)l vlada. Nigdar mud(a)r ni on ki v sebi misal
dvoi: dobro namisliv i učini e bez dvoine, kako
pravi b(la)ž(e)ni Eronim: "Kada namisliš ča učin
iti, vij kakov konac oće priěti. Ako ima hud kon
ac priěti, ne čini ga, ako li oće dob(a)r konac priět
i, učini e." I ako ki redovnik za svoi nerazum, il
i za ne lenost, ne prodikue ludem slova B(o)žě
i ne uči nih na sp(a)senie duše, i kriv bude B(og)u ot o
nih duš ke pod nim stoeće pogibnu za umankan
ie nauka. Ako li nih on uči, a oni ga ne sliše
i v neposluh puste ga, zato oni sami v mukah
poginu. Zač nemar naveići grih e(st6) i Nemara dě
vla hći e(st6) i ta uči ne pomniti grisi svoe
63v ispovedati ni pokaěti se, govoreći mu: "Ne b
oi se ne marić spovidom, hoć dlgo živ
biti. Ti potom se moreš k B(og)u napraviti."
I ta č(lově)k ne ispovedav se umre, a ta nepo
mna, děvla hći, prehini ga, sa sobu
ga v pakal pela i va tmu večnu. Gdo
ima vele zalih ćudi v sebi, ta dě
vle kćere hrani v sebi. I tako uči ne pom
niti děvla hći. Nepomna ka č(lově)ka nač
ina ne mariti grihe ispovidati i
i o Bozi ne mariti i o duši svoei, to po
gibelni učitel e(st6). I takova uči
tela dostoino, bratě, otrinuti ga
ot sebe i ne poslušati ga. Anj(e)lski d
vor, ta e pred G(ospo)d(i)nom Is(u)h(r6st)om, užasaet

se i trepećet, a grišnici, ti ne mare
o G(ospod)e i ne poslušaju zapovedi nega.
Č(lově)če, kada si v žalosti, koga prizi
64r vaš razve G(ospo)d(i)na B(og)a, tvorca svoga, gda si v nevo
li ili v nemoći, gdo ti more pomoći razve g(ospo)d(i)n bi
skup. Kada isto govori B(og)u, almužno čini on bi
skup. Ako e s(vě)tu skup tada e daritelni skup, ni
e zato osuen; ne toliko da bismo li sami za se mol
itav činili, da ki za druga B(og)a moli, za se
dob(a)r teg teži. O kolika dobrota e(st6) nam, bratič,
i kolika m(i)l(o)st, da mi jimo telo ego i da smo v nega
obrazi i on v našem, i on za nas čist muku prič,
a nas grišnih k sebi prič i pela nas ka Ocu svoemu.
Gdo ta e(st6) gdo bi nas mogal pridružiti ka ocu svoemu,
gdo ta e(st6) gdo bi nas mogal pridružiti v crs
tvo nebesko, razvi naša dela. Ki ta e(st6) ki nas more
odlučiti, razve naša huda dela. Ki e slip, on
je vazda v tamnici, ki oči ima, on je vazda
v s(vě)tl(o)sti. Slipi se govori ki dobra ne čini, ki
v smrtnih grisih prebivaju, i oni, ako se ne pokaju,
ti gredu v tamnost i v muku večnu. Ki oči ima,
on je dobri delatel i gre v život večni. Ča
64v toga bole e, bratič? Ča ti sebi ni drago,
toga drugu ne čini: rai B(o)ži premeš v v(ě)ki.
I zato, bratič draga, proslavimo d
anas b(la)ž(e)nago i preslavnoga voevodu
Mihovila, o kom današni dan veselet
se anj(e)li sa silu B(o)žieju na nebesih. O b(la)ž(e)ni
Mihovile, lastovice premudra, b(la)ž(e)ni
orle šestokrilni, hrabre koga lipote sg
ledati nigdore očima ne more, vsih
nebes, Mihovile, anj(e)le, molimo te, moli
za nas, ki si pastir vsih konac zemle,
dobri glasni anj(e)le vse tvari, ki mrtve

hoć zbuditi na sud, anj(e)le dobri.
S(*sl(o)vo*)(ve)ti Brnard govori: "Naiprva krstěns
ka dobrota e(st6) slišati s(ve)te mise,
ka misa toliko dobrote ima kako da bi
č(lově)k vas svit obašal i ako bi imil
toliko blago da bi e na almužno po
65r dam, veće mu prudi slišati s(ve)te mise. S(ve)ti
Eronim govori: "Druga dobrota krstěnska:
duše za kih su dlžni B(og)a moliti, to su
vani z muk paklenih za t hip." S(ve)ti Am
brozij govori: "Treta dobrota e(st6): vele veće
prudnič to ča ji po misi, nego to ča ji pre
d misu." S(ve)ti Avgustin govori: ".G. (4) do
brota e(st6): dokle č(lově)k mise posluša ni se sta
ra ni beteže, zač v jistini dreva ži
votna Adam ne staraše se ni betežaše."
S(ve)ti Paval govori: ".D. (5) dobrota e(st6) krst/ě/
ninu kako edna mol(it)av o(d) duš: vseh molitvi
bolše e nere je s(ve)ta misa, zač misa e(st6) mol
it(a)v Is(u)h(r6sto)va a Krst e(st6) glava naša a mi smo
udi negovi." Ošće ed(a)n mudri govori: "Ka žena
tegotna, kada bi na misi bila s pravu ver
u i misalju, ako bi ta dan rodila, prez bo
65v lezni ima roditi." Ošće s(ve)ti Luka go
vori: ".Ž. (7) dobrota e(st6): grišnik pokaěv
se grihov svoih." On d(a)n ki bi misu sl
išal, ako bi mu se prigodilo umr
iti, vsu crikvenu dobrotu imij
na plni prieti. Ošće s(ve)ti Matij go
vori: "Vola gdo bi umileno
mise poslušal, ako bi ča nerazum
no mislil ali stvoril, vse bi
mu se prostilo." S(ve)ti Grgur govori:
"Koliko se koli mis na sem s(vě)ti služ

i, toliko se grišnih po Bozi obrati."
I takoi .a. (1) duša od muk iznima se i gr
e v pokoi. I veće e .a. (1) misa č(lově)ku vridna
v životi, nego po smrti .č. (1 000) mis
na otpušćenie grihov. Ošće s(ve)ti Grgu
r govori: "Misa dokole se služi,
66r ki za nu stoi s pravu veru, tako gresi živ
ih tako mrtvih do vole su prosti. Ar je
misa vele vridna - koliko e vridna smrt
G(ospo)d(i)na B(og)a, ku prič na križi za nas i nim v
sih nas izbavi od grihov n(a)ših, tokoliko
misna služba vridna onim ki e poslu
šaju umileno: izbavleni esu ot pogib
eli." S(ve)ti Avgustin govori: "Ki koli d(a)n
telo H(r6sto)vo vidi č(lově)k, on d(a)n ne pogubi vi
da očima ni naglu smrtju umre, ako bi mu
se smrt kim koli zakonom prigodala, da mu
e naplni ispoved, i nega d(u)ša v pakal ne pr(ide)."
Biše Francii, v ednom gradu komu e(st6) ime
Mas, .a. (1) pop ki lublaše mnogo riči
sega s(vě)ta, ke popu ne pristoi, da svoi čin
vazda B(og)u čisto činaše. A knez toga gra
da, komu biše ime Lodovik, videći
on toga popa nečisto živući, i ne lub
66v laše ga i ne tiše nega mise sli/ša/
ti. I ěvi se tomu knezu anj(e)l govo/reći/:
"Zač ne hodiš k s(ve)toi misi kako si i /prie/
hodil?" A knez reče anj(e)lu: "Vesel/o/
grem k crikvi B(og)u se moliti, d/a mi/
se toga popa ne mogu slišati, z
ač ga viju nečisto živući." I reče
anj(e)l knezu: "Pridi zajutra v cri/kav/
i poslušai mise i budeš vidit/i/
niku tainu B(o)žiju ka ni dana vsakomu

č(lově)ku viditi, da se na te ne rasrdi
G(ospo)d(i)n B(og)6." I pride ta knez zajutra v c
rikav i pride pop š nim. Vidi knez na
tom popi děvlov i kada pristu
pi k oltaru hoteći se oblići v par
ament, a kada se poče oblačiti
i tada vsi ti děvli pobigoše
van is crikve. I kada pristupi k ol (tu nedostaje listova, S.S.)
67r v ko zlata i srebra, slug mnogo, i imeh6
gospodstvo nada vsemi druzimi, i imeh
veće počtenja neg č(lově)k živući mud/ro/,
bih nada vsemi i ne reči na s(vě)te ke ne im/ah/
dovole na moe vedenje, na kada misal
preobratih pomisleći ča bih činil,
ku prieh, vidih da se vman mučih, za/č/
beše vse tašća slava, i vidih da nivj/e/
dnoi riči ne stanovistvo, takomo v lubvi
Božiei. Prosih G(ospod)a da za nega sladku
milost bi mi račil smrt poslati. Ari
štotil piše: "Nag pridoh na si s(vě)t6, nevo
lno živih, a do konca poznah da ničtože
ne umem." S(ve)ti Avgustin piše rekući: "Ti
ki pitaš mir, hoć li te nauču kako ga
budeš imel. Ukrepi sr(d)ce tvoe v lubav
Božiju, zač to vidiš da edan ne more bi
ti vzvišen dokle drugi ne ponižen, ed(a)n
ne more biti bogat ako drugi ne ubog6.
Sa svet se more primeniti k dvema tova
rišema kada sedita za velikim stolom,
a na nem je mal ubrus: kada ki potegnet, ta
da drugoga stranu otkrie. Zato ukrepi
srce tvoe v lubav Božiju i vsagda preb
67v ival budeš v radosti!" Drugi kapitol.
C Ot lubve bližik piše prorok: „Ne upvai

se v onoga ki ne lubi bližik svoih, zač
huje hoće tebe lubiti." Solomun pravi:
"Vsaka voda shaě z morja i potom va
ne vhaě. Ošće plt č(lověč6)ska ot zemle e(st6), tre l/e/
v zemlu poidet. Videći tužno i nevo
lno stanie sega s(vě)ta, veće hvalu
smrt nere život. Veselie vazveseli
srce č(lověč6)sko nada vsemi lubav Božiě."
Ot lubve ot priětel pisano est da
se more reći troim zakonom. Prvo, kada č(lově)k6
lubi drugoga misleći i čeka*juć*i
neko dobro od nega, a to ne prava luba/v/,
na est nevera. Drugo est, misleći i ž
ele*juć*i da tvoi priětel neko dobro bi
imel. Treto e udeliti dobra ko ti e Bog
dal s priětelem svoim. I ti dve lu
bvi su prave i istinne. Priětel se
nahaě i udrži se troim zakonom: Prvo, po
čtui ga pred ludmi; drugo, hval
i ga gde ga ne vidiš; treto, pomoz
i ga v nevole. Solomun piše: "Ne reč na
svete ka se more primeniti k vernu pri
68r ětelu." Ovidii piše: "V dobre stanji do
vole priětel naideš, a v nevole kada u/pad/
iš, naideš se sam." Mudri piše: "Prie nere poč/neš/
lubiti č(lově)ka, skusi ga, a kada ga skus
iš, lubi ga z dobru veru." Kapitot tr/eti/
C Ot lubvi ženske. Pisano est: "Iziskati /se/
more troim zakonom ot lubve ženske." Solomu
n6 piše: "Ki naide dobru ženu, naide veseli/e/
i utišenie; i ki puě dobru ženu, puě ot sebe
vsaku dobrotu." Ošće piše: "Dobra žena est6
venac muža svega." Ošće piše: "Mudra žena
načina hižu svo*ju*, a huda rasčina.

Da bi žene sedele na študii, vsa mudr
ost bi ostala u nih cića veliku ta
kost ka e v nih." Ošće piše Solomun: "Ne čemer6
nad zmi*ju* a ni srce nad ženu srditu.
Ošće e bole prebivati sa zmiěmi i s lavi
nere s ženu srditu." Ošće pravi: "Ot tisuće
muži obretoh nekoga dobra, na ot tisuće
žen ni ednu! Ošće e bola zloba mužka nere do
brota ženska." Ošće: "Da bi žena gospodstvo
imela, vsagda bi bili proti, van6
mužu svoemu." Ošće pravi mudri: "Tri reči
puě*ju* č(lově)ka z domu: prvo, dim; drugo, hiža
68v hudo pokrvena; treto, huda žena." Mudri
Ipokras reče ednoi žene ka ogan neseše:
"Edan ogan nese drugoga, na veće go
ri ona ka ga nosi, nere ča nosi." Mudri Orem
pravi: "Kada e žena veliko nedužna,
tada zlo sa zlem prebiva." Mudri pi
še: "Žene ke se plaču kada ih neka umre, ne
plaču nee, da dresele se zlobe ka zgibe."
Zato rečenje moe sam rekal ot hudeh, a /do/
bre osta*ju* va vsako počtenji. Na to, ča
reče Solomun, shraneno budi nega počten/je/.
Mnim, kada pisa, da beše velmi srdit.
Pravi se v Starom zavete da, budući
Solomun pred templom, omanen e radi edne
poganke ku lublaše velmi. Ona ume to
liko učiniti da se Boga odvrže, i ot ne
ga zapovedi, i nače slaviti idol
i. A to ga prnese da mu se povele obleći
v ruho žensko i zapovedaše mu presti čko
žene i pelaše ga za sobu kako otroče. I za
to mnim da to ča pisa, pisa e va vel
iki srci. Zato ki ot vseh zlo govore, zgu

bla*ju* lepo mlčanie. Četrti kapitol:
C Sliši vsaki človik ovo
69r ter pameti vele dobro;
ove riči ke su ovdi
na pamet vam vazda budi.
Razumnim vam se govori
vsaki od vas da razumi.
Čui se vsaki moćno žene
kako lute zale zmie,
navlastito redovnici
ki ste Božji službenici.
Ne imij s ženom ča činiti,
ako nećeš zlo imiti:
veće žena zlobe umi
nego djavli vsi pakleni.
Salamuna i prehinila
a Sansona umorila;
Apsalon se lip zoviše,
mnozi ćić žen zlo imiše.
Ona ti e mriža morska
ter tonota zala gorska,
ona ob dan, ob noć lovi
tere mnoge duše gubi.
Obraz, noge, parsi kaže
na grih tebe da užeže.
Slatko vele uzgovori
69v tere mami na se gori.
Čini ona zaslipiti
tere Boga ne viditi.
Lubve hude ćića neje
zabudeš ime svoje.
Blaga svoga ne bi skratil
da bi lubav *jur* š nom imil;
zapustil bi jisti i piti

da bi ženi ugoditi.
A ni na s(vě)t6 još se rodil
ki bi ženi vse ugodil.
Ona t četver prilik ima
ki sitosti nigdar nima.
A ovo su zli prilici
mladi ženi i divici:
ogan, pakal tere z(e)mla
ter studenac ki nima dna.
Ogan vazda drva užiže,
zadovole reći ne će;
pakal deše ki požira,
a sitosti nigdar nima;
da bi dažjilo vse godišće,
zemla reći neće nišće;
ki preza dna est studenac,
70r napunenič nima konac.
Takova ti e vsaka žena,
pohoti i na vazda zelna,
zla vučica vazda gladna
tere moćno vele žaina.
Nigd(a)r ona nie sita
zale lubve sega s(vě)ta:
da bi stida ne gledala
na trgu bi mnozim dala,
ne gleda*juć*i stara, mlada,
listo budi u nem snaga.
Nigd(a)r ne bi zadovole:
Ne ću veće, nimam vole.
Zato, čui se moćno žene
i tokoje slida neje.
Ona t lipo, moćno poje
tere na grih podbuje.
Kada ne glas budeš čuti

tada ti misal moćno smuti.
Na nu kada ti pomisliš,
tod se vsemu zlu domisliš;
kad očima nu pogledaš,
napasti se tada podaš.
Š nom kad budeš govoriti,
70v tada budeš vas goriti.
Kadi *ju* rukom ti ustiskaš,
razum zgubiš, pamet nimaš.
Š nom kad budeš uzlegati,
ne da t s mirom počivati
ter te često vele budi,
jer *ju* vžiže ogan hudi.
Oime, žene, hudo blago,
ko ni Bogu vele drago.
Kolika se zala čine
po vsem s(vě)tu cića žene!
Ona čini krv proljati
tere mnozih v pakal iti.
Ona ti e zlo oružie,
ostro vele, hudo, vražie.
Djavle čini oružati,
suprotiva dušam stati
da si v rai ne vnidu,
milost Božju ter ne pridu.
Mnoga su se učinila
cića žene huda dela.
Gradi dobri, veli, mali,
cića žen su doli pali;
sela takoi i ladanja
71r zgubili su svoě stanič.
Zato, čui se vsaki togai žena
da mu raspa ne da,
da drži se starih s(6vě)ta

ter ne lubte sega svita,
i jer lubav sega s(vě)ta
potrpenie kako cvita.
Sa vsim tamna svitna dika
biži barzo kako rika.
To ča nam je vsim naimrze,
mi tečemo strile berze:
vsi starosti i mali moći,
ali smrti ni uteći.
Smart ti pride barzo tako
od istoka munja kako.
Kada pride ona, tada duša van izide
s tila. Vsi bogati i ubozi
cića smrti gorko slzi.
Nisu bani, nisu krali
suprotiva ki bi stali.
Zato lubte Gospodina
Isukrsta, Božja Sina,
da on bude vas lubiti
71v tere k sebi pridružiti
sa anj(e)li, arhanj(e)li
i svetimi apustoli. Peti kapitol.
C Ot lubve čte se va ištoriji rimskoi
da cesar Deonožij povele useći gl(a)vu
ednoi, imenem Fisoni. Ona ga prosi: "G(ospo)d(i)ne,
rači me počekati do osam dni, dokle poidu
do stana kadi sam preje prebivala." C(ěsa)r
otvešća ei: "Ako mi ti daš č(lově)ka ki stane
za te, ě tebe pustiti zapovem!" Ona pos
la po ednoga ki *ju* beše lubil, imenem Mo
nakela, i nemu vsa vazvesti. Abije
ět se on gl(a)vi svoee za usečenie da do
roka pride. Približeći se rok, ludi se
nim rugahu da se beše tako ne(u)mno zave

zal. A on se ne boěše, toliko *ju* lublaše.
Na ona na rok pride i prikaza se c(ěsar)u, a nega
vine videći c(ěsa)r toliku vernu lubav6
ka beše me*ju* nima, prosti ei smrt. K(a)p(ito)l šest/i./
C Ta est protivan lubvi. Ta est
dvoego zakona. Prvo, žalostiti se
ot dobra ko bi druzi imeli a veseliti
se ot zla ko bi im prišlo. Na moglo bi se
72r pomisliti da veseliti se tuemu zlu
ne zavidošć hoteći kaštigati onoga
ki zlo čini. I more se primeniti zavidošć
ka kanušini, ka ima toliku zavidošć,
kada vidi mladiće svoe da su tlsti,
da e toliko bie dokole vidi da omadl
*ju*t. Ot toga piše mudri: "Kako se ot moli
habe sviti, tako život zavidli
voga vsaki hip na mane gre." S(ve)ti Grgur
piše: "Ne muka veća na svete nere je zavidošć,
zač gdi e zavidošć ne more biti mir."
Solomun piše: "Kada se tvoi nepri(ě)tel6
pade, ne veseli se, zač ne ugodno Bogu."
Ovidij piše: "Zavidošć vazdi čini
videti č(lově)ka da v susedli polie bole
nere v svom." Mudri piše: "Zavidlivi nig
dar ne prez žalosti, a ipokrita bes peča
li." Ošće piše: "Veće se e varovati ot bli
žik i ot priětel ki ti zavide, nere ot ne
priětel." Ošće piše: "Zavidlovomu e drago
škodu prieti, le da bi neki drugi većšu
škodu priel." I ot togo pisano est v Starom
zavete da videći Kain da vsaka tvar
na svete rasteše i plojaše se Abelu, ego
72v bratu, zač znaše da ot dara Božě mu
be dano, Kain ubi brata svoego. A to be

prva krv na zemli ka se proli zavidošći
radi. Ot veselič piše mudri: "Život
č(lově)č(6)ski, to est veselie ot srca. Na hote
će se veseliti preko pravdi, ne mudrost
na mal razum." S(ve)ti Avgustin pravi:
"Po bezmernei radosti prihaě često ve
lika žalost." I more se premeniti vese
lie k petehu ki poe va dne i v noći. Nar
sklada svoe veselie na vrimena i ne
veseli se prezumno ni preko pravdi. Pisano
est: "Ne vzvisiši se vele va velice
voli i ne žalosti se vele va velice
nevoli." Ot veselič pisano est v ži
vote s(ve)tih otac da budući polo
žil v misal svo*ju* i utvrdil srce
svoe edan, imenem Lazar, hote Boga ra
di poiti k Boži*ju* grobu. I tako učini.
Prišad k nemu i oběmši grob Krstov6,
ot velika veselič pade mrtav6.
Bivšei že š nim mnehu se da bi se prene
mogal, poslaše po lekare. Videće ga,
rekoše da e mrtav. Hoteće videti
zač toliko skoro be mrtav, raspara
73r še ga i naidoše na srci ego napisano: "Hval/eno/
ime tvoe budi, Bože moi!" Potom lekari ra/zu/
meše da e umrl ot velike radosti, zač
beše isplnil želenie svoe. Brže umre č(lově)/k/
ot velike radosti, nere od velike žalosti.
C Ot žalosti. Piše mudri da troim6
zakonom žalost biva. Prvo est kada se
č(lově)k veće žalosti nere mu se podobi; drugo est
kada č(lově)k nišće ne čini ime*ju*ći ča činiti;
ta est č(lově)k ěko mrtav; treto est kada č(lově)k6
misli vman, a ot togo ništar ne obret6.

I zato se piše da ot žalosti velik greh
prihač. Žalost primeniti se more kavranu,
zač videći mladiće da su se beli
polegli, žalostan est velmi mne*jući*
i pomisleći da mladići nesu nega, to
go radi zač tako črni nesu kako e on, i ne da
im piće dokole pera ih ne očrni. Ošće ne plti
pod nebom ka se veće žalosti ot kavrana
kada mu mladiće vazmu. Mudri piše:
"Ne dai žalosti duši ni telu tvoemu,
da puči *ju* ot sebe, zač mnogo ih je ot žalo
sti umrlo a v tom ne prud niedan6. Ošće,
kako se skuša zlato i srebro va ogni, tako
se skuša č(lově)k6 v nevoli." Boecii piše: "Ne veća
73v žalost na s(vě)te nere biti va voli,
a priti v nevolu." Brnard piše: "Bole se
e predati semrti nere žalosti." Sene
ka piše: "Blaž(e)ni on ki ne ve ča e bogato
stanie sega s(vě)ta, zač bogatstvo
te nauči, prvo, razumeti stvori ča e
bilo i paki ča e nine zlo. I sladko se
ne more poznati razve po žlkom." Seneka
piše: "Ne dai se žalosti. Ako se oteti
ne moreš, ne kaži e van mnozem ludem, zač
mud(a)r č(lově)k nigd(a)r ne prebiva v žalosti."
I ot žalosti pisano est va Alek6
sandrii da, budući Aleksandar6
mrtav, mnozi filozofi prihajahu
plačuće nada n i žalu*juće* vele i go
voreće: "To ta be on ki be g(ospo)d(i)n vsemu s(vě)tu
ot ishoda slnca do zapada, a nemu
e dovole .b. (2) sežna z(e)mle." Mudri piše:
"Kada Aleksand(a)r beše živ, nigdor pro

govori." Mudri Lonjin piše: "Ki ne behu
videli Aleksandra, ošće se ga bojahu,
a nine videće ga, tre se ne boe." Mudri piše:
"Aleksandar gospodovaše druzemi, a sa
da druzi gospodu*ju* nad nim." Mudri
74r Persam piše: "Ne reči na svete ka bi proti
vna mogla biti Aleksandru, a on prot
ivan ne more biti ednoi smrti." Mudri
Kodig pravi plačući: "O veliki i vmož
ni g(ospo)d(i)ne, kako si na nisko pal." Mudri Druži/j/
govori prlačući: O smrti žalostn/a,/
o smrti nemilostiva, o smrti zlobiva,
kako ti more protiv stati onomu komu s(vět)6
ne more protiv stati!" Mudri Lorenik pla
čući govoraše: "O ume potamneli, o obraze
poniženi, o plemenšćina zgublena, o počte
nje zgubleno, o veselie rassipano, o mudro
st okalena, zač se ne plačete videće
da svet pogiba kada Aleksand(a)r mrt(a)v
est." I tada vsi velikim glasom plaka
ti se načeše. Kapitol sedmi. Ot mira.
C Ot mira piše s(ve)ti Avgustin da mir6
ishač ot velike lubve ot srca i more se pri
meniti mir ka ednomu zverete, imenem kaštu
ran, zač videći, kada ga lovci love
će puě*ju*, a to e nega ist radi, zač isti
ego velmi prude nemoćnikom i ot nih se čini
dobra lekarič, on mir hoteći otgrize
isti svoi tre e na puti povrže, a lovci e
naidu t(e)r ga puste s mirom." Isaič piše:
74v "Zlobivi ludi nigd(a)r mira nema*ju.*"
Ošće piše: "Mir est boli nere bogata
stvo sega s(vě)ta." Mudri piše: "Kada
dva ednovzmožna mira ne imata,

tada e dobro ima ot mira govoriti,
na kada e ed(a)n vzmožnei ot drugoga,
teško more mir biti me*ju* nima." Ot mi
ra pisano est6 va ištori rimski
da biše edan vitez, imenem Ipolit,
i imeše nemirje s jednim knezem, imenem
Laštig, i vsagda prebivahota
v nemirji. I pomisli Ipolit kako
huda reč je nemirjě i videći da
naihuišćemu hlapcu mu e ugaěti,
cića toga radi vsta se ednu noć
i poide ka kaštelu Laštigovu i po
če stražu zvati rekuć: "Otvorete
vrata! Ě sam, Ipolit." Slišavše že
ga straže, učudiše se vele, idoše
ka g(ospo)d(i)nu Laštigu rekuće: "G(ospo)d(i)n je Ipol
it pred vrati, hotel bi s vami go
voriti." I otvoriše mu vrata i objes
ta se i načesta se celivati rekući:
"G(oso)d(i)ne, ě volu biti sluga tvoi nere
moih hlapac." I tada velik mir6
75r učinista me*ju* sobo*ju*. Kapitol osmi čti.
C Piše s(ve)ti Toma da gnev ne ino nere zlo
hotenje, i gnev primeniti se more k medved/u/
ki vele rad je med i hoteći zlaziti /z/
uli, pčele okolu nega upada*ju*. Medved
med pusti tere poide za onu pčelu ka ga
uje, i tem zakonom hote ěti vse, ot velika
gneva ni edne ěti ne more. Mudri piše: "Ki gnev
svoi skoro pokaže, ne mudar, to est zlo srce."
Ošće piše: "Č(lově)k srdit vžiga oganj." Ošće piše
rekući: "Gnev očij*u* nema." Ošće pravi: "Koliko e č(lově)k6
vzmožnei, toliko mu se e veće varovati
bitu srditu." Prišiěn pravi: "Većega č(lově)k

nepriětela imeti ne možet takmo gnev6."
Mudri Alparon piše: "Srditi misli i mni
moći veće učiniti, a potom ne more." Mudri piše:
"Budi krasan kada si srdit i budi brz6
k milosti." S(ve)ti Ěkov pravi: "Budi hrl sli
šati a len otgovoriti." S(ve)ti Grgur piše:
"Tri reči se mogu protiv srditu primeni
ti: prvo, lepo i umileno mu otgovarati; drugo,
ne stoi poli nega; treto, usluži mu kada
moreš." I ot gneva pisano est v Starom zakone
da David prorok, budući se v lubav polo
žil edne gospe, toliko učini da spa š nu
75v i tadae truhla be. Videći to David,
i ne hoteći da bi se zvedelo, posla po muža
nee ki biše na voisce, togo radi da bi š nu
spal i veroval da breě est š nim. On6
pride, kako mu zapovedal beše, k dodu svo
emu, da ne rači leći z gospo*ju* svoe*ju* na
posteli, rekući Davidu: "Ne dai B(og)6 da
bim ě hotel ležati na posteli s
ženu moe*ju*, a druzi leže oružni!" Za
to David ot velika gneva posla
kapitanu ot voiske rekući: "Zapovid
a*ju* tebe da tomu gradu koga obsel si
daš rvanu i toga viteza pošli na
prida i naredi da bude pobjen!" A to bě
gneva radi. K(a)p(ito)l .z. (9). Ot umilenija.
C S(ve)ti Toma piše da milost to est pro
stiti ki ti bi žal učinil, ošće
utešiti žalostnoga, ošće prositi
Boga za drugoga. Milost primeni
ti se more ka ednoi ptici, imenem lau
papa. Videći da otac i mati sta
ri esta i videći da sta zgubila

zrak i letati ne umej(e)ta i ne vidita,
kako nih mlada detca učine edno lepo
gnezdo i onde im pi*ću* nose. I potom izna
76r mu oči ih i oskubu pera ih, i tako po nature
budut videti i letati. Mudri Plato
piše: "Ne milost već̆a takmo napitati
žele*jući*h i strada*jući*h, pohoditi nemo
ć̆nih, nazih oblačiti a mrtvoga pomo
ć̆i pogresti". Solomun piše: "Ki udeli
ubogomu, ot druzeh prositi ne bude." O*šće* piš/e:/
"Ki zatvara uši kada ubogi prosi, zval
budet, a glas ego ne budet slišati."
Mudri piše: "Veliko maš̆ćenie čini ki ne more
naškodeti nepriětelu svoemu tre mu pros
ti." Ot pomilovanie pisano est va i
štoriji rimskoi da, budući pripelan
.a. (1) razboinik pred Aleksandra cesara,
pita ga: "Zač razbiěš po moru ?" Otveš̆ća
on emu: "Zato ča ti činiš po zemlji; na
togo radi zač sam ho*ju* zovut me raz
boinika, a zač ti s veliko slugami
hodiš ime ti e cesar. Da bi ti takoe sam
hodil kako ě, tebě bi takoe zvali razboi
nik, zač ča ě razbi*ju*, ti otmeš, ne takmo
mane, da i drugim, veliku silu tvo*ju*. To
ča ě činu, to est ci*ća* veliko uboža
stvo i nevolu ku imam i ka me d(a)n i noć nastoi,
na ti, toliko vzmožan budući, gori si
76v razboinik. Na da bi malo već̆e mne sreća
rabila, ě bim boli po dušu nego ti." Sl
išeći c(ěsa)r da ta ne be razboinik, takmo ve
like radi nevole, be mu milostiv i pro
sti emu smrt i postavi ga viteza
me*ju* druzemi svoimi vitezi. K(a)p(ito)l .*i*.(10).

C Piše s(ve)ti Toma da tvrdost petimi za
koni: prvo, ne žalovati kada tvoi priět
el neku nevolu ima; drugo, dobra mu ne uč
ini kada moreš; treto, ne hote prostiti ono
mu ki ti zgreši; četrto est, č(lově)ku za malo
zgrešenie veliko zlo učiniti; peto est,
č(lově)ku zlo učiniti preko pravdi." Primenit
i se more tvrdost k basiliku ki pogledom
č(lově)ka ubie, ot velike tvrdosti ka e v nem,
a nigdare nema ni edne milosti v sebe i to
lik čemer est v nem da duhom svoim usu
ši drevo i zelič̆, ot velika čemera. Mu
dri piše: "Ne budi ěko lav ki nema milo
sti, na otnima ot koga već̆e more." Mudri
Ermeš piše: "Ne dai žalosti žalost
nomu, zač togo radi bi se mogli Boga
otvreći." Mudri Kasiodor pravi: "Nada
vsu stvar*ju* na svete ne već̆a tvrdost
takmo obogatiti se hoteć̆ ot pota u
77r ubogago č(lově)ka." Ot tvrdosti pisano est va išto
rii da, budući Medeě lubav svo*ju* polo
žila na Ozona, ona za nim poide, zač poide
v tu*ju* stranu. I ona, boeći se da o(ta)c ee ne pi za
nu pošal, i ne č(e)l(ad)*ju*, i da bi *ju* ne kaštigal6
v ne hudobe, ona popela sa sobu ednoga bra
ta svoga, a već̆e ga ne imeše, i togo zakla
i vrže ga na put kud beše pošla. To radi eda bi
otac za nu pošal tere našal sina mrtva
i onde da bi se vratil, a dotle ona da bi
ušla. Budući v Rime prebivala sa Azanom
i ime š nu .b. (2) sina, a potom *ju* pusti ci*ća* ednu
ku lublaše, Medeě ot tolike žalosti
zakla oba sina svoě i popi krv i*ju*, a potom
omanene tere poide po s(vě)tu i niednoga gla

sa ne be ot nee. K(a)p(ito)l .*ai*. (11). Ot prostranosti čti.
C Arištotil piše: "Prostranost est s meru
ili s razumom otdati ili darovati
svoe. Ako hoćeš dati ili darovati koga,
dai ubozem, zač ako daš vzmožnim, to
liko est kako vodu v more prolevati." I to
se primeniti more ka orlu, ki e naiprostra
nei ptić pod nebom, zač ne more biti toliko
lačan - kada ča ulovi udeli pticam
ke su okolu nega, a navlašćno onem ke se pita
77v ti ne mogu. I zato malo krat je brez ptic
okolu nega. Mudri pravi: "Kako voda uga
šaet ogan, tako almužno ugašaet gre
hi." Ošće piše: "Ne reci priětelu kada mu
hoćeš ča dati. Poidi tre se povrati,
naidi mu i ne kasni, zač ki skoro da, kako
da bi dvakrat dal." Aleksand(a)r piše:
"Ako hoć biti darovan, darui druzeh."
Mudri piše: "Ako ča darueš, darui s ve
selim obrazom, zač vesela reč je veće
vredna nere dar." Mudri Sedekiš piše: "Ve
će gledai va obraz onoga ki ti da
rue nere v dar." Mudri Sokrates piše: "Ki
v nevoli ne pomore priětela, ot nega po
magan ne budet." S(ve)ti Pet(a)r piše: "B(la)ž(e)niš
rič est darovati nere priěti." Is(u)h(r6st)6
piše: "Dari oslepl*uju* oči i pravdi ne
udrže." Piše Dekret: "Kada g(ospo)d(i)n v domu est
prostran, obitelanin ima biti skup."
Mudri Celsii piše: "Ki svoe zgubi, hoće
veliku dragost imeti o(t) tuga." Mu
dri piše: "Vspomeni se ot ubožastva
budući v bogatastvi, vrime se premeni
ot *ju*tra do ve(če)ra." Papa Inocencei piše:

"O, kolika tvrdost est i sram na ubogago,
78r zač proseći rasčina kako sneg pred slncem
ot srama." Solomun piše: "Brat sa ubogim sta
ti ne more i ne hote a priěteli daleko stoe."
Ot bogatastva piše Solomun: "Ako bogati
govori, vsaki ga posluša i nega nemudra
reč ja držana za vele mudru." Ošće piše da v/e/
le hrlo sabranie skoro pomanka. Mudri Varii
piše: "Bogati ne dobude blaga prez muke, ni ga
udrži prez straha, a do konca ne pusti ga
prez žalosti." Mudri piše: "Bole e imenie svoje
na smrti pustiti bližikam svoim, nere
v živote svoem ostaviti va ubožastve."
Ot toga se piše va Aleksandrii: "Budući ed(a)n
ubog vitez prosi Aleksandra Boga radi:
"Rači mne vrnez edan dati," a on grad darova
emu .a. (1). Vitez se čudovaše rekući: "G(ospo)d(i)ne, ě dadra
togo nesam dostoěn." Otvešća on emu: "Ě nesam pom
islil to ča tebe podobaet prositi, na ča se
mne podobaet darovati." K(a)p(ito)l .*bi*. (12) ot skarsosti.
C Mudri Tulii piše: "Skarsost est kako on6 ki
skriva ča mu e potrebno spanžati." S(ve)ti Grg
ur piše: "Vsaka reč ima neki konac, na skarsost6
niedan." I primeniti se more skarsost k žabi
krastavoi kada zlazi (iz) z(e)mle tere poide
78v va vodu. Boeći se da vode pomanka, ne izlize
rada iz vode i togo radi se tako krastavi.
Mudri piše: "Vsaka ćud se sastara v člov
ici, a skarsiš se pomla*ju*e." S(ve)ti Pav(a)l govori:
"Skarsiš est koren vsake hudobe." Mudri piše:
"Dvoi ludi su na s(vě)te ki pokoě nema*ju*, takmo
kada umru. Prvo, skarsivi; drugo, hant
avi. Ošće veće hvaliti č(lově)ka prez vrnezi, nere
vrnezi brez č(lově)ka." Mudri Kasiodor pravi: "Kako

spužve vodi imeti ne možeš6, takmo kada
sadmeš, tako ot skarsa imeti ne moreš razve
prez hval." Mudri piše: "Vrnezi nesu onoga
ki e skars, da esu onoga ki ume spanžati
i potrebiti." S(ve)ti Avguštin pravi: "Skar
si se mogu primeniti ka poganom." Ot
skarsosti pisano est ot č(lově)ka ednoga, ime
nem Žiemin, ki vse vrime života svoga
skupla veliko blago, ožuru, i vsakim
zakonom kako moraše i nigdar se nasiti(ti) ne mo
raše. Budući nemoćan posla po dve*ju* sinu
svo*ju* rekući: "Sini moě vzlublenaě, prošu
vas da to moe blago i to moe savkuplenie
vi prostrano spanžate gdi se podobi,
zač skarsiě est toliko misal mo*ju* i srce
79r moe oklopila bila, ě rukama moima spanž
ati nesam mogal i poznal esam da skarsost
est kako i smrt i da e naihui ćud ki prebiva
v plti človičaskoi." Bog tu pokazan poka
za da srce nega se naide v skrini mei vrnezi
vse krvavo. Kapitol .v*i*. (13.). Ot pokazanija čti.
C Pokazanie ino ne takmo pokarati mlaiših6
tvoih ričj*u* i stvarij*u*, zač ki se ne nauči kad
a e pokaran, hodo se more sam naučiti. Solomun
piše: "Mladu deteti vidai strah za mla
dosti šibicu. Ot te ti umreti ne more, na boě
ti se bude." I primeniti se more to pokazanije
k vlki ki, kada gre neki dobitak popasti a ne
ka noga mu sagreši, da kamikom ili nečim, gane
nogu onu, zubmi popade i tem zakonom *ju* naka
že. Mudri Oriženes piše: "Ki lubi priětela
svoga, pokarai ga pod otai, da ne očito."
Mudri Kasiodor piše: "Malokrat se naide
č(lově)k zloćudan ki e z mlada pokaran i nakaz(a)n."

Mudri piše: "Ako li koga karaš, a ne hoće te poslu
šati, ako mu dobro hoćeš zato ga ne pusti
s mirom, na pokarai i nakaži." Ošće piše: "Ne karai
priětela svoga pred ludmi kada e srdit."
Ot togo pisano est v Biblii da, budući
pokaran paraon ot Moiseě mnogokrat, da bi
79v pustil plk Boži ki drža v raboti i da
bi se na veru obratil, toliko se utvrdi
srce ego da ne rači. Hoteći Bog pokazati
ego, le da bi se obratil, posla na n gnev
svoi. Prvo be da daždobrati v krv, dru
go be da množastvo žab s neba spadoše,
treto be da toliko množastvo kobilic
pokriše vsu zemlu, četr(to) be grad ki potlče
i pogubi vas les, travu i vsa zelija,
peto be množastvo plh i drugago zvira,
šesto be tolika tamnost da edan drugo
ga ne viěše, sedmo be da paraon sa vsemi
ludmi svoimi poginu v mori. K(a)p(ito)l .g*i*. (14.)
C Lastivost. Ta est protivan poka
ranij*u* i pokazanij*u*. Oto est lepo, slad
ko i umileno govoreć, lepimi rečmi hote
ći druzim ugoditi i dati videti
to ča ne, a po drugom zakone huda ćud nazv
ati se more lubav. I primeniti se more la
stivi k vile morskoi ka e ot pasa niže
riba a ot pasa više est kako d(ě)voika prekra
sna. I vazda prebiva v meste kade ludi
prebivaj*u*, na toliko lepo poe da ludi
ot velike žele pousnu, a kada pousnu,
tada e potopi. Mudri Ovidii piše:
80r "Pod sladkim medom zakriti se more gorup
čemer." Mudri Izop pravi: "Pod sadskimi riči
sie, gorup svršue." Mudri Seneka piše: "Vsaki

lastivi nese pod krilom velik čemer6."
Virjilii piše: "Bole e prebivati s neprič
teli svoimi, nere s lastivi." Seneka piše:
"Veće se e boěti č(lově)ka lastiva, nere onoga
ki ti preti." Ošće pravi: "Lastivi pela
č(lově)ka, lukavi i nedobri." Ošće mudri piše: "Va
rui se onoga ki te pred tobu hvali to ča
ne, zač prez tebe hoće zataiti to ča je
istina." Ošće, škrpi*ju*n lasti obrazom, na uje
očasom. Mudri Ermes pravi: "Pas lubi kost6
dokle e ča na noi." K(a)p(ito)l .d*i*. (15.). Ot hantavosti.
C Ot hantavosti piše mudri Plat da
hantavost est mnogimi zakoni. Neki su
hantavi očito a neki su hantavi na vreme,
i ti se zovu mesečivi, a nesu hantavi ot
hudobi, a tem e pomankal um i razum. Prva
hantavost est kada č(lově)k ot svoe stvari
ne mislit, na le čini kai mu na misal pride.
Drugo est ne obrarovati se ni vpomisliti
to ča bi mu moglo priti. Treto est biti
nagal v svoe stvari ne ume*jući* nekoga sveta.
Četrto est biti len, činiti svo*ju* stv
ar i pričati, a ne dokonati. Hantavost
80v primeniti se more k volu divjemu da /po/
naturi, kadi vidi neku reč črvlenu,
teče na nu kako hantav, na kada lov/ci/
hotet loviti obleku se v črvlen/o,/
a videći vol teče za nimi, oni se z/a/
drevo zakri*ju*, a on ot velike hanta/vo/
sti tako moćno udri v drevo da omlej/et,/
a tada ga ubi*ju*. Solomun piše: "Ne /go/
vori s hantavim, zač te ne hoće pos/lu/
šati ako mu ne govoriš ča mu e drago." O/šće,/
ako hodiš s hantavim po puti, vsak/i/

pomisli da si hantav. Ošće, hantav/i/
rad se smie, na mudri malo krat. Ošće e bo/le/
utaknuti medvedicu kada su e/i/
medvedičići vzeti, nere hantavo/ga./
Ot hantavosti pisano est va is/to/
rii rimskoi da, hodeći ed(a)n cesar Ari/št/
otil sa Aleksandrom po Macedoni/i,/
slugi i*ju* gredehu napred i vsako/mu/
dehu: "Stoi više, cesar gre!". Edan hant/a/
vi sedeše na puti ni ne hoteše vst/a/
ti. Edan ot slug hoteše ga pori/nu/
ti, Arištotil c(ěsa)r reče: "Bratě, ne ka/štiga/
i ga, nemu se vstati ne veli, zač
ni človik." Kapitul .e*i*. (16). Ot pravdi.
C Ot pravdi piše s(ve)ti Toma: "/Ki hoće/
81r nevernoga i ne stoi š nim, zač vazda budeš
v skrbi prebivati." Mudri piše: "Ki e priětel
dve*ju* nepriětelu, edan i drugi ima*ju* sumnu
v nem." Ošće, sumnivi nema*ju* konca ot neveri. Pis
ano est v Starom zakone da anj(e)li poslani
beše v jedan grad, imenem Sadon, a to e na ra
zorenie grada onoga velikih grehi radi
ke ludi v nem činahu. I poidoše na stan ka ed
nomu, imenem Lot. On ih priě s velikim vesel
iem, zač beše rab Boži, i reše emu: "Poidi van,
Bog povelel est razoriti grad." Ta Lot
otide s dvema hćerma svoima i poide na edan
velik vrh š nima. Ondi prebivaše hćere mišl
ahu kako bi otcu neveru učinile i kako bi ga
prehinile da bi š nima sagrešil. Edan dan
ga opoiše. Budući pien i ne vedeći ča čini,
pride stareě k nemu a on š nu sagreši. Vide *ju*
mlaě, takoe učini. I taku neveru učinista
otcu svoemu i abie obreěše. Edina porodi sina

a druga hćer. Kapitol .ia. (21) Čtenie ot istini.
C Ot istini piše s(ve)ti Avgustin: "Istina e
isto govoriti i pravo i ne primešati ka istini
niednu laž." I primeniti se more istina k orebi
cam, zač edna drugoi ěě krade, na ka se pole
gu, po naturi po pen*ju* vsaka pozna mater svo*ju*
81v i poteče k noi. Tako e ot istini: pokrivai č(lově)k
istinu lažu koliko hoće, a istina le va
zda ostae na svoem meste. Arištotil
piše: "Ki lubi istinu, istina budet6
lubiti nega va vsakoi tvari." Ot ist
ini pisano e(st6) v žitii s(ve)tih o(ta)c, da ed(a)n
velik g(ospo)d(i)n pusti množastvo zlata
i srebra i vse imenie svoe hoteći Bogu slu
žiti i poide v jedan molster i onde za
če rabotati Bogu. Mne*jući* opat da on
beše veće umeć ot druzeh, posla ga na tr
g prodati nikoliko osal ki v molste
ri ne morah rabotati ot starosti,
a da bi mladih kupil ki bi mogli
tovoriti. On poide na trg žalostan
vele, na ne rači zapovedi ego prestu
piti. Budući na trgu ludi ga pi
tah esu li dobri. On že otgovaraše: "Nesu.
Mnite li vi da e on molster prišal na
toliko ubožastvo, da bi bili dobri,
da bi se prodaěli? Na zač su hudi i sta
ri zato se proda*ju.*" Ošće ga pitahu zač
im je oćas oplzal. "Zač", reče, "ot velike
starosti padaju se. On že ki za nimi
hodi ěme ga za oćas i tako ga podvi
82r gne." Budući se vratil v molster i ne budući
prodal niednoga, komveras ki biše š nim obi
di ga opatu, a opat posla po nega i načne

se vele moćno srditi na n. On že reče emu: "G(ospo)d(i)ne,
ne srdi se na me. Mniši li da sam vlezal6
va t molster za zgublenie duše moe i da bim
istinu ne govoril i da bim lažu ludi
hinil? Ě sam pustil množastvo zlata
i srebra moga, imenie veliko, hoteć poiti
služiti onomu ki est Istina i hoteć osta
viti laži sega s(vě)ta. I dam ti vedeti,
oče, da vse dni života moga ne budu takmo
istinu govoril zač budući pree v gospods
tvi ne be mi draga laž." Slišeći to opat6
ne vede ča odgovoriti. Kapitol ot laži.
C Laž, ta est protivan istini. Ot laži
piše mudri: "Laž to est kada se skriva isti
na i hoteći lagati tere pokriti laž nekim
malim kolurom istinu besedu, a to est on ki
misli druzeh prehiniti. I laž e veliko
zakoni: neki laže za delet, a to on ki rad pri
povida; neki laže hoteći da bi drugu škodu
ne priěl, na to ne brani Dekret, na le dobro e kada se
82v more č(lově)k varovati; neki laže hoteć drugo
ga prehiniti, a ta e laž plna neveri;
neki laže kada ča obeća, a na nom ne stoi;
neki laže krivo prisežući, a ta Boga
rani. I primeniti se more laž krtu ki pod
z(e)mlu prebiva i nema oči*ju*, a kada pride
na svetlo tada umre. Tako e laž ku e va
zda pokriti nekim kolurom ot istini, na k
ada svitlost ot istine laž otkrie,
tudje umre laž kako krt. Solomun piše:
"Ot trih reči se boi se srce moe, a ot četvere smu
ćai se misal moě: prvo, ot (o)ganiě grada;
drugo, ot smrti, a to e nada vsem; treto, ot u
st laživih, zač pisano e(st6): Ki laže

dušu ubič. Bole e lubiti razboinika nere
lažca." S(ve)ti Avgustin piše: "Koliko e la
žac da mu teško istina budet verova
na." Mudri Platon piše: "Ki često laže ne bu
de mu istina verovana." Ot laži pisano
est va ištori rimskoi da Iorina, hći cesa
reva, budući lubav položila na edno
ga *ju*naka, imenom Ameno, a on ne hoteć sagre
šiti š nu cića strah cesarev, ova pomis
83r li kako bi ga stvorila umoriti. Gredući ed(a)n
d(a)n *ju*nak pred vrata komorna, ona velikim glasom
nače vapiti, razdirati svite na sebe reku
ći: "Pomagaite, Amenon mi e hotel silu učiniti!"
Cesar be srdit vele i zapovede ego preda se
pripelati. Pita ga cesar ako be to beše isto.
On reče: "G(ospo)d(i)ne, Bog ve da ne." Cesar že zapovede
hćer pripelati i pita *ju:* "Kako to beše bilo?" A ona
ne otgovori. Potom nače dovole krat pitati,
a ona nišće ne otgovaraše. A vitez okolu stoeći
reče za glumu: "Ona ezika nema!" Slišeći cesar
zapovede ei usta otvoriti i ne naidoše u ne
ezika. Videći cesar tu pokazan povele ego
pustiti, a nei se tadai povrati reč i sve
detelstvova sama da beše krivo govorila.
A potom togo radi poide v molster, nače Bogu
služiti i činiti toliku pokoru da do konca
be s(ve)ta i mnogo pokazni pokaza, me*ju* kemi be da,
budući edna devoika porodila se nema i tako
prebivala let .b*i*. (12), preporuči se umileno
to svetici i pride pred nee obraz i pomoli se
i abie tudjei se vrati reč i nače govori
ti. Kapitol ot moćnosti .ib. (22.) Čti pravo.
C Piše mudri da moćnost est troim zakonom:
83v prvo, biti moćan ot nature; drugo, biti

hrabru, a to est ne boćti se riči niedne teške;
treto est strplenie, to est utrpeti vsako
mu tvomu protivniku. I to primeniti se more
k lavu ki vsagda spi otvrstima oči
ma, na kada čue da ga lovci išću, beži
pokrivajući ocasom sled svoi da bi ga
po sledu ne poznali i ne našli. Na kada le
vidi da utući ne more, krepko me*ju* nih poide
prez niednoga straha i udrži se moćno. Mudri
Lorenik piše: "Dve*ju* reč*ju* radi lublen est
č(lově)k: prvo, ki e veran; drugo, ki e hrabar." Mudri Sokr
ates piše: "Veća bruma est bežati kad
a e nevola, nere krepko stati tere umreti."
Mudri piše: "Bruma est mnogimi zakoni: prvo,
č(lově)ku biti brumnu kada uteći ne more tere mu e
umreti, a to est bruma silna; drugo, est6
bruman on ki se e naučil čtati; treto e(st6)
kada mu sreća pride tere često voisku pobie;
četrto est biti brzu, a ne lenu." Ot moćnos
ti pisano e(st6): "Moćnost pozna se pod utrple
niem, zač ki utrpiti more velmi e moćan."
Mudri Tolomei piše: "Ki hoće protiv sta
ti nesreći, sdruži se sa utrpleniem." Mudri
84r Orem piše: "Ki utrpi, ot mnozih est lublen." Ot
trplenič i ot moćnosti pisano est v Starom
zakone: "Budući ed(a)n, imenem Samson, naimoćnoi č/(lově)k/
ki beše v sem svete, i ot nego hrabrosti pisano
est v Bibliji. I vsa moć ku imeše, ta beše (va)
vlaseh ego, ke moćno varovaše. Videće Fili
stei veli*ju* moćnost ego, misliše kako bi ga
pogubili. I narediše sa ženo*ju*, ku lublaše
vele, togo radi da bi vlasi ot nego vzela.
Ona že uspi ga na ruce ee i ustriže vlasi ego.
Potom pridoše Filistei i oslepiše i. I ta

ko ga pustiše hodeći rugajućei se im. On že
prosi ednoga voě: "Prošu te Boga radi, pela
i me ka onoi polači gde Filistei prebivaju."
On že popela ego. Reče že: "Otidi otsudě,
ne hoću da umreš." Polača beše na stlpeh, on že
obja stlp i tako moćno potrese nim, budući
Filistei na polači, da *ju* potrese i podvrati.
I tada reče: "Poginu Samson sa vsemi nepri
jateli svoimi." Kapitol od straha.
C Ot straha, to est protivan moćnosti
i utrpleni*ju*. Piše Arištotil ot straha
da est troim zakonom: prvo est boěti se pomi
sleći: Tako mi hoće priti; drugo est boěti
84v se preko pravdi, a ne videći česa; treto est ne sm
e*ju*ći čekati ili utrpeti neku protivan
ka ti ima priti. I more se primeniti strah
k zecu, ki e naiveće strašliva reč ka e pod
nebom, zač budući va gvozdi ako vatar
ve*ju* gane, ošće se boi. Solomun piše: "Ne reč ke se
hud č(lově)k veće boi nere kada nego hoće pokarati
i pokaštigati ot nega huda činenič."
Mudri Tulii piše: "Veći strah se e straš
iti smrti, nere umreti." Mudri Lorenc6
piše: "Hoć li biti bez straha, govori
malo ot straha." Pisano e(st6) va ištorii
rimskoi da cesar Deonožii beše naistr
ašliveiši č(lově)k ki e na svete. Ed(a)n ot voin
ego hvalaše ego žitie, ko cesar ego čina
še, rekući: "O g(ospo)d(i)ne, o koliku hvalu imaš vzd
ati B(og)u ki ti e dal m(i)l(o)st toliku." Cesar
že povele emu k sebe priti i posadi ga na
mesto svoe, a pod nim zapovede ogan velik
snetiti, nad glavu povele emu meč bridak
obesiti na ednoi strune konskoi, okolu ego

povele položiti množastvo zlata
i srebra, a on tudje vsta se i pobeže sa seda
onogo. Cesar že reče emu: "Ti hvalaše moje
85r žitie, na ti hip edan ne more sedeti ot strah(a),
ne takmo ě ki vsaki d(a)n prebivam va velice
skrbi i strahu. Cića to, veće žitie moe ne hva
li: ne veš kako e. Čtenie s(ve)t(a)go Agapita m(u)čen(i)ka.
C Agapit, o(ta)c n(a)š, iz mlada načet boěti se
Boga i zapovedi ego tvoriti, prebivaše v do/mu/
svoem . e*i*. (16) let i ide v jedan molster i prebi tu
drugu*ju* . e*i*. (16) let mole se B(og)u krotko dan i noć gl(agol)e:
"G(ospodi), skaži mi česo radi človici ostavl
a*ju*t dom svoi i v sled tebe idut moleću se
tebe." I uslišana bist molitva ego i va osmu
godinu noći i be glas gl(agol)e k nemu: "Agapite
rabe moi, molitva tvoě pride pred me, Is(us)a.
Izvolu te iz molstera i dovedu te v put
moi i egda izideši uzriši orla. I ěmože
idet, idi po nem." I reče Agapit: "Budi ime
G(ospo)dne blagoslovleno do veka." Izide is crik
ve i sabra vsu brati*ju* i reče nim: "Bratija
moě, kogo hoćete da postavlu vam strareišinu
mesto sebe?" Bratič že reše emu: "Ali kamo se hoć
deti ot nas?" I reče Agapit: "Gospod)6 B(og)6 otvodi
t me ot vas i az idu v put G(ospo)d(e)n. A vi, ego že
hoćete da budet vam stareišina?" Bratič
rekoše: "Egože ti izvoliši." On že postavi
85v im stareišinu i ustroiv je i celovav j/e/
i reče im: "Mir vam Boži." I egda poide po puti
uzre orla idući k sebe i pomoli se ka G(ospod)u B(og)u:
oral že ideše pred nim, stenjem put em/u/
kaže. Agapit že s radosti*ju* grediše po
nem i dovede i oral v morskie luki i vz
ide na nebesa ot nego. Agapit že mišl

aše kako bi prešal glubini morskie. Beše že
zveri v lukah teh ki izidaše lud/i/
i užasan bist Agapit otnele že ot
ide oral ot nego. I stoěše misle i ne v/e/
deše kamo iti. I uzre korabal iduć po moru
i vazva velmi i približa se k nemu. I v
idev v korabli ditića mala i . b*i*. (12) mu
ža š nim i pokloni se i hote reći: "Dobro hodi
te i dob(a)r put budi vam." Tagda ml
adi ditić reče: "Zdrav li esi, Agapi
te. Čto děeši v lukah sih morskih? Ne ve
š li ěko zveri luti sut v lukah sih
morskih, izesti te imat." Agapit reče
k mladomu detiću: "Gdo ti ime moe pove
da? .Kako li me znaeši?" Mali že detić r/eče:/
"A ti li ne znaeši mene? Nesam li bliz6
molsteru tvoemu bil v susedih tvoih?
86r Ne li mne on otac, ime emu reče, bratija
moě ne v sili u tebe učiše se," i vsem imen/a/
povida. Agapit že vazdviže ruce
na nebo i reče: "Proslavla*ju* te, G(ospod)i, ěko spodobi
l me esi obresti č(lově)ka svoego plemennika v pustin
nah sih i glubinah morskih." Mali že reče
k Agapitu: "Kamo ideši i čto put tvoi est?"
Agapit reče: "Ne vem mestu naroka i kamo hoću
iti," g(lago)le: "Bog put moi est." Mali že ditić
reče Agapitu: "Vlezi k nam da prevezem te
ěmože hoćeši." Agapit že vleze v korabal
i trudan beše ot puti i usnu. I povele
mali ditić velikim mužem vzamši
prenesti čres more i položiti i i otidu ot nego.
Agapit že obudiv se ot sna ne vide kora
bla ni maloga detića i vsta. Poide
otudu i obrete mesta nekaě nevedomaě.

I obrete v nih dreva različnimi cveti c
cvatuće, različna ovoća imuće, ih že
niktože ne vide nigdaže. I sedehu ptice
/v/ dreveh teh različni imuće odežde.
Ovem beše ěko zlato perie, a drugim bagr
/no,/ a inem črvleno, a tretim zeleno, a edne beli
/ě/ko i sneg i behu im glasi različni. Šapta
/h/u druga ka druze, poěhu pesan različnu,
86v ova glasom lahkim a tankim peniem, a dr
uga velikim glasom, ěko po redu ih po
dobni eže slava ih velika eže nik
tože sliša ni videl esi na sem s(vě)te.
Agapit že naposlušav se i napita
v se ovoća i poči i mišlaše sam k sebe
g(lagol)e: "Sego, sego radi, G(ospod)i, privel me
esi da sade imam život moi končati!" I
hoěše ideže bi stvoril sebe kuću i obr
ete put pod ovoćem i sede pri puti g(lago)le:
"Podobaet putem tem priti č(lově)ku iže
skažet mi mesta siě kaě sut!" Malo
posede i uzre . b*i*. (12) muža v belih rizah
putem k sebe iduće i uzrev vzradova se
radosti*ju* velie*ju* zelo. Egda pribli
ži se k nemu i vide . b*i*. (12) muži v sl(a)ve
velice i vstav ide v sretenie ih. Egd
a prikloni se i hote reći: "Dobro hodite i do
bar put budi vam!", tagda reče muž6:
"Zdrav li esi, Agapite. I čto put
est?" I reče Agapit: "G(ospod)6 Bog put moi e(st6)!"
I malo postoěv vide okrst lica
č(lověč6)ska, mnoge ptice pernatie i slava
velika i pad pokloni se pred nimi i reče:
"G(ospod)i, kto sut . b*i*. (12) muža ěže vi*ju* i se
87r okrst tebe vi*ju* lica č(lověč6)ska i mnoge ptice

pernatie i mesta sič kač sut v nih že
esam az?" I reče veliki muž Agapitu:
"Čto tako drzaeši ka mne vprašati me, oba/če/
skažu ti da se ne sablazniši: az esam
glagolal s toboju v molsteri izidi
na put moi, az esam oral iže tebe put
stenjem kazah, az esam mali ditić iže
tebe črez more prevedoh, az esam G(ospod)6 Bog tvoi,
tvorac nebu i zemli i vsei vidimei i nev
idimei, a sie . bi. (12) muža ap(osto)li sut, a sija
lica ěže vidiši herofimi sut i serap
imi, i sl(a)vu *juže* vidiši vsilaemi sut
sedećumu na . ž. (7) nebesih i naricajut se penie
i slavi nebeskie, vsilaemi sut sedećumu
na prestole herofimsceim!" I reče Agapit: "Pomi
lui me, G(ospod)i, i dai mi da ne izlezu ot drev6
sih, na sade život moi končaju!" G(ospod)6 že reče
k nemu: "Nesam te sego radi privel semo, na eže
reče: Se mi iže ostavihom vsa i v sled
tebe idom, čto ubo nam budet, to uzriši
slavu bolšuju sego." I reče Agapit6: "Kako
veliši, G(ospod)i, budi vola tvoč." I reče emu
G(ospod)6: "Poidi putem tem kem smo mi k tebe prišli
87v i obrešćeši steni visoki, vreni okance, a te
steni sut od z(e)mle do nebese. I prišad6,
tlkneši va okance, izidet proti tebe
star č(lově)k i poimet te i vavedet te v ste
ni. Eže est tamo skažet ti. I egda izi
deći, vaspet izideći po staze v morskie
luki i uzriši korabal mal i v nem . bi. (12)
muža i vlezi š nimi v korabal, idi v
v korabal v grad v ki oni hote i egda
izidu gračne proti nim, izidet š ni
mi žena v hudih svitah, plačuć

i se prestavlajući se. Egože te prositi
vačne, stvori ei!" Agapit že pokloni se
G(ospo)d(i)nu i poide po puti ku mu G(ospod)6 vkaza. I ša
d mnogo dni i obrete steni visoki ot6
zemle do neba i uzre v stene okance malo
i tlknu va ne i pride k nemu star č(lově)k i reče
k nemu: "Čto hoćeši, Agapite?" Reče: "G(ospod)6 B(og)6 moi
privel me est semo!" Stari še č(lově)k reče emu: "Sa
di nikoli č(lově)k v tele prihodil e, ni po tebe
imat priti!" Agapiat že poveda emu vsa
eliko skaza emu G(ospod)6 Bog, kako izveden bi i
z molstera, oral stenjem put emu kaza,
kako priveden bi črez more i kako ěvi se emu
88r Gg(ospod)6 Bog i sa . bi. (12) ap(osto)loma v sl(a)ve velice i "posl
al me est k tebe da mi skažeši vsa." Reče stari
č(lově)k: "Budi vola G(ospod)na," i ět za ruku Agapita
i privede i cića stenu. I egda vnide vnutar
vide svetlost sedmericeju slnca i oči ego
ne možahota zreti i pade nic na zemlu. I va
zdviže i stari č(lově)k i vide križ ego be visotu
više nebese i beleiši pače slnca i pokloni
sta se pred krstom i stvorista molitvu. I nač
et Agapit svetlost trpeti i počt ga
stari č(lově)k i vede ga ideže bi od rač trpeza
ogružena ot kamene dragago. Trpeza beše sve
tleiši slnca, ležaše na nei hleb belei
snega i vide odra ladeze belei mleka. Slai
medu vinogradi že stoěhu s različnim
grozdoviem. Ovo beše belo a ovo črvleno ovoće
bolše imuće različnim cvetom egože niktože
vide. I reče Agapit staromu mužu: "G(ospod)i,
skaži mi čto sut sič?" I reče emu stari
č(lově)k: "O brate moi Agapite, čto mi govoriši
"g(ospod)i", elmaže i Židove ne reše našemu G(ospo)d(i)nu

"Bog", na obače reše "lastac est" i ěmše ubi
še i i raspeše na dreve. A ti mne govoriši "g(ospod)i",
88v hotećumu umriti, s pr(e)s(ve)ti*ju* smeriti se. Na
obače skažu ti da se ně sablazniš: az
esam Ilič Trezvićanin egože vznese
na kolesnicah oganneh. I G(ospod)6 blagoslovil
me e(st) pod nebesem i sade živu do vtorago
prišastič G(ospo)dna. I si eže sut eže vid
iši, duše sut č(lověč6)skie, a tebe ěvla*jut* se
grozdoviem, poneže žit č(lově)k ne možet vid
eti duše č(lověč6)skie. Si že kalatez poroda
naricaet se. Se vhodim v dreva raiskaě,
a se svet nebeski est prav(a)dnih duše. Is
točnik si pi*jut*6 č(lově)ci prav(a)dnici. Vide
h že i na brašnah slasti, neudob skaz
ati i nest bo im pritač na sem s(vě)te i č(lově)ci
ne mogut skazati usti svoimi ni pove
dati s prosta: ěd ěko i med, bela ěko mleko,
vzam i dast mi vkusiti ot istočnik
a. I u me se obrete i poět me i vede me k trpeze
i stvorisva molitvu i vze Ilič na trpe
ze hleb i ureza ot nego četrtu čest i d
ast mi *ju*. I šad malo i ozreh se k trpeze,
videh *ju* paki beše hleb cel, ěko ne uloml
en. I skaza mi Ilič: "Vseh že ne udobla
89r et skazati!" I privede me ka krstu i stvori moli
tvu sa mno*ju*, izvede me ka okancu i poklonih se i celo
vah i i reče mi: "Mir tebe, Agapite, budi. Idi
v put G(ospo)d(a)n a G(ospod)6 Bog budi s tobo*ju*!" Az že poklo
nih se i poidoh v put iže skaza mi G(ospod)6. I šad6
mnogo dni, doidoh mora. Videh korabal idu*ć*
ka mne i beše . *i*. (10) muži v nem. I egda približi se
ka mne i g(lago)la(h) im: "Dobro hodite i dob(a)r put budi
vam!" I reše mi: "Poslušai tebe B(og)6, dobri starče!"

I reče im Agapit: "Vazmete me v korabal6
sa sobo*ju*. Idu s vami v grad ěmože i vi idete!"
Oni že reše emu: "Esmo tri leta bludili po moru
ne znaemo kamo iti, bratič že naša izmreše ot gl
ada i ot zimi bure morskie a mi že malo ži
vi hoćemo biti: ne imam bo hleba ni vodi.
Juže est mnogo dni otneliže ne nasitihom se
ni va dne ni v noći. Ašće te primemo, to i ti umre
ši s nami i k našemu grehu boli greh prilož
iv se!" I reče Agapit: "Vazmete me, a G(ospod)6 Bog6
popečet se o živote našem!" I rekoše korabaln
ici: "Rabe Boži, vnidi k nam ašće imaši
brašno sa sobo*ju*." Agapit ž vleze k nim i vi
de ěko gladni sut i stvori molitvu
i vze kruh iže dast emu Ilič i posadi
89v vse korabalniki i dast imi ěsti. I ěše
i nasitiše se. Kruha že izbist ěko i neul
omleno ego ničtože. I videvše korabal
nici i vzapiše k Agapitu govore
će: "Rabe Boži, ne othodi ot nas da o kru
se sem plavaem glubini morskie!" I reče Ag
apit: "Budi vola Božič!" I reče koraba
lnikom: "Skoro napnete ědra!" Oni že stvori
še ěkože povele im i pride vet(a)r vole*ju* Bo
žie*ju* i prinese e enim časom svoi grad6,
ot koga plavaše tri leta ne vedeće
kamo. I ti egda pristaše u grad a izi
du graěne proti nim vapi*juće*: "Idemo,
ěko bratič naša prišli sut, ih že se . v. (3)
leta glasa ne slišahom!" I celovav
še e i rekoše korabalnici: "I ošće biste gla
sa našego ne slišali, ašće ne bi Bog pos
lal k nam raba svoego ego radi prneseni
bihom v grad!" Graěne proslaviše B(og)a,

izide žena v hudeh svitah plaču
ći se prostovlasa i pokloni se Agapi
tu govoreći: "Rabe Boži Agapite, pomi
lui me!" I reče Agapit: "Čto bledeši? Ně
sam az Agapit." I vzvapi žena pre
90r da vsemi graěni: "Poidi, rabe Boži, ěko sin moi
mrtav ležit i ne dast mne ego G(ospod)6 pogre
sti, na g(lago)la mi: "Poždi doideže pridet6
korabal i . bi. (12) muže v nem ot grada sego i š
nimi pridet rab Boži Agapit!" I poěmše
ego, vedoše ego v dom vskresiti sina ee na odre.
I stvori molitvu i vzet ot kruha iže dast
emu Ilič i položi na lice otroku i vsta
otrok i ět i za ruku i dast6 i matere nega.
Mati že ego proslavi Boga i vsi graěne
govorahu k Agapitu: "Rabe Boži, ne othodi
ot nas, ěko mi običai imam iže umret pogr
ebaem i, a ti oživiši umrvšago!" I vsi
graěne molahu i da bi ne othodil iz gra
da togo, korabalnici že molahu i gla
goluće: "G(ospod)i, idem s toboju, lubo po zemli
lubo po vode, ěmože hoćeši!" I prebist u nih
.ž. (7) dni. V jedinu že noć pride anj(e)l G(ospo)d(a)n
k nemu i zvede i iz grada i reče emu: "Idi poli
more i obrešćeši mesto ugotovano tebe, ideže
sede napišeši eže ti skaza G(ospod)6, videnija
ěže pohodil esi mesta G(ospo)dna!" I tako rek anj(e)l
i otide ot nego. Agapit že ide poli more
mnogo dni i obrete steni visoki i vide dv
arce v stenah i vleze k nim po stepenam. I v
90v i vide polaču dobru, ukrašenu, i odar v nei
i postlanie na odre tom. I vleze v polaču
i stvori molitvu i sede i napisa čtenie
sie. Privržen že bi korabal k mestu tomu

voleju Božieju. I vleze Agapit i dast
je korabalnikom govore: "Nesete i dadite e
patriěrhe v Jerusolime da e dast po cr
ikvi da e čtut!" Tako b(la)ž(e)ni Agapit6
v polači toi prebist .m. (60) let i skonča
žitie svoe o kruse iže dast emu Ilič
v rai. I tako sl(a)ve B(og)a predast duh svoi
o Krste Is(us)e G(ospod)ě našem. Ti že, G(ospod)i, pomilui!
C V ono vreme ap(osto)li beše sabrani vsi ka Is(us)u
i razdelahu se na stranu svoju da gred
et každo ěmože vkažet vsakomu žreb6.
Pade že žreb Mateju iti v stranu č(lově)ko
ědac. Človeci že grada togo ni hl
eba ědehu ni vodi piěhu, na ědehu
plt č(lověč6)sku i piěhu krv va vseh č(lově)k gredu
ćih v grad ta. I lovihu e ti graěne
i znimahu oči ih i opaěhue koreniem prel
astnim i otravivše e vsaěhu e v tam
nicu i pokladahu im travu ěsti. I v
šadšu Mateju v grad ta, ěše i graě
ne i zneše emu i opoiše i koreniem ědnim i o . . . .
(Ovdje nedostaje u rukopisu nekoliko listova, S.S.).
91r I(su)s reče: "Ne iskušaju te, na raduju se, ne takmo az
na vsaka duša slišeći slovesa G(ospo)dna!" I ot
vešćav Andrei reče emu: "O čudo! G(ospd)6 isplni
srce tvoe vseh radosti i vseh blagih del
ěkože stvori s nami ispovedati čudesa eliko
stvori s nami i otai." Bi gredućim . bi . (12) učeniko
ma s G(ospodo)m našim v crikav ezičasku ju da poznaju
t ni i mi sami razumeem dela. I videvše i erei
poidut v sled nas i otvešćavše reše: "O nesmisal
ni, kako hodite š nim iže govorit ěko sin Boži jes
am, a Bog ne imat sina. Kto bo ot vas est videl
ili slišal Bog govoreć k ženě kade? Nest li

to sin Osipov i mati ego Marič?" Mi že slišavše
obratihom se v neverovanie. I vede nas G(ospod)6 v me
sto pusto ot nih i stvori čudesa velija
pred nami i ěvi nam božastvo vse. I glagolahom
ka ereom: "Pridite i vidite, nest bo neveri G(ospod)6 naš!"
I pridu erei s nami i vnidom vsi vkup v crekav
ezičasku*ju*. I stvori čudesa velič pred nimi
bolešćee celae, mrtvie vskrešae. To vse videv
še erei i ne verovaše va n. Ini že taini pokaza
im ihže az ne vzmogu skazati ni povedati.
B(ož)e, velika bo sut čudesa G(ospod)a n(a)š(e)go
Is(u)h(r6s)ta!" Vide
v že I(su)s ěko približaet se korabal na suho, prik
loni glavu svo*ju* ka ednomu anj(e)lu svoemu
91v i mlča. Videv že Andrei, prekloni gl(a)vu
svo*ju* i usnu. I reče I(su)s anj(e)loma svoima: "I vz
amša Andreě i učenika ego, položeta j6
pred vrata č(lově)koadac!" I stvorista anj(e)la
ěko povele ima I(su)s. I vzide I(su)s na nebesa i sa
anj(e)loma svoima. *Ju*tru že bivšu vsta
Andrei i obrete se na zemli i vide vrata gra
dnaě. Uzrev že učenika svoě i vzbudi ě
govore ima: "Vstaneta, čedo moi, i vidita
silu Boži*ju* da uvesta ěko G(ospod)6 be s nami
v korabli sem i mi ne znahom ego!" I otvešćav
ša učenika i resta k nemu: "Ne mnei, otče, ěko
ne razumehom ego. Egda bo ti govoraše k nemu
v korabli, mi usnusva snom veliem i prido
sta . b . (2) orla i vzesta duši na*ju* i nesos
ta i v rai i videhova velika čudesa.
I videsva G(ospod)6 naš sedeć v sl(a)ve i vsi anj(e)/li/
okolu ego. I vidisva Avram i vse s(ve)tie i Da
vid prorok po*jući* v gusli. I videsva
.bi. (12) ap(oslo)la stoeća pred Gospodem i vane s na

mi . bi. (12) okrst nas i beše taki ěki ži i mi
vidaem bivaem!" Tagda Andrei sliš
av vzradova se radosti*ju* veli*ju* ěko
spodobista se i učenika ego videti taka
čudesa. I vazrev na nebo reče: "Ěvi mi se, G(ospod)i
92r Is(u)h(r6st)e, ěko nesi daleče ot raba tvoego. Otpust
i mi, G(ospod)i, ěko č(lově)ka te mneh v korabli i ěko k č(lově)ku
govorih. I nine ubo, G(ospod)i, ěvi mi se na sem meste!"
I se rekšu Andre*ju*, pride G(ospod)6 upodobiv se malu
detete blagoobraznu i krasnu i reče: "Mir6
tebe, Andre*ju* moi!" Andrei že vide, pade na ze
mlu i pokloni se emu govore: "Otpusti mi, G(ospod)i
moi Is(u)h(r6st)e, ěko ubo č(lově)ka te videh i ěko s č(lově)kom besedov
ah. Sagreših, G(ospod)i, ěko ne razumeh tebe v mori!" I otve
šćav I(su)s reče: "Nesi sagrešil, Andre*ju*, na se stvorih
togo radi ěko reče: Ne mogu dospeti v stranu č(lově)ko
ědac trimi danmi. I pokazah tebe ěko silan
esam vse stvoriti i vsakomu ěviti se ěkože
hoću. Vstani ubo i idi v grad ih i idi v tam
nicu k Mate*ju*. Izvedi i ot tudu i vse iže sut
š nim. I ošće ti govoru pree neže vnideši v grad
i pokažut te mukami lutimi vlačeće po puteh
i po stagnah grada i plt tvoě prilnet ka z
emli s krvi*ju*, na duši tvoei ne odole*jut*, na ti
strpi zižni radi večnie. Pomeni koliko strp/i/
duša moě, ěko pluvahu va oči moi i biěhu me
po lanitama i govorahu ěko o Velzeule kneze
izgonit besi, egda vazreniem oči*ju* moe*ju* ne mož
ah nebom i zemlu potresti na ne, na trpeh i otpu
stih im da bih vam obraz pokazal!" Tagda
92v vstav Andrei i vnide v grad i sa učeniko
ma svoima i ne videh niže. I pridu k tamni
ci i videše .ž. (7) straž streguć v tamni
ci. Andrei že stvori molitvu ka G(ospod)u i stra

5 že umreše. I prišad k dvarem tamnice, stvori
obraz križni na dvareh i abie otvrzoše se
dvari i vnidoše v tamnicu. I vide Mateě
po*jući* i sl(a)već v sebe. I videv i vsta i obě
mša se i ocelivasta se i reče Andrei: "Brate
10 moi Mate*ju*, kako vnide sade? Ošće bo tri dni
sut, izvedut te graěne si, izědut te.
Taini kade sut v neže verovah? Nine ašće
tebe skažu ěže videh, nebo i zemla po
treset se!" I reče Matei: "Brate moi Andre*ju*, ne
15 sliša li G(ospod)a govoreća: Se az šalu vi
ěko ovce posrede vlk! Všadše sade, pomol
ih se Gospodeve i ěvi se mne govore: "Ošće po
trpi dni . iž. (27), pošlu ti Andreě i izvedet
te is tamnice i vse sućee s toboju! I se viju
20 te ěkože mne reče G(ospod)6. Da čto stvorim?" Ta
gda Andrei vide muže v tamnici na
gi sedeće i travu ěduće ěko i skot, vzbi se
v prsi svoe govore: „G(ospod)i, pospešai i vii čto
stvoriše, č(lově)kom podobnim nam i upodobleni
25 biše skotom." I govori děvlu: "Lute tebe,
93r vraže Boži, i anj(e)lom tvoim ěko niedin/a/
gože zla tebe stvoriše. To kako navede na n/e/
svo*ju* bu*j*ust? Dokole rat držiši s narodom6
č(lověč6)skim?" Vstav Andrei i Matei, pomolista se
5 k Bogu i po mol(e)ni vloži Andrei ruku svo*ju* na l/i/
ca slepih sućih v tamnici i abie prozreše.
I stvorista molitvu nad nimi i premeni se um ih
v č(lověč6)stvo. Otvešćav že Andrei reče k nim: "Idete s mi
rom!" I rekoše emu: "Idi i ti s nami eda kako postig
10 nut ni i stvoret nam muki gorše prvih!" I reče Andrei:
"Idete, ne imat bo i pas lanuti na vi!" I idu muž/i/
i ženi ěko reže im Andrei. Beše že v tamnici muži
. b. (2) ste i . k. (40) i . z. (9) eže izvede b(la)ž(e)ni Andrei. Tagda

Matei obrati se i izide iz grada i pomoli se. I ab/ie/
15 vzide oblak i vzet Mateě i učenika Andreov/a/
i postavi e oblak v goru ideže Petar sede i uč
aše narodi i prebiše tu š nim. I abie Andrei izide
is tamnice i hoěše po gradu i vide stlp meden
i na nem telo kamenno rekomoe Andriěnt. I sede pod stl
20 pom doideže vidit bivaćee. I bi vniti slu
gam v tamnicu da zvedut č(lově)ki i zedut je po ob
ičaju. I obretu tamnicu otvrstu i straže mr
tve na zemli ležeće. I abie tekše knezem poveda
še govoreće ěko: Tamnicu obretom otvrstu i niedi
25 nože v nei č(lově)ka, a straže ležet mrtve na zemli
93v pred vrati. I slišav že knezi, reše k slug
am: "Prnesite dai tu . ž. (7) mrtvac da e izim
danas, a *ju*tre izberem starce i mećem o ne žre
bi i na kogo nih padet žreb zakolem i izem
5 doiděže šadše va okrstjane gradi i pl
enim ludi i vsadim je v tamnicu!" I šadše
slugi prinesu . ž. (7) mrtvac. Be korito sazdano
i nad ne zaklahu č(lově)ki i tekuću krv počrpa*juće* pi
ěhu. I prinesu mrtvace i položiše e na točile.
10 I prostr sluga ruku hote zdrobiti. Zakon že
imehu graěne ti mrtvih i n(e) pogrebahu, na sseka
hu e i ědehu. Andrei že usliša glas govoreć
k nemu: "Vii, Andre*ju*, bivaćee v grade." I abie pomo
li se ka G(ospod)u, govore: "G(ospod)i moi Is(u)h(r6st)e,
poneže vnid
15 v grad si ne stvori ni edinomu zla, na da isp
adut noži ih iz ruk ih!" I abie ispadoše. Vi
devše že knezi vsplakaše gorko govoreće:
"Luto nam, ěko vlsvi sut iže vnidoše v ta
mnicu. Sě bo i sič ovlhovaše! Čto ubo stvo
20 rim? Šadše sberem muže i ved(e)m je ka knezem6!"
I privese muž sa .ži. (17) i metaše žreb i pade žreb

na . i. (20) i . ž. (7) starac. I reče ed(a)n ot nih slugam:
"Molu se vam, sina imam i nega izeite, a mene
pustete!" I rekoše slugi: "Nećemo sega stvoriti
ne povedavše knezem." I rekoše knezi: "Ašće dast
94r sin za se, pustete i!" I prišadše slugi ka st/arcu/
i pokrepiše se i rekoše: "Ne hoćem otročete!" I reče strar/ac/:
"Imam i hćer i obe poëmše zakolete, a mene pust/ete/!"
I predast starac detete svoi na semrt sl/ug/
am. I molahota se detete guvoreći: "Ne ubiĕite
na*ju*, na pomiluite na*ju* i ostavite na*ju* da m/alo/
poživeve, tagda na*ju* zakolete!" Slugi že ne /pom/
ilovavše detetu, na pravise i ka koritu pla/č/
ući se svezane na zakolenie. Videv že Andrei,
proslzi se i vazrev na nebo i reče: "G(ospod)i Is(u)h(r6st)e, ne dai
slugam sim prnesti smrti na otročete si, na st/vo/
ri da rastle*ju*t se noži ih ěko vosk va ogni!" I abi/e/
noži ispadoše iz rur ih. I videvše knezi vzapi
še s plačem govoreće: "Luto nam, čto stvorim k tomu
*ju*že?" I se djaval prišad podoban starcu
nekoteromu, govoraše stoe po srede naroda: "O lute nam,
ěko izmiraem ne imuće česo ěsti. Ovce bo i nuta
ne dovle*ju*t nam! Vstavše idem i poišćem stran
nika nekoterago. Ta bo ispustiti tamničnike
naše. I sade est i vi ne veste ego." Andrei že videv
djavla kako govorit k narodu, reče k nemu: "O vel
jare vraže, vsee tvari prisno ratnik si, na Gospod
moi I(su)s obnažit te pod bezdnu!" Slišav že sije
djaval reče: "Glas ubo tvoi slišu, a kade
stoiši ne vi*ju*!" Reče že Andrei: "Ne dai ti G(ospod)6 Bog
oblasti na grade sem!" Tagda G(ospod)6 ěvi se
94v Andre*ju* govore: "Vstani i ěvi se im da uvedet
stvoršago im vsa ta!" I prišad Andrei i sta
prosrede ih govore: "Se az esam egože vi išće
te!" Tagda potekoše na n i eše i govoreće: "Ěko

ti esi stvoril nam i mi stvorihom tebe."
Takoe govorahu že narodi k sebe: "Kakovu emu
smrt damo? Ašće emu useknem glavu, to smrt
ne emu muka." I se edin ot nih starac načen
djavlom reče: "Povrzem i oprtu za grlo ego
i vlačem i po vsem gradu i po ulicah ego
doideže umret. I tako razdelim i i izem6."
Slišavše že narodi i stvoriše ěko govori
im djaval. I povrzše i užem za grlo i vl
ačahu i po gradu i prilipaše plt ego k ze
mli. Večer že vsadiše i v tamnicu. I na *ju*
tri takoe tvorahu. B(la)ž(e)ni Andrei molaše se
govore: "G(ospod)i Is(u)h(r6st)e, pridi i pomozi mi! Vem bo ěko nesi
mne daleče!" Tako emu moleću se, djavl naro
du govoraše: "Biite i po usteh ego da ne go
vorit!" Večer že vsadiše i v tamnicu sve
zavše emu ruce i nozi. I abie djaval6
sta pred nim sa sedmimi djavli, govore:
"Nine vpal esi v ruki naše! Kade li sut
sili i sl(a)va tvoě i vznošeniě tvoě imže
na nas bezčastvue i spovedae dela naša
po vse gradi i strani i stvoril esi i staě . . . .
(Dalje iščupano, S.S.).
95r mnozi kazi ki nisu tu pisani. I ošće imaš razu/me/
ti da imaš vazda, vsako leto kada hoćeš
ispovidati, kako imaš v Dekreti od ispovedi d/a/
imaš poiti k biskupu, imaš nega pitati k/e/
kazi imaš odriševati ili ke on sebi ostavl/a./
Zač mnogo krat biskup ostavla za se nike
stvari za običai od mesta, kakovi ludi
budu običač. I tako čineći nećeš sagrišiti
va ovih ke dokturi tvrde. Ako ki kaz biskupal
odrišiš, ti smrtno sagrišaš. Zato e bole poi
ti pitati, kako sam zgora rekal. I ošće ako prok

lete pope odrišiš, sam si va ne vpal i proklet
si. I *ošće* imaš znati ove kazi ke hote se reći. Čti.
C Prvi est, ki bi falsal listi s(ve)toga o(t)ca
pape ili takoi vsake ine. A to e kaz papin. Drugo,
ki bi požgal crikav ili razbil po sili.
Treto, ki bi požgal molstir ili prebivanič
redovnička ili takoi silil. Četrto, ki bi
protivil s(ve)toi veri ili o(t)cu svetomu
papi. Peto, ki bi branili v Rim ki gredu i razbiž*ju*
putnike. Šesto, ki bi pomagali pogane ili
prodavali nim železo i les v Turke i Saraž
ine i ki bi ludi krstjane prodavali v Tu
rke. I ti su vsi prokleti kako djavli neči/sti/.
C V ime Božie i s(ve)te Marie, amen. Svršenie ispovidi
ku e vsaki krstjanin držan imiti i umiti
95v i naučiti. I bi svršenie ne na let G(ospo)dnih .čupb. (1492)
miseca i*ju*leč na dan .*ei*. (16). I bi učinena ta
štampa na počtu počtovanoga g(ospo)d(i)na Žu
vana Gimalarke i negova sinovca g(ospo)d(i)na
Ěndrič. I bi učinena ta štampa u kući me
štra Pelegrina iz Bolone, a bih ě fra Matii
Zadranin on ki *ju* složih. Zato vi ki *ju*
budetete čtati blagoslovite, a ne kl
nite, zač *ju* ni složila ruka anj(e)lska
nego č(lově)ka grišnika. Zato vi napravite vaš
im razumum. To e ako oćeš koga spovidati.
C Moi sinu duhovni, spovi se pravo i čisto
ota vsih grihov svoih v kih se znaš ča
si sagrešil protivu Stvoritelu tvoemu.
Kako se ne sramueš sagrešiti, tako se ne sramui
spovidati, kako govori David prorok6:
"Srca skrušena i umilena Bog ne otvržet!"
I opet govori David prorok: "G(ospo)d(i)ne, v be
zakoni začet esam i v grisih rodi me ma

ti moč!" I zato ni čudo ako č(lově)k sagreši, ar
je v grisih začet i othranen. Da veće je
čudo ako se ne vrati k G(ospo)d(i)nu B(og)u pravu spo
ved*ju* i pokoru za grihe svoe i zadovole
učinenie zalih del. Esi li onu pokoru svr
šil ku ti e dal tvoi otac duhovni?
Esi li spomenul ime G(ospo)d(i)na B(og)a v tašćad,
96r ili negovih s(ve)tih i matere negove? Esi li poč
toval s(ve)te blagdane i s(ve)tu nedelu? Esi li
lubil svoe kume i svoe susede i svoe pilune? Esi /li/
prestupil *.i.* (10) zapovedi G(ospo)d(i)na B(og)a? Esi li lub
il G(ospo)d(i)na B(og)a vsem srcem tvoim i vse*ju* duše*ju*
/t/voe*ju* i kripost*ju* tvo*ju*, ne imi*juć*i inogo Boga
razve nega, i postavi v samom G(ospo)d(i)ni Bozi vsu
veru tvo*ju* i vsu lubav*ju* tvo*ju* i vse ufanie
tvoe, a ne v inom? Esi li veroval čarom, basnem,
moram, viščicam, vilam, vukodlakom i oni ki sve
tču*ju* četrtke? Esi li postil post ki se v crik
vi zapovida? Esi li se opiěl v s(ve)te d(6)ni ili
tance vodil, kako pravi s(ve)ti Avguštin6:
"Ke v s(ve)tke tance vodi ili se opija, veći grih
mu e nere orati ili kopati!" A to est zato ere e
tanac vražija voiska na Boga i koliko e koli v ta
nci žen urešenih, toliko e vražjih meči i sulic
kimi on izbič duše č(lověč6)ske. Esi li o(t)ca i mater i svoe
roditele i bližike počtoval i Boga molil
za nih i za tvoe premivše? Esi li daval za nih
duše koliko si mogal? Esi li koga č(lově)ka ubil
ruku ili srcem ili ězikom ili misal*ju* tvo*ju*?
Esi li bil ki pričestnik k negovu zlu ili si
ga s ku žensku glavu složil ili okleve
tal? Esi li ča ukral ili si pomogal čakoli
ukrasti ili si drugoga naputil vzeti
bilo drago ko koli dobro tvoga iskrnega ili

koga inoga č(lově)ka? Esi li bil žalostan tvoga
96v iskrnega da e ko zlo i teško imil? Esi li se pre
z nevole zaklinal? Esi li krivo svedočas
tvo postavil na tvoga iskrnega ili na
inoga č(lově)ka? Esi li za nenavidost ili za mi
to ili za strah ili za zlu volu, esi li
poželel na ku koli lipu rič ili na svitu
ili na ženu ili na srebro ili na zlato ili
na ku kuli lipotu sega s(vě)ta? Ili si žel
il imiti veliko blaga sega s(vě)ta ili
ku lipu diku, v čem bi ti ludi zavide
li? Esi li kada krivo prisegal ili si se
krivo zaklel? Esi li kriva č(lově)ka rotil6?
Esi li ko nepočtenie ponesal proti s(ve)tomu
redu? Esi li ku užuru učinil ili si ga
ohinil? Esi li dal pravu desetinu? Esi l
zatail crikveno v sebe? Esi li ča obećal,
a nisi dal? Ako imaš naporučenie mrtvih,
imaš je dati onomu komu e naporučeno. Esi
l prez nevole slagal? Esi l platil naě
mnika tvoga? Esi l komu ča dužan? Esi l se
znimal s koga griha v kom si? Esi li se st
avil sudac, a imuć stariega? Esi li
se na svojoi misli mnil da si boli ner
ini? Esi li suprot istini govoril? Esi li
ko dobro imil, a nisi Bogu hvalil zač
si e od nega imil? Esi l se kim porugal, a s
ebe hvalil? Esi li se srdil na Boga ili
na č(lově)ka ili na zlo vrime? Esi l koga opona
97r šal? Esi li se komu špotal? Esi l komu imena zdev/al/?
Esi l koga klel? Esi l koga opsoval nepodobn/o/?
Esi li dvigal ku rič s ke bi se ludi svadi/li/?
E l ti žal da se tvomu susedu žive? Esi l
len naučiti č(lově)ka na dobro? Esi li koga hinil

kupu*jući* ili proda*jući*? Esi l želil draga
vrimena da bi draže prodal? Esi li jil ili
pil prez reda? Esi li postil korizmu? Esi li
sa svo*ju* ženu činil blud proti naturi ili
v korizmi ili v kvatre ili na velike blagd(a)ne
ili v na vičeri velikih blagdanov ili
v nedilu? Esi l učinil da bi se dite ne rod
ilo ili da bi se mrtvo povrglo? Esi li ku ženu,
videv *ju*, poželel *ju* v grih? Esi l jil veliko
pomisleći: "Ću se *ju*tri postiti"? Esi l rad sli
šal tašće besede i mrske? Esi li hodil gleda
ti tancev, deletov, bubnov, pišćali ili
ku lipu rič sega s(vě)ta? Esi li rasrdil o(t)ca
ili mater ili brata ili sestru, ki su sta
riji od tebe? Ili koga inoga človika? Esi li Boga
gneval besedu ili misal*ju*? Esi li klel
svoe mrtve, ili druge? Esi li poslušal6
svoe starie? Esi li sagrešil pet čuvstvi
tela? Esi li iskal jideně obilniega kad
a si postil? Esi li jil prie vrimena? Esi li
jil ili pil prek vole tela tvoga? Esi l
premrsil post za komost? Esi li se hvalil6
97v kim zlim delom, ko est z grihom? Esi li koga
videl ubiě*jući*, a nisi ga obranil? Esi l
nosil pri sebi ot obonanja kako est musik6
ili ine stvari kimi se blazni? Esi li sal
su na meso sipal ili bi meso v salsu om
akal da bi krepčie jil i bole piil6,
a togo radi hoteći telo tvoe utuči
ti. Koliko koli veće telo tvoe krasiš i op
asno tučiš, toliko va većem smradu d(u)šu
tvo*ju* držiš. Esi li vlasi svoe spletal,
da bi beli ili rusi, ili si obrvi oskubal
ili ako si svoe lice faital da bi

lipli to bil, a Bog te e ed(a)n trat stvoril
k sebi podobna. Esi li č(lově)ka skotu primenil
ili vragu predal? Esi li gledal v c
rikvi kega kul deleta? Esi li se smiě
l komu koli zlu luckomu? Esi l komu oštru
besedu rekal ili na preko lice? Esi li komu
želil na semrt misalju ili besedu? Esi
li Boga molil na nato? Esi l sebi moli
l smrti? Esi li va zli voli klel koga
koli? Esi l o/b/onašal ono ča si dal ubozim,
misalju ili besedu? Esi li prava č(lově)ka
potvaral? Kada si Boga molil, esi li
mislel kamo inamo nere oba no? Esi li dja
vla v srci spominal? Esi l mrtve opra
vlal kim koli zlim? Esi li teg lucki
98r potlačil imijući kuda poiti? Esi li se o/b
ran/il kamo te je poslal tvoi stariji? Esi l
/š/ nim pregovaral? Esi li ko svoe blago vrag/u/
predal? Esi li nal(a)gal na koga koli č(lově)ka ili
si koga naputil na to? Esi li čaril da si se
/u/činil draži nego si, ali si učinil meju
dvema da sta si draga bila i da bi ed(a)n
za drugim umrl, ali si učinil da sta
mrska bila? Esi li zavidel komu ki e ko dobro imel?
C Otreši te, brate, Sin Boži G(ospod)6 naš Is(u)h(r6st) milost/iju/
svoju i oblastju i svoju s(ve)tu krviju, i ě oblas
tju Petra i Pavla i vsim dvorom nebeskim
i oblastiju i moćiju ku ě imam od poglavja
crikvenoga i od g(ospo)d(i)na biskupa. Odrišam te oda
vsih gihov tvoih Bogu i mani ispovedan(i)h6
i tobоju zabvenih. Ispovedam te i vraćam te
sp(a)seniju duše tvoe. Ako si v čem dužan ot u
st prokletstva i pričešćenič prokletstva,
ako si s prokletim općil videniem ili nevi

deniem tvoim, ot sega te odrišuju i daju te
čista i dostoina na službu G(ospo)d(i)nu Bogu
i nega svetim i sveticam da moreš moli
ti G(ospo)d(i)na Boga za žive i za mrtve i za svoe
grihe v svetoi materi crikvi i da si odrišen
pred G(ospo)d(i)nom Bogom i pred anj(e)li negovimi. G(ospo)d(i)n
Bog te odriši i ě te odrišuju desnicu otca
nebeskoga. Va ime Otca i Sina i Duha S(ve)ta.
98v (ZAPIS: *va no*, i neke črčkarije, S.S.)
99r **P**oidi .ž. (7) anj(e)l i .ž. (7) arhanj(e)l .ž. (7) nože
oštreće i srete i s(ve)ti Mihovil6
i Gabriel i resta im: "Kamo idete?" I reše
ima: "Nežita sići i krv issičenu istribi
ti iz očiju raba Božič, va ime O(t)ca i s/.../"
Blagosloviti kuću ili korabal6.
B(ož)e sp(a)sitelu n(a)š, spodobi vse pod k(r)ov
Zakhěov vniti. Sp(a)senie emu i vsemu
dumu ego bisi po tvoemu prečistomu
glasu eže ot evanj(e)lista eže vsej
vselenei prepovedet. I n(i)ne hoteće sdě ži
ti š nimi, smernimi rabi tvoimi, molit/vi/
tebe prinoseće. Bl(agoslo)vi, G(ospod)i, hram si i hoteće
sade žiti s nami, mirnimi rabi tvoimi,
da živet bes pakosti i bez vrejenija
vsakim blagim žitiem v hrame sem
ěvlaei bogatimi darmi nebeskimi
i z(e)m(a)lskimi va vsakom meste vladi
častvo tvoe. Te hvalim, G(ospod)a B(og)a n(a)š(e)go,
s bodobivšim se rabom tvoim pokloni
ti se imeni s(ve)tomu tvoemu. Molim te,
G(ospod)i, primi molitav i pomilui hram si
99v i vse živućei v nem. Bl(agoslo)vi i shrani vsho
enie ih i nishoenie ih d(a)n i noć i anj(e)lu
mirnu zapovei o nih i o nas. I bl(agoslo)vi j(e)

desnice*ju* tvoe*ju*: hranimi pravadno i bla
govolno poživem v ninašnem vece če
ka*juće* tvoego prišastič. Blagoslovi,
G(ospod)i, hram si da budet v nem zdravie, isc
elenie i žitie i umilenie i krotost
i lubav i isplnenie zakona i zapovedi
Božie. I bl(agoslo)vi dom si i vse živućej(e)
v nem bl(agoslo)vi, G(ospod)i. **C** Potom reci e(van)j(eli)e Iskoni
be Slovo, potom pesan Okropiši me, G(ospod)i.
C Molitve bolniku ki je nemoćan čti.
Vsemogi i milostivi i večni Bože,
prosim smereno neizmernie milosti
tvoee, pomozi n(a)š(e)mu smereni*ju* i k semu
rabu tvoemu v hrame sem ležeću
i /ž/uždeću rači prizreti čkože esi
prizrel i k Toboi i k Sarri i k tašći Petr
ovi i k satnikovu otroku. Tako i na se
go raba tvoego prizri prvim zdra
viem duši i telu da priěm m(i)l(o)st
100r tvo*ju* v crikav s(ve)tu*ju* tvo*ju* prišad
rečet: Kripost moě i hvala moě G(ospod)6
i bist mne v sp(a)senie. Otpusti, mol/i/
m ti se, G(ospod)i, grehi n(a)še i dai nam milost
tvo*ju* eeže usti našimi glagoluće
prinosim srci prileže*će* da raba tvo
ego sego smerenie blagovolno vanmeši
i v skrbeh pomožeši emu i uzi ego gri
hovnie otrišiti grehi emu, ocesti
i napasti ot nego otreneši, svršinie
eže prošeniem nim *šć*edrui. Milostivno
usliši ni, iže živeši i cesarast(vueši),
B(ož)e iže pro ap(osto)l6 tvoi Ěkov rekal esi: Ako
kto ot vas neman budet, da prizov
iteri crikvenie da molitvu tvoret

nad nim mažuće e oliem va ime G(ospod)ne
i molitva vernago da pomožet nemo
ćnomu i et i, G(ospod)i, i isceli i. I aš*će* grišan
budet, otpustet se emu grisi. Isceli,
molim te, G(ospod)i, milosti*ju* Duha S(ve)t(a)go
nemoć sego nemoćnago i od bolezni iscel
i i grehi emu otpusti. Mnogie že bole
100v zni srdačnie i telesnie ot nego izre
ni i bolnomu zdravie iznutar i izvan
milostivo vzrati da po moći*ju* mil
osti tvoee pomožen, iscelen na službu,
na službu ugotovae se. Pomilui, mol
im te, G(ospod)i, raba tvoego i prosti emu
vse dulgi grihovnie, egože isku
pil esi, Krste, mnogocenno*ju* krvi*ju* tvoe
ju, ne v (vi)ki v(ikov6) prognevai se na nego, da pomozi
rabu tvoemu v skrbeh suću iže ži(vet).
B(ož)e, iže rabu tvoemu Ezekii .d*i*. (14) let ži
tič priložil esi, tako i sego raba
tvoga od loža bolezni tvoě sila
da vzdvignet na zdravie. I prizri, mo
lim ti se, G(ospod)i, na raba tvoego sego ne
moćnago i mučećago se telom i duše*ju*.
Telo emu ukrepi i žiti dobre spo
dobi, egože stvoril esi, i da nakaz
aniem tvoim očišć*en* vinu učuet se
i zdrav tvoim balstvoim iscelu.
Va ime Ot(6)ca i Sina i Duha S(ve)t(a)go, bud
ite tebi molitvi sie i na očišć*enie*
101r protivu tužbe nečistivih duh. I moli
m te, G(ospod)i B(ož)e, iže nakazue pošć*edaeši* i pošć*edi*
otpušć*aeši*, iže ězvou raspuěeši i milo
sti*ju* zbodraeši, nakaži raba tvoego
milosti*ju*, a ne gnevom, da ispravleniem

tvoim ispravit se i utišeniem tvoim
utešit se i naučeniem tvoim naučit
se i balstvoim tvoim iscelit se i ě
vleniem tvoim nakažet se i milost*ju*
tvoe*ju* sp(a)set se. Ogodno budi tebi, G(ospod)i,
izbaviti ego i naka(za)ti ego i vihiti
ti, a ne razoroti ego. Tem je G(ospodo)m n(a)š(i)m Is(u)h(r6sto)m,
vsemogi i večni B(ož)e, iže v pagubah sućah
pomagaeši i v bedah pomagaeši mučeći
m se, iže ustroiši ězvi egda bieši vla
dičastvo tvoe, prileżno te molim da pos
lati rači s(ve)t(a)go anj(e)la tvoego s nebes,
iže raba tvoego bedami i tugami muče
ćago se utušeniem tvoim utešit se da
pomoći*ju* tvoe*ju* večna balovanië primet.
B(ož)e, iže b(la)ž(e)nago Petra ap(osto)la tvoego posla k Ta
101v vti rabi tvoe da ego molitavami
vzbudil se bi na život, usliši
nas, molim ti se, G(ospd)i, da semu rabu tvo
emu, egože v ime tvoe posećaet naša
slabost, vsiěet emu balstva
tvoego balovanie da pomožet emu.
Amen. Usliši nas, molim ti se, G(ospod)i vs
emogi i večni B(ož)e, i posećenie tvoe s(ve)toe
prinesti rači na sego raba tvoego
egože različna nemoć udržit i po
seti ego, G(ospod)i, ěkože posetiti rači
tašću Petrovu i satnikova otroka
i Tobi*ju* i Sarru, tako i sego raba tvo
ego na pridne zdravie, da utegnet
v dvore domu tvoego reći: Pokaza me,
pokaza me, G(ospod)i, i smrti ne preda me
i po dostoěni*ju* bo, G(ospod)i, si*ju* boliz(a)n
priemlem ěko sagrišaem protivu

tvoei voli, na ako obličaem se gr
ihovnimi ranami i ufanië od te
be ne odmećem i ufa*juće* i veduće ěko
102r ne v(e)lmi prognevaeši se na ni. Molim ti se,
G(ospod)i, prosećih te primi prošenië i plaču
ćih se usliši vapai i podai nam milos/t/
tvo*ju*. **C** I položi ruku na glavu.
Svetoe i častnoe ime sl(a)vi tvoee prizi
vaem, B(ož)e Oče vsemogi, iže stvoril esi
nebesa i z(e)mlu i more i vsa sućaě v nem,
B(ož)e Avramov, B(ož)e Isakov, B(ož)e Iěkoval, B(ož)e ki na v
isokih živeši i na smerenaě prizirаeši,
prizri na vloženie ruk naših eže mi vzl
agaem na sego raba tvoego i podaj
emu celenie tela i čistotu misli
i dlgotu žitië i prospešastvo upvini
i od vsakoga vražië bezakonië izbavi
ego, G(ospod)i. Izbavil esi s(i)ni Iz(drai)l(o)vi ot
z(e)mle e*ju*pataiskie i Pavla o tamni
ce i Pavla ot uz, Susannu od krivih
svedeteli, Daniela ot rova lavo
va i tri otroki ogannie i *Ju*nu ot glu
bini mora, Lota ot Sodomlan. I milo
stiv budi emu, G(ospod)i, ěkože bi milos
102v tiv gradu tvoemu Nevjitu v nemže
obitaše veće stati i .i. (20) tisuć6
č(lově)ki, i budi emu, G(ospod)i, pomoćnik i zašći
titel ěkože bi otroku tvoemu Da
vidu na v bran i na bedu Goliědu.
I otvrzi oči srca ego k poznani*ju* vole
tvoee: ěkože otvrze oči glavi Tobiine
k videni*ju* vidimih, takoe da prive
deši v c(ěsa)r(a)stvo nebeskoe milosrdiem tvoim.
Prizri, molim ti se, G(ospod)i, na raba tvoego

i pomoć emu prinesti rači na odre bolezni
ego i vloži ruku tvo*ju* v naši ruci
i zapovii nemoći ego otiti. Sagreša
*ju*ćih ibo ruk ne bižit nemoć, na priziv
aniem imene tvoego postidit se i bež
it. I prosim te, G(ospod)i, da sa rab tvoi
tvoe*ju* milosti*ju* bolizni izbavi
t se i na zdravie svršeno vstanet i ě
vit se crikvi s(ve)tei tvoei i sl(a)vu
vzda si imeni s(ve)tomu tvoemu. I prizri,
G(ospod)i, s nebese s(ve)t(a)go tvoego i poseti raba
103r tvoego i bl(agos)l(o)vi ego ěkože bl(agos)l(o)vi(ti) račil esi
Avrama, Isaka i Ěkova. Prizri, G(ospod)i, na nego
očima tvoima i naplni radosti ego
i veselič i lubvi tvoee i otrini ot nego
vse nečistoti i pošli emu anj(e)la mirna
iže ego s domom shranit. Tem je G(ospodo)m n(a)šim Ish(r6sto)m
bl(agoslovit) te Bog Otac, isceli te Sin B(o)ži, pro
sti te Duh S(ve)ti: telo tvoe shrani, dušu
tvo*ju* spasi, srce tvoe očisti, um tvoi ispr
avi i va višni život privedi. Bl(agoslovit) te
G(ospod)6 Bog, pomozi ti Bog nebeski, Otac G(ospod)a
n(a)šego Is(u)h(r6st)a, bl(agoslovit) te Krst Sin B(o)ži i telo
tvoe v svoei s(ve)tei službe prisno hraniti
stvori i misal tvo*ju* pros(vě)ti, um tvoi
sabludi i misal svo*ju* na svršenije duši
tvoei v tebe umnoži i ot vsakogo zla tebe
izbavi i desnice*ju* tvo*ju* višne*ju* tebe iz
bavi i zašćiti. Iže s(ve)tim svoim vinu
pomagaet, ta i tebi pomozi i shraniti te
rači G(ospod)6 n(a)š Is(u)h(r6st6) iže s toboju živeši i
c(ěsa)r(a)s(tvue)t,
isceli te Bog Otac iže te sazda v pl(6)t,
103v isceli te Krst Sin B(o)ži iže za te mučen

est i raspet na križi, isceli te Duh
S(ve)ti iže va te vlit est, isceli te
S(ve)ta i nerazdelena Troica vsacim. Is
celi te anj(e)li i arhanj(e)li, patriěrsi
i proroci, ap(osto)li i e(van)j(e)listi, mučenici,
ispovednici i d(ě)ve i vdove, molite za
te vsi s(ve)ti Boži da ot vsakoe nepravd/i/
i ot vsakoe skrbi izbavi te Krst Sin Bo
ži. Krst6 te bl(agoslo)vi i dušu tvo*ju* oživi
i srce tvoe pros(vě)ti i um tvoi prosvećen
stvori i nogi tvoe na put pravi na
stavi za utežani i molitvi sve
tie B(ogo)r(odi)ce Marie i s(ve)t(a)go Mihovila ar
hanj(e)la i s(ve)t(a)go Iv(a)na Krstitela
i s(ve)t(a)go Petra i Pavla i s(ve)t(a)go Andreč i
s(ve)t(a)go Tomi i s(ve)t(a)go Benedikta apata
i vsih s(ve)tih anj(e)l i arhanj(e)l, patrě
rah i prorok, ap(osto)l i e(van)j(e)list, mučenik, isp
ovednik, dev i vdov i vsih s(ve)tih.
I molitvi radi rači B(og)6 tebe usli
104r šati i napraviti na put mirni i k životu
večnomu privesti tě rači i D(u)h S(ve)ti sedmo
obrazni pridi na te i sila Višnago bez
griha shrani te va veki vekom6, amen.
C To su zakletve od godine od zla ob(l)aka.
G(ospod)i Is(u)h(r6st)e, ki osnova nebo i z(e)mlu i is zkrita v/sa/
stvori ruku, ad + bl(agoslovi)ti i stvoriti
račil esi, + tako bl(agoslo)vi + oblak si, ki
više postavlen preda mno*ju*, da va d(obro) obrati
t se i skončaete se vodu s(ve)tu + bl(agoslovle)nu + I pa
di grad si v pusta mesta, kade ne naškodi
t nikomuže krstěninu ni dobitku, sili ra
di G(ospod)a Is(u)h(r6st)a, molitvami i b(la)ž(e)nie Privji/te/
d(ě)vi i molitvami b(la)ž(e)nie Marie prisnod(ě)vi

i molitvami vseh s(ve)tih i s(ve)tic B(o)žih
i molitvami b(la)ž(e)nie Brijidi d(ě)vi. G(ospodo)m n(a)š/im/
zaklina*ju* vas, dusi nečisti, tvorcem
nebo i z(e)mlu, i muku ego i križem ego i semrti*ju* ego
i pogrebeniem ego i strašnim skrešeniem ego
i divnim všastiem ego ne nebesa i duhom ego
i S(ve)tim Paraklitom i prišastiem na Sud
i presl(a)vnu*ju* materi*ju* ego Mari*ju*, .r. i .k. (140) m(u)č(e)n/(i)ko*ju*/
104v ki za ime Krstovo mučeni sut, i b(la)ž(e)nu Brij
idu d(ě)vu i .ž. (7) svetilniki svate
ćimi se pred B(ogo)m na nebesih i tem ki se
di više vsih nebes, herofimi i se
rafimi i prestolom, G(ospo)dskim vladi
častvom i vsemi s(ve)timi nebeskimi
silami i .g.(4)mi rekami tekućimi
po srede rač, Jion, Pison, Tigru, Epratu,
i .g.(4)mi e(van)j(e)l(i)stimi, Mateem, Markom, Luku,
Ivanom, i vsemi s(ve)timi i s(ve)ticami Bož
imi, i s(ve)timi anj(e)li i arhanj(e)li, b(la)ž(e)n
imi herofimi, šerafimi i vsemi
s(ve)ticami Bož(j)imi da pakosti ne s
tvorite ni pustite gneva svoego
pri delih n(a)ših, ni va ino svoiti,
na da razliet se sič tuča i gra
d v pučini morskoi, v pusteh mesteh
sven predel n(a)š(i)h. Da ne učinite reć
i v d(a)n Sudni: Nigdor nam ne prereče, ě
vam preću va ime + O(t)ca + i Sina +
i Duha S(ve)t(a)go. Zaklina*ju* vas, besi ki
grad nosite, usta na rapina mate
105r ni, klanaite Arhili*ju*. Potlači ih s(ve)tu/*ju*/
Mari*ju* materi*ju* D(ě)vu roditelnicu G(ospo)d(i)na
n(a)š(e)go Is(u)h(r6st)a i .g.(4)mi knigami Moiseevemi da ne
navudite deli vašimi zlimi vsoi

svoiti i v predelih ee i vpadite v puč
ini morskie i pogreznite v pustih mestih,
ideže vol ne rove ni prasac ruče ni glas
č(lověč6)ski slišit se. Tamo idi, va ime O(t)ca
+ i Sina + i Duha + S(ve)t(a)go, amen. G(ospod)6 s vami.
Začelo s(ve)t(a)go evanj(e)liě ot Ivana:
Iskoni be S(lovo) i S(lovo) bě u B(og)a i B(og)6 be Sl(o)vo. Se be
iskoni u B(og)a. Vsa tem biše, i bez negože nič
tože bist eže bist. V tom život i ži
vot bě s(vě)t6 č(lově)kom i s(vě)t6 ego va tme svat
it se i tma ego ne obět. Bist č(lově)k poslan
ot B(og)a, emuže be ime Iv(a)n. Sa pride v svedete
lstvo, da svedetelstvuet o s(vě)te da vsi
veru imut im. Ne be ta s(vě)t6, na da svedete
lstvuet o s(vě)te. Be s(vě)t6 istinni iže pros
već̀aet vsakogo č(lově)ka gredućago v mir sa.
V mire be i mir tem bist i mir ego ne pozna.
V svoě pride i svoi ego ne prieše. Na eliko iže
105v ih prič̀t, dast im oblast čedom6
B(o)žim biti veru*jući*m va ime ego
iže ni ot krvi ni ot pohoti pltais
kie ni ot pohoti mužaiskie, na ot
B(og)a rodiše se. I S(lovo) plt bist i vsel
i se v nas i videhom sl(a)vu ego, sl(a)vu
ěko edinočedago ot Oca ispln blago
det istinni. Zaklina*ju* vas vse,
anj(e)li děvli, B(ogo)m + O(t)cem vsemogu
ćim, tvorcem nebo i z(e)mlu, i Sinom ego edino
čedim + G(ospodo)m n(a)š(i)m Is(u)h(r6sto)m + i D(u)h(o)m
S(ve)tim
Paraklitom + i S(ve)tu Troicu edinu
i s(ve)tim križem Božim + i prišast
iem G(ospo)dnim, roeniem, obrezaniem i vzne
seniem v crikav + i postom i muku ego

i semrti*ju* ego + i vskrešeniem ego i di
vnim vzašastiem na nebo + i blago
deti*ju* Duha S(ve)t(a)go Paraklita i v
semi glasi eže g(lago)la, s(ve)tim blago
veš*ć*eniem, s(ve)tim anj(e)lom i vsemi si
lami Božimi i mlekom ěže sasal
est G(ospod)6 n(a)š o(d) D(ě)vi Marie, zaklina*ju* te
106r anj(e)li i arhanj(e)li, božastvom oblast
niki, gospodstvom, herovimi i serafi/mi/
i čistimi devami i vsemi s(ve)timi nebe
skimi silami i .g.(4)mi evanj(e)listi, .r.(100) i
.g. (4) muč(e)niki i .g.(4)mi evanj(e)listmi i ispoved
niki i d(ě)vami i vsemi s(ve)timi Božimi crik
vami, da ne vložite gneva vašego v /p/
ole n(a)šem i va vsem krstěnstvi, na sami
v sebe da rastrgnut se. I sič tuča i grad6
da idet v pusta mesta, v morsku pučinu,
i v naša mesta da ne obratit se. Da ne ima
t reći v d(a)n Sudni: Niktože n(a)m ne prereče, ě v
am preću da ne imate oblasti v sem pole
n(a)šem i va vseh selih n(a)ših ideže ležet
molitvi sie i sl(o)va sič, va ime O(t)ca
+ i Sina i Duha S(ve)ta. E(van)j(e)lie ot Mateě.
V ono vrime vlez I(su)s v korabal i po nem idu uče
nici ego i trus veli bist v mori i pogre
zaše vlnami. I(su)s že spaše. Pristupiše
učenici ego ka I(su)su gl(agol)uće: "G(ospod)i, spasi n
i, ěko pogibaem." Gl(agol)a im I(su)s: "Čto tako stra
šilivi este, maloveri?" I zapreti moru
i vetru i abie (na)sta tišina velič. I ču
106v diše se vsi gl(agol)uće: "Kto sa est ěko vetr
i i more poslušaju*t* ego?" Poi (Z)dravu Mar(i)*ju*
i Oče n(a)š, Oče veliki i strašni i Se anj(e)l
i Ego trepećut nebo i zemla i vse sili

nebeskie dvižut se i more podvignet se
i vse bez(d)ni tresut se. Pridet bo na obla
ceh suditi č(lově)kom, hoteće svezati
eretniče i razvratniče krstě(ne) ot B(og)a
obraćae č(lově)ki. Sem bo te krstom zaklina
ju da ideši v jeonu i va ogan večni
i, demune zali, tebe poslušaju*t* zlo
tvorci. Krste B(ož)e, molim ti se da
bl(agoslo)vi tvoego sego vas dom ego, ěko
B(og)6 n(a)š i tebě sl(a)vi, ašće ne pone otai
mene izidet i mene toli zla da im
at pokloniti se razastvi*ju*. Za
klina*ju* te, Sotono, .b*i*. (12) ap(osto)loma i .d*i*. (15)
krilitacimi i odtidi, děvle,
od domu sego vetar gone, i ta sta
ri se goni, ě to izmu te i(z) mira sego.
Is(sus)e Krste, pobedi vraga. Tu tebe, dě
vle, zapreća*ju*, vi vsi s(ve)ti anj(e)li
G(ospo)dni, budite na pomoć mne rabu Boži*ju*, v
107r ime O(t)ca i Sina i Duha S(ve)t(a). /Zaklina*ju*/
vas, anj(e)li děvli, imže imena sut
Marmeon, Ivipos, Arûel, Imekat, Arkan, Use
bon, Makael, Arek, Amalik, Zmid i vse b/aho/
rniki ki vodu sastavlaete, tuču i gr
ad posilaete i tuge č(lověč6)sk(i)e vzimaete,
zaklina vi i prokina*ju* vi, anj(e)li dě
vli, vse, O(t)cem i Sinom i Duhom S(ve)tim i s vi
šnim Sudom Božim, ognem i vsemi s(ve)timi
Božimi, da ne pošlet kamenič gradnago
ni snežnago ni ledenago i tučnago daždd/a/
ni vodi ledenie i ne pakostite v sem sele
ni v seh predelih s(ve)tih. Po nih preidi, da ne s
meite pristupiti ot sele daže do dobra
go leta egda priděte pred prestol B(o)ži

v d(a)n Sudni, da ne smite reći lažuće: Nesmo
se bili boěli, niktože nam ne proreče, ě va
m zaprećaju va ime O(t)ca i Sina i Duha S(ve)t(a)
go. Preću vam križem Krstovim, ki est zname
nan znameniem s(ve)t(a)go križa i ki e krizmu kriz
man, zaklinaju vas i proklinaju vas, aerske
sili i anj(e)li tamni, imže imena sut
107v Mermon, Avipos, Aruel, Ikamet, Arkar, Usebo/n/,
Makael, Alek, Eliuk, Tebezel, Konpriel,
Arek, Amalek, Izimid, vsem tamnim
anj(e)lom, preću vam O(t)cem i Sinom i D(u)h(o)m
S(ve)tim troičnim edinom, istinnim
B(ogo)m tvorcem nebo i z(e)mlu i vsee tvari
vidimie i nevidimie, i vplćeniem
G(ospod)a n(a)š(e)go Is(u)h(r6st)a i muku ego i semrtju ego
i vskresnie ego i divnim vzneseniem
ego na nebo i prišastiem na sud i b(la)ž(e)n(u)ju
D(ě)vu Marију materiju G(ospo)d(i)na Is(u)h(r6st)a. Ta/ko/
zapovedaju vam tvoriti i zakli
naju vi, vse aerske sili protivnie,
siloju B(og)a vsemogućago va ime O(t)ca
i Sina i Duha S(ve)tago i .ž. (7) svetil
niki svateći se pred B(ogo)m na nebesih i si
lami ki sede na nih i na kolesnicah he
rofimskih i šerafimskih zovućimi
S(ve)t6, S(ve)t6, S(ve)t6, i .g.(4)mi rikami tekuću
mi po srede raě, Jion, Pison, Tigru, Epra
tu, i b(la)ž(e)nim Kirěkom i s(ve)tim gradom Eru
solimom, ideže s(ve)ti počivajut, i kri
108r žem ego i grobom ego. Agios, S(ve)t, S(ve)t, S(ve)t,
G(ospod)a n(a)š(e)go Is(u)h(r6st)a i b(la)ž(e)nie Marie matere ego,
i b(la)ž(e)nie Privjidi d(ě)vi i vsih s(ve)tih anj(e)l,
patrěrah, prorok, ap(osto)l, m(u)č(e)n(i)k, ispovednik i s(ve)tic
Krstov, otreni studeni vet(a)r ot predel sih,

Križ Krstov, otreni tuču i grad, Križ Krstov,
otreni sili aerske i pošli vodu bl(aže)nu, /do/
bru, bl(agoslovle)nu, tanku, kako bila voda egda Krs/t/
kršćaše se v rece. I vspomeni se, c(ěsa)ru B(ož)e, nebo i z(e)m/lu/,
ne pusti gneva tvoego na sela sië, za
šćiti e ot see tuče, grada, tvoě bo tvar6
esmo. Križ G(ospoda)n, bežete na stranu, vse proti
vnie sili, premore lav ot kolene Ijudova
ač, koren Davidovač. Tako že zaklinaju v
as i proklinaju, vas anj(e)l tamnih, s(ve)tim/i/
vsemi anj(e)l b(o)žih, Mihailom, Gabriel
om, Rapailom, Tobielom, Mahaelom i vse
mi s(ve)timi i s(ve)ticami Božimi, patrěrh/i/
i proroki, ap(osto)li i m(u)č(e)n(i)ki, ispovedniki i deva
mi i vsemi tvarmi Božimi i vsemi de
li ego i G(ospodni)mi e(van)j(e)listi Matejem, Markom,
Luku, Ivanom, Moiseom, rabom Bož(j)im, i s(ve)tim
108v Iliju prorokom i mudrostiju ku da G(ospod)6
Solomunu i bl(aže)nomu Grguru Nanezrel
onom i b(la)ž(e)nim Fransčiskom, ispovedni
kom Antonom i b(la)ž(e)nu Agatu d(ě)vu i Marg
aretu i b(la)ž(e)nu Juliěnu d(ě)vu i Privji
du i vsemi s(ve)timi i s(ve)ticami Bož
imi, zaklinaju vas i preću vam da
ne smete pristupiti ni priloži
ti se k sim predelom i meni, pokon nih
da ne smite pridruženi biti i da
ne smete po nih preiti niko ter teg
nenavideti, ni grad ni tuča, va
ime + O(t)ca + i Sina + i Duha + S(ve)tago.
C Sagreših oholstviem v srci nad
imae se i tašćesl(o)viem izvan velik
se videti želeje. **C** Sagreših po o
brazeh oholstvië mne dobra ěže re

h ili imeh pričinae ili za dobra
ih že ne imeh hvaliti se želeje
ili za dobrač čže imeh više moee
vrste ili ot bolših čtovat se
želee. C Sagreših po kćereh oholst (dalje tekst nedostaje, S.S.)
109r ***Naprič gre Marič Magdalena, lipo se ob(uk)***
ši, oholo se noseći, a meju tim pride I(su)s s ne(ga)
učeniki t(e)r stoeć na ednom mesti počne rek:
Riči moe poslušaite
ter se naputiti daite,
zač vam nauk oću dati,
kim ćete Boga znati,
Boga i još vaše puti
i kako vas děval muti,
koga šege nisu ine
ner da vsaka duša zgine.
Zato se je vam čuvati,
a ne nemu ugači.
Ako nemu ugodite,
vaše duše pogubite.
Plaću pravda potribue
da vsak grišnik muke čue.
109v I tim putem pravda skače
da vsak grišnik grihov plače.
Ne veruite napućěnju
ni hinbenu naslajenju
ko vam děval naprid kaže,
zač, čagod di, to vse laže;
mnogi na svet esu prišli,
kim nigdire *jur* ni misli,
v britkih mukah ki zda cvile
gdi su mnoge děvle sile.
Ki živiše dobrovolno,
v mukah plaču vele nevolno.

Ča nim prudi ova radost,
kih pak naide žuhka žalost.
Žalost a prez utišeně,
ta t su svita naslajeně.
Malu moreš slast imiti
110r a dušu ti j pogubiti.
Ni li bole tu trpiti
a tamo se veseliti,
ner se ovdi veseliti
a onamo va zlu biti?
Gdo i ta ki je v slasti živil,
koga potle ni Bog krivil?
Gdo i ta ki se i v grihu našal,
ki ni v britke muke zašal?
Gdo i ta ki se i tu veselil,
da se v pakal ni preselil?
Ki su sa svit uživali,
ti su v gorke muke pali,
da ki su se tu plakali,
ti su v dobru počivali.
Zato grihov se pokajte
ter se děvlih del čuvaite!
110v Srce B(o)žije otvoreno,
ne bud naše zatvoreno:
kako grišnik k nemu vzdahne,
milostju ga svu nadahne.
Kaštigaite grišno telo
ter ostavte vse zlo delo,
bud vam v Bozi utišenje
da vam dušam da spasenie.
C *Meju tim Magdalena pride slišati*
***prodiku I(su)s(o)vu i slišavši pokae se i reče*:**
Oime mani boliznivi,
da me tako I(su)s krivi!

Bole biše mrtvi biti,
ner mi v grisih zlo živiti.
Oime, ča ću učiniti,
zač mi grišni v muke priti?
Tebi, svite, ě služeći
111r grihov moih broi e veći
nego peska poli mora,
ko t ka zgriših prez razbora.
Ne razmisleć na č mi j priti,
ne htih grihov ukrotiti:
kuke zemla trave goi,
još većih broi grihov moih.
Nis dostoina oči dvignut,
da dostoina va vek zginut.
Sam Bog, ki vse zvezde broi,
on množastva zna grihov moih.
Na dan sudni on žestoki,
tužnim moim grihom roki.
Onda, tužna, ča ću reći
pred prestolom stojeći.
Gdi te grisi sada gonit,
onda glavu truba zvonit
111v gdi će grišnim vsim paklena
muka biti otvorena.
I da mi j grišnim putem poiti,
h komu grišnik ima doiti.
Aime, svite, hinbo moě,
nač me pela sladkost tvoě!
C *Tako vapijući popadi masti i hodi*
ka I(su)su, a meju tim I(su)s poide k Šimunu Guba/vomu/.
Ne vim, oću l v grihu stati
ali v pomoć Boga zvati?
Otidite, hinbe svita,
er mi tuga z vas procvita!

Otidite, tamne žele,
zač sagriših B(og)u vele!
Oh, nevolna Magdalena,
nad vse žene tužna žena,
tva veselič na č te priti
112r ako vavek buš goriti?
Začto mi e dano znati
da ni dobro dešpirati,
oću poiti zda plačući,
tužnim glasom vapijući,
Isusu se pomoliti,
pred nim gorko procviliti.
I ošće ga ću prositi
da me rači odrišiti,
delo moe da mi prosti,
kim prebivam v toi žuhkosti.
C *Tada pride ka I(su)su i pred nim plači:*
Oime mani, ča učinih,
kako sama sebe shinih.
Hiniše me dela moě,
bud mi v pomoć milost tvoě.
Milost tvoě, o I(su)se,
112v ki si prišal za vse duše,
vse dušice odkupiti,
děvle ruke ukrotiti.
Oči gorke slze rone,
zač mi duša v grisih tone.
C *Tu poklekni Magdalena pred I(su)som.*
O I(su)se, usliši me,
v moih grisih ne topi me,
od ruk děvlih izbavi me,
od vsih grihov odreši me!
C *Počne umivati plačući noge I(su)su i po*
masti zlie na glavu. Tu Ijuda reče:

Škoda mnoga učinena,
ku učini ova žena.
Bole biše mast prodati
i ubozim v pomoć dati.
C *Tu* ju *I(su)s skuža govoreći:*
113r Ča ste grozni ovoi ženi,
ka tu službu čini meni?
Dobro i delo učinila
da me i mast*ju* tu umila.
Ubozi vam ote priti
gda ě s vami neću biti!
C *Tu se obrne I(su)s k Magdaleni i reče joj:*
O ti, ženo, poidi z Bogom
sa vsim moim bl(agoslo)vom.
Grihi tvoi - ti t su prosti,
ne bud zato već v žalosti!
C *Tu Mandalena zahvali rekući:*
Hvalu, B(o)že, da*ju* tebi,
da s me tako priěl k sebi,
službe(ni)ca t oću biti
i, ča t mogu, poslužiti.
C *Totu I(su)s reče P(e)tru i Filipu:*
113v Priditě simo t(e)r poidite,
ča vam reku učinite!
Do kaštela zda doidite,
vijte, ino ne včinite,
ner oslaka odvežite
i ka mni ga privedite.
Gdo vam reče "Ostavite",
nega ričj*u* ne marite!
C *Tu odgovori Petar i Filip:*
Ovo sada na to gremo
i svršiti to ćemo.
C *Tako gredu, osla pripela*ju *i sede na nega*

I(su)s. I kada približi se Erusolimu, mali i ve(l)i:
Od Lazara razumiste,
kako vskrsnu *ju*re viste,
mrtav v grobi *ju*re biše,
telo v prah mu *ju*r grediše,
114r čudesa se učiniše
nigdar prvo ka ne biše:
od mrtvoga v život pride
i živ z groba vanka zide.
Isusova dela biše
ona ka to učiniše.
Ovo sada k nam prihaě,
v kom se čudo to nahaě.
Poimo brzo, potecimo,
protiv nemu izaidimo,
hodimo ga proslaviti,
nega dela pohvaliti!
C *Kada pridu pred I(su)sa s kitami, poklekši reku:*
Zdrav si, kralu mnoge slave,
od tebe rič čudnu prave;
zdrav si, kralu utišeně,
kaž nam puti od sp(a)senič;
zdrav si, Bože proslavlenič,
ti si naša rascvileně!
C *Tu stanu gori i pred nim hodeć po*ju:
114v O Isuse, moli za nas,
Spasitelu, spasi vsih nas.
Bl(agoslovle)n s neba zide,
ki od B(og)a za nas pride!
O b(la)ž(e)na ona mati
ka te rači k nam poslati!
Slavu damo, B(ož)e, tebi,
primi mile d(u)še k sebi!
O prečastno govorenje,

ko vsim dae utišenje,
o preslavna diko naša,
tebe mnogo čudo znaša.
Rači vsih nas poslušati
i vsim tvo*ju* milost dati!
Osanna ti vapiemo,
sp(a)sen*ju* se nadiemo.
O Davidov sinu pravi,
vsih nas skupa k sebi spravi,
gdi se budeš veseliti
i vsih svetih pokripiti!
115r **C *Kada pride v Jerusolim, farisei reku:***
Nut, *ju*r vimo ča se čini,
kako vas svit ta prehini,
mladi, stari, vele mali,
vsaki nega dela hvali.
Ča ćemo učiniti,
gda ga ne moć poniziti.
C *Tu Isus odgovori fariseom:*
Rečete li nim mlčati,
vsaka rič će hvalu dati.
Da me ditca tako slave,
pisma s(ve)ta vse to prave.
C *Mej*u *tim I(su)s pride v Betanij*u, *a Židove svet učine mej*u *sobu i reče Kaifa Židovom:*
Vi ništare ne vidite,
ni ča i bole ne mislite.
Ovo i tribi učiniti:
ednoga i tribi vmoriti.
115v Edan neka umre za vsih,
da ne pade tuga na vsih.
C *Tu pride Ij*u*da i reče fariseom:*
Ě ga oću vam predati,
ča ćete obećati?

C *Totu mu odgovore fariseji:*
Ako ćeš to včiniti,
ćemo ti mi platiti
i trideset srebrniki
ćeš od nas ti imiti.
Priětel naš ćeš biti,
ako ćeš to svršiti.
C *Tu Ij*u*da cenu učiniv gre ka Isusu i tu Isus reče materi svojoj govoreći:*
Pasku jisti indi volim,
zato grem ě v Jerusolim,
a vi s mirom počivaite
t(e)r žalosti se ne daite!
116r ***Marija reci sinku:***
Rači, sinko, s nami biti
i s nami se veseliti,
zač g Židovom ako poideš,
znam da opet k nam ne doideš. **C *I(su)s reci materi:***
Zda ne more ino biti,
ner mi j v Jerusolim priti,
zato imij v tom strplenie,
prestan tvoe rascvilenie! **C *Marič rec sinku:***
Oime, sinko moi premili,
tužnu maiku ne rascvili,
ne govor riči takove,
zač mi d(u)ša v tugah plove.
Nut poslušai maiku tvo*ju*,
da isplniš volu mo*ju*:
tamo pošad će t biti
da t je v rukah nih umriti.
Zato totu budi s nami,
116v ne hod me*ju* plk nesaznani! **C *I(su)s rec materi:***
V tom se nimaš rascviliti,
zač je Pisma isplniti.

Ti znaš, mila maiko moě,
da ě esam hrana tvoě:
ne bi meni mati bila
da bi plt ne sagrišila.
Zato sam se hotil roditi
da mi e vsih odkupiti.
Neka meni, maiko moě,
dušam dati del pokoě.
Jur e vrime totu biti
da se ima to svršiti. **C *Reci Marič sinku:***
Aime, sinko, ča to reče,
vid me oštri meč proteče.
Vazda i slavna moć tva bila,
zač je mnoga tvoě sila.
117r Mnoga s dela znal činiti,
i to znaš providiti
da bude bez tuge moe,
boliznive maike tvoe. **C *I(su)s r(e)ci materi:***
Poiti mi e, maiko diva,
da se izbavi duša kriva,
vpasti mi e v britke muke
da me zmuče krive ruke. **C *Marič r(e)ci sinku:***
Oime, sinko, ča govoriš,
govoreniem maiku moriš.
Kako me ćeš ostaviti,
gdo li me će pozdraviti,
h komu oću tužna priti
gda te neću već viditi? **C *I(su)s rec materi:***
Ne mori se, maiko moě,
ne bud tako prez pokoě,
ča j imilo davno biti,
zda se ima isplniti.
Gda me v crikav ti nošaše,
117v Simion ti govoraše

da meč britki će doiti
ki ti ima d(u)šu proiti.
I proroci vapiěhu,
ki to takoi govorahu
da sin B(o)ži će priti,
ki na s(vě)ti ću umriti.
Zato kako more biti
da bih imil ugoditi?
Da bi vola tvoě bila,
Pisma bi se neisplnila. **C *R(e)ci Marič sinku:***
Vsih si učil, sinko mili,
da sin maiku ne rascvili;
verovati ludi ne te
na vse riči tvoe svete.
Učini to ča te molim
odnam tugu ku zda bolim! **C *R(e)ci I(su)s materi:***
Mila maiko, usliši me,
za prečastno tvoe ime,
118r rič ti oću poviditi,
ku te oči vsih gledati:
mani j tribi na to stati,
Otca pravdu udržati.
Pravda nega, ta će biti
da mi j muku tu trpiti,
zač č(lověč)i narod zgriši
gda se proti Bogu zviši.
Ne će s on grih zatrti,
neg po mojoj samoj smrti.
Zato, maiko, premozi se
i v tu muku ne stavi se,
ner ako bi to hotila
da bi duša v mukah bila.
A meni e to viditi,
bole i duše odkupiti. **C *R(e)ci Marič sinku:***

Teška mi e muka duše
tvoe, sinko moi Isuse,
da bole e zda trpiti,
118v gda ne more ino biti,
nere muk ne trpiti
a vse duše pogubiti.
Zato, sinko, diko moě,
budi va vsem vola tvoě.
Žuhku maiku, vim, ostavlaš,
gda se na te muke spravlaš.
I to, sinko, oću reći,
tužičě me te zateći,
i mnim da to mora biti,
da mi s tobu zda umriti. **C *R(e)ci I(su)s ma(teri):***
O preslavna maiko moě,
tugu mi da ta rič tvoě.
Vim da gorko ćeš cviliti
gda me vidit budeš mriti,
slzami se umivati,
duša t oće v tugi stati:
da treti d(a)n oću priti
tebe maiku utišiti.
119r A sada mi ostai zbogom,
da grem s tvoim bl(agoslo)vom!
C *Tu I(su)s poklekni pred mater svoju a Marič r(e)ci:*
Stan se gori, sinko mili,
tužnu maiku ne rascvili.
C *Tu I(su)s stani gori a Marič r(e)ci:*
Oime, sinko, ča to čini,
čemu oblast tako zmini
da bl(agoslo)v ima dati
tebi B(og)u tvoě mati?
Od kud meni ta dar novi,
da te maika bl(a)go(slo)vi,

zač sam tvoe ě stvorenie,
tvoe želeć utišenje?
Ako sam ti maika, sinu,
ni podobno da to činu;
pače, ti me k sebi zovi
119v ter me, sinu, blagoslovi!
C *Tu Marič padi pred I(su)sa a I(su)s r(e)c Mariji:*
Stani gori, maiko moě,
ne bud v tugah duša tvoě,
podobno e to činiti,
pred tobu se poniziti,
zač ako sam vsih stvoritel,
li od tebe plt sam priel,
i takoe ta dar novi,
zato sinka bl(agoslo)vi!
Ča te prosim, na to dai se,
*ju*re veće ne spričai se,
diva maiko, sinka tvoga
blagoslovi predragoga!
C *Tu I(su)s padi na kolena a Marič r(e)ci:*
Pokle oćeš da to činu,
v tom ti volu ne prominu.
120r Bl(agoslovle)n, sinu mili,
onim Ocem ki se smili
na vse verne dobre duše,
za ke zda greš, moi I(su)se!
Da li, sinko moi premili,
na maiku se tvo*ju* smili,
da mi prideš skoro opet,
pokle budeš l tužno propet.
C *Tako I(su)s pošad od matere reče učenikom:*
Paska skoro oće priti,
ka po dvo*ju* dnu ima biti,
sin č(lově)či će umriti,

na propetje predan biti.
C *Tu odgovore učenici Is(u)h(r6st)u:*
Gdi ćeš, meštre, da činimo
da ti pasku pripravimo?
C *Tu I(su)s odgovori učenikom:*
Petre dragi i Ivane,
ove riči vam su znane
da nam v gradu tom ni hrane,
farisei to nam brane.
Zato i dobro izviditi
moremo li v nem činiti?
Tako h gradu vi poidite
i č(lově)ka gdi vidite
vode v rukah vrč noseća
i h kući se približeća,
za nim v kuću vi poidite
ter ovako učinite:
recte ocu obiteli:
"I(su)s meštar čudan v deli,
ta nas k tebi posla sada,
začto paska *jur* zapada
rad bi totu s tobu biti
i tu pasku učiniti."
Mesto vam će pokazati,
ondi htijte pripravlati!
C *Tu odgovori Petar ter Ivan:*
Svršena rič će biti,
ku s nam rekal učiniti.
C *I poidu i naidu č(lově)ka s vrčem i reku mu:*
O ti oče obiteli,
Isus mešt(a)r čud(a)n v deli,
ta nas posla k tebi sada;
začto paska *jur* zapada,
on bi s tobu rad tu biti

i tu pasku učiniti.
Rač nam mesto pokazati,
gdi nam u e pripravlati.
C *Tu ot(a)c obiteli pokaže mesto i reče:*
Ovo i moě gostinica,
ovo i i takoi ma pivnica,
tu morete pripraviti,
nigdor neće zabaviti.
C *Kada pride I(su)s, reče mu Petar:*
Pripravno e ča ste rekli
i ěnca smo *ju*re spekli.
Ako ćete k stolu sesti,
na stol vam ga ću prnesti. **C *Tu I(su)s r(e)ci:***
Sedmo doli, *jur* je vrime,
jijmo pasku v B(o)žije ime!
C *I kada sedu jilu, I(su)s reče učenikom:*
Vele želih s vami biti
i s vami se tu skupiti,
pasku s vami okusiti
prvo ner bi mi umriti;
k toi večeri želih priti
prvo nego predan biti.
C *A tada budu žalostni ap(o)stoli, a I(su)s*
počne noge umivati i pride k Petru. A Pet(a)r r(e)ci:
Mili slatki G(ospo)d(i)ne,
dušica mi v teli stine,
začto vi*ju* tva čineně
i prečudna poniženiě.
Ne pristoi tebi, meštru,
da mi služiš, tvomu Petru,
prvo volim ě umriti
ner dopustiti to činiti.
Ko stvorenie more biti
ko bi moglo to trpiti

da stvoritel ima biti
ki mu ima poslužiti.
Nigd(a)r neću dopustiti
moe noge ti umiti,
pak ě ću gori stati
tvoe noge umivati.
C *Tada Is(u)s reci Petru:*
122v To ti, Petre, dam na znanje
da ti va mni ni ufanie,
ne ćeš moći sa mnom stati
gda neć dat nog umivati. **C *Tu r(e)ci Petar:***
O G(ospo)d(i)ne kralu nebes,
o moe ufanje, o moe vse želenje,
o preslatki meštre mili,
neću proti tvojoi sili.
Ruke moe, glavu moju
na zapovid umij tvoju,
zač mi j draže ne živiti
ner pres tebe del imiti.
C *Umivši vsim noge sedči reče Isus:*
Viste začto ě učinih
poniživši mimo inih?
Vi me meštrom naricate,
Gospodinom vazivate,
123r to čineći dobro diste,
da e tako, to vi viste,
zač nauk vam ě pokazah,
poniženje tim ukazah.
I vi takoi to činite,
ed(a)n drugu noge mijte.
C *Tada I(su)s vazmi kruh, stavši, i r(e)ci:*
Hvala tebi, Oče sladki,
er mi j život *jur* na kratki,
hvala tebi, Oče sile,

da s uslišal d(u)še mile,
hvala tebi, Otče slavni,
ki usliša vapai davni
ki činiše duše mile
ke zda v pakli gorko cvile.
Pojti mi e *jur* umriti,
123v ovih mi e ostaviti,
bl(agoslo)v mi rač podati
da kruh bude pltiju stati,
k molbi mohoi se obrati,
čin da vino v krv se vrati.
Ov kruh lipi to stvorenie
čin da čue prosl(a)vlenie!
C *Tu I(su)s gledajući učenikov r(e)ci:*
Lubav sada ku vam kažu,
da bih imil ku rič dražu
ner bi drago moje telo,
pokazal bih lubve delo.
Pokle draže riči nimam,
da ni stoga vas ne znimam,
zato sebe vam ostavlam
i v tu oblast vas postavlam
124r da morete postiti,
v moe telo kruh vratiti.
C *I tu e I(su)s pričesti i reče im:*
Ča vam daju, to primite,
pravu veru tu držite
da j to pravo moe telo,
ako s je prem čudno delo,
to će biti pogrebeno,
vele britko izraneno.
C *Tu I(su)s da i kalež i reče:*
Primite ovu s(ve)tu čašu,
ku vam daem duši pašu.

V ovoi čaši *jur* ni vino,
ner je totu delo ino,
ovo i čaša o spasenič
tišeć duše urijeně.
Ovo i čaša slavne krvi,
124v ku želiše otci prvi,
čaša i Nova ta zaveta,
ku e sila děvla speta,
ka se oće zda proliti
i vse duše odkupiti.
C *Tu Isus vzdahni i reče učenikom:*
Čudna stvar će sada biti,
ku vas edan će činiti:
edan oće na to stati,
ki me noćas će predati.
Tu imate razumeti,
da ta od vas ima biti!
Sin č(lově)či, ta će poiti,
komu i na smrt skoro doiti,
da č(lově)ku gore tomu,
ki e žestok Bogu svomu,
zač i nemu bole biše ¤ da se na s(vě)t ne rodiše.
125r Otac v Sinu vazda biva
a Sin v Otcu ta prebiva,
srce vaše ne smuti se,
da vsak veri udrži se.
Mani j skoro poiti od vas,
da li priti oću do vas:
grem vam mesto napraviti,
gdi oćete sa mnom biti.
Sini dragi, radost moě,
žuhka će bit žalost moě,
vas svit će se veseliti
a vi ćete v tugi biti,

da prit oće vaše vrime,
v kom vsa žuhkost radost prime:
ě vas neću ostaviti,
v radost vas ću postaviti.
Ovo v misli udržite:
me*ju* sobu se lubite,
po tom ote vsi poznati,
gda budete v lubvi stati,
da ste moi učenici ¤ i srdčeni naslidnici.
125v ***/A tu I(su)s poklekni a učenici stanite:/***
C Sada, Oče, prosveti me,
slavni B(ož)e, usliši me,
rač mi svitlost onu dati,
v koi sam vikal hoevati;
stav me v svetlost v koi sam hodil
prvo ner si sa svit rodil.
Otče slavni častne sile,
prošne moe bute t mile,
veru(*ju*)će va me shrani,
od ruk děvlih vse obrani!
O prečastni Otče mili,
milost tvo*ju* još udili,
srca tako nih napravi
da prebudu v toi lubavi
v koi mi esmo prebivali.
Otče slatki, B(o)že mili,
dokle sa mnu poživiše
skrb niedna nim ne biše,
da sada t je preporučam,
v ruke tvoe nih izručam.
C *Tu obrati se I(su)s k učenikom i reče:*
126r Da to tako progovorih,
put g životu vam otvorih,
da sa vsim tim se ne boite,

samo v pravoi veri stoite,
zač opet k vam oću priti
i vas plačnih utišiti.
Stante gori t(e)r poidite
t(e)r se Bogu pomolite! **C *Malo počekavši r(e)ci I(su)s:***
V lubav mo*ju* ste važgani,
da v toi riči budte znani
da se i Pismu isplniti
i to noćas će biti,
pastira ću poraziti,
ovce ga te ostaviti,
sastiguć me tužni puti
ćete me otbignuti. **C *Tu I(su)s r(e)ci Petru:***
Ovo děval tužbu nosi
i nad tobu oblast prosi
da bi mu te iskusiti,
v napasti postroiti.
126v Da ti, Petre, pridi v znanie
i va mni ti bud ufanie,
zač ě molih O(t)ca svoga,
stvoritela preslavnoga,
da te ima ukripiti,
vsih napasti sloboditi.
I ta nima pomankati,
vera ku s jel sledovati,
a ti nigda obrati se,
svo*ju* brati*ju* ukripi se! **C *Tu r(e)ci Petar Is(u)h(r6stu):***
Ako mi e još umriti,
ě te neću ostaviti;
v pržun, na smrt oću stati
prvo ner te zatači. **C *Tu r(e)ci I(su)s:***
Sliši, Petre, riči moe,
brzo će bit misli dvoe:
prij ner dvakrat peteh vspoe,

isplne se riči moe:
trikrat me ćeš zatači
i činit me se ne znati. **C *Tu I(su)s r(e)ci:***
127r Gda vas poslah kamo vanka
eda vam ka rič pomanka? **Ništare.**
C *Tu Isus reci ap(osto)lom:*
A govoru zda si vsima,
da vsak, ki vas meča nima,
prodai suknu t(e)r ga kupi
t(e)r v potribi naprid stupi,
zač se vrime isplnue
v kom se Sin B(o)ži kupue;
Pismu se e isplniti,
z grišnici ću propet biti. **C *Tu reku ap(osto)li:***
Meča ćemo dva imiti,
kimi ćemo te braniti. **C *Tu r(e)ci I(su)s: Dovole mi e.***
C *I poimi Petra i Ěkova i Ivana i reče:*
Ovo tuge i žalosti
i bolezni prez radosti
tužna mene sastigoše,
vele plačna dosegoše;
priskrbna e duša moě,
ka *jur* nima već pokoě:
konac skrbi bude v muci
127v gda se duša s telom luči.
Čuite, moi dragi sini,
da vas děval ne rasčini,
drazi, skupa tu postoite
t(e)r molitvam vi nastoite
da se ko zlo ne učini,
da vas napast ne prehini,
stoite totu t(e)r molite
t(e)r zaedno sa mnom bdite!
C *Totu I(su)s poide moliti se ka Ocu i reče:*

O prečastni Oče mili,
vij glas kim tvoi sinak cvili,
moe plačno vij stuženije,
još tužnie rascvilenie,
nut židovska vij činenič
i *Ju*dina napravlenič:
oni muke napraviše,
voisku na me vsi skupiše.
Zato, Oče moi premili,
na me se sada ti smili,
sliši moj glas, kim ě cvilim,
128r rad bih tih muk ě ne trpil,
er teško mi e umriti,
doh, ě gotov vse trpiti,
da put nerada i umriti.
Bud protivan takoi sili,
ako tako more biti,
rač me od muk sloboditi.
Gdi li oćeš da ě pi*ju*
ovu muku, ku zda vi*ju*,
neću da se splni moč,
ner da bude vola tvoč.
C *Tu pride virtus Vera noseć veru od harte*
kako na prsteni na* šćapi, *okol ne vinac, v sukni plavit/ni/
Ě sam Vera, B(o)ži sinu,
čin da v ludeh ě ne zginu,
Pisma sveta ta skričaše
i va veru vsih vagnaše,
patrěrahe po znamenih
a proroke v govorenih,
da ćeš, B(o)ži sinu, priti
128v i vsih muku odkupiti.
Kada ludi to slišaše,
tada v B(og)a verovaše.

Ako oćeš mene pravu
i ne zgubi vere slavu,
križ je tebi na se vzeti
i na križu smr(t) trpeti,
umriti t je, B(o)ži sinu,
ako li ne, vera zginu.
C *Za tu ima poiti Ufanie v sukni žuti noseć*
sunce od harte i vinac okol ne na* šćapi, *i reč/e:/
Ě sam, B(ož)e, vsih Ufanie,
ě dah ludem vsim na znanie
da se oće rai otpriti
i da vsak će moć va n priti,
gda sin B(o)ži bu umriti
rai se oće otvoriti.
Tu rič kada čuše ludi
ostaviše svoe bludi,
dobro činit vse počeše
129r i na B(og)a vsi ufaše.
Vsi ufaše tad na B(og)a
da će im dat dobra mnoga,
dobra mnoga v raiskoi slavi,
kad jih muka tva izbavi.
Ako ti ne podě muku,
vse ufanie zgubi v puku,
neće dobro puk činiti
ni ufa*jući* plaćen biti.
Zato molim, G(ospo)d(i)ne,
čin ufanie da ne zgine,
vas će na te plk ufati,
samo umrit se ne krati.
Bole i tebi smrt poděti
ner z ufanič vsih zagnati.
C *Tu I(su)s pride k učenikom spećim i reče*:
Ne mogoste uru bditi,

ki htihote sa mnom mriti;
a ti, Petre, ča činaše,
kada meni govoraše:
"Vazdi s tobu oću biti,
ako i tribi i umriti."
129v Bdite, bdite i ne spite,
da Bogu se pomolite!
Duša i dobru li pripravna,
da plt li ni na to spravna!
C *Tu I(su)s ostavi učenike i po(i)de se molit/i:/*
Ako, Otče, ne će biti
ner da mi e v muke priti,
ě se neću sloboditi,
z dobre vole ću umriti,
zač na to e žela moě,
da se splni vola tvoě.
C *Tu pride Mudrost v sviti ruzatni, nose/ć/*
.b. (2) kači i zrcalo me*ju *nima na* šćapi *i vinac:
Ě sam, B(ož)e, Mudrost tvoě,
o I(su)se, diko moě!
Ča trepećuć tako moliš,
ali brž ne umriti voliš?
Ali ti e plk odkupiti,
ali Mudrost pogrditi.
Mudrost vsaka tako stoi,
ča i ki počal da nadstoi:
počal si plk odkupiti,
130r tribi j, ča s počal, svršiti.
Gda j Adama děval hinil,
šegu svo*ju* ga i prehinil,
tako tebi sprot činiti,
děvla mudrost poniziti;
ki j put držal on k hineni*ju*,
ta drž v nega poniženi*ju*,

kako ga on drivom hini,
tako drivom ga ti zmini.
Ako toga ti ne včini,
mene Mudrost ti rasčini.
Tribi j da se na to staviš,
da me Mudrost tvu proslaviš.
Ti me oćeš proslaviti
gda na križi budeš mriti,
zač e teško križ vzeti na se
da se vas puk tobu spase.
C *Tu pride Temperancič v sviti zeleni noseć .b.(2) kupe:*
Ě sam kripost sredomerna
i va vsih sam delih verna:
130v ča činiti ki ima*ju*,
ě sam ka im znati da*ju*.
Zato pridoh te kripiti
i kripeć te pomoliti
da ča s počal god činiti
da bi račil vse svršiti;
kako s počal, B(o)ži sinu,
zvrzi děvla tu na činu:
moreš dat lik vsemu puku
ako budeš trpit muku.
Ne pogub ga, koga s stvoril,
za koga se z Dive rodil,
ki s red počal, drž ga va vsem,
tako vas puk bit će sp(a)sen.
C *Tu pride I(su)s ka učenikom i na(i)de e speće i poide mol/it:/*
Ti znaš, Otče, mo*ju* misal
da sam na s(vě)t6 zato prišal
da se po mni plk izbavi,
ki do sada bi v zabavi:
ako more kako biti
131r da se more sloboditi

ta puk, a prez muke moe,
bud hotenie va sem tvoe!
C *Tu pride Ěkost v podmantini nadrizani,*
v oklopah, v rukavicah železnih, noseć štlp:
Ěkost B(o)žja pred te stupi
da se tobom plk iskupi,
ne boi se nišć, B(o)ži sinu,
muke tvoe brzo minu.
Ako i teško smrt podneti,
da lipo e plk z muk zneti.
Ne htij v tuki strahu biti,
Bog Otac te će družiti.
Muka strašna oće biti,
to i do mala vse trpiti.
Milo tebe kliču duše
kličuć: Prid k nam, o I(su)se
želan dušam vsim od vika;
mimo tebe nim ni lika.
Prim srdčeno vsu tu muku
ter dai pomoć tužnu puku,
tužne duše ne ostavi,
131v muku tvoju vsih izbavi!
Ne boi mi se, diko moě,
ě te kriplu, Ěkost tvoě,
ne boi mi se, o I(su)se,
poj trpiti za vse duše!
C *Za tu gre Pravda v svitah belih, noseć bol*
anču t(e)r meč nag, i reče:
Ě sam, B(ož)e, tvoě Pravda,
ku s ti držal va vsem vsagda.
Ovo račih pred te priti
i mu misal otvoriti:
ě sam ka tvu diku hranim,
ě sam ka tvu silu branim,

zač me išće umoriti
ki bi imel me braniti?
Ě te molu, o I(su)se,
prij ner mene, zgub vse duše:
ti bi hotil ne umriti
i hotil bi plk sloboditi,
a to znaš da Pravda neće,
ka grišnika pod meč meće.
Pokle i č(lově)k v grih postupil,
132r večnu smrt je na se skupil:
ali se e odkupiti,
ali vavek v mukah biti.
Ki ga oće odkupiti,
prez griha mu i tribi biti.
Gdo i na s(vě)ti prez krivine
ner ti, B(ož)e vse istine?
Ako za ne oć umriti,
on odkuplen more biti;
ako muku neć trpiti,
nemu i vavek v mukah biti.
Na tebi to oće stati,
i ča t drago, to obrati!
A meni se tako čini,
prij ner puk se vas rasčini
da t je bole i umriti
ner ne umrv puk zgubiti.
Budem samo ě v istini,
kako t drago, tako čini!
C *Za tu gre Lubav v sviti črvleni,*
noseć srce prostrileno na šćapi i vinac okol:
Ě sam Lubav ka vsih tišu,
ě ka za plk gorko vzdišu,
132v srce lubvu razžižuju,
od žalosti prostriluju.

Vsim se čuju vele tužna
cića plka v pakli sužna.
Sama moć me more moći,
o I(su)se, tva pomoći.
Zato račih pred te priti,
tebe za plk pomoliti,
koga stvoreć, tako riši,
od britkih ga muk odriši.
Ča s god stvoril ti od vika,
to s vse stvoril za č(lově)ka,
koga tako kruto vzlubi,
molim, vavek ga ne zgubi. **C *Poklekni (i) st(a)n/i/:***
Prizri milo na č(lově)ka,
zač na nem je tva prilika,
nebo i još vse stvorenie
pridal si mu v utišeni(e),
glasom si ga tišil s neba
i slzeća kripil si ga:
toko s milo nega slišal
da s za nega s neba prišal.
Ti od D(ě)ve porodi se
133r da plk tobu slobodi se,
ti v ěsalca bi postavlen
da bi tobu plk izb(av)len,
ti s glad trpil, put i trudi
trideset let živući s ludi.
Zavman ta trud tvoi ne budi,
iznam iz muk plačne ludi! **C *Poklekni, ne st(a)ni:***
Ě te molim, Lubav tvoě,
mesto d(u)šam dai pokoě,
pomozi im lubav tvoě,
ki su v plaki prez pokoě.
Vsega plka o ufanje,
dai tvu lubav vsim na znanie!

Prizri na ne, Odče s(ve)ti,
kih su duše moćno speti,
ruke sklopiv i klečeći
tebe mole otci s(ve)ti,
er su, B(ož)e, mnoga leta
133v da im svitlost ne pros(vě)ta.
K tebi kliču oci (sve)ti,
rač ih z mrkle noći zneti,
o I(su)se, B(o)žji sinu,
kaži im lubve tve žarčinu,
pomozi im, B(o)ži sinu,
neka s od muk odpočinu.
Vzam križ na se, trpi muku,
t(e)r dai pomoć tužnu puku!
C *Tu se Otac pokaže i pošle anj(e)la i reče:*
Čudan glas ě sada čuju,
kot glas sinka moga predragoga;
sada brzo poi, anj(e)le,
er mi sin tugue vele,
i ono mu rec poslanije
ko ti nigda dah na znanje,
t(e)r ga moćno na smrt kripi
da b htil muku tu trpiti.
134r **C *Tu anj(e)l ěvi se i reče:***
O preslavni G(ospo)d(i)ne,
čemu t d(u)ša v tugah gine,
o prečastni G(ospo)d(i)ne,
čin da narod vaš ne zgine!
Gda se Otcu ti molaše,
vas dvor za te govoraše,
da Ot(a)c tvoi to govori
da se nebo ne otvori
dokle pravda se ne naide,
proti koi vas narod zaide.

Tebi silu on ne čini,
da nigdor, znai, da ni ini
mogi ga odkupiti,
er ti moreš to činiti,
zač B(og)6 Otac onda reče,
gda k Adamu on priteče,
da mu i tužnu v muke priti
hti*juć* ploda okusiti.
134v Pravdu i B(og)u udržati
a č(lově)ka kaštigati.
Hti*juć* nega sloboditi,
muku ti e podnositi
za vse one duše mile
ke sad v mukah gorko cvile.
Otac vam ne čini sile,
ner ča su mu duše mile
on jih oće rad z muk zneti,
ako b otil smrt prijeti:
ako muke ne primete,
vavek duše te bit spete.
Na vas to vse oće stati,
ča vam drago to obrati,
a vas lipi dvor nebeski
i još zbori vsi anj(e)lski
muki vašoi vsi želi*ju*
za slobod duše ke vapi*ju*.
Ner se v Otci pokripite,
135r ner puk vavek ne zgubite,
totu račte pogledati
ku vam muku e prijati.
C Tu anj(e)l pokaže križ t(e)r kalež i poide tě, a I(su)s reče:
*Ju*re sada popospite
tere malo počinite!
C Tu opet učenici pospe i tu Ijuda polahko

prihaja s voisku i reče Židovom:
Koga budu celovati,
toga oću ě prodati,
nega, ludi, uhitite
t(e)r ga kruto još svežite,
još mudrie povedite,
vijte da ga ne pustite!
C Tu Ijuda poide s voisku a I(su)s reče učenikom:
Nu, nu, stante gori *ju*re,
prispiva*ju* tužne ure,
znajte *Ju*de da on ne spi
135v ner me išće v muke vnesti.
Ovo vrime *jur* prispiva
predati me usta kriva,
ovo vrime *jur* prispiva
da me sveže ruka kriva:
on, s kim vele lipo živih,
ta me zdae v ruke krivih.
Ovo ka mni približue
ki me zdae v ruke krive,
poimo sada proti nemu,
ka I*ju*di vzlublenomu!
C Tu poide I(su)s proti Ijudi sa učeniki, i r(e)če:
Priětelu moi predragi,
nač si prišal, *Ju*da dragi?
C Tu Ijuda pristupi ka I(su)su i celuje ga:
Zdrav si, meštre. ***A I(su)s reče:***
O I*ju*do, celovom li preda s(i)na č(lověč6)skoga,
predragoga meštra tvoga?
136r ***C Tu I(su)s poidi proti voiski i reče:***
Koga išćete? ***I reku:*** I(su)sa Nazaranina. ***I(su)s r(e)ci:***
Ě esam. ***Tu Židove padu. Opet pita I(su)s:***
Koga išćete? ***I reku:*** I(su)sa Nazaranina. ***I(su)s r(e)ci:***
Ě esam. ***Tu opet padu. Opet pita I(su)s:***

Koga išćete? ***I reku:*** I(su)sa Nazaranina! ***I(su)s r(e)c/i:/***
Ě esam. ***I opet padu na zemlu. I reče im I(su)s:***
Ako mene uhitite,
učenike ostavite!
C *Tu popadu Židove I(su)sa a Petar reče:*
Ča imamo učiniti, ćemo li se braniti
i mečem nih poraziti?
C *Tu Petar usiče uho Melehu, I(su)s reče:*
Ne htij, Petre, pobiěti,
v mesto svoe meč povrati,
zač ki mečem pobiě*ju*,
vsi ti mečem pogiba*ju*.
Ě se neću nim braniti,
zač sam prišal s(vě)t6 hraniti.
Branbu mogal bih imiti,
zač anj(e)li ti bi bili
ki bi mene obranili.
C *Tu Petar shrani meč. I(su)s isceli Meleha*
Da bih ě bil edan voinik, ***i reče:***
ali velik ki razboinik,
dovole bi to činiti
tako spravnim na me priti.
Vsak d(a)n bih u vas učeći
t(e)r sp(a)seni*ju* nadstojeći,
kada v crikvi vam govorih
i čudesa mnoga stvorih,
onda mene ne hitaste
ni još na me tako staste.
Zlo ni edno nis učinil,
nikogare vas nis hinil,
tada zač me uhitiste,
ništar nis kriv, to vi viste.
Da znam nač gre to činenie,
to j vse krivo napućenje

kim vi este napućeni
da ste prišli proti meni.
Oblas děvla, ta to čini
da vas misal tako hini.
C *Tu Židove popadu I(su)sa a učeniki biže, Iv(a)n r(e)če:*
Oime mani, meštre dragi,
učitelu vazda pravi,
kako s mi te odbigoše,
oime, da te otekoše.
Kot vuk ovce prez pastira,
*Ju*da s voisku nas rastira.
Doh, strašliva misal moč,
da se one vojske zboě,
bole biše vsim umriti,
ner ga dati uhititi,
kad nam meštra smiše jeti,
doh, ki ćemo put mi vzeti.
Dragi meštre, moi tetiću,
gdi si, Ivan najti te ću?
Pojti ću, tužni ě Ivane,
v poglavice kuće Anne,
pošad oću razviditi
ki t će, meštre, konac biti,
toj za nega ću moliti
da m ga rači oprostiti
ali pravdu posaditi
zač ga smiše uhititi:
Znaj, o Anna g(ospo)d(i)ně,
ni t moi meštar od krivine,
to i da bi ti od krivine,
uzrok imaš da ne zgine.
Budte t mile tri sestrice,
tri sestrice vse vdovice.
Edna i nega tužna mati,

ka se će zda dokončati,
138r dvi ostali sa mnu teti,
ne znam, ku smrt ću za n vzeti,
tim trim dušam život prosti
i ne drži jih za n v gorkosti!
Er znai, g(ospo)d(i)ne Anna,
da e on bil vsim nam hrana!
Tako pred ni(m) ě klečeći
i te riči govoreći,
ako se bu on srditi,
more me i umoriti,
er za malo mi j umriti
ako ga te umoriti,
pače volim š nim umriti
ner od nega ciplen biti.
Doh, ka s, Gospe o Marije,
sad te misal srce bie,
mnju da misal ta će biti
da t buš vidit sinka mriti.
Drž naredne črne svite,
138v er ti skončat sinka hite.
C *Tu Židove popadu Iv(a)na a on plač(uć) od bigne, i tu pripela*ju *I(su)sa ka Anni i reku:*
Pripelasmo hinbenika,
nepravadnoga človika,
ovo i tamnik neprav(a)dni,
on hinbenik vele davni. **C *Tu r(e)ci Anna:***
Ko je ono napućenje,
kim imismo vsi činenje,
kim se vele oholaše
gda se Bogom govoraše?
Vij, da on tvoi tamni nauk
proti tebi dviže ta plk.
Ali gdi su učenici,

tvoi verni naslednici,
reci, da ti vsi pomogu,
to bi meštru tvomu B(og)u! **C *Tu I(su)s reče Anni:***
Gda sam Pisma ě otvoril,
očito sam vsim govoril.
139r Riči ove krive esu li,
pitaj ovih ki su čuli
v cri(k)vi moě govoreně
t(e)r vsa moě zla činеně. **C *Tu r(e)ci Meleh I(su)su:***
Razboiniče ti naigori,
drugoč bole odgovori,
imaš glavu počtovati,
a ne tako odgovarati! **C *Tu I(su)s odgovori:***
Ako ča zlo ě govorih,
svedočastvo na to molih,
ako li sam dobro rekal,
ča s me tako zlo obrekal
da me tako kruto bieš
t(e)r mi krvi*ju* lice mieš! **C *Tu reče Anna Žido(vom):***
To Kaifi znati daite
i k nemu ga popelajte,
neka ga on v tom rasudi
za vse nega teške bludi!
C *Tu ga popela*ju *k Kaifi a Židove kriknu:*
139v O Kaifa gospodine,
ovo i kim se ludi hine,
na to ti ga privedosmo
t(e)r preda te prikazasmo
da vse imaš izviditi
i po delu ga suditi. **C *Tu Kaifa reče:***
Ča na nega govorite,
ali v čem ga vi sudite,
vse mi pravo zda povijte
a v tom ino ne včinite! **C *Tu pristupi sv(ědok):***

Ě govorim da vsak čue:
Mojseě ta zlo psuje,
vsim zakonom nišć ne mari
a vam brani dati dari! **C *Tu pride .b. (2)***
Kada v crikav on priteče,
čuh da ednuč tako reče:
"Malo vrime će minuti
da imamo vsi zginuti."
C *Tu pristupi treti krivi svedok i reče:*
Ove riči est govoril
i tim svo*ju* moć potvrdil:
"Mogu crikav razoriti
i v treh dneh popraviti."
C *Tu Kaifa reci, a Isus mlči:*
Ča ne umiš govoriti,
ča s tako nim počal biti,
odgovori, ako ča znaš,
ne drži me tako danas!
C *Tu I(su)s mlči, a Kaifa r(e)ci:*
Zaklinam te B(ogo)m živim,
da mi poviš v čem te krivim:
misal tvo*ju* vsim nam pravi,
esi l ti sin B(o)ži pravi?
C *Tu I(su)s odgovori:* **C** Ti reče!
Ovo vam vsim ě povidam,
rič istinnu napovidam,
da me oćete vsi viditi
gda na Sudni d(a)n ću priti.
Onda pravdu ću činiti,
živih i mrtvih ću suditi.
C *Tu Kaifa r(e)ci, opsova:*
Ovo nega psost vidiste
i ča reče razumiste,
svedokov ne trebuemo,

zač ča reče vsi čuemo,
zato ča e vam viditi,
ča imamo učiniti?
C *Tu Židove zvapi*ju:
Dostoěn est semrti!
C *Meju tim rabina reče Petru:*
I ti ot učenik nega esi?
Tu Petar zataji I(su)sa i reče:
Nisam nigd(a)r znal ot veka
toga zaloga č(lově)ka! **C *Tu peteh zapoe:***
Opet druga rabina reče Petru:
Veruite da e ta ot učenik negovih,
činite da vam pravo povi!
Tu Petar prisеže, zatai i reče:
O ženo, ě ti se zaklinam
da toga I(su)sa znaně nimam!
C *Tu Židove me*ju *sobu govore i reče .a.(1):*
Nega učenik esi ti v istinu,
ako se ě ne hinu,
neka t vsim nam tako lažeš,
Galileićak se govoreniem kažeš!
C *Tu Petar tretič zatai i reče:*
Doprosim vas, razumite,
ne vim ča mi govorite,
nit vim, nit znam gdo i ta č(lově)k,
nit bih ga znal vavek.
Ovo j vera D(a)v(idov)a moě
da učenik nis Isusa!
C *Tu peteh vspoe drugoč a I(su)s ozri se na Petra*
a Petar gre van plačući:
Oime mani, ča učinih
da ě strahom sebe hinih,
oime tužnu vele mani,
bih učenik izibrani!

Ča ću, tužni, učiniti,
neću već smit k meštru priti.
Oime, tužna ma starosti,
da s ostala v toi žalosti!
Gorko moe vse ufanije
ko mi pride na skončanie.
Gdi e, Petre, lubav ona
v koi ti tako zlo dokona?
Gdi e, starče, vera tvoě
v koj ti reče bit do boě?
Gdi su tvoe krive rote
ke te vavek vzeti ote?
Aj, koga se ti odvrže,
kako li se doli vrže.
Plači, nebo, s tužnim Petrom,
da ne umrih s moim meštrom!
Ne milui me, zemla črna,
142r da požri me kot neverna,
er neveran ě sada bih
učitelu momu lubvenomu.
Ne miluite, vse gorčine,
skončaite me, stare me sedine,
er dostoěn nis živeti
ni po zemli već hoditi.
Za toliku mu krivinu
dostoěn sam da ě zginu! ***Poklekni:***
Vidiš, srce, v grobi kosti,
B(ož)e, ti mi grihe prosti,
ovo poiti ću tužan vanka,
plakat grihe prez prestanka,
oću poiti vsud plačući,
grih moi gorko žalujući.
Tužni Petre, ča učini,
da sam sebe ti rasčini,

da zatačh meštra moga,
žaluj draga primiloga!
142v **C *Tu I(su)sa popelaju k Pilatu a Pilat r(eče):***
Nač mi toga pripelaste,
ali ko zlo v nem poznaste? **C *Židovi re(še):***
Da bi delo zlo ne činil,
ne bi to zlo sada imil! ***Tu Pilat r(eci):***
Ča od nega govorite,
ali v čem ga potvorite? **C *Tu Židove reku:***
Tri uzroke zda ti damo,
v kih ga kriva nahaěmo:
zač di da j naš zakon hudi
ter prevraća vsimi ludi.
Drugo, da j smil na to stati
da dohodak nima dati,
Bogom i kralem se čini
t(e)r vse ludi tim prehini.
A mi zakon ta imamo,
po kom vse ča nas je znamo,
v čem osuen ima biti,
h koi li muki ima priti! **C *Tu Pilat reče:***
143r A tada ga vi primite
i po zakonu ga vi sudite! **C *Tu Židove reku:***
Čast prazdniku učiniti,
zakon ne da ga ubiti! **C *Tu Pilat r(e)ci I(su)su:***
Ne vidiš li ča ti prave,
ku krivinu na te stave?
Ne umiš li se spričati
ali ednu skužu dati?
C *Tu I(su)s muči a Pilat pela ga vnutr i reče:*
Esi li ti kral židoski,
ko s zlo činil ovoi voiski? **C *Tu I(su)s reče:***
O sebe li ti to reče,
da me ričju tu zateče? **C *Tu reče Pilat:***

Židovskoga ě nis roda,
da plk ki te meni odda,
ta se na te kruto tuži;
domisli se ke god skuži,
reci, ko si zlo učinil
ali v čem si nih uhinil? **C *Tu I(su)s reče:***
Da bih ě kral v semu světu,
143v ne bih tugu znal na s(vě)tu,
zač bi meni sluge bili
ki bi mene obranili. **C *Tu r(e)ci Pilat:***
A tada li kral ti esi?
C *Tu I(su)s reče: Ti reče! Tu I(su)s reče:*
Na to sam se na s(vě)t6 rodil,
po istini da bih hodil,
istini *ću* svedok biti
dokle mi e god živiti.
C *Tu Pilat r(e)ci: Ča e istina? I pak reče:*
Ne nahaě(m) ě krivine
da ov č(lově)k smrt*ju* gine! **C *Tu Židove reku:***
Vij, Pilate, ča govoriš
ter čin da sud pravi stvoriš!
Ovo nam je povidano,
ča j očito *ju*r vsim znano,
da ta dar ot Galileje
t(e)r do naše simo meje
vas židovski plk prevrati
i na zakon svoi obrati. **C *Tu Pilat re/če:/***
144r Ta sud na mni, vim, ne stoi,
zač Irudu on pristoi,
zato k nemu ga pelaite
i to nemu znati daite
da ga ne *ću* ě suditi
ner on ima to činiti.
C *Tu I(su)sa popela*ju *ka Irudu i pripela*juć *reku:*

O Irudě, svitli kralu,
ovo i imil misal zalu
da *će* vas plk prehiniti
i vsih k sebi obratiti.
To Pilatu znati dasmo,
pred nega ga pripelasmo.
Pilat nam ě govoriti
da ga neće on suditi,
er on v Galilei stoi
i ta tebi sud pristoi.
Zato rač ga ti suditi
i ne rač ga oprostiti!
C *Tu Irud reče Isusu:*
Želil sam te ě viditi
i s tobu se zgovoriti,
144v zač čuh nika čudna dela,
da su mnoga mrtva tela
živa z groba izhodila.
Zato rec mi, ti esi li
ki si činil ta činenič
od kih sam čul govorenič?
C *I(su)s mlči a Irud r(e)ci Isusu:*
Ti l si koga i B(og)6 uzvišil
da s Lazara mrtva vskrisil?
Ako se *ćeš* uprositi,
ě te *ću* sloboditi:
edno čudo htij činiti
t(e)r te *ću* oprostiti! **C *Tu Židove reku:***
Slavni kralu, o Irude,
nemu dela ništ*ć* ne prude,
ka je kuli on učinil,
zač vsi zna*ju* da j ner hinil.
Da bi on bil pravi prorok,
ne bi on dal smrti uzrok.

C *Tu Isus mlči a Irud reci:*
Držal sam ga za č(lově)ka,
a vidim ga manenika.
145r Pilatu ga popelaite,
ne pačam se v nega, znajte;
to ne umi govoriti,
ča ću ž nega učiniti?
C *Tu ga obuče Irud v svitu belu ma*
neničku i gredu Pilatu a Pilat r(e)ci:
Čemu mi ga pripelaste,
ni to ma rič, to vi znaste,
to Irud ni mogal naiti
v čem bi imel tuko zaiti
da bi imel on umriti
ali muku podnositi.
S pržuna ste sužna zneli,
običai ste ta imeli,
od uznikov, ki su bili,
ednoga ste isprosili:
Isusa li ću pustiti
a Barabu umoriti,
ali Barabu pustiti
a Isusa umoriti?
145v Ča ě imam v tom činiti,
koga oću oprostiti? **C *Židove zvape:***
Barabu! A Pilat reče:
Od I(su)sa ki se zove H(r6st)6, ča ću učiniti,
ča je vsim vam zla viditi?
C *Židove zvapiju:* *Propni ga! Propni ga.*
C *A Pilat reče: Ko je zlo učinil?*
C *A oni zvapiju:* Propni ga! Propni ga!
C *A Pilat reče:*
Oćete li da v suenje zahaěm
kada uzrok smrti ne nahaěm.

Činiti ga ću izbiti
i potom pak sloboditi!
C *Tu Pilat popela Isusa vnutr i čin*
i ga kruniti i biti i pošpotati
i potom izide, Pilat reče Židovom:
Oću vam ga pripelati
i oćete vsi poznati
gda ga vidite zbiena
da mu j krivica plaćena!
146r **C *Tu Pilat vrati se, a meju tim Anna i Kai***
fa naučiše Židove da vapiju: Propni ga,
propni ga, a Pilat reče Židovom:
Ovo e on č(lově)k, a Židove: Propni ga! Propni ga!
Vazmite ga ter propnite,
zač ča koli govorite,
v tih ričah mi ni viditi
da bi imel propet biti. **C *Tu Židove reku:***
A mi zakon ta imamo,
po kom vele dobro znamo
da j dostoěn zlo trpiti
i na križu propet biti,
zač se sinom B(o)žim čini
i tim vas plk vele hini.
C *Tu Pilat popela Isusa vnutr i reče*
Otkuda esi li? I(su)s mlči a Pilat reče:
Meni nećeš odgovoriti?
Mogu s tebe vse činiti:
ko mi j drago osuditi,
ako li ne, oprostiti. **C *Tu I(su)s reče:***
Ne bi zda v oblasti toj bil
146v da bi *ju* zgora ne imel,
da već oni sagrišiše
ki me tebi izručiše.
C *Tu Pilat izide van i reče Židovom:*

Ne vim vam već ča činiti,
ě ga oću tě pustiti. **C *Tu Židove reku:***
Ako nega sada pustiš,
gnev c(ěsa)rvov na se hustiš.
Ki se kralem napovida,
ta c(ěsa)ru odpovida,
ta se kralem napovida,
zato nemu otpovida!
C *Tu Pilat sedi na prestoli i držeći*
I(su)sa za ruku i reče: Ovo je kral vaš!,
a Židove kriče vapijuć:
Gori, gori zdvigni ga
t(e)r na križi propni ga! **C *Pilat reče:***
Kada ste va t gnev vneti,
krala vam ću propeti. **C *Židove reku:***
Krala, veruj, mi nimamo,
ner cesara, nega znamo.
147r **C *Tu žena Pilatova pošle k Pilatu* junaka:**
G(ospo)d(i)nu poj govori
da kriv sada sud ne stvori,
brzo pred nega poteci
t(e)r od strane moe reci:
"Ne čin ništar prav(a)dniku,
zač ćeš v muku past veliku.
Čui se sada, o Pilate,
da se Bog ne rasrdi na te.
Gda sam noćas va snu bila
mnoge muke sam trpila,
tuga biše mi velika
cića toga prav(a)dnika!"
C *Tu pride k Pilatu* junak *i reče emu:*
G(ospo)d(i)ne, gospa pravi,
ta sud z dobrim redom spravi,
ne čin ništar pravadniku,

zač ćeš v muku past vel(i)ku.
Kako e zgora Pilat reče Židovom:
Znajte, tomu j *ju*re biti,
ě ga ću osloboditi.
147v **C *Tu Židove reku:* Propni ga! Propni ga! *Tu***
Pilat čini prnesti bacil, umije /se:/
Čist sam krvi ove prave,
nega moe ruke ne zadave,
ter vam pravlu vsim očito,
da poznate stanovito:
v sem človiku ne naha(ě)m
uzrok od smrti, pravlu i ja vam! ***Židove reku:***
Nega krv ta vrh nas budi,
samo nega *ju*r pogubi!
Ditca n(a)ša zlo imijte,
ako kriv sud sad sudite!
C *Tu Pilat sede na prestol i s nigim*
mečem i sudi pravdu i da sentenciju i reče:
Mnogu tužbu čuh ě na te
i mnogo sam ě stal za te,
kako bih te oprostiti
mogal, a ne umoriti.
Čemu j biti, tomu j biti,
moram pravi sud stvoriti.
Čul si tužbe i nih glasi,
148r kimi kažu da ti zal si
da moreš bit pokoěn
ner da smrt si dostoěn.
Ě Poncij Pilat v *Ju*dei,
i vlast imam u toj meji,
tu oblasti*ju*, ka j vsim znana
i ka j z Rima meni dana,
na prestoli sad sideći,
pravu pravdu udržeći,

tebe, koga kriva čuju,
ovako ti odlučuju:
Vsaka na te kriči duša,
Nazaranina Isusa,
da ti imaš propet biti,
propet na križu i umriti.
Ti si mnogo tvoi plk krivil
i vele si š nim zlo živil,
ě te na križ osujuuju
i na smr(t) te odlučuju.
Zakon nih si htil zatrti,
zato s te dostoěn smrti.
148v Smel si vas plk prevratiti,
zato s dostoěn umriti,
za te tvoe nečistine
i rečene vse krivine.
C *Tu centurion zahvali rekući:*
Nigdar nisi v pravdi bludil,
gda pravo e nisi sudil,
ner da s sudil na smrt toga
prevratnika nečistoga,
da on ima propet biti,
propet na križi i umriti!
C *Tu Ijuda pride i reče fariseom:*
Imijući srce luto
ě sagriših vele kruto,
kada moga meštra prodah
večne muke dušu oddah.
C *Tu Židove reku Ijudi:*
Mi nećemo tim mariti
za to, oćeš ti viditi! **C *Tu Ijuda reci:***
Tužna moě lakomosti,
ku vavek ću bit v gorkosti,
149r er ě prodah meštra moga

va vsih delih prav(a)dnoga.
Ne žalui nigdor onoga
ki prodae B(og)a i meštra svoga.
Ne prudi mu iskat lika
ki prodae pravadnika.
Prodah tužnik B(og)a svoga,
ka mni lubvu srdčenoga.
Ča s oću ě učiniti,
gdi mi j večnih mukah biti?
Ne prudi se pokaěti,
zato ću se dešpirati.
Veće i moe zločinenie
nere B(o)žie milosrdije.
Pokle nimam gdi umriti,
život tužni grem skončati,
dušu moju v muke dati,
tim ću život moi skončati.
Tim ću život moi skončati:
grem sam sebe obisiti.
C *Kada jure da Pilat sentenciju, gre Ivan k Mariji plačući i narikajući slzami:*
149v **D**oh, zna li si nega mati,
oću li s joi povidati
muke ke ne sinak trpi
i zlo ko se ob nem vrti?
Znaš li tugu, o Marie,
ka t se okol sinka vie?
Ča ću tužan učiniti,
oću l si joi dat viditi?
Oime, na ku stran ću poiti,
oću li si do ne doiti,
do ne šad povidati,
da zna tugu sinka mati?
Mnu da mrtva past će doli,

kako izvi sinka boli;
ako li joi ne povim ě,
oće biti još tužnič.
Bole mi e do ne priti,
tužne glasi navistiti!
C *Kada pride pred vrata Marijina:*
Brzo, brzo, Gospe mila,
sinku tvomu mnoga sila,
oh pretužna mati, ka si
150r dočekala tužne glasi
od želnoga sinka tvoga
Is(u)h(r6st)a, meštra moga.
C *Tu r(e)ci Marič Mandaleni:*
Niki glas se vani čuje,
mnu da Ivan narikuje.
Nu vij, Mande, malo vani,
eda j Ivan prišal ka mni?
C *Tu pride Mandalena van i vidi Ivana leže(či):*
Poite brzo, Gospe, vanka,
Ivan plače pres prestanka! **C *R(e)ci Marič:***
Ajme, ě se vele bojim
da mi sinak na zlu stoi.
Ke su, Ive, riči tvoe,
gdi e I(su)s, dite moe? **C *Tu reče Ivan:***
Ne stoj veće, o Gospoe,
plačem plači srce tvoe,
črno ruho vazmi na se,
er ti nošću tužne glase
od želnoga sinka tvoga,
Is(u)h(r6st)a, meštra moga. ***Marič reče Iv(a)nu:***
150v Gdi mi praviš meštra tvoga,
sinka moga preželnoga? **C *Ivan reče:***
Nega sada uhitiše
i na smrt ga osudiše! **C *Tu Marič reče:***

Sa vsimi e lipo živil,
prava nigdar ni okrivil,
na nikogar ni se tužil,
vsim je dobrovolno služil,
da zač mi ga uhitiše,
čim li mi ga potvoriše? **C *Tu Ivan reče:***
Sliši, Gospe, maiko mila,
ka t se čini sinku sila:
Židove ga uhitiše,
zač zavidost v nem imiše,
farisei oni biše
ki to nad nim učiniše,
zač jih vele moćno kara
i grihe im nih otvara:
zato nega uhitiše
t(e)r na križ ga osudiše.
V Jerusolim gda idosmo,
151r sinoć ž nega izaidosmo,
*Ju*da s nami ta ne biše,
zač predati ga hitiše;
još s vičere sinoć poide
t(e)r h knižnikom tudje doide,
š nimi buduć ondi red da,
kako im ga v ruke preda.
Po večeri izaidosmo,
s meštrom našim vrt poidosmo,
poče I(su)s v strahu stati,
vele grozno trepetati,
ide Ocu se pomoliti,
poče krvav pot potiti,
a to nemu strah činaše
da se krvi*ju* on poćaše.
Potom *Ju*da s voisku pride
a protiv noj meštar ide,

*Ju*da nemu celov poda
i celo(vo)m meštra preda.
Kad I(su)sa uhitiše,
nigdor v pomoć mu ne biše,
učenici pobigoše,
151v sinka tvoga odvedoše,
britk(e) muke zadivahu
a smilenič ne mahu.
Oskuboše svete vlasi,
ruke nazad mu svezavši,
vele grozno vapiěhu,
bradu mu van izdirahu,
po vsu noćcu bi prez sanka,
muku trpeć prez prestanka,
na toliko zlo pripravlen
da j života zdai izbavlen.
Ě sam nega vsude slidil,
nigd(a)r takih muk nis videl,
kimi nega izmučiše
i špot nad nim ki činiše.
A sada su odlučili
kako bi ga umorili.
I Pilat za n kruto staše,
zač ga prava on viěše,
a Židove, psi prokleti,
odlučiše ga propeti.
I znaj, Gospe, maiko diva,
152r teško *ju*r ga naideš živa,
zato brzo stani gori,
vij, ča t Pilat odgovori,
eda budeš kako moći
sinku tvomu još pomoći,
ki, ako e živ, tužna mati,
teško ga ćeš moć poznati!

C ***Tu tu reče Veronika:***
Nit čuh nit znah te gorkosti
v koi e maika od žalosti,
vijte žalost neizrečenu,
ke na smrt nu žuhku rěnu.
Gdo bi totu ne prosuzil,
pored plačuć s maiku tužil,
noj nepridne, doh, radosti
vraćaju se u žalosti.
Ovo j nega mat nekriva,
veće mrtva nere živa,
ne nigdanna dična slava
vsa v žalosti sada plava.
Meštre dragi ni, ozri se,
152v dai na majku tvu smili se!
Tu Marič padi, I(su)s ozri se i padi
a Veronika reče: Tuge t maiku pobič/*ju*,/
srdačce joj izdira*ju*,
ne ostav *ju* tužnu tako,
srdačce joj *ju*r neško
neće moći već trpiti
ni već tvoih muk videti.
(H)ipi smrtni prispiva*ju*,
ki odvlake joj ne dadu,
sad će tožnoj smrt prispiti
i prij tebe će vmoriti.
Za vu muku, ka j velika,
ě te molim Veronika,
tako maiku ne ostavi,
daj na niki red *ju* spravi,
život joj se *ju*r skončava,
kot koj d(u)ša v tugah plava. ***Tu I(su)s / reci:/***
O kćeri erusolimske,
i vi žene galileiske,

nada mnom se ne plačite,
153r da nad sobom slze lijte
i nad sini procvilite,
er vam ote tuge priti,
zač vrimena ote priti
ka vam tužna ote biti.
Onda vam hte hte govoriti,
gda vam tuge budu priti:
B(la)ž(e)ne ke ne rodiše
i srićne ke ne doiše!
Želno ote prositi,
da bi htele nih pokriti,
zač gda meni tako čine,
tada te bit nih gorčine,
kada meni tako čine,
manši mene kako zgine,
smrt tad sebi te želiti,
nit te za žalost mu mriti.
Tu r(e)ci Veronika Isusu:
Oh, pretužna Veroniko,
kamo mi greš, moě diko.
Meštre dragi, vsih nas dika,
ě te molim, Veronika,
153v ne ostavi me va voj tuzi,
da neka te smrt*ju* združim.
V tom me rači uslišati,
daj mi s tobu skup umriti!
Znaš, da kamo ti grediše
i da brže ne pridiše,
moj život se skončavaše,
kot ki vidit te želaše.
Koga oćeš da ě lublu,
kad te B(og)a moga zgublu;
mnogo krat mi j misal bila

kako bih se dobavila
tvoga lica, doh, prilike,
zlahčat žele me velike:
er kadi mi ti ne biše,
tu me tuga obajdiše.
Sad sam obraz tvoi vidila,
tuga mi e odpočila;
tako tužnu ne ostavi me,
neka smrt me s tobu vazme!
Ako ino neć činiti,
va vom rač me uslišati:
154r dai mi, meštre, tvu priliku,
utišit nju Veroniku,
da kad bih te ne imila,
priliku bih tvu vidila!
C ***Tu I(su)s pritisne pokrivaču na lice a Veronika /reci:/***
Sl(a)vu da*ju* tebe, momu
meštru, B(o)gu preslavnomu,
da se na mu prošnu smili
i da mi ov dar udili,
da preslavne tve prilike
na plač tužne Veronike.
Zdra(a)vo, s(ve)to B(o)žie lice,
blazi ki te v pomoć kliče,
zdrava, s(ve)ta, doh, prilika,
vridna hvalit do vik vika!
C ***Tu stani opet, poklekni i reče:***
Da bih vas s(vě)t6 skup sabrala,
sa vsim ti hvala dala,
ne bih mogla dohvaliti
ni dostoino proslaviti
154v ovo dobro učinenenje,
ko mi sad da utišenje,
kad mi obraz tvoi v priliki

meni ti da, Veroniki,
a ě tebi, ku ti mogu,
hvalu da*ju* momu B(og)u,
B(og)u momu Isusu,
ki greš trpit za vse duše.
C *Tako ga popela*ju *i propnu, i razboinike š nim,*
i reče I(su)s: Oče, odpusti jim, zač ne zna*ju* ča čine.
Tu Židove špota*ju *se i reku:
Vah, ki B(o)ži*ju* crikav razvalaš
t(e)r *ju* treti d(a)n napravlaš,
vrime ti e, pomozi sě
tere s križa slobodi se!
C *Tu razboinik levi špotae se i reče:*
Ako s B(o)ži sin, ča s rekal,
ča tih nisi muk utekal?
Po tom vsaki more znati
da s se krivo smil nazvati
155r vsega s(vě)ta g(ospo)d(i)nom
i zvati se B(o)žim sinom,
zač da bi ti B(o)ži sin bil,
nas i sebe bi slobodil!
C *Tu sunce pomrkne, razbo(j)nik desni obrati se,*
a levi se špota, govori:
Ako B(o)žim sinom se znaš,
spasi sebe i ošće nas! **C *Desni mu reče:***
I ti se ne bojiš B(o)ga
videć ova čuda mnoga,
mi vse s pravdu to trpimo,
da dobro v nem griha ne vidimo.
C *Opet mu reče, livomu desni:*
O ti Ezva, bra(t)e mili,
daj, ti ga već ne rascvili,
er dovole e(st6) rascvilena
misal nega i stužena.

Ča god mi dva sad trpimo,
155v to vse mi dva dostoimo:
ni on vridan to trpiti,
ki ni mogal sagrišiti.
Ne vidiš čudesa mnoga,
ka č(lově)ka plaču toga;
već od nega špot ne čini,
zač znaš da j to B(og)6 istinni.
Da k nemu se obratimo
i nemu se pomolimo
da nam grihe po milosti
svojoj ta sin B(o)ži prosti!
C *I pak reče:* Spomeni me, G(ospod)i, kada prideš...!
I pak obrnuv se k Bogu i reče:
K tebi B(og)u G(ospo)d(i)nu,
G(ospo)d(i)nu B(o)ž*ju* sinu,
za veliku milost tvo*ju*
ě obraćam misal mo*ju*:
mnogo zgriših, G(ospo)d(i)ne,
156r neizmerne su me krivine,
do danaska od mladosti
v grisih živih i v razboistvi,
sad te molim po milosti,
mnog mi grih mi, B(o)že, prosti,
i kad budeš kralevati,
v kralevstvo me rač priěti!
C *Tu mu I(su)s reče, razboiniku desnomu:*
Amen, govoru tebi, danas budeši sa mno*ju* v ra/*ju*./
C *Tu I(su)s reče materi:* Ženo, se sin tvoi!
Potom ka učeniku: Se mati tvoě! ***Malo***
postavši reče I(su)s: Eli, eli lama za
batani!, ***ča: Bože, Bože moi, zač me esi ostavil:***
Tu reče ed(a)n: Ta Ili*ju* zove! ***Tu I(su)s reče:***
Žeju! ***Poteci ed(a)n, vazmi spužvu i naplni* ju**

octa i žuči i da mu piti, a ed(a)n reče: Čekaj,
neka mi viditi oće li Ilič priti da g/a/
ima sloboditi tere is križa zneti.
A I(su)s kada ukusi ne ti piti i reče: Svršeno es/t!/
156v ***Malo postavši reče Isus:***
Otče, v ruci tvoi predaju duh moi!
I tu se zemla potrese i centurin reče:
V istinu sin Božji ta bě.
Tu Židove gredu k Pilatu i reku:
Molimo te, čin jij zneti,
ki su na križu raspeti! ***Reče Pilat:***
Slobodno *ju*re pojdite
t(e)r jih s križa *ju*r snamite!
C ***Tu poidu Židove i prebiju goleni razboinikom, a Lonji pride i prebode re bra I(su)su i protare oči i poklekni i reče:***
Hvalu imam tebi dati,
Bože, da mi vid povrati.
C ***Stane t(e)r se k ludem obrnuvši reče:***
Ki ste totu, dubri ludi,
ov propet vam vas mil budi,
zač je ovo Bog istinni,
ki i mrtav čuda čini;
157r kim ě mogal nis gledati,
momu oku vid povrati.
Tu počni Lonjin plakati:
Tužna dela ma Lonjina,
da probodoh B(o)žě sina,
Boži sinu, G(ospo)d(i)ne,
preteške su me krivine:
mrtav buduć *ju*r na križi,
tebe B(og)a ě obrižih,
ě probodoh rebra s(ve)ta,
oh nesriće ma prokleta.

B(o)ži sinu, G(ospo)d(i)ne,
ne glei teške me krivine!
C ***Tu počne oružje sebe snimati:***
I oružje i sulicu
i vsu mo*ju* oružnicu
ě od sebe vse odmićem. **C** ***Tu vrz oružije:***
i k tebi se vas primićem.
Tu objame križ i reče:
Sluga bit ću tve milosti,
B(ož)e, ti mi grihe prosti,
ovo tužan ě grem vanka
157v plakat grihe prez prestanka.
C ***Tu pride Nikudim t(e)r Osip k Pilatu prositi tela Isusova i reku:***
Molimo te, g(ospo)d(i)ne,
tužnoj maiki život gine
kad pod križem plače sina
i noj misal *ju*r ni ina
već od križa odstupiti,
ner će sebe umoriti,
tuge su joj *ju*r dojile,
ke joj prvo nisu bile.
Ne dai tako noi umriti,
moreš tomu providiti,
telo nega dai zvisiti,
oćemo e mi shraniti. **C** ***Tu reče Pilat:***
Rec centurionu momu
da da telo Nikudimu.
Tu reče Osip Nikudimu:
Nikudime, bra(t)e mili,
mi smo nemu drazi bili,
znaš kada nas on učaše:
ča mu god ti poručaše
158r to ti on vse učinaše,

zač ti ugoditi želiše.
Zda ča ćemo učiniti
da nimamo h komu priti?
C *Tu Nikudim plači kada ga snamu s križ/a:/*
Ojme mani, meštre dragi,
učitelu vazda pravi,
ojme, zgubih meštra moga
Is(u)h(r6st)a preželnoga,
ojme, zgubih vse veselje,
zgubih moe utišenje.
Gdo s mi oće nauk dati,
h komu l oću prihaeti,
videć tako tužnu mati
gdo i ki neće proplakati?
Puti smrti dostigoše
ki te britko obidoše.
Vid, v pravici vazda staše,
kad ti lipo vsih učaše,
to li j plaća naučen*ju*
ali dobru učinen*ju*,
158v da te tako okruniše,
da te h križu, ioj, pribiše.
C *Tu r(e)ci Marič Ěkovla:*
Sestro draga, Gospe mila,
ča s se toko rascvilila?
Ne htij tuko tugovati
ni v toliku plaču biti,
er prij roka, B(o)žja mati,
podobno t se ni skončati.
Videć tebe slatki sin tvoi
gorčiji je v tugi svojoj,
er vse tuge, Gospe, vaše,
sin tvoi tužni vzimle na se.
Zato, Gospe, ě te molim,

dai polahčai sinka boli,
komu duša *jur* lepeće
i pred smrt*ju* vas trepeće.
Polahčajte tugu nega,
ne mor veće sinka svega,
znaj da j mnogo *jur* umoren
i v životi svem rastvoren.
159r Oto vidiš da B(og)6 v sl(a)vi
ne nahaě mesto glavi,
ka mu imaš bit kriplenie,
veće ne dajdu stuženje.
C *Totu Ivan reče Mariji:*
Pomuč, Gospe, i ne plači,
mane tužna biti rači,
sinka ti e smrt umorila,
to je vola B(o)žě bila.
To j nam račil prič reći
da ga muke te obteći
i da ga te umoriti
t(e)r na križi bu visiti.
K voli B(o)ži ti pristani,
on je rekal na ufani,
da će skoro uskrsnuti,
ne će mnogo dan minuti.
Ne bud tuga tva tolika,
bud joj konac dat joj lika,
plakat va dne tere v noći
malo prudi prez pomoći:
pomoć ti ne moreš nemu,
159v učin konac plaču svomu!
C *Tu reče Marič Ěkovla i Salomi, reku skupa:*
Oh nigdanne vsih veselje,
v plač nam ti bi, v cvilenje,
gdo bi mogal se strpiti

B(og)a videći umriti.
Oh sestriću dragi, mili,
zač nas tako vsih rascvili!
Gdo će *jur* bit naša dika
i dat tugi našoi lika?
Gdo nas oće ukripiti
ali lipo naučiti?
Komu s sinke naše zručil
kih si vele lipo učil?
Za kim ote *jur* hoditi
t(e)r se dobra naučiti?
Ovo s mi tvoe tete
mnogu tugu obuete,
prežalostne s maiku tvo*ju*
i sestru našu i gospo*ju*.
Oh sestriću, dragi na*ju*,
da te tvoi *jur* ne zna*ju*,
160r kako zgubi lipost tvoga,
doh, obraza preželnoga!
Vse po tebi slavne bismo
prič ner te izgubismo,
sad *jur* nećemo imiti
ki b nas otil proslaviti;
i tvoi te odbigoše,
niki se te odvrgoše.
Kuće naše dična sl(a)va,
zač te umoriše prava?
Zač te tako ukruniše,
česa dostoěn ne biše?
Ruke tvoe slavne i s(ve)te,
zač na križi biše propete?
Probodoše t rebro s(ve)to,
vsu lipotu dike naše,
obraz s(ve)ti popluvaše,

te tolik(e) tvoe tuge,
kim prilične nisu druge.
Doh, gdo bi ne žaloval
i nad tobom ne narekoval!
Zato uzrok mi imave
plakat tebe, naše slave,
160v plakat oćemo u istinu
tvoe tuge, Dive sinu!
Ojme, da bi već ne bilo
ner cvilenie maike milo,
nam bi tribi li plakati,
tužnu sestru žalovati,
koj se srce v tugah vie,
ka cić tuge sebe bije.
C *Tu reče Ivan kada be I(su)s na križi:*
Oh pretužno srce moje,
stišim tužan plač Gospoe,
ču*ju* maiku tvu plačuću,
tebe, meštre, žalu*juću*,
a teta mi v slzah tone,
vsaka britke slze rone;
gdo bi mogal se strpiti,
ki bi ne htil procviliti.
Oh premili G(ospo)d(i)ne,
ke su tolike krivine
da te da te tako umoriše,
da te od nas razlučiše?
A ě Ivan, ča ću tužan,
bit ću suzam gorkim sužan.
161r Gdi ću meštra *jur* iskati,
ki bi mi htil nauk dati?
Ostah kako sirotica,
prez maike kot dičica!
C *Tu Petar plači:*

Neka plače ma sedina
svoga mila G(ospo)d(i)na.
Ki grih v tebi G(ospo)d(i)nu
bi, da tako ti izginu?
Joh, da Petar, ě sluga tvoi,
otvrgoh te se, meštre moji.
Tužne ure meni biše
ke me s tobu razlučiše,
koliko mi tad umriti
bole biše ner živiti
C *Tu Petar k ludem obrati se i reče:*
Puče B(o)ži i vsi ludi,
mnogo starost ma zabludi,
vijte grišna tužna Petra,
ki zataěh svoga meštra.
Već dostoěn neću biti
grišnik na s(vě)tu živiti.
161v **C *Tu Petar obrati se ka I(su)su i reče:***
O predragi Gospodine,
preteške t su me krivine,
ki s me lubil već ner inih,
a ě verno ne učinih.
Koliko se zlo ustrgoh
da se tebe ě odvrgoh!
Zgubih lubav tvu i sebe,
da se odvrgoh ě tebe.
Mili, dragi G(ospo)d(i)ne,
grem plakati me krivine.
C *Tu poide tě Petar i reče gredući:*
Pojti oću vsud cvileći,
gorke slze van roneći,
da me gorka smrt umori,
da mi život moi rastvori.
Ni dan ni hip neću stati

tužnu smrt k sebi klicati!
162r Ovo est skazanie od s(ve)te mise, kako *.i.* (10)
vertude ili kripostiest ot stano
vitstva s(ve)te mise. Prvi vertud
est, ili reči moć ima s(ve)ta misa kako
govori s(ve)ti Brnardo: "Ki č(lově)k krstjanin
prišad k s(ve)toj misi ter lubveno pos
luša mole se B(og)u umileno za grihe
svoe i za krstjane i za duše krstj
anskie va nom čase dokle se vsa s(ve)ta
misa odsluži, a to toliko trat koliko
koli bi č(lově)k mogal zemle obiti ako bi
mogal vas sa svit obiti almužno
deleći, zlato i srebro ubozim i Bogu
rabota*jući*m, i to bi veliko vridno,
i *ošće* e veliko veće vridno da bi stal
umileno poli edne s(ve)te mise dokole
redovnik na mesti Božem stoje uči
ni bl(agoslovi)ti plk, dotle moli B(og)a za grihe
svoe i za vse krstjane i za duše
162v krstjanskie, kako smo više rekli.
Drugu moć ima s(ve)ta misa, kako s(ve)ti
Eronim govori da duše onih za k
ih je č(lově)k dužan molitvu, da moli
pri s(ve)toj misi, da one tada esu
van iz muk, v pokoji, ta čas dokle
on poli s(ve)te mise stoj do konca mo
leći se k Bogu za ne.
Tretu moć ima s(ve)ta misa kako
govori b(la)ž(e)ni Ambroz: "Ča koli ta d(a)n
č(lově)k ji ili pie po osluženji s(ve)te
mise, a ta č(lově)k da e bil pri vsoj
s(ve)toj misi, ta dan mu ne more pitie
i edenje ništ(a)r naškoditi, le ne budi

prezredno, i ne more ta d(a)n v ni edan6
beteg vpasti, i ta d(a)n ako mu gdo
otrove da v jistviji ili v pit
iji, ne mogu mu naškoditi, da onem6
naškode ki je včine.
163r **Č**etrtu moć ima s(ve)ta misa kako govori
s(ve)ti Avgustin da v poslušanji
vse s(ve)te mise da se č(lově)k ne more starati
ni mu starost more na veće biti
ta čas kada č(lově)k pri vsoi s(ve)to(i) misi
stoji, ni mu dotle moć na mane gre
ni more ta d(a)n v niednu bolezan vpa
sti, kako kada biše Adam plod driva
jil ne biše bolan ni se staraše,
i kako sini Iz(dravi)l(o)vi koliko vrime edihu
mannu nebesku, ko est pića anj(e)lska,
i ništar im ne more naškoditi ni bihu
bolni. Ošće ni delo č(lověč6)sko ne more na mane
priti ta d(a)n kada posluša s(ve)te
mise, i ono ča totu zastoji to mu Bog
v negovi vegovekšim obilj(e)m napln/i./
Petu moć ima s(ve)ta misa kako govori
s(ve)ti Pav(a)l da molit(a)v glave popo
ve veće vridna pred Bogom nego druzih
ludi. I to se hoće reći veće nego druzih
ludi zato da e molit(a)v redovnička
navlašćna G(ospo)d(i)na Boga služba, ko est
s(ve)ta misa, zač G(ospo)d(i)n Bog est glava
163v naša a mi smo udi nega. Zato gl
ava usliši vsih vernih krstěn.
Šestu moć ima s(ve)ta kako govori s(ve)ti
Filip ap(osto)l da žena truhla ka bi
pri s(ve)toj misi stala do konca um
ileno s pravu veru Boga moleći,

i ako bi on d(a)n dite rodila ni edne
muke ne bi imela nego bi imela
bez bolezni roditi. I ono dite
ne bi moglo ni ednim udom osmianno.
Sedmu moć ima s(ve)ta misa biti,
kako s(ve)ti Luka govori da č(lově)k grišn(i)k
ki pri s(ve)toj misi stoji do konca s pr
avu veru moleći B(og)a umileno,
i ako bi on d(a)n umrl od vseh bi gri
hov odrišen i prost bil bi i pre
z crikvene pravde ne bi mogal
poginuti.
Osmu moć ima s(ve)ta misa kako govo
ri s(ve)ti Matei evanjelist:
"Ki č(lově)k krstjanin stoji poli s(ve)te
mise do konca s pravu veru moleći
Boga umileno i vsi grihi nega
164r pomišleni ka j koli kada pomisli
i vsi nega mali grisi, vsi mu budu
otpušćeni v ta čas kada pokleknet
po misi i redovnik na Božiem mesti
stoe bl(agoslo)vit ego. I tada vsaki č(lově)k
krstjanin imat pokleknuti na kole
na s poniženjem proti tomu bl(agoslo)vu,
zač tada grisi nega očišćajut se.
Devetu moć ima s(ve)ta misa kako govori
s(ve)ti Grgur papa da po odsluženji
s(ve)te mise vsaki ed(a)n grišnik od zla
na dobro pristane i počne se kaěti
grihov svoih, a ta č(lově)k dušu svoju
izbavi od muk paklenih a prav(e)dn(i)k
od pravoga puti ne bude odvržen
i edna duša ka est v mukah od prga
torije, to est v mukah od očišćenič,

po vsakom odsluženji s(ve)te mise est
izneta iz muk i predana s est6
v cesarastvo nebeskoje po misi.
Desetu moć ima s(ve)ta misa kako govori
s(ve)ti Ivan Zlatousti a potvr*ju*e
164v sam Is(u)h(r6st) da edna misa, budući ed(a)n
človik v živote, veće mu e vridna
slišati, veće nego po smrti .č.(1000)
ka odpušćeni*ju* smrtnoga griha
i vsih grihov negovih i k našast*ju*
G(ospo)d(i)na Boga milosti. I ošće s(ve)ti
Grgur papa govori: "Kada se s(ve)ta
misa služi, toliko za živih6
toliko za mrtvih, otpušćenije
est nim vsih grihov, onim kim
se navlašćno služe." Kako s(ve)ti Iv(a)n
Zlatousti piše: "Toliko e vredna
služba s(ve)te mise, koliko smrt n(a)še
ga G(ospo)d(i)na Is(u)h(r6st)a ku na križi za nas
prič. I kako e smrt n(a)š(e)ga G(ospo)d(i)na Is(u)h(r6st)a
nas od grihov otrišila, tako
služenie s(ve)te mise est spase
nie vsih krstjan od vsih nih
grihov, tih za keh se umileno
moli pri s(ve)tih misah stoeći." I ošće
govori s(ve)ti Eronim: "Kako telo člo
veče slabo i bledo i za veliko se
165r dni ne prime piće ni pitja, takoje
duša vsakoga č(lově)ka krstjanina
slaba, ustinula v lubvi Boži,
ka retko krat sliši s(ve)tu misu." I ošće
govori b(la)ž(e)ni Eronim da ako bi č(lově)k6
stal poli .č. (1000) mis, ili poli sto
tisuće, ili prez čisla, oda vsake bi

imil te vse dobrote i te otpu
stane od uzgora rečeni." Zato, dra
ga bratija, tu istinu slišeći
imamo radeiši hoditi k s(ve)tim
misam i pri nih stati umileno
ka*ju*ći se grihov svoih i moleći B(og)a
za živih krstjan i za duše krst
janskie. I nima ni ed(a)n č(lově)k krstjanin
inoga otniti v s(ve)toj crikvi, nego
to nač je crik(a)v6 učinena, to est na s(ve)tu
molitav, zač govori Is(u)h(r6st): "Dom moi
dom molitvi est." I nima č(lově)k nikamor
inamo misliti kada Boži*ju* službu
čini, nego ondi ča čini, zač ča č(lově)k
165v čini to i misli. I govori Isaija
prorok: "Proklet č(lově)k ki delo Božje
neprav(a)dno dela." Imamo va vsako
vrime Bogu hvalu vzdaěti,
ne takmo li pri s(ve)tih misah, na
i va vsako vrime, na vsem ča nam
je posudil, zač vse ča imamo
i osmo, vse od nega prihodi. I ako se mi
v tom proti nemu saznamo, ošće
nam je prodoložiti, i ako se proti
nemu ne saznamo, H(r6s)t nam je vse edne
iši. I nigdor ne more proceniti sta
novitstva s(ve)te mise, zač je pre
zcenna kako muka G(ospo)d(i)na B(og)a. Ako B(og)u
idemo radi poslov ali s(ve)te mise,
hoćemo priti v cesarastvo neb... (tu se tekst prekida, S.S.)
Est ed(a)n grad, imenem Drač, v kom
živeše množastvo Židov i pru
imehu krstěne š nimi vsaki d(a)n
v grade tom. I v sih stranah pre

pirahu se v zborišćih mnogu
166r karbu. I sabraše se ereji, to sut Židove,
i reše: "Ne moremo zlobi nih trpeti." I rekoše:
"Izberemo se sami, da izberemo ot vas ednoga
mudroga, a drugoga ot nas, da se ona pri/ta/.
I ako prepri vaš, da se mi krstimo u vašu
veru, ako li se ne krstimo, da smo va velici
krivini." I ugodne biše te riči krstiěnom.
I to govorahu Židove ufajući se na svo
ga mudroga. Tada izabraše krstjane
muža bogobojna i bogolubiva, od mudrih
izabrana, imenem Eleutorija, a židovskomu
biše ime Tarakoi. I počesta se preti ishodeća
v jednu polaču i kada bi sniti se nima
tretič, Židovin poja sa sobu sina svoga
komu biše ime Amalek. I kada vlezosta
prući se v glubokie knigi, Bog vsevidac
pomagaše Eleutoriju i prepre Židovina.
Tada z gnivom reče Židovin: "Viju kako
preprel me esi i istina est vaša vera,
a naša tena est. I kada bo n(a)šemu zakonnodavcu
G(ospod)6 čvi se na gori Sinajscej, a vam pokaz
a s istina. V istinu ot Devi Marije
166v rodi se G(ospo)d(i)n Is(u)h(r6st), kako proroci propovedaše."
I reče paki Židovin: "Viju te veliko
mudra, da li ne viš ot . bi. (12) petak, ki su
na veliko spasenie dušam krstjan
skim." I to rek pobiže van i ne more stati
ot gorkosti srca. A sin nege osta vnu
tri i reče emu Eleutorij: "Eda ti znaš ot
.bi. (12) petak, ke mi reče ot(a)c tvoj?" I reče s(i)n
Židovina: "Post petkov dobro vem6."
I reče emu Eleutorij: "Zaklinam te Bogom
živim da mi poviš!" I užas se

s trepetom i sa slzami poveda emu
vse o petceh do konca i reče emu sin
Židovina: "Bihu našli naši prvi
č(lově)ka krstjanina ot ap(osto)lov vaših,
najdoše svitak knižni i v tom
svitce bihu pisani ti petci.
Da onogo umoriše lutu semrtiju
a svitak pročtaše i ognu predaše.
I do sego dne est kletva i rota meju
nami ne povidati nih vam krstj
anom, da žele duša veri vašoj.
167r I zato skažu tebi da primu toboju s(ve)to krščenie!"
I povida emu vse. I vnide paki Židovin
i reče Eleutoriju: "Viju ěko smućen esi o pet
ceh .bi. (12)!" I reče emu Eleutorij: "Povida /mi/
sin tvoi!" I reče Židovin: "Da povij mi
ke petke ti praviš." Tada e poče skazi
vati Eleutorij, i reče emu prvi petak.
"Prvi petak miseca sektembra pred6
vzdviženiem križa, v ki potoplen6
bist Sodom i Gomor i inih gradi . gi . (14). Ti
potopleni biše prvi čas noći. Drugi
petak est po vzdviženiji križa,
v ki Moisej razdeli more Črmnoe i povedě
Izdravile po sridi nega, a nepriětelě
nih pokri more. Treti petak est miseca
novembra pred s(ve)tim Andrejem, v ki znamena
Eremija prorok kivot s(ve)tine i vzet bě
anj(e)lom i nesen i postavlen meju dvima
gorama treti čas dne i pokrie oblak ognen
do vtoroga prišastija G(ospod)na. Četrti petak
est miseca dektembra v kvatrih pred roj
stvom G(ospo)dnim, v ki ubien be Zaharič prorok
167v meju crikvoju i oltarom v peti čas6

dne. Peti petak miseca marča, prvi
v ki prestupi Adam zapov(ěd) Božij*u*
i izagnan be iz raja v sedmi čas
dne. Šesti petak est pred blago
veš́ćeniem s(ve)te Marie, v ki ubi Kain
Obela v treti čas d(6)ne. I si be prvi
mrtvac na zemli, sin Adamov6.
Sedmi petak est od muke Is(u)h(r6sto)ve, v ki
Is(u)h(r6st) raspet est vziskati hote ov(a)c
pogibših i ispusti duh v treti
čas dne. Osmi petak est pred petiko
sti, va n že pleniše Agarane mno
gie strani, izagnaše kršteni
v peti čas d(6)ne i vsi ědehu meso vel
bluja i krv kožlu piěhu. I tu ras
plodiše se va otoceh. Deveti pet(a)k
est po petikostih, v ki pleniše Ag
arane Erusolim s Navhodonosorom c(ěsa)rom
v leto Eremie proroka v treti čas
d(6)ne. Se be isplnenie Erusolimu. Tada
sta Erusolim opustev . m. (60) let
168r i tada rekoše Haldei sinom Izdravile
vim: "Vpojte nam ot pesan sionskih6."
I reče onim s(ve)ti Ananei: "Ne budi vam6
peti ot pesan sionskih na zemli
tuei, ni paki stvori povelenija
pred nečistivim c(ěsa)rom, dokle nismo
na svoei zemli!" Tada vedehu je
v jednom užu po oštrom kameni*ju* i po trn*ju*.
I kada ih se . d. (5) nabodiše, tada se ih
. p. (90) vraćaše, da bi ne prieli takovih6
strasti. Ob tom David pojaše: "Vzra
tih se na strast, egda van zemi trn!"
Sego cić ne po*jut* A(lelu)ě ni Slava O(t)cu

petak vrimenni. Sego cić krstjaninu
postiti. Deseti petak est pred
rojstvom Ivana Krstitela, v ki G(ospo)d(i)n
posla . *i.* (10) knezi na zemlu e*ju*pataisku
ruko*ju* Mojseevo*ju* i Ědrune*ju* podvratiti
reki ih v krv v sedmi čas dne. .A*i.* (11) petak
pred uspeniem s(ve)te Marije miseca avgu
sta. Va n že dvigoše se Izmajliteni
kako krilate ptice po moru v korablih6
168v i pliniše mnogie strani. Izidoše
na lice vsee zemle Božim poveleni
em do velikoga Rima i vsu zemlu
.m. (60) i tri leta i razgrdeše se zalaě
na zemli i izidoše na Erusolim. A G(ospo)d(i)n
ih ne biše poslal tamo. I povele
G(ospod)6 Gedeonu izbiti e na Osopavi
dolu, a pročeje izagna v pustinu
rekumu*ju* Metrov i v po sled neje
vladati .m. (60) i . b. (2) leti, kako g(lago)l(e)t
Isaiě prorok: "Filistei, Idumei i Moab
vsplenet čeda Amonova poveleniem
ih." .B*i.* (12) petak est miseca avgusta
pred usičeniem glavi Ivana Krs
titela." I kada sliša sie Žido
vin, ruknu velikim glasom i reče:
"Tako mi boga Adonaja, kako doselě
nest povedano v krstjah, da ovo
povida sin moi Amalek!" I iznam
nož zakla sina svoga a sebe ubode.
A ě Eleutorij slišav to Žido
vina, kako na spasenie sut krstěnom
169r sič . b*i.* (12) petka, napisah je kako podobaet
strići i čisti postom i molitvo*ju* o krusi
i o vodi ednukrat na d(a)n. Ako vzmožan

esi i milostinu davati ubozim6 /ot/
lubodeênija otluči se. Ako li v simi
petki ili v kvatri temporni začne
t se dite, budet nezdravo ili besno
ili nemo ili hromo ili slepo ili knasto
ili inu bolezanju obdržano. I ovo
slišavše s(ve)ti otci naučeni Duhom
S(ve)tim zapovidaše da ki godi bude
strići i čuvati ove petke i četv
ere kvatri temporne postiti u krusi
i o vodi, kako e više pisano, v strašni
d(a)n Sudni ne uboi se biti osujen6.

KKC
MIHAELA ŠILOBODA
SVETA NEDELJA

RJEČNIK VAŽNIJIH SIMBOLA

Anđeli – Posebna bestjelesna bića, neposredni Božji sluge. Prikazuju ih kao poluljude i poluptice. U Starome se zavjetu o anđelima govori općenito, a zapravo o "Sinovima Božjim" (Job, 1: 6) i o "Stražama" (Daniel, 4: 10). U Novom zavjetu Božji pratioci predstavljaju nebeski svijet. Na jednome se mjestu u pashalnom evanđelju anđel i opisuje: "Izgledao je kao munja a odjeća mu – bijela poput snijega" (Matej, 28: 3).

Antikrist (đavao) – Nosilac ideje zla, Božji protivnik. U kršćanstvu, njegov je pralik naznačen još u Starome zavjetu (Daniel, 2: 31 – 45; 7: 7 – 26), ali se smatra tipično novozavjetnom figurom. (I. Posl. Ivanova 2: 18; 4: 3; Apokal. gl. 13 i dr.). Prema eshatologijskim očekivanjma na kraju svijeta doći će do izravna sukoba (bitke) među Bogom i njegovim protivnikom, koja će završiti pobjedom nad Zlom i uspostavljanjem Božjega kraljevstva na zemlji. Antikrist, Đavao u ljudskoj spodobi, prema legendi rođen je od opatice.

Prema nekim herezama (npr. bogumilstvu) Satanael je prvobitno bio Božji sin i pomoćnik pri stvaranju svijeta te mu se sve stvoreno potčinjavalo. Poslije se pobunio protiv Tvorčeve vlasti, ali je njegova pobuna bila ugušena a on je sam bio lišen božanske svjetlosti. Tada je izgubio i dočetak *–el*, karakterističan za više anđeoske činove).

Apokalipsa – Literarni žanr u kojem se ostvaruje eshatologijska težnja i, najčešće, vremenski pesimizam u odnosu na doba u kojima su apokalipse nastale. Postoji mnogo apokrifnih i jedna kanonska apokalipsa – Otkrivenje Ivana Evanđelista, posljednja knjiga Novoga zavjeta. U njoj se predviđaju događanja u svezi sa svršetkom svijeta i strašnim sudom. To je jedan od najslojevitijih

i simbolima najbogatijih dijelova Biblije. Tumačenje mu je moguće samo posredstvom "dešifriranja" svakoga od simboličnih likova. Tako primjerice:

Alfa i Omega (Apok. 1: 8; 21: 6; 22: 13) je naziv Boga. Knjižni svitak (Apok. 5: 1) simbol je zemaljskoga kraljevstva i sadrži sudbinu svijeta. Tko njime zavlada – drži u svojim rukama tu sudbinu. Ključevi (Apok. 3: 7) slika su Božje moći i označavaju vječni život. Zmija (Apok. 14: 14 – 20) prefiguracija je zakona i đavla.

Janje (upotrijebljeno je 28 puta) naziv je Kristov i označava povezanost sa žrtvovanjem životinja na Pashu; žrtvom na križu Krist je iskupio grjehove čovječanstva.

Jutarnja zvijezda (Apok. 22: 16) oznaka je Krista; tko ju dostigne (Apok. 2: 28) dostiže i Kristove mogućnosti. Apokaliptična žena (Apok. gl. 12) simbol je kršćanske zajednice; u osnovici te slike stare su mitološke predodžbe o neprijateljskoj zmiji i rođenju sunčeva sina od strane jedne božanske majke.

Apostol – U doba svoga života na zemlji Isus Krist je pozvao i okupio oko sebe 12 učenika (Matej 10: 2 – 4; Marko 3: 13 – 19; Luka 6: 14 – 16; Djela 1: 13). Poslije su ti poslani u svijet da propovijedaju njegove ideje (Matej 10: 5; Luka 9: 2).

Pojam "apostol" nastao je poslije. Sam je Isus nazivan "apostolom" (Posl. Židovima 3: 1), no taj se naziv odnosi prvenstveno na pratioce i misionare. Apostol Pavao naziva sebe i svoje suradnike "apostolima" (Posl. Galaćanima 2: 2; II Posl. Korinćanima 8: 23). Apostoli su predvodili kultne blagdane kršćana (Djela 20: 7 – 11), osnivali su i ustrojavali kršćanske općine (Djela 8: 14; II Posl. Korinćanima 13: 10) i "Božji su suradnici" (I Posl. Korinćanima 3: 9). Oni nisu gospodari nego sluge (Marko 10: 44; II posl.

Korinćanima 1: 24; 4: 5), jer čuvaju obećanje da će slušati i oponašati Boga (I posl. Korinćanima 13: 37).

Apostoli su obdareni sposobnošću da čine čuda i ozdravljenja u ime Božje, a pedeseti dan po Isusovu Uskrsnuću primili su dar Duha Svetoga (Djela, 2: 1)

Bogorodica – Kao majka utjelovljenoga Božjega Sina ona je i Božja zaručnica. Kao takva pojavljuje se u svojoj neponovljivoj jedinstvenosti i veličini te se udaljuje od mnoštva Božjega naroda kao ona koja je "dostojna svake hvale" (Luka, 1: 42, 48).

Istodobno, ona je i čovjek koji, kao i svaki drugi, živi u poštovanju Boga i tijekom cijeloga života njeguje kršćansku vjeru, nadu i pokornost. To pruža mogućnost svakom vjerniku da se s njom identificira i da u njezinome liku nađe svoga zagovornika u traženju Božje milosti; ona se shvaća kao majka svakoga vjernika ("Mater credentium") i kao druga, nova Eva.

Kao zahvala za njezine individualne zasluge nastajali su Bogorodičini himni a postoji i ciklus "Bogorodičinih blagdana": Smrt Bogorodice, Rođenje Bogorodice, Blagovijest, i td.

Bog Otac – Prema kršćanskoj nauci Bog Otac, pored Krista (Boga Sina) i Svetoga Duha, jedna je od triju osoba Svetoga Trojstva. No često u narodnim predodžbama, pa i u umjetnosti, on predstavlja i tri božanska lika i jedinstvo Boga. Bog Otac se simbolizira različitim znacima – brojem 1 (jer je nedjeljiv); krugom (jer povezuje početak i kraj); oko (kao sliku premudrosti). Poslije su njegove predstave zamijenjene tetragramom (četveroslovljem) – četirima hebrejskim slovima imena Božjega – JHWH, Jahve.

Bog Sin – (Isus Krist) – Smisleno središte kršćanstva. Prema oficijelnome učenju Bog je primio ljudski lik i sišao na zemlju kroz svojega sina Isusa Krista, rođena od Djevice Marije. Tu je on propovijedao svoje učenje, uhvaćen je i osuđen na smrt te raspet na križ u doba Poncija Pilata – rimskoga prokuratora Judeje. Po njegovoj muci i smrti na križu otkupljen je istočni grijeh Adama i Eve (Post. gl. 3) i otvorena mogućnost svakome pravedniku da se spasi na kraju svijeta na Strašnome sudu. Tako je Bog ostvario svoje milosrđe: prinoseći na žrtvu jedinorođenoga sina kako bi iskupio grijehe ljudi. Jedan od osnovnih problema u nauci o Kristu jest njegovo biće bogočovjeka, koje podrazumijeva postojanje božanske moći u ljudskoj slabosti. Izvješće o životu, muci, smrti i uskrsnuću Isusa Krista uključeno je u četiri evanđelja. To je jedno od nauzvišenijih ostvarenja europske kulture, koje pruža mogućnost svakome kršćaninu da proživi individualnu dramu Bogočovjeka. Kroz stoljeća po nastanku, tijekom cijeloga srednjovjekovlja pa do danas to je izvješće izazvalo mnogobrojne interpretacije u svima umjetnostima.

Bog Sin je jedna od osoba Svetoga Trojstva, element nerazdvojivoga jedinstva.

Crkva – Prema Bibliji to nije ni crkvena građevina ni samo bogoslužje, već zajednica ljudi koji vjeruju u Krista. Pripadanje toj zajednici mora biti posljedak slobodnoga izbora (Posl. Rimljanima, 8: 28) i ostvaruje se krštenjem.

Organska se zajednica pojavljuje kao odjelite zajednice, u kojima se postižu sva dobra darovana Isusom kao Spasiteljem čovječanstva – njegova Riječ, primjeri, sakramenti, božanska ljubav i nov život kao rezultat oprosta grijeha.

Struktura crkve nije uspostavljena u evanđeosko doba. Zajednice pod vodstvom biskupa i svećenika oformile su se poslije. Biskupi se smatraju nasljednicima apostola i poistovjećuju se s njima nasljedujući ih.

Godine 1054. kršćanska se crkva podijelila na istočnu i zapadnu, a poslije su nikle i druge kršćanske religiozne zajednice.

Četiri – Tumači se kao smislom pun broj kozmičkoga reda i simbol je cjelovitosti i punoće. Razlikuju se 4 nebeska pravca, 4 godišnja doba, 4 elementa (zrak, voda, zemlja i vatra), 4 temperamenta. Takvoj shemi kozmosa odgovaraju četiri rijeke u raju, četiri evanđelja, četiri kraka Kristova križa. Opći je smisao broja četiri Svemir stvoren Bogom.

Deset – Broj prstiju (2x5) a time – tzv. "okrugao broj", koji određuje neku zatvorenu cjelinu. Desetka u sebi sadrži sve brojke (1 – 10) i zato je simbolom za u taj krug zatvoren i u Bibliji opisan kraj povijesnih događanja – 10 generacija od Adama do Noje, 10 x 10 godina traje kraljevstvo Božje na zemlji (tisućljetno kraljevstvo, Apok. 20: 4-6). Sve svoje zahtjeve pred ljude Bog je postavio u Deset zapovijedi (Izlazak, 20: 3-17); desetina od plodova i životinja posvećuje se Bogu (Levit., 27: 30 sl.). U Novome zavjetu deset se pojavljuje kao okrugao broj u priči o 10 talanata (Matej, 25: 14-30), o deseterim djevicama (Matej, 25: 1-13), o apokaliptičkoj zvijeri s deset rogova (Apok. 13: 1).

Devet – Budući da uključuje tri trijade izraz je najvišega savršenstva. U kršćansku je simboliku uključen kasno kroz mistička tumačenja (npr. Isus je umro na križu u devetom satu, anđelski zborovi su tri puta po tri). Opći mu je smisao u tekstovima potčinjen značenju trojke.

Dijelovi tijela - U skladu s predodžbom čovjeka kao mikrokozmosa jest i predodžba o svemiru, makrokozmosu, kao o "makroantroposu". Prema mnogim mitovima, svijet je stvoren od dijelova tijela prvobitnoga čovjeka. Prema nekim apokrifima pak Bog je stvorio prvoga čovjeka, Adama, od sedam prirodnih elemenata. Različiti dijelovi tijela imaju osobit smisao – srce i glava su mjesto života i božanske stvaralačke sile; utroba i grudi – put utjelovljenja Riječi Božje; oči – "tjelesna svjetlost" (Matej, 6: 22); Božje su oči svevideće i mudre (Posl. Židovima, 4: 13) – Bog se često prikazuje kao oko. Ruke (Božje ruke) su sredstvo stvaranja, one stvaraju i kažnjavaju (Izlazak, 3: 20), noge su znak podčinjavanja (Posl. Rimljanima, 16: 20). U Starom se zavjetu govori o "srcu i utrobi" kao mjestu pravednosti (Psaltir, 7: 10).

Dva – Prvi broj koji predstavlja razdiobu jedinstva predstavljena jedinicom. Dvojstvo se shvaća kao izraz nesavršenstva, budući da svaki od dijelova zavisi od drugoga. U kršćanskoj se predaji broj dva povezuje s dualizmom. U Bibliji se kao znak dualističkoga mišljenja prepoznaje dvojstvo Bog – Sotona: svjetlost – tama, tijelo – duh i dr., susretano najčešće u poslanicama apostola Pavla i u Otkrivenju.

Dvanaest – Osnovni broj nekih brojevnih sustava. Dioba na dvanaest članova godišnjega hoda sunca odgovara zvjezdanim likovima u zodijačkome krugu. Broj je poslužio kao načelo organiziranja cjeline u različitim religijskim i kulturnim sustavima. U Židova 12 je znak Božjega izbora i znak za savršenstvo – 12 Jakovljevih sinova rodonačelnici su 12 izraelskih plemena, 12 dragih kamenja na prsluku prvosvećenika prvosudca (Izlazak, 28: 15-21), 12 malih proroka. Kad je imao 12 godina Krist je po prvi put otišao u hram (Luka, 2:24), 12 je apostola; u Otkrivenju broj se koristi u prvobitnome zodijačkom značenju: 12 zvijezda na glavi nosi žena odjevena u sunce (Apok. 12: 1); 12 vrata ima

nebeski Jeruzalem (Apok. 21: 12); drvo života plodi 12 puta godišnje (Apok. 22: 2). U književnosti taj se broj spominje najčešće u svezi s 12 apostola.

Đavao – v. **Antikrist**

Euharistija – v. **Misa**

Grijesi – U kršćanskoj teologiji (prema I. posl. Ivanovoj, 5: 16) smrtni su grijesi oni koji su učinjeni protiv Svetoga Duha, ustrajanje u zlu, što je neoprostivo i dovodi grešnika do gubitka Božje milosti.

Prema teologiji, sedam smrtnih grijeha predstavljaju zrcalan odraz sedmerih osnovnih kršćanskih kreposti i kolebanje između jednih i drugih izražava vječnu borbu među dobrim i zlim u čovjekovoj duši. Osobito mjesto u biblijskoj i ljudskoj povijesti zauzima istočni grijeh – Evino i Adamovo kršenje Božje zabrane da jedu plodove s drveta spoznaje. Taj je grijeh poslije otkupljen Kristovom smrću na križu.

Grijesi i vrline često se prikazuju kao ljestve kojima se može popeti u raj ili sići u pakao.

Izvor – To je slika tjelesne i duhovne moći i čistoće. Izvor na stijeni ili u pustinji smatra se božanskom snagom. Po Božjoj zapovijedi Mojsije je stvorio izvor čudotvorne vode na jednom kamenu (Izlazak, 17: 6). U Starom zavjetu Bog se naziva "izvorom života" (Psaltir, 35: 10) Bogorodica se često naziva i prikazuje kao "životvorno vrelo".

Istočnopravoslavna crkva – Postala je po crkvenom raskolu 1054. godine na temelju bizantske crkve pristajući uz njezine dogme.

Sastoji se od nekoliko nezavisnih (autokefalnih) crkava – grčke, bugarske, ruske, srpske i td.

Istočnopravoslavne crkve, hramovi, imaju križnu formu koja podsjeća na Kristovu žrtvu na križu. To simbolično izražava i cijeli svijet, kojim upravlja Krist Svevladar (Pantokrator), naslikan u kupoli. Crkva se dijeli na tri dijela: narteks (predvorje) – zapadni; brod– sredina, i oltar – istočni, na dijelove predviđene za različite kategorije vjernika (kandidati, kršteni, svećenici). Ikonostas dijeli brod od oltara, u kojem se čuvaju "sveti darovi" i vrši euharistija.

Crkvena je institucija posrednik u općenju među vjernicima i Bogom. Posredstvom različitih obreda i sakramenata crkva sankcionira i osvješćuje sva važna događanja u individualnome i zajedničkom životu. Najviša točka i početak crkvene godine za istočnopravoslavne kršćane je Uskrsnuće Kristovo, blagdan koji označava čudotvorni Kristov prijelaz iz smrti u život, privodeći tako cijelu kršćansku zajednicu novome životu.

Imena Boga – Osobno ime Boga u Starom zavjetu je Jahve. Usporedno se upotrebljava i mnogo drugih naziva, nastalih od pojedinih njegovih kvaliteta i svojstava – Gospod, Stvoritelj, Tvorac, Svevišnji, a također i različita mjesna imena, kojima se narodi obraćaju svojemu Bogu: Adonaj, El, Elion, Elohim, Eloah i td. Susreće se i ime Sabaoth – naziv za Boga izraelskih bogova, neba i zvjezdanih moći. "Elohim" može označavati više bogova, no najčešće se koristi u značenju jednine (Sutci, 9: 13). Usporedo s vlastitim imenima Bog se može imenovati i kroz njegove kvalitete – Dobro, Istina, Ljepota, Moć, Premudrost i td. Ime Isusa Krista je odredio arhanđel Gabrijel pri Blagovijesti, kada je napomenuo ono što je prorekao prorok Izaija: "eto, djevica će začeti u utrobi svojoj i rodit će Sina i nazvat će ga Emanuel, što znači: Bog je s nama" (Matej, 1: 23; Isaija, 7: 14).

Jabuka – Simbol plodnosti i života. U Bibliji se povezuje sa zabranom kušanja plodova s drva spoznaje (Postanje, 3: 3), koje se u srednjem vijeku započelo prikazivati kao jabuka. Prekršaj te zabrane doveo je prve ljude i njihovo potomstvo do izuzeća iz vječna života i do smrti. Jabuka se preobratila u naznaku Eve i simbol grijeha. U ruci Bogorodice ili Isusa može se tumačiti i kao znak oslobađanja od grijeha i znak vječnoga života.

Katolička crkva – Nastala realno na području koje se nalazilo pod utjecajem rimskoga pape i kao rezulta raskola iz 1054. godine. Poslije se razvijala u specifičnom dogmatskom i estetičkom pravcu, što određuje i bitnije razlike u kršćanskoj umjetnosti u Istočnoj i Zapadnoj Evropi.

Praktički su načelne razlike među katoličkom i pravoslavnom crkvom minimalne – riječ je o jednome elementu u formulaciji Nicejskoga Simbola vjere, specijalno o prizlaženju Svetoga Duha od "Oca i Sina" (u katoličkoj varijanti: filoque) ili samo "od Oca" (u pravoslavnoj).

Osim toga u dvjema crkvama ima i drugih – gotovo formalnih – razlika, npr. pravoslavni se svećenici mogu ženiti, katolički ne. Dugotrajni je samostalan razvoj dviju crkava doveo i do znatnih razlika u obrednoj praksi (tako se u katolički obred uključila instrumentalna glazba), a to dovodi do važnih posljedica u umjetnosti koja služi dvjema kršćanskim zajednicama.

Knjiga – U Bibliji se govori o "knjizi života" u kojoj su zapisani Božji izabranici (Izlazak, 32: 32 i d.; Apok. 3: 5). Apokaliptička knjiga sa sedam pečata simbol je tajnoga, božanskoga znanja. U apokrifima se priča o zapisanoj povijesti svijeta ("od početka do kraja") u 366 knjiga. U staroj crkvi bio je običaj da se Evanđelje kao simbol Krista postavlja na specijalno prijestolje. Budući da

svete knjige imaju tajanstvenu moć, zaklinjalo se postavljajući ruku na njih. U ikonografiji je knjiga atribut Krista, apostola, evanđelista i nekih svetaca (npr. Konstantina-Ćirila Filozofa).

Križ – Simbol objedinjavanja neba i zemlje. Središte križa je kozmičko središte. Neki filozofi ga tumače kao objedinjenje muškoga (vertikala) i ženskoga (horizontala) načela. Grčka i latinska riječ za križ (παυφσζ crux) označava prvobitno stup na koji su pribijani osuđeni na smrt. Pošto ga je ap. Pavao u tzv. "Govoru o križu" (I posl. Korinćanima, 1: 18) nazvao "moć Božja", oruđe usmrćivanja pretvorilo se u simbol Uskrsnuća i u znak ozdravljenja. Matej ga naziva "znak sina čovječjega" (Matej, 24: 30). Još su rani kršćani koristili križ kao molitvenu gestu, pretvarajući ga u znak pobjede nad smrću. Sasvim drugačiji odnos prema križu – instrumentu Božje smrti, imaju bogumili: oni ga ne časte.

Postoje različiti likovi križa – grčki (s jednakim krakovima), latinski (s produženom vertikalom), sv. Andrije (u obliku X) i dr.

Krst – Ritualno je pranje poznato u svim vjerama. U Starome zavjetu govori se o raznim pročišćenjima vodom (Brojevi, 19; Levit., 12-16). Osobito mjesto zauzima krštenje Ivana Krstitelja – služi za oproštenje grijeha i priprema za susret s dolazećim Mesijom (Spasiteljem) (Marko, 1; 2). Krštenje Isusa je znak da je Bog Otac povezan s Isusom kao s "Ljubljenim sinom" (Marko, 1: 9). U Novom zavjetu krštenje je totalno primanje Krista posredstvom vjere i pritom obvezujuće prihvaćanje kršćanskih životnih normi (Djela, 2: 38). To se tumači kao sakramenat – Božji čin, izvršen posredništvom čovjeka, koji se izražava kroz ritualnu formulu – krštenje u ime Isusa Krista (Djela, 10: 48); u ime Isusa (Djela, 8: 16); u Kristu (Posl. Rimljanima, 6: 3). Kao "kupelj rođenja i obnove u Svetome Duhu" (Posl. Titu, 3: 5) i kao sudjelovanje u smrti i u Uskrsnuću Isusovu (Posl. Rimljanima, 6:

4) krštenje oslobađa od grjehova (Posl. Rimljanima, 6: 1-23) i oblikuje novoga čovjeka, "odjevena" u Krista (Posl. Galaćanima, 3: 27) i ispunjena svetošću i pravednošću (Posl. Rimljanima, 6: 1-14; I posl. Korinćanima, 6: 11). Krštenje je privođenje čovjeka u crkvenu zajednicu (Djela, 10) i temelj sjedinjenja u Kristu po ljubavi (Posl. Efežanima, 4: 1-7)

Kruh – Osnovan prehrambeni proizvod. Prima se kao Božji dar, izvor čovjekove moći. (I Kraljeva, 19: 6 i sl.; Psaltir, 103: 15). Likom kruha se uspostavlja tjelesni i duhovni smisao stvari – "ne živi čovjek samo o kruhu" (Matej, 4: 4).

Novi zavjet govori o kruhu kao o svakodnevnoj hrani i kao o Božjoj riječi i njezinoj važnosti za ljude. O Kristu se govori kao o nebeskome kruhu (Ivan, 6: 35-48), koji kada se jede znači vjeru i daje nov život (Ivan, 6: 51). Šesta glava Ivanova evanđelja je gotovo cijela posvećena tumačenju Isusa kao "kruha života". Ta se slika slaže s ranokršćanskom "Večeri ljubavi" (Agape), povezanom s "lomljenjem" kruha koji oponaša djelo Kristovo u doba Posljednje večere. Poslije je taj obred postao osnovicom za euharistijsko slavlje.

Likovi Boga – Prema kršćanskome učenju Bog je nespoznatljiv, to jest nedostupan izravnom ljudskom istraživanju. Zato se u Bibliji on otkriva svojim izabranicima posredstvom nekih od osnovnih svojih simbola – najčešće kao svjetlost ili oganj (Ishod, 3: 2 i sl.). Kršćanska umjetnost tijekom stoljeća teži svladavanju simbola za prikazivanje Boga. U Bizantu se pojavio ikonoborački pokret, prema kojem je prikazivanje Boga i svetaca idolatrija. Poslije gotovo dvjestagodišnje svađe sredinom 9. stoljeća štovanje ikona utvrđeno je kao kanonsko.

Najstariji prikazi Boga u ranokršćanskim katakombama uobičajeno se ostvaruju kao ruka koja viri iz oblaka, ili kao plamteća kupina (Izlazak, 3: 1-4) odnosno ognjeni stub (Izlazak, 14-24).

I Krist je pojava Boga; no on je otjelovljen u ljudski lik, koji je opet, sa svoje strane, podoban Božjemu liku. Simbolični prikaz Krista u prvo doba jest riba.

Sveti se Duh najčešće slika kao golub.

Misa (euharistija) – Centralni sakrament u kršćanskome ritualnom sustavu. U njem se izvodi obredno "lomljenje" kruha, kao je pokazao Isus u vrijeme Posljednje večera (Matej, 26: 26-28; Marko, 14: 22; Luka, 22: 19), kada su se kruh i vino preobrazili u tijelo i u krv Isusovu. Ponavljanje te mistične pretvorbe Boga pruža mogućnost kršćanima da budu sudionici Božji, tj. da se objedine s njim. Euharistija je osnovni trenutak u misi. Rani kršćani (1-4. st.) imali su tzv. "večere ljubavi", u kojima se euharistijski obred sastojao u čitanju evanđeoskih tekstova, javnim ispovijedima i molitvama.

Poslije se misa obogatila i usložnila u ovisnosti s promjenama općih uvjeta rasprostiranja kršćanstva i s postajanjem kršćanstva službenom religijom Rimskoga carstva u doba cara Konstantina Velikoga (343. godine).

Danas se u kršćanskim crkvama (pravoslavnim i katoličkima) koriste tri mise; tekstove su im sačinili Ivan Zlatousti i Bazilije Veliki u 4. stoljeću. To su sakralni tekstovi, koji su ostali nepromijenjeni kroz cijelo srednjovjekovlje pa do danas.

Nebo – Božanski prostor. S tim su pojmom povezane astronomske, astrološke, kozmologijske i eshatološke predodžbe. Bitno stvaranje svijeta započelo je s odjeljivanjem neba od zemlje (Postanje, 1: 1-8). Biblijska slika neba je "tanko platno i šator za življenje" (Izaija, 40: 22), "bljesak planinskoga kristala" (Ezekijel, 1: 22). Nebo je naseljeno anđelima i dom je

izabranicima Božjim (tamo se nalazi raj) (Luka, 10: 20). U ikonografiji se prikazuje kao stakleno (zrcalno) more ili kao kugla. Nebeski Jeruzalem (domovina svakoga pravednika, raj – prema hezihastičkome tumačenju) povezuje se s kvadratnim likovima (u duhu Ptolomejeve kozmologije). Arhitektonski vid neba u kršćanskoj crkvenoj građevini je kupola.

Prema nekim herezama (npr. bogumilstvu) postoji sedam nebesa.

Oblak – pripada nebeskoj sferi. Oblaci pokrivaju prebivališta bogova.

U Starom zavjetu oni su siguran znak prisutnosti Boga (Izlazak, 16: 10; I Kraljeva, 8: 10 i slj.). U Novome zavjetu pripada jeziku eshatologijskih predviđanja (Marko, 13: 26). Na Posljednjem sudu Isus (Sin čovječji) sjedi na svijetlom oblaku (Apok. 14: 14). U općenitijem smislu oblak je izvor životne vlage i nosi plodotvornost.

Oganj – Simbol životvorne, ali i po život opasne sile, u mnogo religija povezane s Bogom. U Starome zavjetu Jahve je izabrao oganj za svoj simbol – pojavio se pred Mojsijem u vidu plamteće kupine (Izlazak, 3: 2). Nazvan je Bogom ognja i u Psaltiru (Ps. 17), a Sv. Duh silazi na apostole na Petdesetnicu u vidu ognjenih jezika (Djela, gl. 2).

Opći je smisao ognja povezan s pročišćenjem i spremnošću za prinošenje dostojne žrtve Bogu. Plamen se prihvaća kao garancija očuvanja života, obitelji, države; nije slučajno u svakoj sinagogi, katoličkoj ili pravoslavnoj crkvi upaljen "vječni oganj".

Simbolično značenje ognja povezuje se s jako starim mitološkim vjerovanjima, u kojima se obožavalo sunce.

Orao – Simbol neba, sunca i Božje vlasti. U Starom zavjetu Bog je objavljivao brigu za svoj izabrani narod kao da ga nosi "na orlovim krilima" (Izlazak, 19: 4) prema pravim ciljevima.

U ranokršćanskoj umjetnosti orao je simbol Krista. Snaga Riječi Božje često se prikazuje na ambonu kao raskriljeni orao.

U svezi sa Riječju i s Uznesenjem Kristovim, i evanđelist Ivan prikazivan je kao orao.

Orao je tijesno povezan sa simbolikom Uskrnuća i u tom smislu i danas služi za ukrašavanje posuda za krštenje.

Osam – Kao udvojen 4 - broj je Svemira. Osam je glavnih vjetrova. Od križa s osam osi dobija se kolo s osam paoca – kolo života i sreće prema srednjovjekovnoj predodžbi. Osam je broj sretnoga početka; 8 duša je spašeno u Noinoj barci (Postanje, 6: 18); osmoga dana započinje novi tjedan – nov početak. Prema crkvenim ocima, osam je simbol dana Kristova Uskrsnuća (resurrectio Divina) i novoga stvaranja posredstvom krštenja. Osmokutne forme ranokršćanskih baptisterija (dio crkve u kojem se krstilo) povezani su s tim smislom.

Pet – Prema shvaćanju pitagorovaca 5 je spoj muškoga (3) + ženskoga (2) načela i stoga simbol braka.

U Novom se zavjetu govori o pet mudrih i pet ludih djevica (Matej, 25: 1 i sl.), od kojih su lude prespavale dolazak nebeskoga mladoženje. Prema bogumilskim shvaćanjima Satanael je pridobio anđele do petoga neba da pristanu uz njegovu pobunu protiv Boga.

Planina – Shvaća se kao veza među zemljom i nebom i mjesto prebivanja i saobraćanja s Bogom. Mojsije je primio Božje zapovijedi na planini Sinaj. Na kraju vremena Božanska će planina biti viša od svih ostalih.

U srednjem su vijeku crkve posvećene arhanđelu Mihovilu građene najčešće na brdu ili na vrhu.

Planina se može tumačiti kao mjesto rođenja ili smrti. Golgota se smatra i grobom Adamovim.

Slično pustinji, planina je alegoričan naziv za "mjesto samoće, samoudubljivanja, malitve i razmišljanja".

Posljednji sud – Prema kršćanskoj eshatologiji Krist će ponovno doći na zemlju ("Drugi silazak"), kako bi presudio ljudima za djela i da ih podijeli na pravedne i griješne. Jednima je predodređen raj, drugima pakleni mrak. Slika toga strašnoga suda opisana je u Matej, 25: 33-46 i u Otkrivenju, gl. 14, i izazivala je trepetna očekivanje srednjovjekovnoga čovjeka. Njegove predodžbe toga časa odražene su na mnogo zanimljivih zidnih slikarija; često se u njima osjeća utjecaj i stanovitih apokrifnih predodžaba grijeha i iskupljenja za njih. Legenda kazuje da je slikar Metodij pridobio za pokrštavanje bugarskoga vladara Borisa upravo tako što je tim motivom oslikao jedan zid njegove kuće.

Prorok – Čovjek koji je primio dar da govori ljudima u ime Boga; posrednik u predavanju božanskoga otkrivenja. Prorokvati se može u ekstazi ili kroz proročanski san.

Često se proroci izražavaju apokaliptičkim pisanjem, sa simboličkim viđenjima povijesti i kraja vremena.

U Starom zavjetu su sabrani sastavi četiriju "velikih" proroka (Isaija, Ezekijel, Jeremija i Danijel) i 12 "malih". Osobito obljubljena u srednjovijekovnim tumačenjima jest paralela između "malih" proroka i apostola, čime se ostvaruje povezanost među Starim i Novim zavjetom.

Prostor – Od najranijega doba prostor je za ljude predstavljao više ili manje uređenu sveukupnost pojava s kojima su povezani svi doživljaji svijeta koji ih okružuje (izlaz i zalaz sunca, meteorološke pojave i td.). Simbolično opterećene prostorne kategorije su gore-dolje, desno-lijevo, unutra-vani, naprijed-nazad, pričem je najčešće prva riječ u dvojstvu nositelj pozitivnoga, a druga – negativnoga značenja. Za orijentaciju u prostoru služe nebeske pojave. Prema kršćanskim predodžbama izlazak sunca je povezan s dobrotom– dakle i Krist je istok; na zapadu gospodare sile mraka i zla. U ranome srednjem vijeku novokršteni su u bijeloj odjeći obilazili crkvu od predvorja prema zapadu, gdje je kupelj s posvećenom vodom, do oltara na istoku i to je bio simboličan prijelaz iz smrti prem Uskrsnuću.

Karakteristična za mnogo narodnih shvaćanja o cjelovitosti svijeta kao tijela Božjega, predodžba prostora nalazi odraz i u arhitekturi kršćanske crkve i u slikama kojima je ukrašena. Svaka crkva predstavlja "model Svemira", tako da je njezina kanonička osnovica duboko simbolična. Npr. zapadni je dio ulaz i mjesto za nekrštene; na istoku je oltar, prostor dostupan samo posvećenima. Kupola je "mjesto za Boga", i td. Prema evanđeoskim predodžbama o Posljednjem sudu pravednici će biti o desnu a grešnici o lijevu stranu Boga (Matej, 25:33-46).

Pustinja – U Bibliji se podrazumijeva ne samo pješčana pustinja, nego i svako ono mjesto gdje se pustinjaci povlače u razmišljanje i molitvu.

U Starom zavjetu se podrobno opisuje židovski prijelaz pustinje po napuštanju egipatskoga ropstva a pod Mojsijevim vodstvom (Izlazak). Pustinja je pribježište progonjenih (Postanak, 21: 14; 1 Makabejci, 2: 29), stanište zlih duhova (Matej, 12: 43) i mjesto za kažnjavanje (Hoš., 2: 14).

Vijest o Božjem kraljevstvu započinje propovješću protiv đavla u pustinji, gdje je Isus povukao pošto je primio krštenje od Ivana Krstitelja (Matej, 4:).

Put – Cijeli život u prostoru i vremenu je kretanje, putovanje. U Starom zavjetu put odgovara Božanskome planu o svijetu i čovječjem životu, koji su razdvojeni ali pri pravom životnome izboru mogu se objediniti.

Tko nasljeduje Krista ući će u nebeski grad; Isus sam sebe naziva: "Ja sam Put, Istina i Život" (Ivan, 14: 6)

Hodočašće bi trebalo podsjećati da je život samo jedno molitveno putovanje u nebo.

Predodžba o izboru puta kao izbora dobra ili zla povezana je s evanđeoskim pričanjem Mateja (7: 13-14).

Raj zemaljski - "edenski vrt" (zapravo: "pustinjska oaza") o kojem govori Post., 2s (usp. Ez., 28: 13; 31: 8). U izvještajima o raju zemaljskome susrećemo nekoliko misaonih tokova:

1. Misao o nekom sretnom mjestu i o nekom prvobitnom sretnom vremenu, bez negativnosti koje mogu zadesiti čovjeka (npr. bolest, smrt) i svijet u kojem živi. Tvrdi se da je jednom postojalo takvo sretno doba.

2. Misao o stablu života: čovjekova nada u besmrtnost izražava se u mitu o nekom sredstvu (plod stabla) protiv smrti.

3. Misao o drvetu spoznaje dobra i zla: ona nastaje iz iskustva da ta spoznaja doista i postoji te da vodi u grijeh.

U posljednja vremena očekuje se posvemašnje uništenje zla i uspostava rajske radosti (usp. Iz., 65: 17-25; Otk., 2: 7; 222-5).

Raspeće – Način da se izvrši smrtna kazna, korišten u Rimskome carstvu za robove i nerimske građane. Iskorišteno za Isusa, to kažnjavanje ima za cilj ne toliko nanošenje fizičke patnje, koliko moralno poniženje. Prema rimskome je običaju osuđeni Isus sam nosio križ na Golgotu (Marko, 15: 21; Ivan, 19: 17).

U prenesenu smislu riječ je o tome da svaki čovjek kršćanin biva razapet zajedno s Kristom (Posl. Galaćanima, 2: 19) i da su ti koji su se sebe odrekli radi Boga zapravo ponijeli svoj križ (Matej, 10: 38; Marko, 8: 34) i tako se spasili.

Isusova smrt na križu duboko je simboličan čin: on organizira cijelo novozavjetno izvješćivanje. Krist je poslan na zemlju, otjelovljen u čovječji lik, kako bi mogao – kada podnese boli i poniženja i kada umre nevin – na taj način iskupiti istočni grijeh Adama i Eve, koji pritišće sve njihove potomke (= cijelo čovječanstvo) i prpreka je njihovu spasenju.

Iskupljenjem se pruža mogućnost svakom kršćaninu da se pravednim životom bori za spasenje vlastite duše.

Sedam – Sveti broj više religija. I u kasnijem spekulativnom mišljenju –zbroj nebeskoga, božanskoga (3) i zemaljskoga (4). Nosi simboličnо značenje "veliko", "mnogo" ili "sve" i tako zauzima

mjesto "okrugloga broja". Putanje sedam planeta izraz su kozmičkoga reda, koji se izražava kao sedam tonova, sedam osnovnih boja, kao i nazivima dana u tjednu po planetima.

U kršćanstvu sedam je broj savršenstva. Sedmi dana posvećen je Bogu (Izlazak, 20: 10); sedam očiju Jahvinih označavaju njegovu premudrost (Zaharija, 4: 10); sedmosvećenici su u starozavjenoj službi, sedmosvijetlo sunce je u doba Mesije (Izaija, 30: 26), Kristova molitv (Oče naš) sadrži sedam molbi, sedam je darova Svetoga Duha, sedam je vrlina i smrtnih grijeha.

Bogumili smatraju da ima sedam nebesa.

Značenje broja sedam može biti i preokrenuto – u Otkrivenju to je broj kako Boga tako i Antikrista.

Sedam je i sakramenata u kršćanstvu (euharistija, krštenje, brak, ispovijed, posljednja pomast, posvećenje ulja i rukopolaganje)

Sijevanje i grom – U Starom zavjetu Božja su pojavljivanja često praćena sijevanjem i grmljavinom (Izlazak, 19: 16). Božji glas je moćan kao grom (Ivan, 12: 28 i sl.). U dane drugoga silazka, Krista će cijeli svijet vidjeti kao sijevanje (Luka, 17: 24). S druge strane, Antikrist također može pasti s neba kao munja (Luka, 10: 18).

Simboli evanđelista – Četiri se evanđelista, Matej, Marko, Luka i Ivan, često simbolično prikazuju posredstvom četiriju figura – čovjeka, lava, bika i orla.

Starozavjetni je predložak tome činu u proroka Ezekijela (1: 4-10). U srednjem vijeku ta drevna analogija nalazi simbolično objašnjenje u tumačenju evanđeoskih tekstova:

- čovjek je Matej, jer započinje izvješće opisom "ljudskoga" rodoslovlja Isusova,
- lav je Marko, jer započinje s Ivanom Krstiteljem, nazvanim "vapijući u pustinj",
- bik je Luka, jer započinje prinošenjem žrtve svećenika Zakarije,
- orao je Ivan, jer kroz njega najmoćnije govori Duh Sveti koji je sišao s neba.

Činjena je veza i s najvažnijim dušobrižničkim smislovima četiriju evanđelja:
- čovjek dokazuje čovještvo Božje,
- bik – smrtnu žrtvu njegovu,
- lav – Uskrsnuće,
- orao – Kristovo Uznesenje.

Postoje i druga tumačenja te simbolike, najčešće u vezi s brojem četiri.

Smrt i pokop – Za kršćane smrt nije kraj nego početak života. U smrti na križu i u Uskrsnuću Isusovu dokazana je moć da se pobijedi smrt i dade nov život. Svatko tko je krštenjem povezan s Bogom bit će "probuđen" od smrti, poput Krista. Ta vjera je jasno provedena u ritualima povezanima s pokopom. U njima se tijelo pokojnika predaje raspadanju, polaže se u zemlju kao "sjeme za novo Uskrsnuće". Bijedno i nevrijedno čovjekovo tijelo zamjenjuje se za "tijelo podobno Božjem slavnome tijelu" (Posl. Filipljanima, 3: 21). U tekstovima rituala, povezanima s pogrebom i obredima spomena na mrtve, često se razrađuje motiv uskrsiteljne moći Boga.

Sofija – Učenje o Sofiji (Premudrosti) ima biblijsku osnovicu (Premudrost Solomunova, 8: 14; 9: 1-5; Sirah, 1: 1; 24: 11-13; I posl. Korinćanima, 1: 24 i 30).

Poslije su crkveni oci često dovodili ideju o Sofiji u vezu s Božjom Premudrosti, a poslije 4. stoljeća Sofija se personalizira u svojoj

biti Božje Premudrosti. Zato se mnogo crkava u istočnorimskome carstvu (Bizantu) od 4. stoljeća posvećuje sv. Sofiji, posebice i najveći kršćanski hram, onaj u Konstantinopolisu. Još se rano značenje Sofije povezivalo s jednim od elemenata pri stvaranju svijeta kao pojava Božanske biti.

Sveti Duh – Moć koja pripada Bogu i iz njega proizlazi; skupa s Bogom Ocem i Božjim Sinom – jedno od lica Svetoga Trojstva.

Stvaralački duh Boga prizva sve postojeće u život; pri početku Stvaranja on je "lebdio nad vodama" (Postanje, 1: 2). U tome "lebdenju" se pretpostavlja lik ptice. Božji duh je životvorno "disanje života" (Postanje, 2: 7), kojim je stvoren čovjek.

U Novom zavjetu Božji duh je povezan s vjetrom s kojim je sišao na apostole u Petdesetnici (Djela, 2: 2-4).

Najvažniji simboli Svetoga Duha u umjetnosti novozavjetnoga su porijekla. Za Isusova krštenja Sveti Duh silazi kao golub nad njega. Apostolima se javio kao plameni jezici.

Sedam darova Svetoga Duha (mudrost, razum, savjet, jakost, znanje, pobožnost, Božji strah) najčešće se prikazuju kao sedam golubova ili sedam svjećnjaka na središnjem oltaru crkve, odnosno kao sedam tokova nebeskoga izvora (na slikama).

Svjetlost – Jedan od najstarijih religijskih simbola čovječanstva. Povezan s Božanstvenim, nematerijalnim blagom. Pojavljuje se posredstvom različitih nosilaca – sunca, mjeseca, zvijezda, munja, vatre – kao znak Božje prisutnosti.

Krist sebe naziva "svjetlost svijeta" (Ivan, 8: 12) i ta je slika odredila jedno od temeljnih tendencija u srednjovjekovnoj

umjetnosti. Cilj je hezihastâ da vide "Taborsku svjetlost", tj. Boga. Sve što je povezano s višim, božanskim svijetom, označeno je svjetlošću – anđeli, svetci (pomoću svjetlosnih aureola – nimbova), i td.

Prva riječ Božja pri Stvaranju jest: "Neka bude svjetlo!" (Postanje, 1: 3). Borba među svjetlom i tminom tumači se kao borba među dobrim i zlim, dobrotom i grijehom, Bogom i Sotonom. Oni koji su nadvladali mrak bivaju "djeca svjetlosti" (Posl. Efežanima, 5: 8). Krštenje se shvaća kao "odijevanje božanske svjetlosti".

Šest – Prema biblijskome pričanju svijet je stvoren za šest dana (Postanak, 1). U Apokalipsi Antikrist nosi broj 666 (Apok. 13: 18). U razmatranjima ezoterika šesterokut je simbol objedinjavanja suprotnosti. Prema teozofskim shvaćanjima šest je znak makrokozmosa i preplitanja trijada Duha i Materije. Heksagram ima šest kutova, ali je njegov bitni broj sedam.

Tri – Broj Boga. Označava nadvladavanje razdvojenosti i u općenitome je smislu znak savršenstva, po čemu biva osnovicom različitih sistema – teoloških, (Sv. Trojstvo), kozmoloških (nebo, zemlja, podzemni svijet), eshatoloških (raj, čistilište, pakao), antropoloških (tijelo, duša, duh), etičkih (vjera, nada, ljubav).

Biblija poznaje tri velika ljudska naroda – potomke Sema, Hama i Jafeta (Postanak, 10); kao što je starizavjetni junak Jona tri dana i tri noći proveo u utrobi kita (Jona, 2: 1), tako Isus Krist umire i provodi tri dana i noći u podzemnu svijetu (Matej, 12: 40). Trokratno prizivanje Boga treba da prida učinkovitost molitvi i zaklinjanjima.

Trojstvo – Predodžba o Bogu kao o trojedinstvu ili o tri Božja lika koja čine cjelinu ne pripada samo kršćanstvu već je osnovica većeg broja religija. U kršćanstvu tu je riječ o osnovnoj bogoslovnoj ideji, prema kojoj Bog Otac (Tvorac vidljiva i nevidljiva svijeta), Božji Sin (Krist Mesija) i Sveti Duh, predan kroz Sina od Oca ljudima, sudjeluju u nerazlučivome jedinstvu.

U biblijskim knjigama nema izričita izlaganja učenja o Sv. Trojstvu. Za njegov novozavjetni uzor smatra se epizoda Isusova krštenja u rijeci Jordanu (Matej, 3: 16-17; Marko, 1: 10-11; Luka, 2: 22; Ivan, 1: 32).

Trinitarna formula ("u ime Oca i Sina i Svetoga Duha") prvi se put susreće u zavjetu koji je Isus ostavio svojim apostolima pred Uznesenje: "I tako, idite, naučite sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga" (Matej, 28: 19). Istom se formulom ostvaruje ne samo krštenje, nego i svi ostali sakramenti.

Raspre oko pravilnoga tumačenja toga najtežega teološkoga problema kršćanstvo je vodilo vjekovima. Jedan od zaštitnika ortodoksnoga trintarnoga učenja je Konstantin-Ćiril Filozof. Sveto Trojstvo dovodi se u simboličku vezu s trokutom.

Uskrsnuće Kristovo – (Uskrs, Vazam) – Najveći kršćanski blagdan: označava Isusovo uskrsnuće treći dan po smrti na križu i njegov pogreb.

Praznik je ukorijenjen u poganske proljetne rituale, povezane s buđenjem prirode na kraju zime. U početku se je kršćanski Uskrs slavio kad i židovska Pasha (običaj podrobno opisna u Starome i Novom zavjetu), no poslije se premjestio jedan tjedan kasnije.

Isusovo uskrsnuće je najvažniji dokaz za njegovu božansku narav i za milosrđe, kojim je iskupio ljudski istočni grijeh i učinio čovjeka dostojnim da spozna Boga.

Kršćenje je kao simboličan prijelaz iz smrti u život tijesno povezano s Kristovim Uskrsnućem. Zato su u kršćanskoj pracrkvi na noć Uskrsa oglašeni primali krštenje.

Uznesenje Kristovo – Opisano je u Novom zavjetu (Marko, 16: 19; Luka, 24: 53; Djela, 1: 9 – 12). To je konačan odlazak Krista na nebo četrdeseti dan po Uskrsnuću. Danas se slavi kao velik kršćanski blagdan, kojim završava Uskrsni bogoslužni ciklus. Prema tumačenjima, Uznesenje je najsilnije otkrivenje Kristove božanstvenosti, njegove nadljudske moći, koja se rasprostranjuje na cijelu prošlost i budućnost svijeta. Česta tema likovnih umjetnosti, do savršenstva dovedena apstrahiranjem na geometrijski lik sačinjen od križa i kvadrata obuhvaćenih krugom.

Vijenac – Ispleten od lišća, cvijeća i sl. ili iskovan u metalu, znak je časti i zahvalnosti. Funkcije mu je kasnije preuzela kruna. U Bibliji se Božje savršenstvo uspoređuje s "ukrasnim vijencem" (Ieaija, 28: 5), "vijencem pravde" (II posl. Timoteju, 4: 8), "vijencem vječna života" (Aok., 2: 10). Najdublju simboliku nosi Kristovo ovjenčavanje pred razapinjanje, kada mu je stavljen trnov vijenac na glavu kao čin izrugivanja njegovoj funkciji "kralja židovskoga" (Matej, 27: 29; Marko, 15 – 17).

Voda – Na Istoku vrijedi kao najvažniji uvjet života. U Bibliji voda označava sreću i sigurnost (Ezekiel, 47: 1). Bog je nazvan "izvorom žive vode" (Jeremija, 17: 13), u čijoj blizini može živjeti posađeno stablo (Psaltir, 1: 3; Jeremija, 17: 8); Isus se

također samoodređuje kao živa voda (Ivan, 4: 10 – 13). Oni koji vjeruju u njega pri izvoru su života (Ivan, 7: 37). Voda u krstu je znak novoga života (Ivan, 3: 5; Djela, 8: 36). Prolivena ili tekuća voda simbolizira ispraznost života, njegovu prolaznost. (Psaltir, 21: 15; II knjiga kraljeva, 14: 14). Poplava ili provala vode jesu kazna za ljudske grijehe (Postanje, gl. 6 i 7; Apok., 8: 11).

Vrijeme – Prema kršćanskoj predodžbi vrijeme ima početak – čas stvaranja svijeta (Post., gl. 1) i kraj – Strašan sud i konac svijeta. Taj pravac usmjeren cilju obuhvaća cijelu ljudsku povijest, a individualan život svoje mjesto nalazi u njegovom određenom odsječku i orijentira se u ovisnosti o njegovu kretanju. Središnje mjesto u vremenu zauzima zemaljski život Isusa Krista i njegovo raspeće i Uskrsnuće. Sva ostala događanja u biblijskoj i ljudskoj povijesti odnose se prema tome momentu i on je osnovica brojenja godina (prije n. e. = prije Krista; poslije n. e. = poslije Krista). Postoji i brojenje godina od stvaranja svijeta – prema njemu od stvorenja svijeta do Krista prošlo je 5500 g. (prema bizantskome) ili 5508 g. prema aleksandrijskome brojenju godina. Datumi u slavenskim srednjovjekovnim tekstovima obično se označavaju "od stvorenja (od Adama)"; osim toga za brojke se koriste specijalni slovni znakovi.

Zrcalo – Njegovo simbolično značenje ukorijenjeno je u vjeri u identičnost zrcalnoga odraza s njegovim realnim prvolikom. Prema antičkim alegorijskim shvaćanjima stvorenja su zrcalni odraz Boga. Za uvjerene "tražitelje" zrcalo pokazuje ne samo vanjski izgled nego i unutarnju bit.

Prema Grguru Niskome (4. st.) čovjek mora imati zrcalno čistu dušu kako bi mogao vidjeti Boga, odnosno kako bi ga mogao "zrcaliti".

U 15-16. st. proširilo se shvaćanje Bogorodice kao speculuma sine macula (bezgrješno zrcalo).

RJEČNIK VAŽNIJIH IMENA

Abel (usp. hebr. *hebel* = prolaznost) - Prema Post., 4: 2 drugi sin Adama i Eve, prema Post., 4: 8 ubijen od svoga starijeg brata Kajina (usp. Mudr., 10: 3). Bog je primio Abelovu žrtvu, a Kajinovu nije. U Novom zavjetu Abel se smatra mučenikom (Mt., 23: 35) svoje vjere (Heb., 11: 4) i svoje pravednosti (1 Iv., 3: 12).

Abraham - Prvi od triju patrijarha. Njegova "povijest" u Post., 11: 27-25,10 izrasla je tijekom duge predaje. Uz izvještaje o Abrahamu nalazimo i takve koji vrijede i za Izaka i Jakova ili su nastali nezavisno o njima (Post., 22: 1-19).

Povijestni Abraham potječe iz Harana (tek kasnija predaja govori da je on došao iz "Ura Kaldejskog"). Odatle odlazi u potrazi za pašom ili u sklopu postupnog širenja Aramejaca. Taj odlazak za Bibliju nije slučajan, već očituje Božje vodstvo (Post., 12: 1). Abraham dolazi u Kanaan. Ondje prima - u svetištu, u Šekemu, obećanje da će posjedovati zemlju i imati potomstvo (Post., 15). Abraham štuje Boga svoga plemena kojega prema biblijskoj predaji poistovjećuje s Elom, vrhovnim božanstvom sirijskoga kanaanskog područja. Kao prvi udio u obećanoj zemlji kupuje Abraham poslije smrti Sarine zemljište sa špiljom Makpela u okolici Hebrona (Post., 23). Nije sigurno kad je Abraham živio. Zaključci istraživača kreću se između 19. i 13. st. pr. n. e., ali je 14. st. najvjerojatnije doba. Biblija naziva Abrahama "ocem Izraela" (Iz., 51: 2; usp. Mt., 3: 9; Iv., 8: 39), primaocem Božjih obećanja (Lk., 1: 55,73), uzorom vjere (Rim., 4; usp. Gal., 3: 9), "Božjim prijateljem" (Iz., 41: 8; Jak., 2: 23). Isus je veći od Abrahama (Iv., 8: 52).

Abšalom ("otac je mir") - Sin Davida i kćeri gešurskoga kralja Maake (2 Sam., 3: 3). O Abšalomovu životu i njegovu pokušaju da naslijedi Davida izvještava "Povijest Davidovih nasljednika" (sastavljena zacijelo već u doba Salomona, kasnije jedan dio 2 Sam.) u 2 Sam., 13-19. Prema toj predaji Abšalom ubija pretendenta na prijestolje Amnona pod izlikom da osvećuje povrijeđenu čast svoje sestre Tamare; bježi u Gešur, ali postizava posredovanjem Joabovim Davidovo oproštenje. Kasnije Abšalom uspijeva postići naklonost naroda; diže bunu, dade se izabrati za kralja u Hebronu i kreće na Jeruzalem. David bježi sa svojim plaćenicima u Mahanajim. U narednim vojnim obračunima u šumovitom istočnojordanskom gorju Jabok plemena koja su se borila za Abšaloma podlegla su Davidovim vojnicima. Abšalom je protiv izričitog Davidova naređenja ubijen.

Adam - Izvorno opće ime za čovjeka ili ljudski rod, u rodoslovlju Post., 4: 25-5: 5 dolazi kao vlastito ime prvog čovjeka, praoca ljudskog roda. Izvještaji o Adamu govore o čovjeku općenito, u praocu je oslikana povijest vrste. Biblija povezuje Adama s hebrejskom riječi *adamah* (zemlja, njiva): Adam je srodan sa zemljom, ona je njegov životni prostor. Kao djeca Adama i Eve navode se: Kajin, Abel i Šet. Prema Post., 5: 5 Adam je živio 930 godina. Osim u izvještaju o prapovijesti Adam se ne spominje niti u jednoj starijoj knjizi Staroga zavjeta, dok u Novome zavjetu ima značajno mjesto (jednoženstvo: Mt., 19: 4-6; nauka o milosti: Rim., 5: 12-21). Pavao označuje Adama kao pralik novog nebeskog Adama, Krista (Rim., 5: 14); s njime započinje novo stvorenje, novi raj. Zbog toga mora svaki kršćanin svući starog čovjeka i zaodjeti se novim Adamom (Rim., 5: 14; Kol., 1: 15; 3: 9s).

Andrija ("Muževan"). - Jedan od dvanaestorice apostola, prema Iv., 1: 40-44 brat Petrov, iz Betsaide. Isus ga je prvog pozvao. U evanđeljima se pojavljuje nekoliko puta (npr. kad je nastalo pitanje o vremenu kada će Hram biti razoren, Mk., 13: 3s, u Djelima spomenut samo u 1: 13, i nigdje drugdje u Novom zavjetu. Legendarni su izvještaji o Andrijinu djelovanju na Balkanu i u Južnoj Rusiji te o njegovu mučeništvu. Iz crkvenopolitičkih razloga kasnije mu se, kao prvopozvanom, počelo pripisivati osnivanje crkvene zajednice u Bizantu.

Aleksandar Veliki Makedonski (356 – 323 prije n. e.) – Kralj, sin Filipa II. Osvojio je golemo carstvo i nastojao kulturno i politički ujediniti Istok s Grčkom. Poslije njegove rane smrti carstvo se raspalo na mnoštvo država (Makedoniju, Egipat, Siriju, Pergam i dr.) ali je vlast ostal u rukama Grka i Makedonaca. Tada je došlo do svestrana stapanja grčkih i istočnjačkih kulturnih elemenata – stvorena je helenistička kultura: svjetska kultura i temelj današnjice.

Ambrozije (340 – 397.), sveti. - Milanski biskup. Rođen u Trieru u galskoj porodici. Školovan, radi kao pravnik, poslije i pomoćnik upravitelja Italije u Rimu. Pokršten iza 374. g., postavlja ga car za biskupa u Milanu. Protivnik poganstva, arijanizma i državnoga nasilja. Zalagao se za ideju o nadređenosti crkve carstvu. Pokrstio je Augustina. Izuzetan govornik, ostavio je mnoštvo egzegetičkih, dogmatskih i asketskih djela. Smatra se "ocem crkvenoga pjevanja" zapadne crkve: stvorio je 12 himana. Jedno od značajnijih djela mu je *Šestodnev*, nastao pod utjecajem Bazilijeva istoimena djela.

Aristotel (384 – 322. prije n. e.), grčki filozof. - Svestrano obrazovan osnovao je logiku i niz specijalnih znanosti. Bio je učenik Platonov i odgojitelj Aleksandra Velikoga Makedonskoga.

Svoje je filozofsko naučavanje započeo kritikom Platonova idealizma: smatrao je da je nepotrebno udvajati stvarnost na ideju i njezin materijalni odraz, jer to ništa u stvarnosti ne objašnjava. Opće nije odvojeno, smatrao je Aristotel, od pojedinačnoga, već je sadržano u samim stvarima i pokretač je razvitka. Najviša načela svega postojećeg jesu forma i materija, aktivna stvaralačka unutarnja sila i pasivna tvar. Tvar i oblik u početku su odvojeni a zajedno sačinjavaju cjelokupnu stvarnost. Sve je podvrgnuto uzročnome kretanju, a najviši je uzrok nepokretan pokretač, čista forma, mišljenje mišljenja, Bog. Tom teleologijskom mišlju Aristotel je utjecao na kršćansku filozofiju u srednjem vijeku.

Augustin, Aurelije (354 – 430.), sveti. - Crkveni učitelj, jedan od najvećih iz razdoblja patristike. Smatra da je čovjek predodređen (predestiniran) za dobro i zlo, a povijest je borba između zemaljskoga carstva neprijateljskoga Bogu (civitas terrena vel diaboli) i božje države (civitas Dei). Božansku državu izjednačava s Crkvom s papom na čelu, a zemaljsku sa svjetovnim carstvom, svjetskim državama. Djela su mu brojna, posebno se ističu *Ispovijesti*, *O državi božjoj*, *Razgovor sa samim sobom*, *O slobodi volje* i td.

Boecije (480 – 524.). - Rimski filozof i državnik. Prevodio je komentirao Aristotelova djela i uveo izraze "subjekt" i "predikat". Poznat po filozofskome spjevu *Utjeha Filozofije*, nastalu pod utjecajem Platona u kršćanskome duhu u doba dok je bio Teodorikov zatočenik.

Celsus, Cornelius Aulus, (I. stoljeće). - Rimski enciklopedist. Od njega je sačuvan dio djela *De arte medica*, u kojem prikazuje razne medicinske škole od Hipokrata do svoga doba.

Ciceron, Marko Tulije (106 – 43. prije n. e.). - Rimski senator, orator i filozof. U prerađenu obliku prenio je grčku filozofiju u Rim. Pod utjecajem je akademičara i stoika. Djela: *O dužnostima, Tuskulanske rasprave, O prirodi bogova, O krajnostima dobra i zla, O sudbini.*

Daniel ("Bog sudi"). - Glavno lice u Danielu (biblijska knjiga), mladi židovski prognanik koji pod imenom Baltazar živi na babilonskome dvoru (Dn., 1: 7), te unatoč iskušenjima ostaje odan svojoj vjeri; tumači snove, odgoneta tajanstvene natpise i ima viđenja.

David ("Ljubimac"?). - Izraelski i judejski kralj (oko 1012-972. pr. Kr.), najmlađi sin Jišajev iz Betlehema u Judeji. O njegovu usponu do kraljevske vlasti 1 Sam., 16-2. Sam., 2 donosi razne izvještaje. David dolazi na dvor Šaulov kao svirač i nosač oružja. Stječe naklonost naroda i Jonatanovo prijateljstvo. Šaul u njem vidi suparnika pa David mora bježati. U pustinji sakuplja četu vojnika i postaje vazal Filistejaca. Poslije Šaulove smrti David u Hebronu postaje kralj nad Judejom, a nakon razdoblja građanskog rata i kralj nad Izraelom (2 Sam., 2: 8-5,5). Jeruzalem, koji je osvojio, postaje političko i religijsko središte države. Od dvanaest plemenskih skupina stvara jedinstven narod, širi svoje kraljevstvo i osvaja područje Filistejaca, Moabaca, Amonaca i Edomaca. Još za njegova života počinje borba za njegovo nasljedstvo (2 Sam., 13; 15-19,9; 1 Kr., 1-2), u kojoj pobjeđuje Salomon. Njegovi obiteljski sukobi, njegovi prijestupci protiv Bat-šebe i Urije pomračuju mu sliku. Jedinstvena država koju je on stvorio u Palestini ostaje ideal za Izraelce. Već Ljetopisi idealiziraju Davida i njegovo djelo. S Davidovim likom povezuje se nada u Mesiju. Davida smatraju pjesnikom tužaljke za Šaulom i Jonatanom (2 Sam., 1: 19-27) i oko polovine psalama.

Ezekiel ("Bog je jak" ili "Bog jača"). - Prorok, sin svećenika Buzija i sam svećenik. Godine 597. pr. n. e. za Nabukodonozora II. s mnogim odličnim Židovima odveden u Babiloniju. Pete godine izgnanstva Bog ga je u jednom viđenju pozvao za proroka (kako opisuje Ezekielova knjiga) da bi opomenama i utjehom bio od pomoći svojim zatočenim sunarodnjacima. Posebno je naviještao konačni pad Jeruzalema kao Božju kaznu te povratak u domovinu iz izgnanstva i dolazak vremena spasa. Djelovao je više od 20 godina.

Knjiga koja nosi njegovo ime punija je viđenja od ostalih proročkih knjiga: u raznim izvještajima otkriva ona Ezekielov poziv (1-3), besjede o kazni i sudu nad Judejom (4-24) protiv drugih naroda (25-32), poziv na obraćenje i i obećanje budućeg spasenja za narod (33-37); viđenje polja sa suhim kostima: (Ez., 37), propast Goga (38s) i Božje Kraljevstvo u posljednja vremena (40-48). Ezekiel je kao i sastavljač svećeničkog spisa (Mojsijevo petoknjižje, Zakon svetosti) navjestitelj Božje svetosti. On se otkriva u svojoj nepokolebljivoj naklonosti prema izraelskom narodu (usp. Ez., 11: 20). Slika se toga unatoč svim grijesima ostvaruje povratkom u (usp. Ez., 16: 55) novi hram (Ez., 40ss) i novo bogoštovlje po kojem se na pravi način slavi Jahvina svetost usred njegova naroda (Ez., 37: 27).

Golijat - Filistejski »div« i megdandžija iz Gata; prema 1 Sam., 17 pobijedio ga je i ubio David a prema 2 Sam., 21: 19 Elhanan. 1 Ljet., 20: 5 nastoji uskladiti obje predaje: Elhanan je navodno ubio Golijatova brata.

Grgur VII (1020 – 1085.) - Rimski papa, odlučni ideolog i borac za prevlast katoličke crkve i papstva u svijetu. Po *Dictatusu papae* on je vrhovni sudac, gospodar svega svećenstva i posrednik u svim političkim pitanjima. Uveo je celibat i za svjetovno

svećenstvo i latinski kao jedini obredni jezik, sve sa svrhom da svećenici postanu vojnički organizirani u službi papinih naredbi. Zbog svojih se ciljeva zapleo u težak sukob s njemačkim carem Henrikom IV., što se tek poslije smrti obojice završilo konkordatom 1122. godine. Po njem, biskup bira svećenstvo a potvrđuje ih papa. Taj je papa dao krunu kralju Zvonimiru i zetskom kralju Mihajlu.

Grgur Teolog (oko 330 – 390.) - Crkveni otac, rođen u gradu Nazianzu u Kapadociji (Mala Azija) pa je nazvan i Nazijanski. Školovao se u Cezareji (palestinskoj i kapadocijskoj), Aleksandriji, Ateni. Ime Teolog dobio u borbi s arijancima i s carem Julijanom kada je taj pokušavao restaurirati poganstvo. Carigradski nadbiskup, zaslužan za uspostavljanje blagdana Kristova rođenja, Božića. Djela: više od 500 himana, pedesetak govora, više poslanica. Prevođen na starocrkvenoslavenski jezik još u 9 – 10. stoljeću.

Ilija ("Bog je Jahve") - Prorok iz Tišbe u Gileadu, djelovao za vrijeme Ahaba i Izebele u Sjevernom izraelskom kraljevstvu. Izvještaji o njemu (1 Kr., 17; 2 Kr., 2) žele brojnim opisima čudesnih djela pokazati njegovu veličinu. Ilijino značenje počiva na njegovim političkim zahvatima u prilog vjerovanja u Jahvu a protiv štovanja Baala Melkarta koje je promicala kraljica. On stavlja narod pred izbor i poziva Baalove svećenike na Božji sud na brdu Karmelu (1 Kr., 18). Njegovo je putovanje na Horeb znakovito: povijest naroda mora se opet povezati s početcima, s objavom Boga na Sinaju (1 Kr., 19). Prema 2 Kr., 2: 11 bio je uznesen na nebo, i odanle treba doći prije »Dana Gospodnjega« (Mal., 3: 1, 23-24). Ta je nada bila u kasnožidovsko (usp. Sir 48,10-12) i u novozavjetno vrijeme veoma živa. Ona se kod Mk., 9: 13 nastavlja u Ivanu Krstitelju (usp. također Iv., 1: 21). Ilija se ukazuje kod preobraženja Isusova. Priziva se kao pomoćnik u

nevolji (usp. Mk., 15: 35s; Mt., 27: 47, 49) i postavlja kao uzor postojane molitve (Jak., 5: 17s).

Ivan, evanđelist. - U srednjovjekovnoj literaturi identificiran s apostolom Ivanom, no zapravo je kasniji autor. Uz njegovo se ime povezuje Ivanovo evanđelje (najkasnije od četiriju evanđelja), nastalo krajem 2. stoljeća. Pripisuje mu se i zadnja biblijska knjiga, Ivanovo otkrivenje, napisana krajem 1. stoljeća u doba cara Domencijana (81 – 96.). Tu su knjigu dugo osporavali i različiti crkveni autori uključujući je u apokrife, da bi konačno bila kanonizirana u 5. stoljeću.

Ivan Zlatousti (344/45 – 407.), sveti. - Pisac i crkveni djelatnik, rođen u Antiohiji. Svjetovno obrazovanje stekao u rodnome gradu i postao advokatom. Godine 398. prelazi na kršćanstvo, proučava teologiju i postaje monahom, poslije đakonom i prezbiterom. Godine 398. postavljen za Carigradskoga nadbiskupa. Kao govornik se proslavio rječitošću, zbog čega je i prozvan Zlatousti. Zbog sukoba s carskim dvorom zatočen je i u zatočeništvu i umire. Pripisuje mu se 4 800 sastava, no poznato ih je 810. Pisao je govore-tumačenja biblijskih tekstova, moralističke govore, govore uz blagdane i dr. U starocrkvenoslavenskom *Suprasaljskome zborniku* iz 10. stoljeća 20 je njegovih govora.

Izaija (»pomoć je Jahve«) - Sin Amosov, rođen je oko 770. pr. n. e. U godini smrti kralja Uzije (739. pr. n. e.) bio je u jednom viđenju pozvan (Iz., 6: 1-7). Potjecao je zacijelo iz odličnije jeruzalemske obitelji, bio je oženjen i imao barem dva sina. Nadovezujući se na Amosa i Hošeju on je te proroke kao i svog suvremenika Miheja nadvisio snagom književnog i teološkog izraza. Prema Iz., 7: 3; 8: 3 dao je dvojici sinova simbolička imena. Izaija je djelovao u doba sve veće opasnosti za Južno

judejsko kraljevstvo i Jeruzalem. Sjeverno je izraelsko kraljevstvo propalo razorenjem Šamarije 722. pr. n. e. Kad su 735. pr. n. e. Resin iz Damaska i Sanherib iz Asirije opsjedali Jeruzalem, on je upozoravao kralja i narod da se ne pouzdaju u ljudsko savezništvo, nego u Božju pomoć (Iz., 7;; Iz., 30; 36s). Već je prije javno ustajao protiv društvenih nepravdi (usp. Iz., 1: 21ss; 3: 16s; 5: 1-24; l0: 1 s). Prema babilonskome Talmudu i legendarnoj kršćanskoj predaji Izaija je za kralja Manašea (693-639. pr. n. e.) podnio mučeničku smrt. Prema tim vrelima bio je prepiljen (usp. Heb., 11: 37).

Jahve - Najčešće od Božjih imena u hebrejskoj Bibliji. Izgovor "Jahve" zajamčen je brojnim izvanbiblijskim svjedočanstvima. Premda se u sačuvanim židovskim biblijskim rukopisima ponajčešće upotrebljava "Jehova", ne znači da je to pravi tradicionalni izgovor. Takvo je pisanje nastalo ovako: u svim su se riječima prvobitno pisali samo suglasnici (konsonanti; kod Jahve JHVH). Kad je kasnije i izgovor samoglasnika (vokala) označen pomoću točkica itd. (Masora), nisu uz JHVH stavljane točkice koje bi označile samoglasnike te riječi, već znakovi za izgovor hebrejske riječi "Gospodin", koja se na tom mjestu upotrebljavala iz strahopoštovanja umjesto riječi JHVH. Te nadodane točkice nisu trebale olakšati izgovor JHVH, nego samo podsjetiti da se tu ima umetnuti židovska riječ "Gospodin". Kad se ti samoglasnici uvrste u tetragram Božjeg imena, dobiva se "J(e)H(o)V(a)H, ali u zagrade stavljeni samoglasnici pripadaju riječi "Gospodin" ['(e)D(o)N(a)J]. Božje ime "Jahve" nije se nikad u starini izgovaralo kao "Jehovah" ili sl. U Izl., 3: 14s (priča o "gorućem grmu") ime Jehova tumači se kao "ja jesam" (usp. Otk., 1: 8: "ja djelujem" proizlazi iz krivih metafizičkih tumačenja koja naginju ovakvu prevodenju: "Ja sam temelj bitka").

Vrlo je prijeporna starost, podrijetlo i izvorno značenje imena Jahve. Nije se zacijelo za nj doznalo tek preko Mojsija (Izl., 6: 3) i nisu ga poznavala samo izraelska plemena. Možda se Mojsije s njim upoznao kod Kenijaca. Svakako mu je Mojsije kod izraelskih plemena za kasnija razdoblja osigurao naročito značenje.

Jeremija (prijeporno je značenje imena, vjerojatno: "nek Jahve uspravi") - Jedan od velikih proroka, sin svećenika Hilkije (rođen oko 650. pr. n. e. u Anatotu). Jeremija je već u mladim danima pozvan u proročku službu (usp. Jr., 1: 4-7); morao se odreći braka i obitelji (16: 2). Djelovao je kao prorok oko 40 godina, borio se za oslobođenje svog naroda koji je tada proživljavao najteže trenutke u svojoj povijesti. Prema Jeremiji, zla u društvu daju povoda za Božju kaznu i konačno razorenje Jeruzalema. Ni o jednom proroku ne znamo da bi proživio tolike unutarnje i vanjske sukobe kao Jeremija. Prema Mt., 16: 14 neki su Isusa smatrali uskrslim Jeremijom.

Juda (značenje nepoznato) - Iskariotski, sin Šimunov, jedan od "Dvanaestorice", u popisu apostola navodi se na posljednjem mjestu (Mk., 3: 19). Sinoptička evanđelja opisuju njegove pregovore s Velikim vijećem (Mk., 14: 10.) njegovo držanje na Posljednjoj večeri i poljubac kojim je izdao Krista.

Prema Mt., 26: 1-16 Juda je izgubio vjeru u Isusa kao Mesiju. Ivanovo evanđelje pretpostavlja Judinu nevjeru (Iv., 6: 67-72). Osim nevjere, kao razlog Judine izdaje ističe se njegova pohlepa za novcem (Iv., 12: 4-6). Juda ispunjava zahtjev velikih svećenika i pismoznanaca, otkriva Isusovo boravište (Iv., 11: 56) za 30 srebrnjaka. Na Posljednjoj večeri Isus ga prokazuje kao izdajnika. Poslije izdaje se objesio zbog toga što ga je progonila savjest (Mt., 27: 3-5).

Jeronim (340 – 420.), sveti. - Crkveni otac. Smatran za najučenijega govornika latinske patristike. Rođen u Stridonu (Dalmacija) a školovan u Rimu i Trieru. Zamonašen, odlazi u Palestinu i u pustinji kraj Antiohije uči hebrejski i aramejski jezik. Ogledava se i u književnosti. Poslije nekoliko godina napušta pustinji i odlazi najprije u Antiohiju, poslije u Carigrad gdje boravi dvije godine. Godine 381. odlazi u Rim kako bi sudjelovao na saboru protiv Apolinarija (382.). U Rimu ostaje do 385. godine. Zbog nesuglasica napušta Rim i vraća se u Palestinu. Posjećuje Jeruzalem, Siriju i Egipat. Naseljuje se u Betlehemu gdje utemeljuje samostan u kojem će boraviti do kraja života. Jeronim je na latinski preveo povjesničarske radove Euzebija Cesarejskoga, Origenove govore i dr. Autor je egzegetičkih sastava (komentar Postanja, Eklezijasta, Danila i drugih starozavjetnih knjiga, komntar Ivanova evanđelja, i td.) i životopisnih djela, propovijedi, pisama, i dr.

Kajfa (nadimak Josipa Kajafasa), Veliki svećenik (18-36. n. e.) i predstojnik Velikog vijeća za vrijeme postupka protiv Isusa (Mt., 26: 3, 57 i dr.). Njegov predšasnik Ana bio je prema Iv., 18: 13 Kajfin tast. Obojicu je rimska vlast postavila i smijenila.

Kajin ("kovač"?) - Prema Post., 4 najstariji sin Adama i Eve. Kako je žrtva njegova brata Abela bila primljena, a njegova nije, on ga je ubio a zatim morao lutati naokolo bez pokoja. "Kajinov znak" bio je znak njegova nedjela i zaštitni znak protiv krvne osvete. Možda je priča o Kajinu etiologija kojom se tumačio nomadski način života, opora ćud i plemensko tetoviranje Kenijaca (na krajnjem jugu Palestine, odnosno na poluotoku Sinaju).

Lazar ("Bog je pomogao") - Prosjak pred vratima u usporedbi o škrtom bogatašu i siromašnom Lazaru (Lk., 16: 19-31) komu je "Bog

pomogao". Prema Iv., 11: 1-46 Marijin i Martin brat iz Betanije koga je Isus uskrisio od mrtvih (ime je simboličkog značenja).

Luka - Pavlov suradnik (usp. 2 Tim., 4: 11), po rođenju poganin a po zvanju liječnik (Kol., 4: 11, 14). Ako su tzv. "Mi-izvještaji" u Dj. njegovo djelo i ako su tu ocrtani njegovi vlastiti doživljaji, onda je on pratio Pavla na njegovu 2. i 3. misijskom putovanju (usp. Dj., I6: 10-17; 20: 5-15; 21: 1-18; 27: 1-28,6). Već od 2. st. zasvjedočeno je da je on napisao Lukino evandelje i Djela apostolska. Prema predaji Luka potječe iz Antiohije u Siriji; nije bio oženjen a umro je u Beociji u starosti od 84 g.

Marko, zapravo: Ivan zvani Marko. (Dj., 12: 12). - Jeruzalemski su se kršćani sakupljali u kući njegove majke: toga se Marko sjećao iz mladih dana. Pavao i Markov bratučad Barnaba (1 Kol., 4: 10) uzeli su ga sa sobom na misijsko djelovanje; no Marko je napustio misionare (Dj., 12: 25; 13: 5,13; 15: 37ss). Prema predaji Marko je bio kod Pavla i Petra u Rimu (Kol., 4: 10; Flm 24; 1 Pt., 5: 13); u razdoblju poslije 60. n. e. On je sastavljač Markova Evanđelja.

Lucifer - Izvorno znači "zvijezda Danica". Njezino se padanje, slika pada babilonskoga kralja (Iz., 14: 12), mnogo stoljeća tumačilo kao pad đavolskog poglavice (u vezi s Lk., 10: 18 gdje se govori o padu Sotone). Zato mu je i dano ime Lucifer.

Magdalena (= Marija iz Magdale). - Isus ju je izliječio, a ona ga je zatim pratila (Lk., 8: 1s). U izvještaju o Muci govori se da je stajala kod Isusova križa (Mk., 15: 40) i da je bila kod njegova pogreba (Mk., 15: 47). Prema Iv., 20: 11-18 njoj se uskrsli Isus prvoj ukazao. Na Zapadu se pogrešno Magdalena poistovjećuje s Marijom iz Betanije i grešnicom o kojoj govori Lk., 7: 37-50.

Marija (grč./lat. oblik imena Mirjam). 1. Marija iz Magdale (Marija Magdalena); 2. Marija iz Betanije. Prema Lk., 10: 39-42 i Iv., 11: 1-5 Martina sestra a prema Iv. i Lazarova sestra koja se često poistovjećuje s Marijom Magdalenom, odnosno sa ženom o kojoj govori Mk., 14: 3-9; 3. Majka Ivana zvanog Marko u Jeruzalemu (Dj., 12:12); 4. Jakovljeva majka (Mk., 15: 40); 5. Isusova majka. Povijest njezina života ne može se posve rekonstruirati iz biblijskih podataka. Ona je pralik onih koji vjeruju (usp. npr. Lk., 1: 45 sa Post., 15: 6: Abraham). Što je dublje prva Crkva prodirala u otajstvo Isusa, to je više raslo poštovanje prema njegovoj majci, djevici. Najstariji spomen Isusove majke u Gal., 4: 4 želi samo istaknuti da je Sin Božji bio istinski čovjek, rođen "pod Zakonom". Najviše o Mariji govori (s brojnim aluzijama na Stari zavjet) povijest Isusova djetinjstva što je donosi Lk., (ls). Prema toj povijesti Marija je živjela u Nazaretu i bila zaručena s Josipom (usp. Mt., 1:18). Marijin hvalospjev, Magnificat, dijelom je sastavljen prema starozavjetnim uzorcima. Osim u povijesti Isusova djetinjstva, sinoptička evanđelja izvještavaju još samo da je Isus odbio Mariju i svoju braću Mk 3: 31-35) te da više veliča one koji vjeruju negoli svoju naravnu majku (Lk., 11: 27s). U Ivanovu evandelju Marija dolazi na početku Isusova djelovanja (svadba u Kani, 2: 1-5) i na svršetku (križ, 19: 25ss).

Matej ("Božji dar"?) - Jedan od Dvanaestorice; sin Alfejev, carinik u Kafarnaumu; osim kod Mt., 9: 9, Matej se spominje samo u popisima apostola (Mt., 10: 3; Dj., 1: 13).

Prema Mk., 2: 14; Lk., 5: 27ss - Levi. Nije posve jasno da li su Levi i Matej ista osoba. Ne zna se pouzdano da li je djelovao u Arabiji i Etiopiji kao ni to da li je podnio mučeništvo. Predaja mu pripisuje Matejevo evandelje.

Mihael ("tko je kao Bog?") – Tako se kod Dn., 10: 13, 21; 12: 1 naziva knez anđela koji priskače u pomoć Izraelu. U kasnijem židovstvu on je jedan od anđela koji stoje kraj Božjeg prijestolja. U Otk., 12: 7ss opisana je njegova pobjeda nad "Zmajem" a kod Jud., 9 njegova borba s đavlom za Mojsijevo tijelo (prema židovskoj predaji).

Mojsije (ime je zacijelo egipatsko). - O Mojsiju doznajemo samo iz Svetoga pisma; drugi su spisi ovisni o njem ili nejasni. Tekstovi ne idu za tim da pruže zaokružen Mojsijev životopis; uvijek treba uzimati u obzir njihov glavni cilj: jedan sloj predaje naglašava Božje djelovanje pri izlasku iz Egipta i na putu kroz pustinju; Mojsije to najavljuje. Drugi sloj prikazuje Mojsija kao djelatnog proroka. Treći sloj gleda u njem i zagovornika i pomiritelja (usp. npr. Pnz., 9: 18ss). Četvrti sloj gleda u Mojsiju onoga koji je odreden za saobraćanje s Bogom; sve druge djelatnosti (npr. vođenje ratova) prepušta drugima; odlikuje se »licem iz kojeg izbija svjetlost« (Izl., 34: 29).

Mojsije je uistinu bio značajna osoba jedne skupine plemena (točnije se ne može o tom više i utvrditi). Prema izvještaju Izl., i rođen je u Egiptu, gdje ga je i odgojila faraonova kći a zatim je morao bježati u Midjan i ondje se oženio. Tu je prema biblijskom izvještaju u jednom viđenju saznao da se Bog zove Jahve. Opisan je kao vođa naroda (izlazak, putovanje pustinjom) i velik zakonodavac.

Nikodem – Lik poznat iz Ivanova evanđelja kao farizej i jedan od "glavara naroda" a ujedno i član Velikog vijeća. U jednom noćnom razgovoru s Isusom poučen je o potrebi ponovnog rodenja (Iv., 3: 1-21), brani Isusa (Iv., 7: 50s) i donosi smirnu i aloj za Isusov pogreb (Iv.,19: 39). Pripisuje mu se i jedno apokrifno evanđelje koje se sastoji od dva prvobitno nezavisna

dijela, koja su nakon 400. n. e. povezana u jednu cjelinu: "Povijest muke" (Acta Pilati) i "Kristov silazak u Podzemlje".

Origen (185 – 254.) - Crkveni otac, filozof i teolog. Rođen u Aleksandriji u grčkoj obitelji. Nastavnik retorike i gramatike u aleksandrijskoj školi. Godine 228. postavljen za aleksandrijskoga biskupa, ali uskoro napušta i tu funkciju i domovinu i odlazi u Cezareju Palestinsku. Putuje u Atenu, Arabiju, u grad Tir. Tu u doba progona koje je nad kršćanima vršio car Decije biva zatvoren u tamnicu, gdje i umire. Napisao oko 6000 sastava, ali nisu sačuvani svi. Pisao tumačenja Psaltira, Knjige proroka Jeremije, evanđelja Matejeva i Ivanova. Ostavio i mnogo pisama i apologetskih radova. Njegovu filozofiju karakterizira težnja da usuglasi kršćanstvo s grčkom filozofijom. Štitio kršćanstvo od poganskih prigovora i egzegetski obrađivao Bibliju.

Ovidije, tj. **Publius Ovidius Naso** (43. prije n.e. – 17. n. e.) - Rimski pjesnik, elegičar, više godina proveo u progonstvu na Crnome moru (*Ex Ponto*). Čuveno su mu djelo *Metamorfoze*.

Platon (427 – 347.) - Grčki filozof, najveći idealistički mislilac staroga svijeta, učenik Sokratov i učitelj Aristotelov. Jedinom pravom stvarnošću smatra ideje, predmet pojmovne spoznaje. Istinita je spoznaja samo pojmovna spoznaja, osjetila varaju. Pojmovi su odrazi ideja koje po sebi postoje izvan materijalne zbilje a spoznati ideje duša može sjećanjem iz doba kada je i sama boravila u svijetu ideja. Platon uči da materija po sebi ne postoji: postaje zbiljskom tek po idejama jer je slika ideja. Krepost je red i sklad duševnih funkcija. Platon je napisao djela o utopijski zamišljenoj državi, koja odgovara metafizičkom poretku ideja i konstituciji ljudske duševnosti. Napisao je više od 40 djela,

pisana pretežito u dijaloškoj formi(glavni je govornik Sokrat): *Država, Zakoni, Gozba,* i td.

Ptolomej, Klaudije, (II. stoljeće n. e.) - Posljednji istaknuti astronom i geograf staroga vijeka. Živo u Aleksandriji. U djelu *Veliki zbornik astronomije*, poznatom pod arapskim imenom *Almagest*, sabrao sve astronomsko znanje staroga vijeka. Do kraja je razvio geocentričnu teoriju. Da protumači zamršena gibanja planeta, zamislio ih je kao sustave kružnih gibanja. Njegova je slika svemira vladala do Kopernika, premda je od 13. stoljeća nadalje sve više astronoma opažalo nedostatke geocentrične teorije. Zaslužan je i za razvitak trigonometrije. Svrstavši prvi sve vidljive zvijezde prema jakosti njihove svjetlosti u 6 razreda, postavio je temelje fotometriji zvijezda.

Petar (grč. naziv za *kefa,* stijena) - Isusov učenik i apostol, izvorno Šimun, sin Jonin (Bar Jona, Mt., 16: 17; ili: sin Ivanov, Iv., 1: 42), iz Betsaide (Iv., 1: 44) u Galileji (usp. Mk., 14: 70); kasnije se oženio u Kafarnaumu na Genezaretskom jezeru; bio je ribar (Mk., 1: 16, 21, 30). Prema prikazivanju evanđelja ondje ga je Isus pozvao za učenika. Pri tom mu je prema Iv., 1: 42 dao nadimak *kefa* ("stijena") a prema Mt., 16: 17 to je Isus učinio tek u okolici Cezareje Filipove, gdje je Petru zbog njegova priznanja da je Isus Mesija (Mt., 16: 16-19) udijeljeno još jedno posebno obećanje. Uz vlast da veže i razrješuje, što ju je primio s ostalim apostolima (Mt., 18: 18), Petar svojom propovijedi na Pedesetnicu postaje utemeljiteljem prvotne zajednice (Dj., 2: 14-40).

Zajedno s Ivanom i Jakovom Petar zauzima vodeće mjesto među učenicima (usp. Mk., 5: 37; 9: 2; 14: 33), često govoreći u ime učenika (npr. Mt., 16: 16; 17: 25ss; Lk., 5: 3-10; Iv., 6: 68; 13: 6-10). Ipak je zanijekao Isusa prigodom njegova suđenja pred Velikim vijećem (Mk., 14: 66-72). Izvještaji govore da mu se

uskrsli Isus ukazao (Lk., 24: 34). Nakon Isusova uzvišenja nastupa kao vođa jeruzalemske zajednice (Dj., 3: 1-26; 4: 1-20; 5: 1-10), poduzima misijsko putovanje u Samariju (Dj., 8: 14-25), Jafu (Jopu) i Cezareju (Dj., 10: 5-48). Nakon Jakovljeva pogubljenja (44. n. e.), Petar odlazi "na drugo mjesto" (Dj., 12: 1-17). Na Apostolskom saboru, u vezi s obvezom Zakona za kršćane iz poganstva, imao je najprije neodlučan stav; zatim je pristao uz Pavlovo uvjerenje da kršćane iz poganstva Zakon ne obvezuje.

Prema kršć. predaji kasnije je djelovao u Rimu (Markovo evandelje) i ondje podnio mučeništvo za Neronove vladavine .(65., p. n. e.).

Pavao, apostol. - Sve što znademo o Pavlu napisano je nakon njegova obraćenja. To je bio odlučan trenutak njegova života u kojem je od progonitelja kršćana (Dj., 8: 3; 1 Kor 15: 9) postao apostolom. Obraćenje se zbilo Kristovom objavom kojom je primio vjeru i poziv (Dj., 9: 3-6; Gal., 1: 12-16). Za Pavla je ta objava iste naravi kao i Kristova pouskrsna ukazanja učenicima (1 Kor., 15: 5-8). Krist ga je svladao na putu u Damask (Dj., 22: 6).

Od Pavla saznajemo dosta toga o vremenu prije obraćenja. Rođen je u Tarzu u Ciliciji (Dj., 21: 39) kao Židov u dijaspori, potomak iz Benjaminova plemena (Rim., 11: 1). Činjenica da je imao rimsko gradansko pravo (usp. Dj., 16: 37) može se protumačiti time što je njegova obitelj pripadala višem društvenom sloju u Tarzu. Od rođenja je uz svoje židovsko ime Savao imao i rimsko ime Pavao (usp. Dj., 13: 9). Neispravno je stoga govoriti da je "od Savla postao Pavao". Pavao je bio pravovjerno odgojen (Fil., 3: 5s), kao mladić je pohađao školu rabina Gamaliela i tamo postao gorljivim farizejem (Dj., 22: 3; Gal., 1: 14). Posvema se prožeo Zakonom, rabinskim načinom

mišljenja i židovskom pobožnošću. Njegovo podrijetlo iz Tarza (znamenit lučki grad) omogućilo mu je da od mladih dana nauči posvuda raširen grčki jezik, poprimi grčku izobrazbu, upozna pučku filozofiju i religiju kao i uredbe Rimskoga carstva. Nakon obraćenja uputio se Pavao u Arabiju (Gal., 1: 17), tj. možda na misijsko propovijedanje u nabatejske gradove što graniče s Damaskom; vraća se u Damask, morao je bježati pred Židovima (Dj., 9: 24) te 3 godine nakon obraćenja otiđe u Jeruzalem gdje prvi put susreće Petra. Zatim je proveo više godina u Siriji i Ciliciji (Gal., 1: 18-21; Dj., 9: 30).

Djela znaju za niz Pavlovih misijskih putovanja. Ipak ona obuhvaćaju tek izbor iz mnogih Pavlovih putovanja (usp. 2 Kor., 11: 23-26; Rim., 15: 19). Povijesna je zbilja bila mnogovrsnija. Prema Djelima ta se misijska putovanja mogu ovako opisati: Pavao i Barnaba poduzimaju "1. misijsko putovanje" na Cipar i u Malu Aziju (usp. 13: 1-14, 26; prije 48. n. e). "2. misijsko putovanje" (možda 50-53. n. e.) poduzeo je Pavao sa Silom (kasnije s Timotejem) u Malu Aziju i na europsko kopno (npr. Filipi, Solun, Atena, Korint) te se preko Efeza vratio u Antiohiju (Dj., 15: 36-18,22). Presudno je bilo osnivanje kršćanske zajednica u Grčkoj. Najveći dio "3. misijskog putovanja" (otprilike 53-58. n. e.) obuhvaća trogodišnji boravak u Efezu. Tu je Pavao djelovao veoma uspješno (Dj., 19: 1-20,1; 1 Kor., 16: 9) te je uz pomoć suradnika utemeljio kršćanske zajednice u Kolosima, Laodiceji i Hijerapolu (usp. Kol., 1: 7; 2: 1; 4: 13). Progonstva su ga prisilila da otputuje. Preko Makedonije stigao je u Korint (Dj., 20: 3). Sa skupljenim milodarima otputovao je u Jeruzalem, gdje je želio prisustvovati svetkovini Pedesetnice (Dj., 20: 16-21: 14). Tu je bio uhićen (navodno zbog oskvrnuća Hrama; 21: 27-34). Dvije godine zatvora proveo je u Cezareji, sjedištu rimskoga upravitelja Feliksa i Festa. Budući da se pozvao na cara odveden je u Rim. Ondje je proveo u zatvoru još 2

godine (Dj., 28: 16-31), ali se mogao razmjerno slobodno kretati, npr. primati posjete, pisati poslanice, naviještati evanđelje. Time završavaju novozavjetni izvještaji o Pavlu. Vjerojatno je zatim bio oslobođen. Kasnije je navodno još misionirao u zapadnom dijelu carstva (sve do Španjolske) te nakon ponovnog zatočenja pogubljen u Rimu 67. n. e.

Rafael ("Bog iscjeljuje") - Anđeo Rafael prikazan je u knjizi o Tobiji kao pratilac na putu (5: 4), zaštitnik (6: 4) i zagovornik (12: 15) mladog Tobije. Po Božjoj zapovijedi (12: 14, 18) svladava pakosnog zloduha Asmodeja (8: lss) i iscjeljuje Tobijina oca (11: 7-13).

Samson ("dijete Sunca") - Glavno lice u pričanju Suci 13-16: tu su sabrane u jednu cjelinu razne pučke priče (npr: ženidba s Filistejkom, zagonetka, brojni junački pothvati protiv Filistejaca; odnosi s Filistejkom Delilom; srušio je kuću nad sobom u kojoj su se bili sabrali mnogi Filistejci te i sam pogine). Samson je bio nazirej i posljednji sudac o kome priča Knjiga sudaca. Ta pričanja žele pokazati kako Bog po Samsonu opetovano pomaže potlačenom narodu.

Salamon - Sin Davida i Bat-šebe (2 Sam., 12: 24), bio je jedan od najslavnijih izraelskih kraljeva (oko 972-932. pr. Kr.). U borbi za Davidovo nasljedstvo Salomon je uspio protiv svog starijeg polubrata Adonije uz pomoć svoje majke, proroka Natana, vojskovode Benaje i svećenika Sadoka. Ovaj ga je još za Davidova života pomazao za kralja (1 Kr., 1). Salomon je postupno dao pogubiti svoje protivnike (npr. Adoniju, 1 Kr., 2: 24s). Za Salomona je Izrael doživio veoma uspješno razdoblje i gospodarski procvat (1 Kr., 5: 1-8). Mnoge preduvjete za to nije stvorio Salomon, već njegov otac David. Salomon nije vodio ratove. Stari zavjet spominje veze s inozemstvom (s Egiptom - ženidba; Arabijom - Saba , Fenicijom - trgovina, i dr.) U

biblijskoj predaji naročito se veliča njegovo bogatstvo i mudrost (1 Kr., 3: 28; 5: 9-14; 10: 7); kudi se njegov popustljiv stav prema štovanju tuđinskih bogova (1 Kr., 11: 4s), a isticao se i rastrošnim životom na dvoru. Posvećenje hrama opisano je kao glavni događaj njegova vladanja. Salomon nije uspio Velikom kraljevstvu osigurati čvrstoću i trajnost: nakon njegove smrti došlo je do rascjepa kraljevstva na Sjeverno i Južno. Predaja mu neispravno pripisuje mnoge biblijske i apokrifne spise.

Seneca, Lucius (oko 4. g. prije n. e. – 65. n. e.) - Rimski filozof stoik, pisac tragedija i učitelj Neronov. Njegovo je načelo: Bogu se pokoravati, sudbini prkositi, a slučaj mirno podnositi. Djela: *O gnjevu, O priviđenju, O utjehi* i td.

Sokrat (469 – 399. prije n. e.) - Grčki filozof. Učenje mu je poznato iz bilježaka njegovih učenika, prvenstveno Platona i Ksenofona. Smatra da se ćudoređe može spoznati i naučiti a nitko ne može svjesno griješiti. Otkrio je logičku metodu indukcije. Osuđen na smrt trovanjem zbog tobožnjeg kvarenja mladeži.

Toma Akvinski (1227 – 1274.) - Talijanski filozof i teolog. Najveći predstavnik srednjovjekovne skolastike i službeni filozof katoličke crkve. Nastojao je Aristotelovu filozofiju prilagoditi kršćanstvu. Djelo: *Zbirka protiv neznabožaca.*

Vergilije, Publije Maron (70 – 19. prije n. e.) - Rimski pjesnik. Djela: *Eneida, Ratarske pjesme* i pastirsko-idilične pjesme (ekloge i bukolike).

LITERATURA

Biblijski leksikon, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1972.

Bošković - Stulli, Maja: *Usmena književnost,* u: Povijest hrvatske književnosti, Knjiga 1, Liber, Mladost, Zagreb, 1978.

Dani hvarskog kazališta. Srednjovjekovna i folklorna drama i kazalište. Eseji i građa o hrvatskoj drami i kazalištu. Književni krug, Split, 1985.

Grabar, Biserka: Apokrifna djela apostolska u hrvatskoglagoljskoj literaturi, *Radovi Staroslavenskoga instituta*, knj.6/1967.

Hercigonja, Eduard: *Srednjovjekovna književnost*, Povijest hrvatske književnosti, knj. 2., Liber, Mladost, Zagreb, 1975.

Hrvatska književnost srednjega vijeka, PSHK, knj. 1. Priredio Vjekoslav Štefanić i suradnici: Biserka Grabar, Anica Nazor i Marija Pantelić. M. H. Zagreb, 1969.

Jagić, Vatroslav: Historija književnosti naroda hrvatskoga i srpskoga; u: *Djela Vatroslava Jagića, IV*, JAZU, Zagreb, 1953.

Kirilo-metodievska enciklopedija. Tom II. Glaven redaktor Pet6r Dinekov. Sofija, 1995.

Kolumbić, Nikica: Jedna pjesma protiv žena iz XV stoljeća, *Radovi Filozofskoga fakulteta u Zadru, 3, 1962.*

Kolumbić, Nikica: Jedna hrvatska srednjovjekovna osmeračka "Molitva protiv Turaka," *Radovi Historijskog instituta JAZU u Zadru,IX.*

Kolumbić, Nikica: Književni spomenici hrvatskog srednjovjekovlja vezani za otok Pašman, *Otok Pašman kroz vjekove i danas. Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Zadru 2 – 4. prosinca 1981.* Zadar, 1987.

Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva. Uredio Anđelko Badurina, Zagreb, 1979.

Nazor, Anica: Još jedan glagoljski tekst **Legende o 12 petaka,** *Croatica, prinosi proučavanju hrvatske književnosti*, god. XXVI., sv. 42/43/44.

Novak, Slobodan Prosperov: *Povijest hrvatske književnosti. I. knjiga: Od početaka do Krbavske bitke.* Zagreb, 1996.

Perillo, Francesco Saverio: *Hrvatska crkvena prikazanja*, Split, 1978.

Petkanova, Donka: *Starob6lgarska literatura IX – XVIII vek.* Treto dop6lneno izdanie. Sofija, 1997.

Petkanova, Donka: *Srednovekovna literaturna simvolika*, Sofija, 2000.

Prediche alle donne del secolo XIII. Testi di Umberto da Romans, Gilberto da Tournai, Stefano di Borbone. A cura di Carla Casagrande. Bompiani, Milano, 1978.

Radenković, Ljubinko: *Narodne basme i bajanja*, Udruženi izdavači IRO Gradina, Niš, NIRO Jedinstvo, Priština, NRIO Svetlost, Kragujevac, 1982.

Runje, Petar: *Prema izvorima*, Zagreb, 1990.

Sambunjak, Slavomir: *Gramatozofija Konstantina Filozofa Solunskoga. Hipoteza o postanku i značenju glagoljice*. Demetra, Zagreb, 1998.

Sambunjak, Slavomir: *Jezik i stil hrvatskih glagoljskih prenja*, Književni krug, Split, 2000.

Srednovekovni lekovnici i amuleti. S6stavitelstvo i redakcija: Anisava Miltenova, Anni Kirilova. Sofija, 1994.

Strohal, Rudolf: *Stare hrvatske apokrifne priče i legende*, Bjelovar, 1917.

Šniter, Marija: *Stara b6lgarska literatura*, Plovdiv, 1995.

Štefanić, Vjekoslav: *Glagoljski rukopisi JAZU, II. dio. Zbornici različitog sadržaja, regule i statuti, registri, varia, indeksi, album slika.* JAZU, 1970.

Tuan, Laura: Quei santuari nati dai miracoli, *Astra*, anno XVI, settembre 1992.

Villiers, Elizabeth: *Amuleti, talismani ed altre cose misteriose*, Hoepli, Milano, s. a.

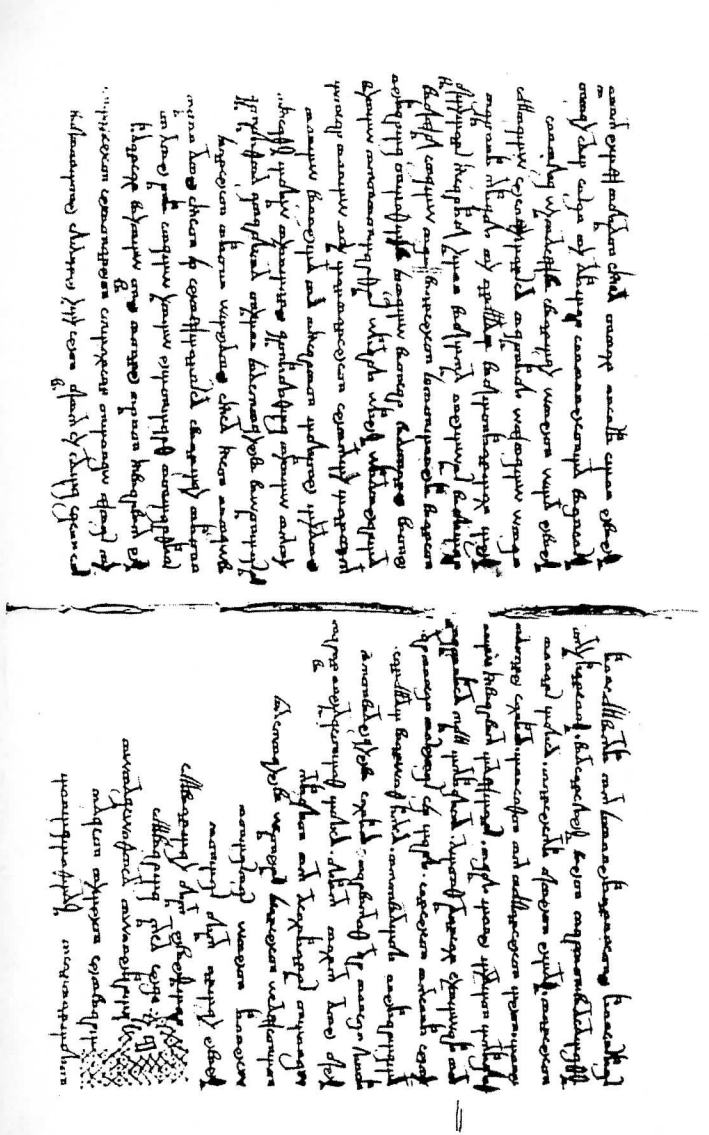

KKC Mihaela Šiloboda
280002321

KKC Mihaela Šiloboda

0
TKO
S

280002321 / 15.752